TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞININ ÖNLENMESİNDE KURUMLAR ARASI ÇALIŞMALARIN ROLÜ; MÜZE MÜDÜRLÜKLERİ VE KOLLUK ARASINDAKİ KOORDİNASYON SÜRECİ

Ömer AKBAY

Yüksek Lisans Tezi
Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Rabia AKARSU
2025
Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI

Ömer AKBAY

TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞININ ÖNLENMESİNDE KURUMLAR ARASI ÇALIŞMALARIN ROLÜ; MÜZE MÜDÜRLÜKLERİ VE KOLLUK ARASINDAKİ KOORDİNASYON SÜRECİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Rabia AKARSU

ERZURUM – 2025

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum **"TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞININ ÖNLENMESİNDE KURUMLAR ARASI ÇALIŞMALARIN ROLÜ; MÜZE MÜDÜRLÜKLERİ VE KOLLUK ARASINDAKİ KOORDİNASYON SÜRECİ"** adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay,** patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

29.01.2025
Aslı ıslak imzalıdır
Ömer AKBAY

---

* **LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü tezle ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Rabia AKARSU danışmanlığında, Ömer AKBAY tarafından hazırlanan bu çalışma 29/01/2025 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Arkeoloji Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Doç. Dr. Rabia AKARSU	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Umut PARLITI	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi	: Dr. Öğr. Üyesi Abdulhadi DURUKAN	İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Hanifi ŞAHİN
Enstitü Müdürü
Aslı ıslak imzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **IV**
ABSTRACT ..... **V**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **VI**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **VII**
ÖNSÖZ ..... **VIII**
GİRİŞ **1**
ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI **1**
I. AMAÇ VE KAPSAM **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
TARİHİ ESER KAVRAMI VE TÜRKİYE'DE ESER KAÇAKÇILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. TARİHİ ESERLERLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR **3**
1.2. TARİHİ ESERLERİ KORUMA VE OSMANLI DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE MÜZECİLİK **8**
1.2.1. Müzelerin Tarihsel Gelişimi 8
1.2.2. Günümüzde Eserlerin Müzelere Yolculuğu 9
1.3. OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA MÜZELER VE ESER KAÇAKÇILIĞI **11**
1.4. CUMHURİYET DÖNEMİNDE ARKEOLOJİ ALANINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR **18**
1.4.1. Atatürk'ün Arkeolojiye ve Arkeolojik Eserlere Yaklaşımı 18
1.4.2. Türk Tarih Kurumunun Kurulması ve Arkeolojiye Katkısı 20

İKİNCİ BÖLÜM
TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞININ NEDENLERİ VE KAÇAKÇILIK KARŞISINDA ALINAN ÖNLEMLER

2.1. TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞININ NEDENLERİ VE YÖNTEMLERİ **22**
2.1.1. Tarihi Eser Kaçakçılığının Nedenleri 22
2.1.2. Tarihi Eser Kaçakçılığı Yöntemleri 23
2.1.3. Tarihi Eser Kaçakçılığını Önlemek İçin Mücadele Eden Kurumlar 27

2.1.3.1. Cumhurbaşkanlığı....28
2.1.3.2. Dışişleri Bakanlığı....28
2.1.3.2.1. Yurtdışı Tanıtma Ve Kültür İşleri Genel Müdürlüğü....28
2.1.3.3. Vakıflar Genel Müdürlüğü....29
2.1.3.4. Gümrük Müsteşarlığı....30
2.1.3.4.1. Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü....30
2.1.3.5. Adalet Bakanlığı....31
2.1.3.5.1. Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü....31
2.1.3.6. Kültür ve Turizm Bakanlığı....31
2.1.3.6.1. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü....33
2.1.3.7. İçişleri Bakanlığı....43
2.1.3.7.1. Emniyet Genel Müdürlüğü....44
2.1.3.7.1.1. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı....44
2.1.3.7.2. İnterpol – Europol Daire Başkanlığı....47
2.1.3.7.3. Jandarma Teşkilatı (Kolluk)....49
2.1.3.7.3.1. Jandarma Teşkilatı, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği....49
2.1.3.7.3.2. Jandarma Genel Komutanlığı'nın Görevleri, Sorumluluk Alanı ve Yetkileri....54
2.1.3.8. Sahil Güvenlik Komutanlığı....59
2.1.3.9. Kaçakçılık İstihbarat Hareket ve Bilgi Toplama Daire Başkanlığı....60
2.1.4. Tarihi Eser Kaçakçılığı ve Cezai Durumlar....61
2.1.4.1. Define Aramak ve Tarihi Eser Kaçakçılığı Suçları....61
2.1.4.2. Koleksiyonerlerle İlgili Mevzuat....62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞI İLE MÜCADELEDE KURUMLAR ARASI KOORDİNASYONUN ÖNEMİ

3.1. KÜLTÜREL MİRASIMIZI KORUMAK: TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞIYLA MÜCADELEDE KURUMLARIN ROLÜ....66

3.1.1. Tarihi Eser Kaçakçılığında Müze Müdürlükleri ve Jandarma Birlikleri Arasındaki İşbirliği....68

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 73
KAYNAKÇA 80
EKLER 87
EK 1. 227 SAYILI VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN TEŞKİLAT VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME 87
EK 2. ARKEOLOJİK MİRASIN KORUNMASINA İLİŞKİN AVRUPA SÖZLEŞMESİ 101
EK 3. KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KANUNU 111
ÖZGEÇMİŞ 204

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞININ ÖNLENMESİNDE KURUMLAR ARASI ÇALIŞMALARIN ROLÜ; MÜZE MÜDÜRLÜKLERİ VE KOLLUK ARASINDAKİ KOORDİNASYON SÜRECİ

Ömer AKBAY

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Rabia AKARSU

2025, 204 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Rabia AKARSU
Doç. Dr. Umut PARLITI
Dr. Öğr. Üyesi Abdulhadi DURUKAN

Ülkemizde Tarihi Eser kaçakçılığına dair ilk önlemler Osmanlı Döneminde Osman Hamdi Bey'in müzecilik alanında yaptığı çalışmalarla başlamış ve bu çalışmalar Cumhuriyet dönemindeki kanunlarla sağlam temellere oturtulmuştur.

Prehistorik dönemlerden itibaren birçok kültüre ve medeniyete ev sahipliği eden Anadolu toprakları çok sayıda taşınabilir ve taşınmaz kültür varlığına sahiptir. İnsanlığın ortak mirası olan bu değerlerin yurt içerisinde ve yurt dışında yasal olmayan bir şekilde maddi kazanç sağlamak amacıyla kaçakçılığı yapılmaktadır. Bu bağlamda Tarihi Eser kaçakçılığını önlemek ve bireyleri bu konuda bilinçlendirmek adına "devlet ve vatandaş" arasındaki bağlantıyı devletin kurum ve kuruluşları üstlenmektedir. Bu kurumlar içerisinde Kolluk Kuvvetleri (Jandarma Genel Komutanlığı) kendi görev sahası içerisinde yetkisini kullanarak vatandaşı bilgilendirme ve olası kaçakçılığın önüne geçebilmek için Müze müdürlükleri ile ortak çalışmalar yürütmektedir. Bu Yüksek Lisans Tez Çalışması ülkemizdeki eser kaçakçılığının önlenmesi adına Kolluk kuvvetlerinin Müze Müdürlükleri ile ortak yürüttükleri çalışmalar hakkındaki sürecin işleyişini içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Eser, Jandarma, Müze Müdürlükleri, Kaçakçılık.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

THE ROLE OF INTER-INSTITUTIONAL STUDIES IN PREVENTING HISTORICAL ARTIFACT SMUGGLING: COORDINATION PROCESS BETWEEN MUSEUM DIRECTORATES AND LAW-ENFORCEMENT OFFICERS

Ömer AKBAY

Advisors: Assoc. Dr. Rabia AKARSU

2025, 204 Pages

Jury: Assoc. Prof. Dr. Rabia AKARSU
Assoc. Prof. Dr. Umut PARLITI
Assist. Prof. Dr. Abdulhadi DURUKAN

The first measures against the smuggling of historical artifacts in Turkey were introduced during the Ottoman period through the pioneering museology efforts of Osman Hamdi Bey. These initiatives laid the groundwork for the legislative framework established in the Republican era.

As a cradle of numerous civilizations and cultures since prehistoric times, the Anatolian lands are home to a vast number of movable and immovable cultural assets. Unfortunately, these artifacts, which form part of the shared heritage of humanity, are often subject to illegal smuggling, both domestically and internationally, for financial gain. In this context, the responsibility of preventing cultural heritage smuggling and raising public awareness on this issue falls on various governmental institutions and organizations, which act as a bridge between the state and its citizens. Among these institutions, the Gendarmerie, as a law enforcement agency, plays a significant role in combating smuggling within its jurisdiction. It actively collaborates with museum directorates to inform the public and prevent potential illegal activities. This Master's Thesis focuses on the collaborative efforts between law enforcement agencies and museum directorates to prevent the smuggling of historical artifacts in Turkey. It aims to explore the operational processes and joint initiatives carried out by these institutions to protect the country's cultural heritage.

Keywords: Cultural Heritage, Gendarmerie, Museum Directorates, Smuggling

KISALTMALAR DİZİNİ

bkz. : Bakınız

MÖ : Milattan Önce

vb. : Ve benzeri

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Nereidler Anıtı.Şekil.....13
Şekil 3. Truva'dan Kaçırılan Eserlerden Örnekler 14
Şekil 4. Zeus Sunağı, Bergama Müzesi 15
Şekil 5. Miletos Antik Kenti Güney Agora Kapısı.....15
Şekil 6. Halikarnassos Mozolesi Kalıntılarından, British Museum.....16
Şekil 7. Athena Tapınağı Propylonu Pergamon Müzesi. 17
Şekil 8. İngiltere'den İadesi Sağlanan Milet Kökenli Kore Torsu 38
Şekil 9.İngiltere'den Gönüllü İade Alınan Bronz İmparator Heykeli.....39
Şekil 10. ABD'den İadesi Sağlanan 41 adet Eserden Bazıları 40
Şekil 11.ABD'den İadesi Sağlanan Bronz Kline.....40
Şekil 12. ABD'den İadesi Sağlanan 14 Eserden Bazıları.....41
Şekil 13.ABD'den İadesi Sağlanan Bintepeler Nekropol Alanı Kökenli Kolye 42
Şekil 14. İsviçre'den İadesi Sağlanan Kandil, Madalyon ve Sikkelerden Bazıları 43

ÖNSÖZ

2022 yılında hak kazandığım Yüksek Lisans eğitim sürecimde bilimsel açıdan yetkin bir donanıma sahip olmam için benden desteklerini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Rabia AKARSU'ya sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca tezimi okuyarak bilimsel açıdan bana yönlendirmeler ve önerilerde bulunan Doç. Dr. Umut PARLITI ve Dr. Öğretim Üyesi Abdulhadi DURUKAN'a çok teşekkür ederim.

Ömer AKBAY

Erzurum, 2025

GİRİŞ

ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI

I. AMAÇ VE KAPSAM

Anadolu toprakları geçmişten günümüze bir çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Tarihin izlerini takip edecek olursak Paleolitik Dönemden başlayıp, Neolitik Dönem'de yerleşik hayatın ilk izlerinin görülmesi, Tunç Çağları'yla birlikte kentleşme, şehirleşme sürecine girilmiş, Demir Çağı ile birlikte yeni madenleri keşfi, ustalıklar, zannatkarlar, gibi birçok sınıfın oluşmasını beraberinde getirmiştir. Antik çağlarla devam eden süreç Anadolu topraklarını adeta bir açık hava müzesi haline getirmiştir. Öyle ki yapılan tapınaklar, kurulan şehirler, günümüzde kısmende olsa ayaktadır. Öte yandan kullanılan eşyalar, sanat alanındaki baş yapıtları adeta insan üstü bir çabanın neticesinde ortaya konulmuştur. Hal böyle olunca ülkemizin dört bir köşesinden, her karış toprağının altından tarih ve tarihi eserler karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı döneminde inanç sistemi gereği var olan heykellere pekte önem verilmemiştir. Tahribat konusunda günümüz kadar zarar verilmemiş olsa gerek ki halen birçok yapı ayakta. Fakat eserlerin yurt dışına çıkarılması durumunda bir engel görülmemiş ve adeta önü açılarak esrler dönemin avrupa ülkelerine kaçırılmıştır. Gerek kazı izni alarak yapılan çalışmalar sonucunda gerekse izinsiz kaçırılan eserle dünyanın dört bir yanındaki müzelerde sergilenmektedir.

Osman Hamdi Bey'in müze müdürü olarak tayin edilmesinden sonra işler değişmeye başlasa da en önemli değişiklikler Cumhuriyet Döneminde yapılmıştır. Tarihi eser kaçakçılığının önüne geçmek için çıkarılan kanunlar, Tarihi eser bilinci ile yetiştirilen eğitimciler, Arkeoloji eğitimi almak için yurt dışına giden öğrenciler günümüz Arkeolojisinin hem temellerini atmış hem de Tarihi Eser kaçakçılığı ile mücadele de neler yapılabileceğini bizlere aktarmıştır. Bu bağlamda oluşturulan kurumlarda çeşitli birimlerde Tarihi Eser kaçakçılığını önlemeye yönelik birimler kurulmuştur. İlerleyen süreçlerle birlikte bu suçları işleyen kişilere verilecek cezalar kanunlarca onaylanmıştır. Birçok müze hayata geçirilerek eserlerimizin korunması ve muhafaza edilmesi sağlanmıştır.

Tarihi eserler sadece bir eser değil aynı zamanda ülkelerin topraklarında yaşanmış zenginlikleri temsil etmesi açısından katma değer taşıyan önemli bir zenginliktir. Ülkemizde kültürel ve tarihi turizm noktalarının fazlalığı bütün dünya ülkelerince gıpta edilecek bir durumdur. Bu bakımdam ülkemizin malı salıyan bütün tarihi eserlerimizi korumak öncelikle bireylerin insiyatifinde daha sonra ise devletin koruması ile güvenlikleri sağlanıp gelecek nesillere aktarılması amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda, kurumlar arası koordinasyon, kurumların görev ve yetkileri ile verdikleri eğitimler büyük önem taşımaktadır. Bu yüksek lisans tezi, söz konusu konuları detaylı bir şekilde ele alarak, tarihi eser kaçakçılığı konusunda farkındalık yaratmayı ve toplumun bu sorumluluğu üstlenmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu sayede, kaçakçılıkla mücadelede alınan önlemlerin etkinliği artırılacaktır. Devlet kurumlarının bu süreçte neler yapması gerektiği ve iş birliğinin önemi üzerinde duran bu çalışma, alanında kapsamlı bir kaynak niteliğindedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHİ ESER KAVRAMI VE TÜRKİYE'DE ESER KAÇAKÇILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. TARİHİ ESERLERLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Tarihi eser nedir? Bir eserin koruma altına alınması için ne gibi özelliklere sahip olması gerekmektedir? Eserler hangi başlıklar altında incelenmektedir? Müzelerde korunan eserler dışındaki eserler hangi adla anılmaktadır? Eserlerin kapsamını neler belirler, madeni değeri mi, sanatsal özellikleri mi işçiliğinin kalitesi mi ya da bir mimari yapının ne tür özellikleri sonucunda tarihi eser olarak adlandırılmaktadır? Toprak altından çıkan her eser, tarihi eser midir? Gibi birçok sorunun cevabı bu bölümde yer almaktadır.

Bir ülkenin tarihinin, coğrafyasının, kültür ve sanatının yaşayan belgeleri olan kültür varlıklarının en önemli özellikleri, hangi tür ve boyutta olurlarsa olsunlar, insan elinin değmiş olması ve sanat, biçim ve fonksiyon açısından değer taşıyan nesneler olmalarıdır (Karpuz, 1990, s. 405).

Eser kelime anlamı olarak iz, işaret anlamlarına gelmektedir. Tarihi eser kavramı ise gerçekten tarihe iz bırakmış, günümüze kadar gelen işaretlerin bizlere geçmişten bir şeyler anlattığı bilgiler aktardığı bütünü nitelemektedir. Geçmiş çağlarda yaşayan insanların kültürel yaşamı, ekonomik durumu, sosyal hayattaki yetkinlikleri, günlük yaşam şartları, inançları, korkuları, sanatsal faaliyetleri gibi birçok bilgiyi günümüze aktaran materyallerin tamamı esasında tarihi eser olarak değerlendirilmektedir.

Arkeoloji bilimi de bütün bu eserlerin tarihlenmesi, dönem içerisindeki özellikleri ve günümüze aktarılacak birçok bilgiyi derleyen bilim dalıdır. Tarihi eserler sadece geçmişte yaşamış tükenmiş ürünler değildir aksine günümüzü aydınlatan bize geçmiş medeniyetler hakkında bilgi veren geçmişten geleceğe uzanan zaman içerisinde hayatı ve toplumları anlamaya yardımcı olmaktadır. Nitekim prehistorik dönemlerden günümüze dek varlığını sürdüren ve gün geçtikçe gelişen hayata uyum sağlayan, şehirler kuran, zanaatı ve sanatı geliştiren, inanç sistemleri dâhilinde muazzam tapınaklar inşa eden insanoğluna ait izleri takip ederek irdeleyen bir bilimdir Arkeoloji.

Ülkemizde kültür varlıkları isimlendirilirken, *"tarihi eser", "eski eser", "asar-ı atika", "antika", "antika eser", "define", "kültür varlığı", "anıt", "tarihi miras", "kültürel miras", "kültür malları" ve "kültür ve tabiat varlığı"* şeklinde terimler de kullanım görmüştür. Bu terimlerin bazıları günümüzde kullanım görmese de halen kullanılan bazı terimler mevcuttur. günümüzde en çok kullanılanlar, *"eski eser" ve "kültür varlığı"* terimleridir (Ceylan, 2008, s. 9-10).

Tarihi eserler yukarıda da bahsedildiği üzere geçmişten günümüze bilgi aktarımını sağlayan ve birden fazla isimle anılan eserlerdir. Bir toplumun en büyük zenginlik kaynağı olarak değerlendirilen tarihi eserler açısından Anadolu toprakları oldukça zengindir. Osmanlı döneminin yıkılış sürecine girmesiyle birlikte Anadolu topraklarında bulunan muazzam eserler Avrupalı koleksiyonerler, ya da define meraklıları tarafından fazlaca yağma edilmiştir. Dönemin şartları ve çıkarılan eserlerin niteliği konusunda farklı bir bakış açısına sahip olan Osmanlı devleti bir bakıma bu alanda açık pazar halindedir. Bu konuyu başka bir bölümde ele alacağız fakat kısaca değinmek gerekirse Osmanlı devletinde tarihi eser kaçakçılığını engellemek adına veyahut eserlerin nitelikleriyle ilgili çalışmalar çok kısıtlıdır. 1973 yılında yayınlanan 1710 nolu eski eserler kanunda tarihi eserlerin nitelikleri, sit alanları, taşınır taşınmaz tarihi eserler, gibi konularda bir kanunname yayınlanmıştır. Bu kanunname şu şekildedir: Eski eserler kanunu 1710 sayılı 1. Maddesi, "Tarihten önceki devirlerle tarihî devirlere ait olup, bilim, kültür, din veya güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yeraltında veya su içindeki (bütün yapılara, taşınır ve taşınmaz mallara ve aynı nitelikteki her türlü belgeye eski eser denir" (TBMM, Eski Eserler Kânunu, 1973). Tarihin izinde ilerlerken yapılan arkeolojik kazı çalışmaları ile birlikte yaşadığımız topraklar üzerinde taşınır ve taşınmaz birçok eserin varlığı oraya konmuştur. Bu yapıların eser niteliği taşıyıp taşımadığı konusunda ise yine eski eserler kanunu 1710 nolu kanuna bakacak olursak şu şekilde kapsamlı bir anlatımla karşılaşmaktayız. "Tarihî mağaralar, (kaya sığınakları, yazılı ve kabartmalı kayalar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller, surlar, kale ve burçlar, her türlü mimarî anıtlar, tiyatrolar, hipodromlar, stadyumlar, amfiteatrlar, agoralar, kütüphaneler, her türlü resmî veya özel yapılar, tarihî yol kalıntıları, köprüler, mesafe taşları, dikli taşlar, sunaklar, tersaneler, rıhtımlar, suyolları, sarnıçlar, kuyular, tarihî saraylar, köşkler, yalılar, camiler, mescitler, namazgâhlar, her türlü hayrat, çeşme, sebil, imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, medrese, tekke ve zaviyeler,

mezarlıklar, türbeler, hazireler, lâhitler, sandukalar, steller, kümbetler, hanlar, hamamlar, sinogoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar ve benzerleri ile (bunların birkaçından meydana gelen (bina toplulukları, (külliyeler, sitler, diğer 'taşınmaz mallarla, bunlara ait parçalar, eski anıt ve duvar kalıntıları, taşınmaz halde dağınık tuğla ve yapı malzemesi artıkları taşınmaz eserleri, Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, tarihten önceki devirlerden kalma insan iskeletleri, çakmak taşları, volkan camları, kemik veya madenî her türlü aletler, çini, seramik, (benzeri kap ve kaçaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu veya vurucu silâhlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hulliyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik Ve benzerleri, maskeler, taçlar (diademler), deri, bez, papirüs, parşömen veya maden üzeri ne yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, gravür, yağlı veya suluboya tablolar, nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, 'kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları taşınır eski eserleri teşkil ederler. Eski eserlerden önemli tarihî olaylara sahne olan veya arkeoloji, tarih, sanat bakımımdan bir önemi ve özelliği bulunan, korunması ve değerlendirilmesi gerekli her türlü taşınmaz mimarî eserlere ve aynî nitelikteki heykellere ANIT, Mimarileri, üniteleri ve çevrelere katkıları hasmından korunmaları ve değerlendirilmeleri gerekli görülen ayrı veya bir arada olan yapı gruplarına külliye, Homojen oluşları ve özellikleri tarihî, estetik, artistik, bilimsel, ekolojik, etnografik, ebedi ve ya efsanevî önemleri bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken, tabiatın veya tabi atla insanların müşterek eseri olan topografik bölgelere S1T, önemli tarihî olayların geçtiği, bu sebeple korunması gerekli görülen yerlere tarihi sit, Antik bir yerleşmenin veya eski bir medeniyetin kalıntılarının bulunduğu yer veya su içinde bilinen veya meydana çıkarılan yerlere arkeolojik sit , (Tarihî şehir kalıntısı) veya ören yeri, Korunması gerekli tabiat (güzellik ve gariplikleri ile tabiî ve jeolojik olayların meydana getirdiği, asırlık ağaç ve koruluklara tabii sit (Tabiî anıt) 'denir, bunların tümü ile değerlendirilerek korunması esastır" (TBMM, Eski Eserler Kânunu, 1973). 1710 nolu kanunda da belirtildiği üzere tarihi eserlerin kapsamı ve nelerin bu kapsam dahilinde olduğu görülmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere eserler kanunu 1710 nolu yasada tarihi eserlerle ilgili temel kavramları kapayan bütün konulara değinilmiştir. Bir eserin tarihi eser olarak değerlendirilmesinden sit alanlarına, ören yerlerine günlük hayatta kullanılan eşyaların taşıdığı eser değerine değin bütün hatları ile bizleri aydınlatmaktadır" (TBMM, Eski Eserler Kânunu, 1973).

Zamanın ilerlemesiyle gelişen ülkemizde tarihsel bakış açısı, tarihi değerlere verilen önemde artmış yasaya yenilikler ve değişimler getirmek adına, 1973 yılında yayınlanan eserler kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. Akabinde ise, 1983 yılında yayınlanan Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma kanunda yapılan değişikliklerle birlikte tarihi eserlerle ilgili konulardaki değişiklikleri Madde 3'te yer alan değişim, tanım ve kısaltmalar şu şekilde ifade edilmiştir:

1. (Değişik: 14/7/2004 – 5226/1 md)"Kültür varlıkları"; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.
2. "Tabiat varlıkları"; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.
3. "Sit"; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.
4. "Koruma"; ve "Korunma"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir.
5. "Korunma alanı"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alandır.
6. (Değişik: 17/6/1987 - 3386/1 md.) "Değerlendirme"; kültür ve tabiat varlıklarının teşhiri, tanzimi, kullanılması ve bilimsel yöntemlerle tanıtılmasıdır.
7. (Ek:14/7/2004 – 5226/1 md.) "Ören yeri"; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının

birleştiği alanlardır (TBMM, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983).

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları ile ilgili yayınlanan kanun ise şu şekildedir:

a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,
b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,
c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,
d) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler.

Ancak, Koruma Kurullarınca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar.

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve isihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoklar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliyeler, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir. Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir" (TBMM, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983).

Günümüzde geçerliliği devam eden 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa göre tarihi eserlerle ilgili kavramlar yukarıda tanımlandığı şekilde kullanılmaktadır. Ortaya çıkan bütün tarihi eserler bu doğrultuda ele alınıp adlandırılmaktadır.

1.2. TARİHİ ESERLERİ KORUMA VE OSMANLI DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE MÜZECİLİK

1.2.1. Müzelerin Tarihsel Gelişimi

Kültürel değerlerin korunması, geçmişten geleceğe aktarılması, dünyada koleksiyonculukla başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde de müzecilik anlayışı bu şekilde başlamıştır. Öncelikle ata yadigârı kıymetli eserler, hediyeler, savaşlarda elde edilen ganimetler sarayların hazine dairelerinde korunmaktadır. İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmet döneminde sarayın bir bölümü hazine dairesi haline getirilmiştir. Daha sonra Yavuz Sultan Selim'in doğu seferinden sonra halifeliğin Osmanlılara geçmesi ile birlikte başta kutsal emanetler olmak üzere değerli kültür varlıkları Osmanlı sarayına taşınmıştır. Bu durumda Osmanlı Devleti' de artık zengin bir koleksiyona sahip olmuştur. Bu koleksiyonlar varlığı ve zengin Anadolu tarihi Türk Müzeciliğinin başlamasında etkili olmuştur. İlerleyen süreçte Osmanlı devletinde kurulan ilk müze, Mecma-ı Asar-ı Atika koleksiyonu Sadrazam Ali Paşa döneminde düzenlenerek 1869 yılında dönemin Maarif Nazırı Saffet Paşa tarafından Müze-i Hümâyun (İmparatorluk Müzesi) adıyla kurulan müze Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk müzesidir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Müze*:" Tarihi eserleri tespit eden, bilimsel yöntemlere açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sergileyen, eğitim programları aracılığıyla tarihi eserler konusunda halkı bilinçlendirerek toplumun kültür düzeyini yükseltmeyi amaçlayan eğitim, bilim ve sanat kurumlarıdır"* (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Osmanlı döneminde yapılan tarihi eser kaçakçılığı ise, Osmanlı döneminin son zamanlarını yaşadığı 19. Yüzyıl ortalarında Avrupa ve Amerika'da artan antika ve eski eser merakı ve koleksiyonerlerin artmasıyla birlikte bu ülkelerin hedefi haline gelen Doğu ülkeleri arasında Osmanlı Devleti'de yer almıştır. Bu süreçte Müşir Ahmed Paşa tarafından Aya İrini Kilisesi müze olarak kurulmuş olsa da burası daha çok askeri müze

niteliği taşımaktadır. Daha sonraları Arkeoloji ve sanat tarihi eserlerinin yer aldığı Müze-i Hümayun kurulmuştur. Bu müzenin başına ilk olarak bir İngiliz sonrasında bir Avusturyalı ve daha sonrasında ise bir Alman müdür olarak atanmıştır. Bu dönemde yapılan tarihi eser kaçakçılıkları başka bir bölümde ele alınacaktır. Tarihsel süreç içerisinde 1881 yılında Osman Hamdi Bey İlk Türk Müzeci ve Eski eserler Müdürü olarak atanmıştır (Önder, 1990, s. 481-494).

Osman Hamdi Bey döneminde İstanbul dışında Konya ve Bursa'da yeni müzeler kurulmuştur. Osman Hamdi Bey'in ölümünden sonra müze müdürlüğüne kardeşi Halil Edhem atanmıştır. Bu dönemde yeni bir gelişme olarak müze dışında bulunan eserleri korumak için meclis onayı ile Eski Eserleri Koruma Encümenliği kurulmuştur. 19. yüzyılın sonlarında bir sanat müzesi kurmak için çalışmalara başlanmıştır fakat müzenin açılışı gerçekleştirilememiştir.

Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 yılında Topkapı Sarayı müze olarak ziyarete açılmıştır. 1937 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ile İstanbul Resim ve Heykel Müzesi ilk sanat müzesi olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde ise Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan müzeler daha sonra adı Asar-ı Atika ve müzeler müdürlüğü olan Hars Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. 1944'te ise Eski Eserler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Ankara'da ise Atatürk'ün isteği üzerine bir Hitit müzesi olarak Ankara Arkeoloji Müzesi açılmıştır. 1967 yılında yeniden düzenlenen müzedeki eserlerin çeşitliliği göz önüne alınarak ismi Anadolu Medeniyetler Müzesi olarak değiştirilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak bu güne dek Anadolu'nun birçok ilinde yeni müzeler açılmıştır. Günümüzde ise 205'i Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı 260'ı Kültür ve Turizm Bakanlığının denetiminde olup özel müze olarak hizmet vermektedir. Toplamda Anadolu topraklarında 465 müze bulunmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

1.2.2. Günümüzde Eserlerin Müzelere Yolculuğu

Yukarıda tarihsel süreç içerisinde Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi müzelerin kuruluşu ile ilgili konular ele alınmıştır. Elbette ki geçen zaman dâhilinde gelişen ülkemizde müzecilik anlayışında da yenilikler meydana gelmiştir. Hem eserlerin

korunması ve müzelere kazandırılması hem de müzelerde muhafaza edilme, sergilenme şekillerine kadar birçok güncel anlayış mevcuttur. Bu bağlamda müzeler tarihi eserlerin her türlü tehlikeden korumak ile görevlidir. Günümüzde Ülkemizde var olan kültürel varlıkların kapsamı ve zenginliğine bakılacak olursa müzelerin bu konuda donanımlı ve olağanüstü özveri ile çalıştıkları gözlemlenmektedir. Bir eserin gün yüzüne çıkarılması ve müzeye transferi her zaman arkeolojik kazılar neticesinde olmayabilir. Sahip olunan bir araziden ele geçen eser ya da varlığı bilinen bir eser en geç üç gün içerisinde, müze müdürlüklerine bildirilmelidir. Kırsal yerlerde ise muhtara, diğer yerlerde ise mülki idari amirlere bildirilmesi gerekmektedir. Bu hem yasal bir zorunluluktur hem de tarihi eserlerimizin yok olmasını engellemek adına atılacak en önemli adımlardandır.

Öte yandan eserler müzelere Arkeolojik kazılar sonucunda, yüzey araştırmaları neticesinde, satın alma yoluyla, bağış ya da mahkeme kararı ile müzelerde koruma altına alınması sağlanmaktadır. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre; *Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan tarihi eserler "Devlet malı" niteliğindedir* (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Yukarıda da belirtildiği üzere devletin malı sayılan tarihi eserler birçok farklı şekilde müzelere kazandırılmaktadır. Müzelere kazandırılan eserler ise gün yüzüne çıkarıldıktan sonra uygun nem ve ısı koşullarına göre muhafaza edilmektedir. Sıcaktan ya da nemden bir eserin deformasyona uğramasını engeller ve doğru şartlar altında korunan eserler tarihin izlerini daha da ileriye taşımaktadır. Osmanlı döneminden itibaren eserlerin müzeler vasıtasıyla koruma altına alınması elbetteki zorlu süreçlerle ilerlemiştir. Günümüzde ise eserler müzeler kapsamında ciddi önlemlerle korunmaktadır. Yapılan kacak kazılar ve tahrip edilen eserlerin varlığı elbette ki bilinmektedir. Bununla ilgili kaçakçılığı önlemek eserlere zarar verilmesini engellemek adına yapılan projeler dâhilinde ilkokul çağındaki çocuklardan başlayarak her kesimden insana tarihi eser koruma bilincini aşılamak adına kültür ve turizm bakanlığı bünyesinde ve müze çalışanları tarafından çeşitli eğitimler verilmektedir. Halkın bu konuda daha da farkındalık kazanmasını sağlayarak yapılan kaçak kazılar ve eser kaçırma gibi illegal yollarla eserleri, tarihimizi, kültürümüzü ve geçmişten bugüne ulaşmayı bizlere birçok

bilgi aktarmayı bekleyen medeniyetlerin yok olmadan gün yüzüne çıkarılması için olağanüstü çalışmalar ile halkı bilinçlendirmeye çalışılmaktadır.

1.3. OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA MÜZELER VE ESER KAÇAKÇILIĞI

Avrupa'da 18. yüzyılda ekonominin, sanayinin ve teknolojinin gelişmeye başlamasıyla birlikte eski eserlere duyulan ilgi zamanla artarak devam etmiştir. Bu doğrultuda Avrupalı gezginler ve diplomatlarında bulunduğu gruplar tarafından kültürel yağma olarak adlandırabileceğimiz bir dönem başlar. Bu ilginin birçok sebebi vardır. Eski eserlere duyulan ilgi, eserlerin sanatsal nitelikleri, ekonomik kullanım değerleri, dini açıdan saygı duyulan eserlerin varlığı gibi birçok unsur bulunmaktadır (Ekim, 2016-2017). Bu gibi etkenlerin yanı sıra doğuda sömürge elde etmek, doğuda bulunan zengin kaynaklardan faydalanmak ve kendilerine yeni pazarlar temin etmek adına Anadolu topraklarında başlayan tarihi eser yağmacılığına zemin hazırlamıştır (Önder, 1990). Dönemin süper güçleri sayılan İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya gibi ülkeler müzelerini Mısır, Suriye, Lübnan ve Anadolu'dan taşıdıkları eserlerle doldurmaya başlamışlardır. Tonlarca ağırlıklardaki dikili taşları, mezar stellerini, lahitleri, heykelleri, mimari parçalarını, kitabeleri, gemiler aracılığıyla ülkelerine taşımışlardır. Esasında bunun adı süper soygundu. Ülkeler bu konuda yarış halinde olup tarihi eserleri kendi ülkelerine naklediyorlardı. Osmanlı devleti özeline bakacak olursak yabancılar Bab-ı Ali'den arkeolojik kazı yapma isteğinde bulunup kazı masraflarını da Osmanlı Devletine yıkarak çeşitli yollarla eser kaçakçılığı yapmaktadırlar.

Anadolu topraklarında bilinen en eski müze örneği ise Konya'da yer alan Selçuklular tarafından kullanılan höyüktür. Selçuklular höyüğün etrafını surlarla çevrelemişlerdir. Ellerine geçen her döneme ait çeşitli işlenmiş taşı bu sur duvarlarının dış cephelerine yerleştirerek sergileyerek bir bakıma bir müzecilik anlayışıyla yapılmış olmalıdır (Eyice, 1985, s. 1596-1603).

Yine başka bir örnek olarak Osmanlı Dönemi'nde sultanların İstanbul ve Edirne saraylarına taşınır nitelikteki sanat eserlerinin belirli mekânlarda sergilendiğinden bahsedilebilir (Madran, 2002). Bu konu ile ilgili Fatih Sultan Mehmet'in Topkapı sarayında yer alan bazı Bizans Dönemine ait eserleri toplattığı ve 1489 yılına kadar savaşlardan ele geçen silahlar ve bazı kutsal eserleri İstanbul'da Güngörmez Kilisesi'nde

bulundurduğu yazılı kaynaklarca bilinmektedir (Çal, Eski Eserlerle İlgili Yasalarda Etnografik Eser Anlayışı, 2003). Bu eserler daha sonra Aya İrini Kilisesi'ne taşınmış ve orada sergilenmiştir (Çal, Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Müzeler, 2009).

Daha önce de bahsettiğimiz üzere aktif müzecilik faaliyetlerini gerçekleştiren kişi, ilk Türk Müzecisi ve Eski Eserler Müdürü olan Osman Hamdi Bey'dir. 1881 yılında atanmasından sonra kaçakçılıkla ilgili yeni kanunlar çıkarılmıştır (Ekim, 2016-2017). 1883 yılında yayınlanan yeni bir Eski Eser Nizamname'nin 37. Maddesine "Memalık-ı Osmani'de keşfolunan âsâr-ı atîkanın memalik-i ecnebiyeye ihracı memnudur" hükmünü koydurmuştur. Ondan önceki Nizamname hükümlerinde ise, ortaya çıkarılan eski eserleri çıkaran ülke ile Osmanlı ülkesi arasında paylaşılması gibi ibareler yer almaktadır. Bu madde doğrultusunda çoğu kez eserler çalışmayı yapan ülke tarafından tamamına el konulmakta ya da başka bir tabirle bağışlanmaktadır.

Osman Hamdi Bey'den önce elbetteki çok fazla eser yurt dışına çıkarılmıştı bu eserlerden bazıları şunlardır:

Nereidler Anıtı, Likya'nın başkenti Ksanthos'ta bulunan tapınak planlı bir anıt mezardır. MÖ.390 yılına tarihlenmektedir.1840 yılında Charles Fellows tarafından yapılan keşif sonrasında ortaya çıkartılmış ve tamamı sökülerek Londra'ya taşınmıştır. British Museum'da sergilenmektedir (Karaduman, 2004). **(Şekil 1)**

Şekil 1. Nereidler Anıtı.Şekil (https.//arkeofili.com 2024)

Truva hazinesi: Heinrich Schliemann'ın 1869 yılında Osmanlı devletinden izin alarak karısı Sophia ile kazı çalışmalarına başlamış ve çıkarılan eserlerin Osmanlı devleti ile paylaştırılacağı konusunda anlaşılmıştır. Fakat Schliemann yapmış olduğu düzensiz kazılar sonucunda ortaya çıkardığı Priam'ın hazinesini karışı ile birlikte 1873 yılında bütün eserleri Berlin'e kaçırmıştır. Eserler elektron, gümüş ve altından yapılmıştır. Bu eserler içerisinde takılar, kaplar, tunç ve bakırdan yapılmış özel alet ve silahlardan oluşan 155 parçalık eser grubu oluşturmaktadır (Ardıç, 2021). Ölümünden sonra Pergamon müzesinde sergilenen eserler ikinci dünya savaşı sırasında Ruslar tarafından yağmalanmıştır. Yağmalamadan sonra elde kalan eserler ise Türkiye ve Almanya'da serilenmektedir (Önder, 1990). **(Şekil 2)**

Şekil 2. Truva'dan Kaçırılan Eserlerden Örnekler (Fikriyat Gazetesi, 2020)

Zeus Sunağı (Pergamon Sunağı): 10 metre yüksekliğe, 35 metre genişliğe, 33 metre derinliğe sahip olan yapı mermerden inşa edilmiş olup, yapımına MÖ 180 yılından sonra başlandığı düşünülmektedir. Sunağın üzerinde Tanrılar devler savaşı, Helenistik dönem heykeltraşlığının en önemli yontuları, Attalos'un konu edinildiği frizler ve metoplardan oluşmaktadır. Sunak 1870'li yıllarda Carl Humman tarafından Prusya'ya kaçırılmıştır. Günümüzde ise Pergamon müzesinde yer almaktadır (Bozoğlu, 2022).

Şekil 3. Zeus Sunağı, Bergama Müzesi (Bozoğlu, 2022)

Miletos Antik Kenti'nden Güney Agora Kapısı: 29 metre genişliğinde, 17 metre yüksekliğinde olan mermer yapının orijinal parçalarının büyük bir çoğunluğu 1899 yılında Alman arkeologlar tarafından başlatılan kazıda ortaya çıkarılmıştır. 1907 yılında ise Almanya'ya taşınmıştır. Günümüzde Berlin Pergamon üzesindedir (Bozoğlu, 2022).

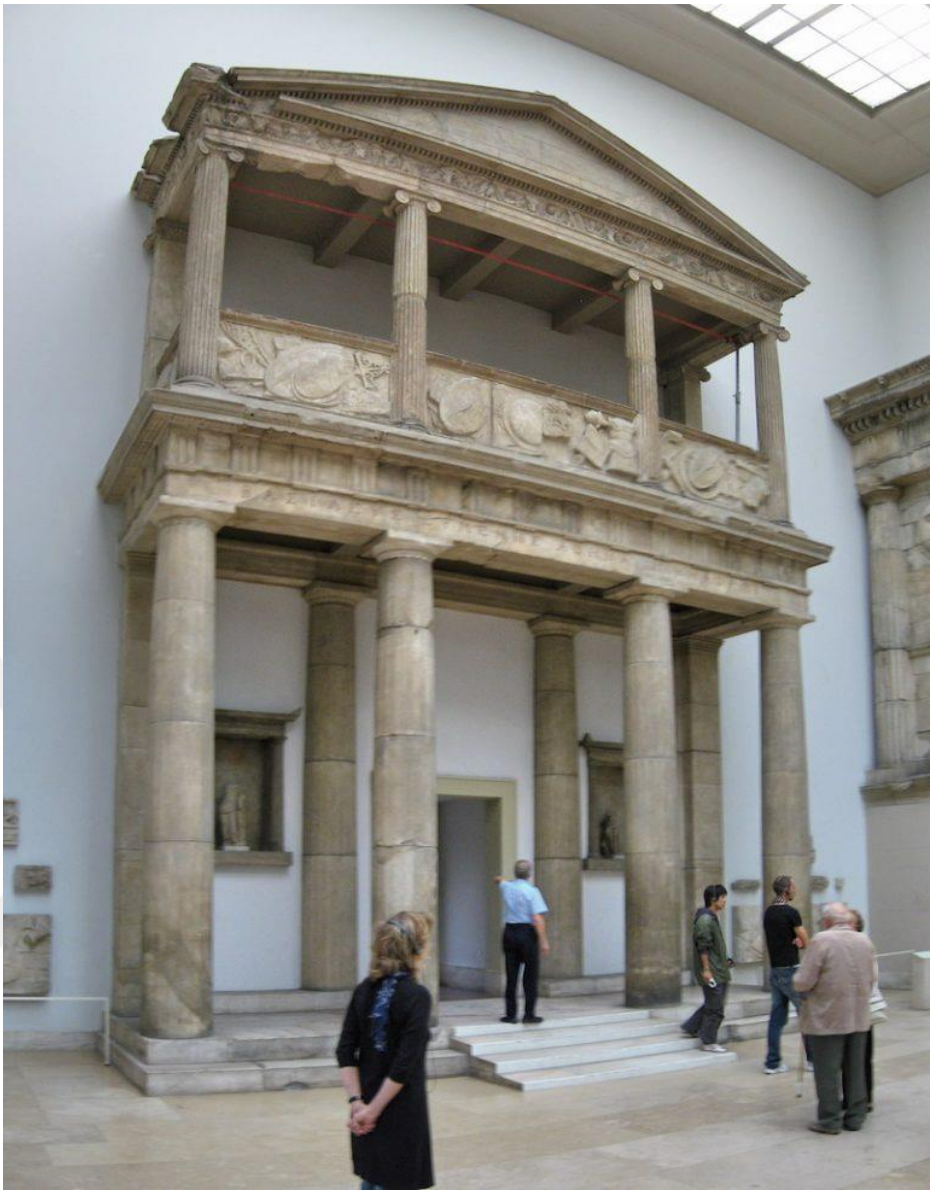
Şekil 4. Miletos Antik Kenti Güney Agora Kapısı (Bozoğlu, 2022).

Halikarnassos Mozolesi Kalıntıları: Antik Dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilen anıt mezar Mausolos ve Artemisia'nın heykelleri (Önder, 1990), mimari yapıda bulunan mermer kabartma levhalar. Çatı kısmında yer alan mermerden dört atlı arabanın parçaları 1857'de Arkeolog Charles Thomas Newton tarafından İngiltere'ye götürülmüştür. Günümüzde British Museum da yer almaktadır (Bozoğlu, 2022).

Şekil 5. Halikarnassos Mozolesi Kalıntılarından, British Museum (Bozoğlu, 2022).

Athena Tapınağı Propylonu: Pergamon Akropol'ünün en önemli yapılarından biri olan Athena tapınağı, MÖ. 6.yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiştir. Tapınağın birçok parçası Pergamon Müzesine götürülmüştür. Aslına uygun bir şekilde yeniden kurulmuştur. Günümüzde Berlin Pergamon müzesinde sergilenmektedir (Bozoğlu, 2022).

Şekil 6. Athena Tapınağı Propylonu Pergamon Müzesi (Bozoğlu, 2022).

Bu eserlerin yanı sıra Halikarnasos'tan mozaikler, Knidos aslanı, Antakya'da bulunan Üç Güzeller Mozaiği ve Mevsimler Mozaiği, Ksanthos Antik Kentinden ele geçen Payava Lahdi, Perge Antik Kentinde bulunan Tykhe heykeli gibi daha birçok eser Osmanlı döneminde yurt dışına kaçırılan eserler arasındadır.

Osmanlı Döneminde bu kadar çok tarihi eserin yurt dışına çıkarılmış olması Avrupalı ülkelerin ilgisi dışında Osmanlı Devleti'nin İslam öncesi eserlere olan tutumu da önemli bir rol almaktadır. Çıkarılan eserler arasında heykellerin olması, farklı dinlere ait eserlerin varlığı ve dönemin yönetim şekli itibariyle tarihi eserler farklı bir şeklide ele alınıyor olmalıdır ki devlet kendi eli ile yabancılara Osmanlı toprakları dâhilinde kazı

yapma izni vermiştir. Yapılan kazı çalışmaları bilimsel bir yaklaşımdan uzak olup tarihi eser kaçakçılığını kolaylaştırmıştır. Bu izinler ve tarihi eserlere bakış açısı eserlerin yurtdışına çıkarılmasına da zemin hazırlamıştır.

1.4. CUMHURİYET DÖNEMİNDE ARKEOLOJİ ALANINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

1.4.1. Atatürk'ün Arkeolojiye ve Arkeolojik Eserlere Yaklaşımı

Kültür varlıklarına sahip olan ülkeler iki grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ülkelerden ilk grubu kültür mirası yönünden zengin, fakat ekonomik açıdan fakir "kaynak ülkeler" oluşturuyorken ikinci olan grubu ise kültür mirası yönünden fakir, ancak ekonomik açıdan zengin "Pazar ülkeleri" oluşturmaktadır. Bu bağlamda kültür varlığı yönünden zengin bir kaynağa sahip olan ülkeler, kültürel milliyetçilik değerleri kapsamında, kültür varlıklarının ait oldukları yerde korunmasını savunmakla birlikte yurt dışına kaçırılmasını ve serbest ticarete konu olmasını da bir tehdit olarak görmektedirler. Aksi durumlar ise beraberinde bu kültür varlıklarının yağmalanmasını, kaçak kazılar sebebiyle tahrip olmasını ve en önemlisi de eserin kendi topraklarından (kaynak ülkeler) yoksun bırakmaktadır (Özel, 2013). Anadolu toprakları da Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla birlikte aynen yukarda bahsedildiği gibi bir konumdadır.

Osmanlı devletinin resmen yıkılması ve zorlu süreçlerden geçerek günümüz Türkiye'sinin temellerini atan Mustafa Kemal Atatürk, arkeolojiyi, *"Tarih araştırmalarında arkeoloji ve antropoloji başta gelir, tarih bu bilimlerin çıkardığı belgelere dayandıkça sağlam temelli olur". "Çağdaş uygarlığı anlayabilmek, kavrayabilmek, dünyadaki eski uygarlıkları, insanlığın ilk uygarlıklarını doğru tanıyabilmekle mümkündür"* (İnan, 1971). İfadeleriyle arkeolojinin önemini vurgulamıştır. Atatürk tarihe tanıklık etmiş eserlerin korunması konusunda ve sergilenmesinde çok kısa sürede önemli adımlar atmıştır. Öyle ki Cumhuriyetin ilanından altı ay kadar sonra Osmanlı İmparatorluğunun en önemli yapılarında olan Topkapı Sarayının müze olmasını emretmiştir. Osmanlı Dönemine ait bütün eserlerin aynı şekilde sergilenmesi yönünde karar vermiştir. Sarayın müze olması yönündeki çalışmaları dahi İstanbul'a her geldiğinde saraya giderek kontrol etmiştir (Çığ, 1972, s. 21-29). Devam eden süreçte Atatürk, arkeolojiyi Türk Tarih Kurumu'nun tarihi araştırmalarından

ayırmamıştır. Bu bağlamda Türk Tarih Kurumu'nun tüzüğüne,*" Türk tarihini aydınlatmaya yarayacak vesaik ve malzemeyi elde etmek için icab eden yerlere taharri, hafr ve keşif heyetleri göndermek"* hükmünü, dördüncü maddenin "C"fıkrasını ilave ettirmiştir. Bu yenilikle birlikte Türk Tarih Kurumu'na tarih araştırmaları ile birlikte kazı yapma görevi de bizzat Atatürk tarafından verilmiştir. Atatürk Tarih Kurumu'nun çalışmalarını hızlandırmak adına tarihçilerin yanında devletin, aydınların, halkın yardımcı olabileceğini öngörmüş ve buna göre bir program hazırlatmıştır. Bu program kısaca şöyledir:

1. Bütün tarihi belgelerin, eserlerin bulunarak korunması,
2. Açıkta bulunan gün yüzüne çıkartılmış kültür eserleri devlet tarafından korunmaya alınması,
3. Halkın bu eserlere sahip çıkması, zarar vermemesi için çeşitli kurumlar ve popüler yayınlar tarafından propagandalar yapılması,
4. Memlekette ve yurt dışındaki müze, kütüphanelerde bulunan eserlerin kopyalarının yaptırılması,
5. Belirlenen bazı şehirlerde, tarihi çağlara ait eserlerin sergilendiği müzelerin açılması, konular hakkında bilgi sahibi olan yabancı bilim adamları ve kurumlarla işbirliği yapılması,
6. Arkeolojik ve Antropolojik araştırmalar ve kazılar yapmak için memleket içinde ve dışında bulunan arkeolojik alanlara uzmanlar gönderilmesi, devletin imkânları dâhilinde küçük çapta da olsa kazılara başlanması ve bütün bahsedilen görevlerin yerine getirilmesi için hükümet otoritelerinin yardımcı olması şeklinde ibareler yer almaktadır. (İğdemir, 1976, s. 115-116).

Atatürk Ulusların tarih önceleri dönemlerinin bilinmesi gerektiği konusunda, yurdun sahibi olmak onun geçmiş dönemlerden tarih öncesi ve tarihi çağları kapsayıp günümüze kadar süregelmiş tüm dönemlerinin bilinmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu doğrultuda daha uygar bir ülke olmak ve geçmiş kültürleri de tanımak adına Arkeoloji Bilim dalını oldukça önemsemiştir. Bu ilke sonucunda Cumhuriyet Döneminde üniversitelerde en çok gelişen bilim dalları arasında yerini almaktadır (Özgüç, 1975).

Atatürk'ün Arkeoloji bilimini daha da yukarılara taşımak adına yaptığı bir diğer çalışma ise, 1932 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından kazı çalışmaları yapılacağı ve

yetenekli gençlerin yurt dışında özellikle bu konuda çok daha fazla deneyimi ve çalışma prensibi olan Almanya'ya eğitim için gönderileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda Ekrem Akurgal, Sedat Alp, Afife Erzen gibi arkeolojinin Türkiye'de temellerini atmış kıymetli hocalar yetişmiştir (Türe, Filges, & Rifat, 1999).

Atatürk uygar bir geleceği ön görürken, kültürel hazinelerimizin es geçilmeyeceğini ve devletin, halkın taşınır, taşınmaz tüm kültürel öğelere önem vermesi, çalışmaların ve eğitimlerin en iyi seviyeye gelmesi için yaptığı çalışmalar bir halkın kültür zincirinin kırılmadan devam etmesini ve bunun bir vatan toprakları dâhilinde elzem olduğunu yaptığı çalışmalarla ortaya koymuştur.

1.4.2. Türk Tarih Kurumunun Kurulması ve Arkeolojiye Katkısı

15 Nisan 1931 yılında Türk Tarih Kurumunun kurulmasıyla birlikte, ülkemizde tarih, arkeoloji, müzecilik gibi alanlarda büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Türk Tarih Kurumu kapsamında yapılan arkeolojik kazı çalışmaları, kongreler, yayınlar bu alanlarda gelişimi desteklemiş hatta uluslararası sesimizi duyurmuştur (Gerçek, 1999).

Türk Tarih Kurumu tarafından halkı bilgilendirmek, bilinçlendirmek aynı zamanda uyarmak adına bir bildiri yayınlamıştır. Bildiri şöyledir:

"Yurddaş,

Türk toprağının üst ve altı değerli antikalar, anıtlar ve tarihi eserlerle doludur. Bunlar Türk ulusunun dünyada ilk kültürü kurduğunu, ulusumuzun başka uluslara kültür önderliği ettiğini bütün acuna tanıtacak şahitlerdir. İnsanlık kültürünün kuruluşunda, gelişiminde ve ilerleyişinde Türk ulusunun yaratıcı varlığını gösteren, bu ata andaçlarını korumakla Türk tarihini korumuş oluruz.

Yurddaş,

Ulu Cumhurbaşkanımız Atatürk'ün yüce önderliği altında Türk tarihini başlangıcından başlayarak incelemekte olan ve Türk tarihinin eskiliğini, genişliğini ve yüksekliğini bütün dünyaya tanıtmağa çalışan Türk Tarih Kurumu, bütün çalışmalarında tarihi eserlere dayanmaktadır. Bu eserler, hepimizin ulusal, müşterek malımızdır. Onun için bu eserleri yıkılmaktan harab olmaktan, yabancı illere ve ellere geçmekten korumak her Türk için ulusal bir ödevdir.

Yurddaş,

Bu ödevi canla başla yerine getirmeğe çalış. Tarihi eserler bulur, böyle eserlerin yerlerini görür veya işitirsen, bu eserlerin şunun bunun eline geçmesine meydan vermeden müzelere ve hükümet adamlarına haber ver. Kendi kendine usulsüz ve tarih devirlerini altüst edecek toprak kazılarında bulunma.

Böylelikle define arayacağım diye, bulacağın eserler ne sana ne de tarihe yarar. Sana atalardan kalmış veya eline geçmiş olan tarihi eserleri de yabancı ellere kaptırma. Bütün bunları ulusal kurumlara vermek kutsal amacın olsun."

T.T.K.'nın arkeolojiye verdiği önem Türk Tarih Tezi'nin içeriğiyle açıklanabilir. Arkeolojik çalışmalarla gerçekleştirilmeye çalışılan temel amaç Türklerin Anadolu üzerindeki varlığını tarih öncesi kalıntılarla ortaya koyarak Anadolu'yu sahiplenme duygusunu oluşturmak ve Türklerin ulus olarak büyük bir uygarlık ve köken olarak da eski bir ulus oldukları savını kanıtlamaktır. Bu anlayış, Anthony Smith'den bir alıntıyla şöyle açıklanabilir: "Filoloji, antropoloji, tarih, sosyoloji, arkeoloji ve folklor gibi disiplinler etnik geçmişin idealleştirilmiş imgelerini bilginin geçerli araçlarıyla elle tutulabilir gerçekliklere dönüştürebilir. Akılcılığa ve deneyselciliğe kendini adamış olan laik aydınlar için ise arkeoloji ve filoloji bu yeniden yapılanmanın en güvenli temellerini oluştururlar" (Behar, 2003, s. 205).

Türk Tarih Kurumu'nun yayınladığı kanunname Tarihi eserleri koruma ve müzecilik, kapsamında anlatılan bölümde detaylı bir şekilde daha önce ele alınmıştır. Osmanlı devletinin çöküş dönemine girmesiyle birlikte talan edilen tarihi eserler Cumhuriyetin ilanından en önemlisi Arkeoloji bilimine vermiş olduğu değerden ötürü yerini korumaya, öğrenmeye bırakmıştır. Toprak altında bulunan eserlerin gün yüzüne çıkartılmasına, var olan eserlerin korunmasına hem devlet eli ile hem de halkı bilinçlendirme ile kaçakçılığın önene geçilmiş ve çok kıymetli adımlar atılmıştır. Keza Türk Tarih Kurumu bu devlet yapılaşmasında Arkeoloji ve ttiarihi eserleri koruma adına en önemli yeri almaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞININ NEDENLERİ VE KAÇAKÇILIK KARŞISINDA ALINAN ÖNLEMLER

2.1. TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞININ NEDENLERİ VE YÖNTEMLERİ

Anadolu toprakları tarih öncesi dönemlerden başlayarak çok fazla sayıda farklı uygarlık ve medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Gerek konumu itibariyle gerek tabiat zenginlikleriyle önemli bir konumda olan Anadolu toprakları adına bu uygarlıkların zenginliğinin bu bölgede gelişim göstermesi beklenilen bir durum olmalıdır. Günümüzde yapılan arkeolojik kazı çalışmaları ve elde edilen veriler bizlere Anadolu topraklarında yaşanmışlığın tarihinin gün geçtikçe önem kazandığını göstermektedir. Yürütülen kazı çalışmalarının yanı sıra ülkemizde yüzlerce sit alanı bulunmaktadır.

Ülkemizin arkeoloji alanında bu denli zengin oluşu kültürel olarak çeşitlilik, zenginlik olmasının dışında kontrol edilememe, denetlenememe gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Özellikle kırsal kesimlerde bulunan toprak altında olan eserlerin gün yüzüne çıkarılmasında kaçak kazıların büyük yeri vardır. Çıkarılan tarihi eserlerin gerek yurt içinden gerekse yurt dışından talep görmesi doğrultusunda kaçakçılıkla ilgili yapılan çalışmalarda başlamaktadır. Bu çalışmaların tamamı illegal faaliyetlerdir.

2.1.1. Tarihi Eser Kaçakçılığının Nedenleri

Tarihi eser kaçakçılığının nedenlerine bakacak olursak kazıları yapıp eseri satmayı planlayan kişinin en büyük motivasyonu elbette ki esere biçilen değerle doğru orantılıdır. Bu konuda telaffuz edilen rakamların çok yüksek olması kaçakçıların kısa yoldan zengin olma dürtüsünü harekete geçirmektedir. Kaçak kazı yapma çalışmaları dışında kaçakçılar, ören yerleri soygunu, müze soygunu gibi suçları da kapsayan olaylar içine girmektedirler. Tarihi eser kaçakçılığı eğitim durumu ve bilgi sahibi olmaksızın kişi fark etmemektedir. Öyle ki kırmızı pasaport sahibi diplomatlar dahil kaçakçılık olaylarında yer almaktadırlar (Duyan, 2010, s. 44).

Bu gibi üst düzey yetkililerinde tarihi eser kaçakçılığı içerinde yer almalarının sebeplerinden birisi de kendilerine ait olduklarını düşünerek eserleri kendi ülkelerine götürmek istemelerindendir. Kırmızı pasaport sahibi kişilerin dokunulmazlığa sahip olmaları kaçakçılıkta bir kolaylık sağlamaktadır.

Tarihi eser kaçakçılığındaki sebeplerden birisi de eğitim sistemimizde bu tür konulara yer verilmemesi ve nesillerin bu bilinç dâhilinde yetiştirilmemesidir. Müzelerin ödenek yetersizliği sonucunda da her yere ulaşım ve koruma sağlayamaması, Tarihi eserlerin yeniden üretilemeyişi ve bu ünik eserlere sahip olma isteği, tarihi eserler hakkında toplumun genelinde var olan bilgi eksikliği, koleksiyonculuk tutkusu ve yatırım amacı ile kaçakçılık yapılması. Turizm alanında büyük gelirler elde edilmesi de tarihi eser kaçakçılığının sebeplerindendir. Diğer yönden yabancı müzelerin tarihi eserlere sahip olma isteği, çıkarılan eserlerin yurt içindeki müzelere teslim edilmesinde ödenen düşük ücretler kaçakçılığın temel sebepleri arasındadır.

Genel olarak baktığımızda tarihi eser kaçakçılığının temel nedeni ülkemizde eğitim ve bilgilendirme eksikliği dâhilinde halkın bilinçlenmemiş olması ve arz eden alıcılar tarafından teklif edilen fiyatlar karşısında ekonomik düzeylerinin düşük olması esas sebeplerdendir. Zira gelişmekte olan ülkeler ve ekonomik bakımdan daha düşük gelire sahip ülkeler zengin ülkelerin teklifleri karşısında ve ekonomik özgürlükleri karşısında tarihi eserleri bu uğurda feda etmeyi yeğlemektedirler (Tezcan, 1996).

2.1.2. Tarihi Eser Kaçakçılığı Yöntemleri

Tarihi eser kaçakçılığında öncelikle bir esere sahip olmak gerekmektedir. İllegal yollarla esere ulaşma serüveni, kaçak kazılar, hırsızlık yapmak ya da eserin gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetine geçirilmesi çeklinde gerçekleşmektedir (Duyan, 2010).

İlk olarak varlığı bilinen Höyükler, Ören yerleri, Tümülüsler, Nekropoller, Dini yapılarda yapılan kaçak kazılar veya hırsızlıklar yolu ile eser temin edilmektedir. Daha sonra talep edilen eserin kişiye ulaştırılması gelmektedir. Burada talep eden kişi gerçek ya da tüzel olabilir. Elde edinilen eseri, tescil ettirilerek bir başka gerçek veya tüzel kişinin mülkiyetine geçirilmesi gerekmektedir. Tescil edilme ise kültür varlıklarının müzelerin ve koleksiyoncuların envanter defterine kaydedilmesi ile olmaktadır bir diğer yöntem ise satış veya ihraç izin belgesi almaktır (Duyan, 2010).

Tarihi eser kaçakçılığındaki yöntemleri sıralamak gerekirse;

Organize bir çalışma gerektiren Tarihi eser kaçakçılığında, Anadolu topraklarını gezerek her bölgeye hâkim olarak eser toplamak yöntemlerden biridir. Bu yöntemi uygulayan tarihi eser kaçakçıları yüksek kapasite ve gelire sahip olan kişilerden oluşturmaktadır.

Kapalı çarşı gibi büyük çarşılardan satın alma yöntemi, bu yöntemde turistler daha ön planda yer almaktadır. Bu gibi çarşılarda yer alan antika eşya dükkânları, Mezatçılarda bulunan eserler arasında tarihi eserlerde bulunmaktadır. Bu konu kapsamında bir haberde şu ifadeler yer almaktadır. “Eminönü'nde bir antika dükkânına düzenlenen baskında Tunç, Helenistik, Roma ve Osmanlı dönemlerine ait toplam 449 parça kaçak tarihi eser ele geçirildi. Bu tür olayların varlığı bilinmekle birlikte denetiminin de çok zor olduğu görülmektedir.

Bir başka eser kaçakçılığı şekli Müze soygunlarıdır. Yetersiz güvenlik, müzelerin binalarının bakımsız ve korumasız olması, gibi sebeplerle de müze soyguncularının işleri kolaylaşmıştır. Bu konu ile ilgili basında yer alan örneklerden birkaç tane verecek olursak, “Bodrum Kalesi Sualtı Arkeoloji Müzesi soyuldu. Yetkililerin verdiği bilgiye göre müzenin orta avlusundaki şapelin çatısına bahçedeki tahta merdivenle çıkan hırsız ya da hırsızlar, demir parmaklıkları ve 80 santimetre çaplı yuvarlak havalandırma penceresini söktü. İp sarkıtarak Doğu Roma Batığı'nın bulunduğu şapele giren hırsızlar, imparator Heraklius'un bastırdığı 16 altın sikke, 25 bakır sikke ve cam ağırlık ölçülerini çaldı. Soygun sabah personelin işe gelmesiyle ortaya çıktı. Müze Müdürü Oğuz Alpözen polisten, kendisi de dâhil tüm arkeologlar, işçi ve memurların da parmak izinin alınmasını istedi. 36 personelin parmak izi alındı. Altı demir kapıdan geçilerek girilen müzede, değerli sergilemelerin yapıldığı bölümler alarmla korunurken, maddi açıdan fazla değerli eserler olmadığı açıklanan şapelde alarm bulunmadığı ortaya çıktı. Tüm kaleyi koruyan iki gece bekçisi de soygunu fark edemedi” (Milliyet, 2002). Bu durum bütün müzeleri kapsamasa da birçok müzede hırsızlık yapılmıştır.

Bir diğer yöntem, taklit eserlerle orijinal eserlerin değiştirilmesidir. Bu yöntem özellikle müze soygunlarında sıklıkla kullanılmaktadır. Bu konudaki haber kaynaklarına bakacak olursak Uşak Müzesi bunlardan biridir.

Uşak Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmekte olan Karun Hazineleri'nin en değerli parçalarından olan Kanatlı Denizatı Broşu'nun sahtesiyle değiştirilmesi davasında eski müze müdürü Kazım Akbıyıkoğlu 12 yıl 11 ay hapse çarptırıldı (CNN Türk, 2009).

Haberin detayına bakacak olursak, Mayıs 2006'da, Türkiye'nin 40 milyon dolar harcayıp 10 yıllık hukuk mücadelesi sonrasında ABD'deki Metropolitan Müzesi'nden geri almayı başardığı Karun Hazinesi'nin en önemli parçası olan Kanatlı Denizatı Broşu'nun Uşak Arkeoloji Müzesi'nden çalındığı ortaya çıkmıştı. Broşun orijinalinin sahtesiyle değiştirildiği yönündeki ihbar mektubu üzerine başlatılan operasyonda, dönemin Müze Müdürü Kazım Akbıyıkoğlu'nun da aralarında bulunduğu bazı kişiler gözaltına alınmıştı (CNN Türk, 2009).

Haberden de anlaşılacağı üzere hırsızlık olayları sadece dışardan müdahale ile olmayıp içerden, çalışan personel tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Bu durumda en temel öğe ahlaki değerleri gelişmiş ülkesine ve milletine sadık bir şekilde yetişmiş kişilerin bu değerlerimize sahip çıkması gerekmektedir. Farklı kimliklerle kargo taşımacılığı ve posta yolu ile kaçakçılık faaliyetlerinin yapılması da çok yaygın olarak kullanılan yöntemlerdendir.

Var olan eser kargolamak suretiyle çok fazla el değiştirmiş olmaktadır. Sahte kimlikler kullanılarak kargo birimlerine iletilen kutular içerisinde ne olduğunun bilinmemesi, eserin kolayca teslim edilecek adrese ulaşmasını sağlayan bir yöntemdir. Bu durumda en kritik nokta kargoyu teslim alan birimin paket içerisinde ne olduğunu bilmeye hakkı vardır. Fakat tahmin edileceği üzere bu konu ihlal edilerek araştırılmadan teslim alınan paketler kaçakçılık açısından işleri kolaylaştıran bir yöntem olmaktadır. Bu yöntemde tek bir unsur vardır o da kolluk kuvvetlerinin takibine takılan kişiler kargolama yolunu seçmiş olsa dahil eserlere ulaşılmaktadır. Bu konu dahilinde haberlere yansıyan olay şu şekilde gerçekleşmiştir.

“İstanbul–Münih hattında, Cumhuriyet döneminin en büyük tarihî eser kaçakçılığının PTT üzerinden gönderilen kolilerle gerçekleştirildiği ortaya çıktı. İstanbul Paket Posta Merkezi Müdürlüğü’nden 1991’de Avrupa’nın çeşitli kentlerine postalanan 91 kolide 150 binin üzerinde tarihî eser olduğu belirtiliyor.

Alıcısı olmadığı için geri gelen iki koliden M.Ö. dönemlere ait vazolar, bronz heykeller, cam koku şişeleri, yüzükler, Roma ve Hellen devirlerine ait 4 bin 46 adet eser

çıktı. Bir telefon ihbarı üzerine harekete geçen polis, sahipsiz kolilerin ardında kaçakçılık şebekesi olduğunu belirledi. Şans eseri Türkiye'ye iade edilen tarihî eserler önümüzdeki hafta İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenecek" (internethaber.com, 2003). Bu yöntemle tarihi eserler paketler içerisinde ne olduğu bilinmediği için elden ele gezmektedir. Kolluk kuvvetlerinin müdahale etmesi durumunda dahi araya girmiş olan çok fazla kişi olduğundan bazen gözden kaçabilecek durumlar olmaktadır.

Hediyelik eşya süsü verilerek yapılan kaçakçılıklarda oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Çeşitli kamuflajlar sonucunda eserin satış işleminin gerçekleşmesi kolaylaşmaktadır. Ya da daha büyük boyuttaki hediyelik eşyalar içerisine tarihi eserler yerleştirilerek kaçakçılık işlemi gerçekleştirilmektedir.

Koleksiyonerlik sıfatının suistimal edilmesi sonucunda yapılan kaçakçılıklarda kullanılan yöntemlerden biridir. Koleksiyonerlik, kanunlarımızla belirli şartlara tabii tutularak tanınan bir haktır. *"Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişilerle vakıflar, Kültür ve Turizm Bakanlığından izin almak şartıyla, kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilir ve müzeler kurabilirler. Ancak, gerçek ve tüzelkişilerle vakıflar tarafından kurulacak müzelerin faaliyet konuları ve alanları, yapılacak başvuruda beyan olunan istekleri değerlendirerek, Kültür ve Turizm Bakanlığınca verilecek izin belgesinde belirlenir"* (TBMM, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983) şeklinde kanunlarımız doğrultusunda netlik kazanmıştır. Buna rağmen insan faktörünün olduğu ortamda yapılabilecek usulsüzlükler yapılabilmektedir.

Bilirkişilik ünvanının suistimal edilmesi sonucunda yapılan kaçakçılıklarda çok etkili bir yöntemdir. Bilirkişi tarafından verilen orijinaldir ya da orijinal değildir raporu verilmesi sonucunda yakalanan eserlere hiç kimse el koyamamaktadır. Transit taşımacılık yöntemi ile yapılan kaçakçılık yöntemi de kaçakçıların kullandığı alternatif yöntemlerden biridir. Transit taşımacılıkta kapakları mühürlenerek kapatılmış olan araçlar belirli bir güzergâhta kalkış ve sabit rota takip edilerek varış noktasına kadar hiçbir kontrole takılmaması durumu farklı bir tarihi eser kaçakçılığı yoludur. Diplomatik dokunulmazlığın kullanılması durumunda da kaçakçılık yapılmaktadır. Akademik unvanların kullanılması sonucunda da tarihi eserlerin kaçakçılığında referans olarak kendilerini betimleyerek alıcıları ikna etme durumunda kullanılan bir başka yöntemdir.

Akademik unvanların yanı sıra bilimsel kazı çalışmalarında da güvenlik eksiği ve kişilerin zafiyetleri sonucunda tarihi eser kaçakçılığı gerçekleştirilmektedir.

Özetle tarihi eser kaçakçılığında en temel çözüm insani değerlerin geliştirilmesi ile olacaktır. İnsanoğlunun beşeri tarafının ağır basması sonucunda kaçakçılığın önüne geçmek imkansız gibi bir durumdur. Öte yandan eğitim hayatında da kaçakçılığın önüne geçebilmek adına verilen eğitimlerde bu kaçakçılık faaliyetlerinin önüne geçmekte faydalı olabilecek etkilerdendir.

2.1.3. Tarihi Eser Kaçakçılığını Önlemek İçin Mücadele Eden Kurumlar

Tarihi eser kaçakçılığını önlemek adına tek bir kurumun mücadele etmesi neredeyse imkânsız bir durumdur. Yukarıda da anlatıldığı üzere tarihi eser kaçakçılığında çok farklı yöntemler kullanılmaktadır. Ülkemizde bu tür işlerde organize şebekelerin fazlalığı da tarihi eser kaçakçılığındaki en önemli etkilerdendir. Taşınır taşınmaz bütün tarihi eserler devletin malı sayılması kanununa dayanarak, devlet ve halk arasındaki güven ve iletişimin kopmaması ve devletin birçok kurumunun kaçakçılıkla mücadelede rol alması çok önemlidir.

Kültür varlığı kaçakçılığında ihbarların rolü ve önemi çok büyüktür. Kaçak kazı, define arama, yurt dışına çıkarılan eserlerimizle konularla ilgili 112 ACİL ÇAĞRI MERKEZİ, CİMER, ALO 176, dilekçe ve e-posta vasıtasıyla alınan başvurular ile ihbarlar ilgili kurumlar tarafından iş birliği içinde değerlendirilmekte ve başvuruların sonuçlanması sağlanmaktadır (TBMM, Yurt Dışına Kaçırılan Kültür Varlıklarımızın Belirlenerek İadelerinin Sağlanması ve Mevcut Kültür Varlıklarımızın Korunması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Maksadıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 2018).

Kültür varlıklarının yasa dışı ticareti ve kaçak kazı olaylarının önlenmesine, ayrıca yasa dışı yollarla yurt dışına çıkarılan kültür varlıklarının ülkemize iade edilmesine yönelik çalışmalar Cumhurbaşkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, , Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından koordineli olarak ilgili alanlarda uzman akademisyenlerin de katkılarıyla yürütülmektedir.

2.1.3.1. Cumhurbaşkanlığı

Tarih boyunca çok sayıda uygarlığa ev sahipliği olan günümüz Türkiye topraklarında eşsiz ve paha biçilemez eserler bulunmaktadır. Bu bağlamda daha önce de bahsettiğimiz üzere tarihi eser kaçakçılığında adeta bir hedef konumundadır. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti anayasamızın Yürütme yetkisi ve görevi başlıklı 8. Madedesinde şu ibareler yer almaktadır. *"Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir*" (TBMM, 1982). Hükmüne yer verilmiştir. Bu bağlamda tarihi eser kaçakçılığı ile mücadele eden kurumlar arasında direkt başbakanlığa bağlı görev yapan kurumlar vardır.

2.1.3.2. Dışişleri Bakanlığı

2.1.3.2.1. Yurtdışı Tanıtma Ve Kültür İşleri Genel Müdürlüğü

Daha önce de bahsettiğimiz üzere Tarihi eserlerin yurtdışına çıkarılmaları 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca suç olarak kabul edilmektedir.

Yurtdışında ülkemizden kaçırılmış bir tarihi eserin saptanması durumunda Dış işleri Bakanlığı ilgili makamlar bilgilendirilmeli ve ilgili ülke yetkilileri ile eseri bulunduran müze, koleksiyoncu, müzayede evi nezdinde ilgili dış temsilciliklerce girişimlerde bulunularak, eserlerin satışlarının durdurulması sağlanmakta ve ardından iadeleri için girişimler yapılmaktadır.

Ülkemizden kaçırılmış tarihi eserlerin iadesine ilişkin çalışmalar Dışişleri Bakanlığının eşgüdümünde, ilgili Bakanlık ve kurumların katkılarıyla yürütülmektedir. Kaçırılan eserlerin bulunduğu ülke makamları yasal mevzuatımız hakkında bilgilendirilmektedir.

Yapılan ısrarlı ve kararlı girişimler sonucu bazı tarihi eserlerimizin ülkemize iadesi sağlanmıştır. Yurtdışına kaçırılmış birçok eserimizin ülkemize iadesine yönelik çalışmalar yoğun biçimde sürdürülmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024).

2.1.3.3. Vakıflar Genel Müdürlüğü

Yurt dışına kaçırılan tarihi eserlerin belirlenmesi ve iadelerinin sağlanması, ayrıca mevcut kültür varlıklarının korunmasına yönelik 2018 yılında meclis araştırması komisyon raporuna göre:

Kaçak kazılarla taşınır veya taşınmaz kültür varlıkları (karada veya su altında) tahrip edilmekte ve ait olduğu bağlamından koparılmaktadır. Ayrıca, arkeolojinin temel prensiplerinden biri olan kültür katmanlarının belgelenebilmesi (stratigrafi) için uygulanan yöntemlere başvurmadan, tamamen eseri bularak toprak altından çıkartmayı hedefleyen ve bu noktada kronolojik akışın anlaşılamamasına ve eserin bağlamının yok olmasına neden olan kaçak kazılar, kültür varlıklarının maruz kaldığı oldukça zararlı bir tahribat biçimidir. Soygunlar neticesinde de ören yeri, müze, kütüphane, cami, kilise, sinagog ve özel koleksiyonlarda bulunan kültür ve tabiat varlıkları, sahibi olan toplumdan

uzaklaştırılmaktadır.

Kaçak kazılarla ve soygunlarla ele geçirilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları, talebe bağlı olarak yurt içinde ve yurt dışında pazarlanmaktadır. Bu tür kültür varlıklarının alıcıları ise ağırlıklı olarak, yabancı devlet müzeleri ile yerli veya yabancı özel müzeler ve koleksiyonculardır. Özel müze ve koleksiyon sahipleri, kültür ve tabiat varlıklarına maddi bir değer vermekte, müze ve koleksiyonlarını zenginleştirmek için daha fazla eser talep etmektedir. Bu talep sonucu kültür ve tabiat varlıkları kaçak kazılarla tahrip edilmektedir. Bu tarif ve anlatımlardan, kültür varlığı kaçakçılığının;

1- Kaçak kazı ve soygunlar,

2- Elde edilen kültür varlıklarının taşınması,

3- Bir başka gerçek ve tüzel kişinin mülkiyetine geçmesi, olarak üç aşamada gerçekleştiği görülmektedir (TBMM, 2018, s. 40).

Bu trafiği engelleyerek eserleri kurtarma operasyonlarında bulunan vakıflar genel müdürlüğü ayrıca, çalınan eserlerin duyurularını yapmak, güvenlik önlemleri, kültür varlıkları kaçakçılığı veri tabanı, kamu bilincinin artmasına yönelik eğitim faaliyetleri, mevzuat çalışmaları yapmaktadır. Yapılan mevzuat çalışmaları içerisinde yapılan çalışmalara bakacak olursak:

1. Dedektör kullanımın denetlenmesi ve ruhsata bağlanması, Dedektör kullanımı kamu dışında, yer altı zenginliklerimizi arayan bazı özel firmalarca da kullanılmaktadır. Defineciler için kolaylık sağlayan bu tip araç gereçlerin tespiti ve ruhsatlandırılması elzem bir konudur. Yapılan çalışmalarda eserleri kaçak kazılar yöntemiyle tespit eden kaçakçılar için önem teşkil etmektedir.

2. İkramiyelere ilişkin düzenlemeler, Taşınır kültür ve tabiat varlıklarını bulanlara, haber verenlere ve yakalayan kamu görevlilerine 1905 sayılı Menkul ve Gayrimenkul Emval ile Bunların İntifa Haklarının ve Daimi Vergilerinin Mektumlarını Haber Verenlere Verilecek İkramiyelere Dair Kanun çerçevesinde ikramiye verilmektedir. Verilen bu ikramiyeler ise Kültür ve Turizm Bakanlığınca ödenmektedir. Bakanlık bu görevini, müze müdürlükleri vasıtasıyla yerine getirmektedir. İkramiye ödemeleri, kesinleşmiş mahkeme kararına göre yapılmaktadır. Günümüzde %7,5 olarak belirlenen kanuni oran, eski eser kaçakçılığını önlemede yetersiz kalmaktadır. Arz eden kişi tarafından teklif edilen fiyatların miktarının daha fazla oluşu halkı bir şekilde kaçakçılığa teşvik etmektedir.

Tarihi eser dendiğinde aklımıza gelenler Taşınır ve Taşınmaz Kültür varlıkları olmaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının korunması ve denetlenmesi de yer almaktadır. Bu bakımdan ayrı bir öneme sahiptir. Yapılan denetlemeler eserlerin korunabilmesinde önem arz etmektedir.

Bu çalışmaların yanı sıra yurt dışında da çeşitli faaliyetlerde bulunulmaktadır. (**Ek 1)**

2.1.3.4. Gümrük Müsteşarlığı

2.1.3.4.1. Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü

Kaçakçılığın her türü ile ilgili konular Gümrük muhafaza kaçakçılık ve ihbar hattı olan Alo 136' yı arayarak ya da online ihbar sayfası kullanılarak, bu gibi durumlar ihbar edilebilmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2024).

1. Müsteşarlığın sorumluluğunda bulunan yer ve sahalarda münhasıran, diğer yer ve sahalarda da gerektiğinde ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak suretiyle kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek,

2. Kişi, eşya ve taşıtların gümrük işlemleri bitirilmeden gümrüklü yer ve sahalardan çıkmalarını önlemek; gümrüklü yer ve sahaların takip ve muhafazasını sağlamak,
3. Deniz ve hava limanlarıyla, kara hudutlarındaki gümrük kapılarında giriş ve çıkış yapan kişi, eşya ve taşıtların muhafazası ile gümrüğe sevk edilmesini sağlamak; gümrük işlemleri yapılan yer ve sahalar ile gümrük muhafaza hizmetlerini yürütmek,
4. Kuruluşun soruşturma görevine yardımcı olacak araştırma laboratuvarları kurmak ve çalışmalarını düzenlemek,
5. Müsteşarlıkça verilecek benzeri görevleri yapmak (Duyan, 2010).

Yukarıda belirtildiği üzere kanun hükmündeki Kararname'de sıralanan maddelerde de görüldüğü üzere yurt dışı kaçakçılığında Gümrük Muhafaza Müdürlüklerinin yeri ve önemi anlaşılmaktadır.

2.1.3.5. Adalet Bakanlığı

2.1.3.5.1. Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

Tarihi Eser kaçakçılığı, ulusal ve uluslararası bir suçtur. Ulusal mücadelede Türk Ceza Kanununun 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gelmektedir. Uluslararası Tarihi Eser kaçakçılığında ise hem yerel kanunlarımız hem de uluslararası kapsamı olan sözleşmeler dikkate alınarak gerekli işlemler yapılmaktadır. Ülkemizde tarihi eser kaçakçılığı daha çok yurt dışına yapılmaktadır. Yurt dışı tarihi eser kaçakçılığını tespiti ve engellenmesi adına ise, Adalet bakanlığına bağlı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü yer almaktadır. Adalet bakanlığı bünyesinde bulunan bu kurum tarihi Eser kaçakçılığında mücadele işlevinde Kültür ve Turizm Bakanlığı ile koordine bir şekilde çalışmaktadır. (**Ek2)**

2.1.3.6. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarihi Eser Kaçakçılığı ile ilgili yasanın uygulanmasından sorumlu ana idari organdır. Yasa uyarınca, Bakanlık kimin zilyetliğinde olduğuna bakmaksızın, korunması gereken kültür ve tabiat varlıklarını korumak için gereken tedbirleri almakla, bu tedbirlerin uygulanmasını denetlemekle veya

diğer idari organların, belediyelerin ve kaymakamlıkların denetlemesini sağlamakla yükümlüdür (Dülger, 2014).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri hakkında 4848 sayılı kanuna göre bakanlığın amaçları ve görevleri açıklıkla belirtilmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın amaç ve görevleri aşağıda belirtildiği gibidir.

Amacı;

Madde 1- Bu Kanunun amacı;

Kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek, tarihî ve kültürel varlıkların tahribini ve yok edilmesini önlemek, yurdun turizme elverişli bütün imkânlarını ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayacak şekilde değerlendirmek, turizmin geliştirilmesi, pazarlanması, teşvik ve desteklenmesi için gerekli önlemleri almak, kültür ve turizm konularıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek ve bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmak üzere Kültür ve Turizm Bakanlığının kurulmasına, teşkilât ve görevlerine ilişkin esasları düzenlemektir.

Görevi;

Madde 2- Kültür ve Turizm Bakanlığının görevleri şunlardır:

a) Millî, manevî, tarihî, kültürel ve turistik değerleri araştırmak, geliştirmek, korumak, yaşatmak, değerlendirmek, yaymak, tanıtmak, benimsetmek ve bu suretle millî bütünlüğün güçlenmesine ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmak,
b) Kültür ve turizm konuları ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek, bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmak,
c) Yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından kurulan veya kamu personelini desteklemek için kurulan dernekler ve aynı amaçlarla Türk Medeni Kanununa göre kurulan vakıflar dışındaki asıl amacı kültür, sanat, turizm ve tanıtım faaliyeti olan dernek ve vakıflar ile özel tiyatrolar tarafından gerçekleştirilecek projelere nakdi yardımda bulunmak,
d) Tarihî ve kültürel varlıkları korumak,

e) Turizmi, millî ekonominin verimli bir sektörü haline getirmek için yurdun turizme elverişli bütün imkânlarını değerlendirmek, geliştirmek ve pazarlamak,
f) Kültür ve turizm alanlarında her türlü yatırım, iletişim ve gelişim potansiyelini yönlendirmek,
g) Kültür ve turizm yatırımları ile ilgili taşınmazları temin etmek, gerektiğinde kamulaştırmak, bunların etüt, proje ve inşaatını yapmak, yaptırmak,
h) Türkiye'nin turistik varlıklarını her alanda tanıtıcı faaliyetler ile her türlü imkân ve araçlardan faydalanarak kültür ve turizmle ilgili tanıtma hizmetlerini yürütmek,
i) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak. (**Ek3)**

2.1.3.6.1. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanan 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 281 inci maddesinde, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri belirlenmiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere yapılan çalışmalar sonucunda ilgili kanunda yer alan bu amaç ve görev tanımı itibariyle Kültür ve Turizm Bakanlığı’na taşınır taşınmaz bütün tarihi eserleri korumada önemli görevler düşmektedir. Bu görev ve yetkiler sırasıyla aşağıdaki gibidir;

a) Yurdumuzdaki korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının arkeolojik araştırma ve kazılarla açığa çıkarılmasını, korunmasını, değerlendirilmesini ve tanıtılmasını sağlamak, tahribini ve kaçırılmasını önleyici tedbirleri almak,
b) Gerekli görülen yerlerde müzeler, rölöve ve anıtlar müdürlükleri, restorasyon ve konservasyon laboratuvarları kurulmasını teklif etmek ve bunların idare ve ihtisas işlerini düzenlemek ve yürütmek, özel müzelerin kurulmasına rehberlik etmek, desteklemek ve belirli esaslar çerçevesinde bunları kontrol altında bulundurmak,

c) Milli sınırlarımız dışında kalan, korunması gerekli, ata yadigârı taşınmaz kültür varlıklarını tespit etmek, karşılıklı kültürel anlaşmalar ve kültürel mübadele programları çerçevesinde bunların bakım ve onarımlarını sağlayıcı tedbirleri almak,
d) Müzelerin geliştirilmesi, korunması gerekli kültür varlıklarının bakımı ve restorasyonu konularında gerekli tedbirleri almak ve uygulamak,
e) 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve koruma kurullarına verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla araştırma, inceleme, tespit, değerlendirme ve planlamaya yönelik hizmetleri yapmak veya yaptırmak,
f) Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve koruma kurulları kararlarının alınmasına ve uygulanmasına dair işlemlerin yürütülmesini ve koordinasyonunu sağlamak,
g) Gerekli görülen yerlerde kültür varlıkları koruma kurulları ile büro müdürlükleri kurulmasını Bakanlık makamına teklif etmek ve bunların idare ve ihtisas işlerini düzenlemek ve yürütmek,
h) Her türlü imkan ve araçtan faydalanarak, koruma kültürünün geliştirilmesini sağlamak, kültür yatırımları ve girişimlerinin belgelendirme işlemlerini ilgili birimlerin koordinasyonunda yürütmek, bunların faaliyetlerini denetlemek, kültür varlıklarının tahsis, restorasyon, restitüsyonlarıyla ilgili ihale ve kontrollük işlerini yapmak veya yaptırmak,
i) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2018).

Yukarıda belirtildiği üzere yerel ve ulaşım açısından her ilde müzelerin varlığının bilinmesi itibariyle eserlere ulaşımı daha kolay olabilen Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü bu konuda daha saha içi bir konuma sahiptir. Kaçakçılıkta yapılabilecek ihbarlara imkânlar dâhilinde daha hızlı ve ekin bir biçimde ulaşılabileceği öngörülmektedir. Ayrıca Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünü doğrudan ilgilendiren ulusal kanunlarda mevcuttur. Bu kanunlara bakacak olursak şu şekildedir;

a) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
b) Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu

c) Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun
d) Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (Gözden Geçirilmiş)'nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun
e) 5706 Sayılı İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Hakkında Kanun
f) Boğaziçi Kanunu
g) Çevre Kanunu) İmar Kanunu) Kıyı Kanunu
j) Milli Parklar Kanunu
k) Orman Kanunu (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün denetiminde olan bir başka alan ise uluslararası sözleşmelerdir. Bu sözleşmelerin takibi yapılarak ya da denetlenerek herhangi bir Tarihi Eser kaçakçılığında ülke olarak müdahale edebilmemiz mümkündür. Bu sözleşmeler:

a) Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi
b) Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi
c) Dünya Kültürel Ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi
d) Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme
e) Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç Ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme
f) Kültür, Eğitim ve Bilim Alanında İşbirliği Anlaşması
g) Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol
h) Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait Sözleşme
i) Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme
j) Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme
k) Kuşların Himayesine Dair Milletlerarası Sözleşme
l) Milletlerarası Anıtlar Ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği
m) Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi) Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi
o) Somut olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'dir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Bu sözleşmelerin yanı sıra Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün başka bir görevi de Tarihi ve Kültürel varlıklar ile ilgili dolaylı veya dolaysız yönetmelikleri, mevzuatı dâhilinde yapılan işleri de takip etmektedir. Bu yönetmelikler;

a) Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
b) Askeri Müzeler Yönetmeliği
c) Define Arama Yönetmeliği
d) Etnografik Nitelikteki Taşınır Kültür Varlıkları Hakkında Yönetmelik
e) Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar İle Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik
f) Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları İle Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik
g) Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik
h) Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik
i) Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Yurt Dışına Çıkarılması ve Yurda Sokulması Hakkında Yönetmelik
j) Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine Dair Yönetmelik
k) Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik
l) Kültür ve Tabi Varlık Koruma Kanunu Kapsamında Kültür Varlık Rölöve, Restorasyon Restitüsyon Projeleri, Sokak Sağlıklaştırma, Çevre Düzenleme Projeleri ve Bunların Uygulama ile Değerlendirme, Muhafaza, Nakil İşleri ve Kazı Çalışmalarına İlişkin Mal ve Hizmet Alımına Dair Yönetmelik.
m) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları İle Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik
n) Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Olarak Yapılacak Araştırma, Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönetmelik

o) Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik
p) Tarihi ve Bedii Değeri Olan Taşınmaz Malların Kiraya Verilmesi Hakkında Yönetmelik
q) Tasarrufu Kısıtlanan Bina, Arsa ve Arazi Hakkında Yönetmelik
r) Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği
s) Müzelerle Müzelere Bağlı Birimlerde ve Ören yerlerindeki Kültür Varlıklarının Film ve Fotoğraflarının Çekilmesi Mulaj ve Kopyalarının Çıkarılması Hakkında Yönetmelik
t) Taşınır Kültür Varlığı Ticareti ve Bu Ticarete Ait İşyerleri İle Depoların Denetimi Hakkında Yönetmelik
u) Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Bulanlara, Haber Verenlere
a) ve Yakalayan Kamu Görevlilerine Verilecek İkramiye İle İlgili Yönetmelik
v) Ulusal Müze Başkanlıklarının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Yönetmelik
w) Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği
x) Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi, Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik
y) Milletlerarası Müzeler Konseyi (İCOM) Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği
z) Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik
aa) Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik
bb) Kültür Yatırım ve Girişimlerinin Nitelikleri ve Nicelikleri Yönetmeliği
cc) Kültür Yatırım ve Girişimlerine Taşınmaz Kullandırılması Hakkında Yönetmelik
dd) Kültür Yatırım ve Girişimlerine Gelir Vergisi Stopajı, Sigorta Primi İşveren Payı ve Su Bedeli İndirimi İle Enerji Desteği Uygulamasına Dair Yönetmelik
ee) "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamındaki Kültür Varlıklarının Rölöve, Restorasyon, Restitüsyon Projelerine Dair Yönetmelik" Alt Mevzuatı
ff) Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliği

gg) Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

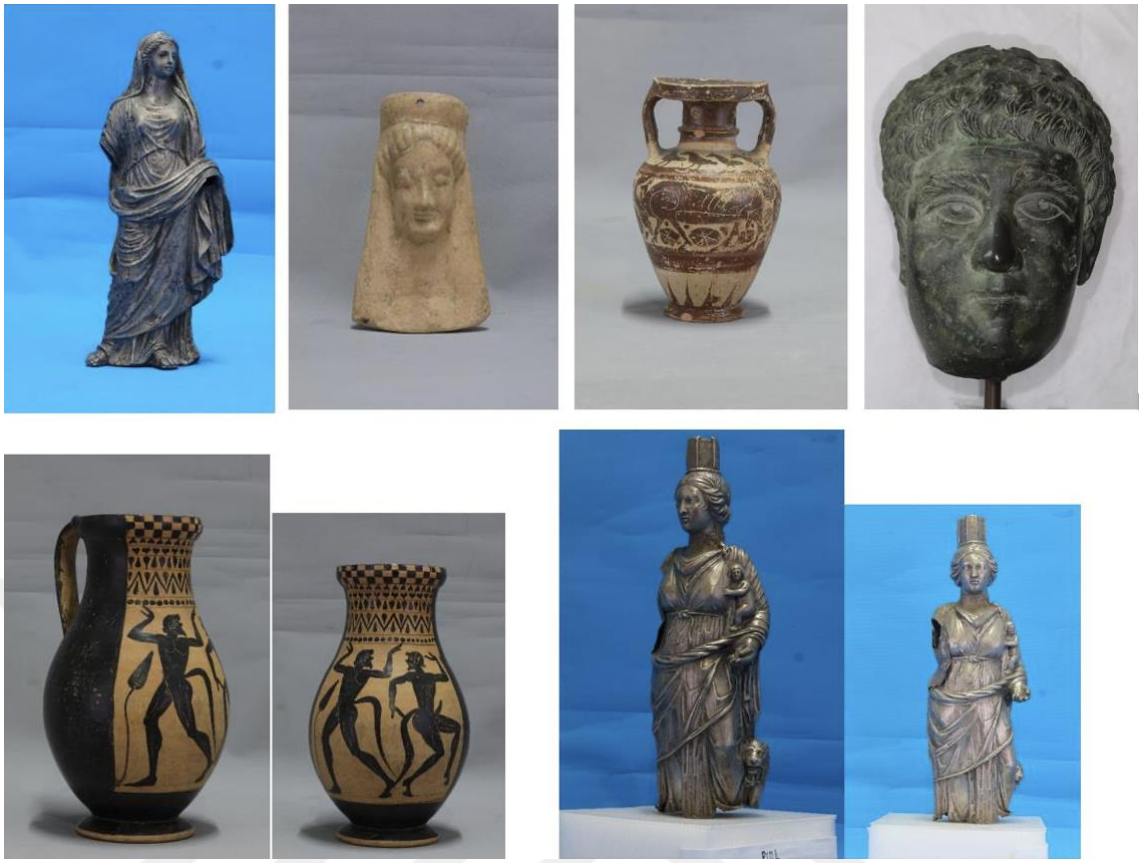
Kültür ve Turizm Bakanlığımızın çatısı altında görev alan yukarıda bahsettiğimiz birimler zorlu süreçlerden geçse de Tarihi eserlerimizin takibi titizlikle yapılmaktadır. Merkezi olarak bakanlığın üstlendiği görevleri taşra da müzeler genel müdürlükleri üstlenerek hem var olan eserlerimiz korunmakta hem de yurt dışına çıkarılmış olan Tarihi Eserlerimizin yurdumuza dönmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Sadece 2024 yılı kapsamında 68 Eser Anadolu topraklarına tekrardan kazandırılmıştır. Bunlardan bazıları : **(Şekli 7- 13)**

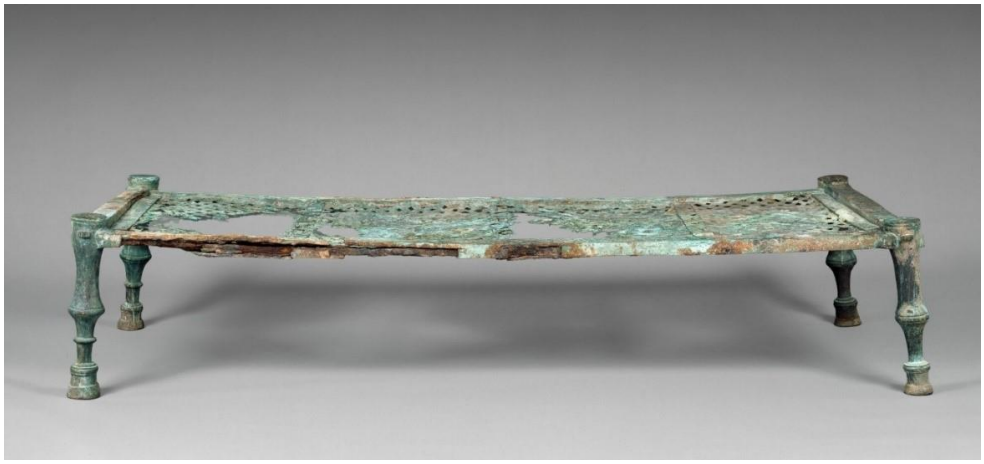
Şekil 7. İngiltere'den İadesi Sağlanan Milet Kökenli Kore Torsu (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Şekil 8. İngiltere'den Gönüllü İade Alınan Bronz İmparator Heykeli (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Şekil 9. ABD'den İadesi Sağlanan 41 adet Eserden Bazıları (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023)

Şekil 10. ABD'den İadesi Sağlanan Bronz Kline (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024)

Şekil 11. ABD'den İadesi Sağlanan 14 Eserden Bazıları (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022)

Şekil 12. ABD’den İadesi Sağlanan Bintepeler Nekropol Alanı Kökenli Kolye (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024)

Şekil 13. İsviçre'den İadesi Sağlanan Kandil, Madalyon ve Sikkelerden Bazıları (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024)

Yukarda da bahsedildiği üzere kaçakçılıkla mücadele eden kurumlarımız aynı zamanda kaçakçılık esnasında yakalanamamış fakat Anadolu topraklarına ait olduğu tespit edilen eserlerin yurdumuza dönmesi için de çalışmalar yapmaktadır. Özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı yaptığı çalışmalar koor9dineli görüşmeler sonucunda eserlerimizin iadesi adına önemli adımlar atmaktadır. (**Ek4)**

2.1.3.7. İçişleri Bakanlığı

İçişleri Bakanlığı, ülkemizin genel asayişini ve güvenliğini sağlamakla görevli bakanlık kurumudur. İçişleri Bakanlığı bu görevi kendine bağlı birimlerle birlikte yürütmektedir. Bu birimler; Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Göç İdaresi Başkanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel

Müdürlüğü, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Personel Genel Müdürlüğü, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, Bilgi Teknolojileri genel Müdürlüğü'dür.

2.1.3.7.1. Emniyet Genel Müdürlüğü

2.1.3.7.1.1. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı

Kaçakçılık Ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığının kaçakçılıkla ilgili sınıflandırmayı şu şekilde yapmıştır: Akaryakıt Kaçakçılığı, Eşya (Emtia) Kaçakçılığı, Kültür ve Tabiat Varlıkları Kaçakçılığı, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçki Kaçakçılığı (T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, 2024). Yapılan bütün bu kaçakçılık suçlarının ortak amacı haksız yoldan kolay kazanç elde etme isteğidir.

Konumuzla ilgili olan Tarihi Eser Kaçakçılığı başlığını ele alacak olursak, kültür ve tabiat varlıklarının kaçak kazılar ve soygunlarla temin edilerek yurtiçinde veya dışında satılmasıdır. Ülkemizin, çok sayıda tarihi medeniyetlere ait eserlere sahip olması nedeniyle yoğun turist akınına uğraması uluslararası alanda tanıtımına en büyük katkıyı sağlanmaktadır. Ayrıca eserlerin sergilendiği dünyaca ünlü müzelerimizin ziyaret edilmesi ülke ekonomisine katkı sunmaktadır. Devletimizin en değerli alanlarından olan müzeler ve tarihi eserler bu bağlamda oldukça önem teşkil etmektedir.

İnsanlığın ortak kültürel mirası olan ve ait oldukları toplumlara ışık tutarak onlara dair bilgiler veren kültürel mirasımızın devamlılığını ve sonraki nesillere aktarılmasını engellemekte, Bilimsel çalışmalara zarar vermekte, Turizm ve ülke ekonomisi açısından tehdit oluşturmaktadır.

Yurt dışına kaçırılması halinde iadesi için gerekli girişimlerde bulunulması suçla mücadeleden daha fazla maddi külfet oluşturmakta ve Ülkemizin uluslararası alanda kültürel egemenliğine gölge düşürmektedir.

Tarihi eserlerimiz, bulundukları yerlerden çıkarılarak çeşitli ortamlarda ve sosyal medya platformlarında yasadışı bir şekilde satılmaktadır. Son zamanlarda sahte eserlerin define üzerine oluşturulan internet sitelerinde gerçekmiş gibi satışa sunularak vatandaşlarımızın dolandırılmak istendiği sıkça görülmektedir. Suç Tarihi Eser Kaçakçılığı ile başlayıp görüldüğü üzere dolandırıcılık gibi suçları da bünyesinde barındırmaktadır.

Her hangi bir çalışma sırasında veyahut tesadüfen dahi bulunan tarihi eserler en geç üç gün içerisinde herhangi bir devlet kurumuna bildirilmelidir. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanununa göre bir eserin kurumuna iletilmemesi cezai sorumluluğu beraberinde getirmektedir (T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, 2024).

Organize suç örgütünün tanımında 3 kişiden fazla kişinin bir araya gelerek oluşturdukları suç organize suç olarak sayılmaktadır. Bu bağlamda Tarihi Eser kaçakçılığında da 3'ten fazla kişinin dahi bir araya gelerek kacak kazı yaptıkları 1 kişi dahi olsa eseri satmak için bulunan aracı ve eseri alan kişi kapsamında dahi 3 kişi olmaktadır ve yasalarımız gereği organize suç kapsamına da girmektedir.

Görev ve Yetkileri;

a) Yurtdışından Türkiye'ye veya Türkiye'den yurtdışına yönelik veyahut yurtiçinde çeşitli yollarla yapılan kaçakçılık faaliyetleri ile ulusal veya uluslararası düzeyde organizasyon oluşturarak yasalara aykırı biçimde haksız menfaat veya yüksek kazanç sağlamak amacıyla; ekonomik veya idari yapıyı doğrudan veya dolaylı olarak kontrol eden veya ele geçiren suçlarla mücadele edilmesi, suç konusu mallara ve bu tür suçlardan elde edilen kazançlara el konulması ve aynı tür suçları işleme olanaklarının ortadan kaldırılması maksadıyla; yetki ve görev veren ilgili mevzuat çerçevesinde; bu Yönetmelikte belirtilen görevleri yerine getirmek üzere, istihbarat elde etmek, değerlendirmek, suçun men ve takibi amacıyla gerekli tedbirleri almak, gerektiğinde adli kolluk görevi ifa etmek, operasyonlar düzenlemek ve düzenletmek,
b) Kontrollü teslimatın uygulanması amacıyla il birimlerinden ve yurtdışından gelen taleplerle ilgili olarak ilgili adli makamlar nezdinde karar isteminde bulunmak ve kontrollü teslimatın uygulanmasını yönetmek veya koordine etmek,
c) İl birimlerinin çalışmalarına ve yürütülecek operasyonlara yön vermek, talep edildiğinde veya Başkanlıkça gerekli görüldüğünde il birimlerini merkez veya diğer il birimleri personeli ile takviye etmek,

a) ç) Mücadelesiyle görevli olduğu suçlarla ilgili birden fazla ili kapsayan ve/veya uluslararası boyuttaki operasyonla çalışmaları koordine etmek,

d) Yürütülen operasyonların sonuçlarını değerlendirmek, yurtiçi ve yurtdışı uzantılarını tespit etmek ve gerekli tedbirleri almak,

e) Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele amacıyla ulusal ve uluslararası kuruluşlar nezdinde yürütülen işbirliği faaliyetlerine katılmak, buralarda alınan karar ve stratejilerin uygulanmasını sağlamak,

f) Başkanlığın görev alanı kapsamındaki ikili veya çok taraflı güvenlik işbirliği anlaşmalarının uygulanmasını temin ve takip etmek, bu çerçevede yurtdışı ve yurtiçi irtibat görevlileriyle ya da tespit edilen kanun uygulayıcı birimlerin irtibat noktaları ile mevzuat çerçevesinde işbirliği ve bilgi paylaşımında bulunmak,

g) Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadelede gerekli idari ve hukuki alt yapı eksikliklerini gidermek ve geliştirmek amacıyla mevzuat çalışmaları yürütmek,

b) ğ) Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadelede, ülkemizin Avrupa Birliği üyeliği ile ilgili olarak, idari ve hukuki alanda gerekli uyum çalışmalarını yürütmek, işbirliği faaliyetlerine katılmak, buralarda alınan karar ve stratejilerin uygulanmasını sağlamak,

h) EMCDDA ’nın çalışmalarında ulusal temas noktası olarak ülkemizi temsil etmek,

c) ı) Madde kullanımı ve bağımlılığı alanlarında ilgili kurumlardan veri toplamak, bu çerçevede oluşturulan veri tabanının sürekli olarak güncellenmesini sağlamak ve bu verileri EMCDDA ile paylaşmak,

i) Kaçakçılık ve organize suçlarla etkin mücadele için plan, proje hazırlamak ve uygulamaya koymak,

j) Merkez ve il birimlerinin faaliyetlerinde kullanılmak üzere bilişim sistemleri, teknik, optik, elektronik cihazlar ile araç ve gereç planlaması yapmak, bunları temin ederek dağıtımını sağlamak ve birimlerin operasyonlarına destek vermek,

k) Merkez ve il birimlerinde görev alacak nitelikli personelin yetiştirilmesi, bilgilerinin geliştirilmesi ve personele uzmanlık kazandırılması yönünde ulusal

ve uluslararası ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak; kısa ve uzun vadeli eğitim programları hazırlamak ve uygulamak,

l) Merkez ve il birimlerinde görev alan personelin atama planlamalarına yönelik çalışmalar yapmak,
m) Gerektiğinde diğer alanları da kapsamak üzere, Başkanlığın görev alanındaki suçlarla mücadele amacıyla köpek idarecisi ve köpek eğitmek, bunların istihdam ve atama planlarına ilişkin işlemleri yürütmek,
n) Birimlerin ödül ve ikramiye taleplerini değerlendirmek ve gerekli yazışmaları yapmak,
o) Mevzuata uygun olarak verilen diğer görevleri yapmak ile görevlidir (T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, 2024).

2.1.3.7.2. İnterpol – Europol Daire Başkanlığı

Emniyet Genel müdürlüğü kapsamında İnterpol – Europol Daire Başkanlığı da Tarihi Eserleri koruma, kaçakçılık adına yaptığı çalışmalar mevcuttur. Uluslararası suç ve suçlularla mücadelede, "Yurtta koordine, dünyada işbirliği" ilkesi ile görev ve yetkilerini icra eden İnterpol Europol Daire Başkanlığı, kurulduğu günden itibaren uluslararası suç ve suçlularla mücadelede dünyadaki gelişmelere uygun olarak yapılandırılmıştır. Başkanlığımız bünyesinde, AB'ye uyum sürecinde Europol, Schenden, İnterpol, OLAF ve ileride AB bünyesinde kurulacak kolluk teşkilatlarıyla haberleşme, bilgi değişimi ve işbirliği amaçlı olarak tüm kolluk birimlerinin iştirakiyle 06 Ocak 2004 tarihli Bakanlık Oluru ile "Milli Büro" oluşturulmuştur. 16 Mayıs 2008 tarihli Bakanlık oluru ile de, 1929 tarihli Cenevre Sözleşmesi uyarınca Başkanlığımız, Avrupa Birliği uyum sürecinde Euro sahteciliği konusunda suç kayıtlarının tutulması, paylaşımı ve analizi ile bu bilgilerin merkezileştirilmesini sağlamak üzere Avrupa Komisyonu ve üye ülkelere muhatap "Ulusal Merkez Ofisi" (National Central Office) olarak görevlendirilmiştir.

İnterpol-Europol Daire Başkanlığı;

1. Özel Kalem Büro Amirliği
2. Belge Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Şube Müdürlüğü
3. Bütçe ve Destek Şube Müdürlüğü
4. EUROPOL Şube Müdürlüğü

5. Personel Şube Müdürlüğü
6. Uluslararası Asayiş Şube Müdürlüğü
7. Uluslararası Kaçakçılık, Organize ve Mali Suçlar Şube Müdürlüğü
8. Uluslararası Terör Suçları Şube Müdürlüğü
9. Strateji Geliştirme ve Değerlendirme Şube Müdürlüğü, olmak üzere bünyesinde 8 Şube Müdürlüğü, Başkanlığa doğrudan bağlı Özel Kalem Büro Amirliği ve bu Şubelere bağlı yeterli sayıda alt birimlerden oluşmaktadır.

Uluslararası suç ve suçlularla mücadele amacıyla kurulan İnterpol Europol Daire Başkanlığı'nda görevli personellerin en önemli özellikleri, yabancı dil bilmeleri ve bilişim sistemlerinin kullanımına hakim olmaları, ayrıca kendi milli mevzuatımızın yanında uluslararası hukuk, uluslararası anlaşmalar ve uluslararası polisiye işbirliği konularında yeterli bilgiye sahip olmalarıdır. Bugün Başkanlığımızda, polis akademisi, çeşitli üniversitelerin uluslararası ilişkiler ve yabancı diller bölümünden mezun personeller görev yapmaktadır.

Bu çerçevede, İnterpol-Europol Daire Başkanlığı'nın görevleri şu şekildedir;

1. İnterpol Genel Sekreterliği ve üye ülke polis teşkilatları nezdinde Türk Polis Teşkilatını temsil etmek.
2. Uluslararası Suç ve Suçlulara karşı üye ülke polis teşkilatlarınca verilen mücadelenin bütünleştirilmesi ve bu alanda gerekli işbirliğinin tesis edilmesini sağlamak.
3. Uluslararası mahiyet arz eden her türlü suçla etkili bir şekilde mücadele amacıyla ilgili yurtiçi ve yurtdışı birimler arasında gerekli temas ve koordineyi sağlama,
4. Yurtdışına kaçtıkları belirlenen sanık, hükümlü ve firari şahısların uluslararası düzeyde araştırılarak, yakalanmaları ve yurda iadeleri için ilgili birimlerle koordineli olarak gerekli işlemleri yapmak,
5. Yurtiçinde suç işleyen yabancılar ile ilgili işlemleri yapmak,
6. Yurtiçinde suç işleyip yurtdışına kaçan Türk vatandaşları ile ilgili işlemleri yapmak,
7. Yurtdışında suç işleyen Türk vatandaşlarının işlemlerini gerçekleştirmek,
8. Yurtdışında Ülkemiz aleyhinde suç işleyen şahıslar ile ilgili işlemleri yapmak,

9. Uluslararası düzeyde iadesi amacıyla arananlar, takip altında bulunanlar, kayıp şahıslar, her an suç işlemeye meyilli sabıkalılar, kimliği meçhul cesetler, ilk defa ortaya çıkartılan suç teknikleri ve kayıp eşyalar hakkında Kırmızı, Yeşil, Sarı, Mavi, Siyah, Modüs Operandi ve Kayıp Eşya Bültenleri çıkartmak ve bunları takip etmektir (T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, 2024).

İçişleri Bakanlığı kapsamında görevlerini yerine getiren İnterpol'de Tarihi Eser Kaçakçılığı ile ilgili Uluslararası kapsamda görevler yerine getirilmektedir.

2.1.3.7.3. Jandarma Teşkilatı (Kolluk)

2.1.3.7.3.1. Jandarma Teşkilatı, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği

Bu çalışma konusu itibariyle Jandarma Teşkilatının görev ve yetkilerini daha kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır. Öncelikle Jandarmanın tanımına bakacak olursak 'Türkiye Cumhuriyeti Jandarması emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanunların ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerin verdiği görevleri yerine getiren silahlı genel kolluk kuvvetidir' (https://www.jandarma.gov.tr/, tarih yok). Bu konu hakkında 25/10/2019 tarihli ve 30929 sayılı Resmî Gazete' de yayımlanan 24/10/2019 tarihli ve 1721 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı uyarınca bu yönetmelik Cumhurbaşkanlığı Yönetmeliği bölümüne eklenmiştir. Kanunun amaç ve kapsamı aşağıdaki gibidir.

Amaç ve Kapsamı

MADDE 1- (1) Bu Yönetmeliğin amacı; jandarmanın teşkilat, görev, yetki ve sorumluluklarını, diğer makamlarla ilişkilerini, birlikte çalışma ve işbirliği esasları dahil komuta ve kontrol ilişkilerini düzenlemektir.

MADDE 2- (1) Bu Yönetmelik, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 24 üncü maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

MADDE 3- (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

a) Asayiş: Hukuka uygun ve gerekli önlemlerin alınması sonucu, Devlete, topluma, kişilere, mal ve eşyalara yönelik tehlike, kaza ve sabotajların söz konusu olmadığı bir ortamı, düzensizlik ve karışıklıkların önlendiği, hayatın

normal akışının sağlandığı hali, dirlik ve düzenin varlığı konusunda kamuda oluşan yerleşik ve yaygın inancı,

b) Bakan: İçişleri Bakanını,

c) Bakanlık: İçişleri Bakanlığını,

b) ç) Emir: Göreve ait bir talep ya da yasağın söz, yazı ve sair suretle ifadesini,

c) Emniyet: Devlete, topluma, kişilere, mal ve eşyalara yönelik tehlike, kaza ve sabotajları önlemek için alınan hukuka uygun önlemlerin tümünü ve bu önlemlerin alınmış bulunduğu hali,

d) Genel kolluk: Kamu düzeninin korunmasını sağlayan, mevzuatla verilen görevleri yerine getiren ve silah kullanma yetkisini haiz Bakanlığa bağlı jandarma, sahil güvenlik ve polisi,

e) Görev: Mevzuat gereğince yapılması ya da yapılmaması öngörülen hususlar ile amir tarafından verilen emirleri,

f) Jandarma asayiş komando birlikleri: Gerektiğinde bağlı olduğu il jandarma komutanlığının diğer birliklerini takviye etmek, her türlü toplumsal olaylara süratle müdahale etmek, terörle mücadele faaliyetlerini yürütmek, takip ve tenkil harekâtını yürütmek amacıyla Bakanlıkça gerek görülecek yerlerde konuşlandırılan genel kolluk birliklerini,

g) ğ) Jandarma asayiş noktası: İhtiyaç üzerine mülki amirin onayı ile emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunması amacıyla geçici olarak teşkil edilen jandarma birimini, (1)

h) Jandarma kriminal birimleri: Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı (JKDB), Jandarma kriminal laboratuvar amirlikleri, olay yeri inceleme timleri (OYİT), patlayıcı madde imha timleri ile kriminal alanda görev yapacak diğer özel maksatlı (felaket kurbanlarını kimliklendirme ve benzeri) (1) 4/4/2020 tarihli ve 31089 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2361 sayılı Cumhurbaşkanı Kararının 1 inci maddesiyle, bu bentte yer alan "Jandarma hizmet merkezi" ibaresi "Jandarma asayiş noktası" şeklinde değiştirilmiştir.

i) ı) Jandarma komando birlikleri: Jandarma Genel Komutanlığının ihtiyatını oluşturmak üzere gerektiğinde mahalli jandarma birliklerinin gücü dışına çıkan toplumsal olaylara müdahale etmek ve terörle mücadele faaliyetlerini

yürütmek amacıyla Bakanlıkça gerek görülen yerlerde konuşlandırılan birlikleri,

j) Kamu düzeni: Emniyet ve asayiş, huzur ve sükûn, genel sağlık ve genel ahlak unsurlarından oluşan, hak ve hürriyetlerin tam olarak kullanımına elverişli ortamı,

k) Kapalı yerler: Konut, işyerleri ve eklentileri ile bunların dışında olsa bile zilyedinin rızası bulunmadıkça girilmemesi gerektiğini belirtir şekilde etrafı çit, parmaklık, duvar ve benzeri engellerle çevrili yerleri (depo, ardiye, geçici yatma yerleri, deniz araçlarında şahsi maksatla kullanılan kamara ve oda benzeri alanları),

l) Konuş: Birlik ve kurumların, hizmet barınma, eğitim, tatbikat ve harekâta hazırlanma bakımından bulunduğu yeri,

m) Mülki amir: İllerde vali, ilçelerde kaymakamı,

n) Özel kolluk: Devlet ve yetkili diğer kamu tüzel kişilerince, özel kanunlar çerçevesinde kurulup teşkilatlandırılan, kendi görev alanında güvenliği sağlamak amacı taşıyan ve jandarma, sahil güvenlik ve polis dışındaki kolluk birimlerini, ifade eder.

Bağlılık, Teşkilat, Kuruluş ve Konuşlanma

MADDE 4- (1) Jandarma Genel Komutanlığı Bakanlığa bağlıdır. Jandarma Genel Komutanı, Bakana karşı sorumludur.

Teşkilat ve kuruluş

MADDE 5- (1) Jandarma teşkilatı aşağıda belirtilen merkez ve taşra teşkilatı ile doğrudan merkeze bağlı birimlerden oluşur.

a) Merkez teşkilatı şunlardır:

1) Hukuk Hizmetleri Başkanlığı.

2) Mali Hizmetler Birimi Başkanlığı.

3) İç Denetim Birimi Başkanlığı.

4) Teftiş Kurulu Başkanlığı.

5) Asayiş Başkanlığı.

6) Personel Başkanlığı.

7) İstihbarat Başkanlığı.

8) Muhabere Elektronik Bilgi Sistemleri Başkanlığı.

9) Kriminal Daire Başkanlığı.

10) Havacılık Daire Başkanlığı.

11) Stratejik Gelişim ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı.

12) Eğitim ve Öğretim Daire Başkanlığı.

13) İstihbarat Okul Komutanlığı.

14) İstihbarat Grup Komutanlığı.

15) Personel Temin Merkez Komutanlığı.

16) Lojistik Komutanlığı

17) Denetleme Grubu.

18) Destek Kıtaları Komutanlığı

19) Sosyal tesisler birimleri.

b) Taşra teşkilatı şunlardır:

1) Jandarma bölge komutanlıkları.

2) İl jandarma komutanlıkları.

3) İlçe jandarma komutanlıkları.

4) Komando alay/tabur/bölük komutanlıkları.

5) Jandarma komando özel harekât tabur komutanlıkları.

6) Asayiş komando bölük komutanlıkları.

c) Doğrudan merkeze bağlı birimler şunlardır:

1) Jandarma asayiş kolordu komutanlıkları.

2) Eğitim ve öğretim birim ve kurumları.

3) Komando tugay komutanlıkları.

4) Jandarma Komando Özel Asayiş ve Kurtarma Tugay Komutanlığı (JÖAK).

5) Havacılık grup/filo komutanlıkları.

MADDE 6-

(1) Jandarma birimlerinin konuşlarının düzenlenmesinde, mülki taksimat esas alınır. Seferberlik ve savaşta kuvvet komutanlıkları emrine girecek birimlerin konuş yerleri, Genelkurmay Başkanlığının görüşü alınarak Bakanlıkça düzenlenir. Her düzeydeki jandarma birlikleri Bakan onayı ile kurulabilir.

(2) Sevk ve idare ihtiyaçları ile hizmette verim ve etkinliğin sağlanması amacıyla geçici olarak birden çok ili içine alan jandarma bölge komutanlığı kurulabilir. Bölge komutanı bölge teşkilatının konuşlu olduğu ilin valisine karşı sorumlu olarak görev yapar.

(3) Her ilde, o ilin adıyla anılan il jandarma komutanlıkları kurulur. Bir il sınırları içinde bulunan ve il jandarma komutanlığına bağlı jandarma birimleri, o il jandarmasını oluşturur.

(4) Her ilçede o ilçenin adıyla anılan ilçe jandarma komutanlıkları kurulur. Merkez ilçelerde kurulan ilçe jandarma komutanlıkları; il merkez jandarma komutanlığı olarak ve merkez ilçenin özel bir adı yoksa o ilin adıyla adlandırılır. Bir ilçe sınırları içinde bulunan ve ilçe jandarma komutanlığına bağlı jandarma birimleri, o ilçe jandarmasını oluşturur. İlçe jandarma komutanlıklarının sorumluluk alanı bir ya da birden çok karakol sorumluluk bölgesine ayrılabilir. Bu sorumluluk bölgeleri için oluşturulacak karakollar gerek kendi sorumluluk bölgelerinde gerekse ilçe jandarma komutanlığı merkezinde ve merkez karakolundan ayrı olarak konuşlandırılabilir.

(5) Karakollar, sorumluluk alanlarının merkezi bir yerinde ya da karakol bölgesindeki yurttaşların kolayca gelip gidebileceği, merkeze yakın bir mahalle, köy, kasaba ya da ulaşım kolaylığı olan bir yerde konuşlandırılabilir. Karakol sorumluluk bölgesinin belirlenmesinde aşağıdaki hususlar göz önünde tutulur.

a) Emniyet ve asayiş durumu.

b) Suç oranları, suç haritaları gibi benzeri suç analizlerinin sonuçları.

c) İlçenin coğrafi durumu, ekonomik şartlar ve kamu hizmetlerinin gerekleri.

ç) Yerleşim alanlarının durumu.

d) Nüfus yoğunluğu.

e) Ulaşım durumu.

f) Sosyal ve kültürel gelişimi ve benzeri özellikler.

(6) Güvenlik, koruma, disiplin ve gözetleme amacıyla bir amir emrinde jandarma karakolları kurulur. Jandarmanın görev ve sorumluluk alanı içinde; karakollardan çıkartılan devriyelerle emniyeti sağlanamayan, kritik yerlerin kontrol ve emniyet altında bulundurulmasını sağlamak için daimi veya geçici karakollar ya da jandarma asayiş noktaları adıyla konuşlandırılan, daimi olanları kadrolarda gösterilen asayiş karakolları

kurulur. Geçici karakolların ve jandarma asayiş noktalarının kuvveti il jandarma komutanlığınca kuvvet tasarrufu yoluyla sağlanır.(1)

(7) Karakolların sorumluluk bölgeleri il jandarma komutanının önerisi üzerine valinin onayı, karakolların konuş yerleri ise Bakan onayı ile belirlenir. Geçici asayiş karakolları ile jandarma asayiş noktaları, il jandarma komutanının önerisi üzerine valinin onayıyla teşkil edilir (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2019).

2.1.3.7.3.2. Jandarma Genel Komutanlığı'nın Görevleri, Sorumluluk Alanı ve Yetkileri

Jandarma Genel Komutanlığı'nın (Kolluk Kuvvetlerinin) görev ve yetkilerini ele alacağımız bu başlık altında 25/10/2019 tarihli ve 30929 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 24/10/2019 tarihli ve 1721 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı hakkındaki kanun bilgilerini içermektedir. İlgili kanun toplam yedi bölümden oluşmaktadır. Kanunun detayları aşağıdaki gibidir.

MADDE 7- (1)

Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı, polis ve sahil güvenlik teşkilatının görev alanının dışı olup, bu alanlar il ve ilçe belediye sınırları dışında kalan ya da polis ve sahil güvenlik teşkilatı bulunmayan yerlerdir. Ancak, belediye sınırları içinde olmakla birlikte, hizmet gerekleri bakımından uygun görülen yerler, jandarmanın görev ve sorumluluk alanı olarak belirlenebilir. Bakanın kararıyla bir il veya ilçenin tamamı polis ya da jandarma görev ve sorumluluk alanı olarak belirlenebilir.

MADDE 8- (1)

Jandarmanın görevleri şunlardır:

a) Mülki görevler: Emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumlarının dış korumalarını sağlamak, trafik hizmetlerini yürütmek, arama kurtarma görevlerini yapmak, hassas ve kritik öneme sahip tesislerin korunmasına ilişkin önlemleri ilgili kuruluşlarla işbirliği içinde sağlamak, bu fıkranın (b) ve (c) bentlerinde belirtilen görevler dışında kalan ve mevzuat hükümlerinin icrası ile bunlara dayalı emir ve kararlarla jandarmaya verilen görevleri yapmak.

b) Adli görevler: İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek.

c) Askeri görevler: Seferberlik ve savaş hallerinde Bakanlar Kurulunun uygun gördüğü bölümleriyle kuvvet komutanlıkları emrinde görev icra etmek ile Genelkurmay Başkanının talebi üzerine Bakanın, illerde ise garnizon komutanının talebi ve valinin onayıyla verilen askeri görevleri icra etmek.

(2) Kanunlar ve diğer mevzuat hükümleri ile bunlara dayalı olarak yetkili makamlarca verilen emir ve kararlarda öngörülmeyen hiçbir görev jandarmadan istenemez.

Jandarmanın görev alanı sayılacak haller

MADDE 9-

(1) Jandarma sorumluluk alanı dışında olmakla birlikte;

a) Polis teşkilatı kurulmamış olması nedeniyle,

b) Özel kolluk kuruluşlarının sorumluluk alanına giren yerlerde, jandarmayı ilgilendiren ihlal ya da suç işlenmesi nedeniyle,

c) Özel kolluk kuruluşlarının sorumluluk alanına giren konularda, bu kuruluş ve kuvvetlerin yokluğundan ötürü meydana gelen ihlal ya da suçlar nedeniyle, jandarmanın görevlendirilmesi ya da kendiliğinden olaya el koyması mümkündür. Bu gibi durumlarda jandarmanın görev yaptığı o yer, jandarmanın görev alanı sayılır.

(2) Kamu ve özel hukuk tüzel kişilerine ait kurum ve kuruluşların, kendi tesis ve yapılarının iç güvenliğinin sağlanması, bu kurum ve kuruluşlarca kendi mevzuatına göre yürütülür. Özel hallerde, geçici olarak koruma ve kollama görevi verilmesi hususunda mülki amirin yetkisi saklıdır.

Jandarma birimlerinin sorumluluk alanının belirlenmesi;

MADDE 10-

(1) Kolluk birimlerinin personel, araç ve gereç imkânları ile hizmet gerekleri göz önünde bulundurularak belediye sınırları dışında kalan yerlerden bir kısmı polisin görev alanı; belediye sınırları içinde olmakla birlikte şehir meskûn alanlarına uzak bazı yerler ise jandarmanın görev alanı olarak tespit edilebilir.

(2) Birinci fıkrada belirlenen esaslara göre; il ve ilçelerdeki jandarma ve polis sorumluluk alanlarının sınırları, ilçelerde kaymakam, illerde vali veya görevlendireceği vali yardımcısı başkanlığında jandarma ve emniyet temsilcilerinin katılacağı bir komisyon tarafından belirlenir. Komisyon, vali veya kaymakamın çağrısı üzerine toplanır. Büyükşehir, il veya ilçe belediyesi kurulması, kaldırılması ya da kentleşme veya diğer sebeplerle sınırlarda değişiklik olması halinde, değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç üç ay içerisinde sorumluluk alanları yeniden düzenlenir.

(3) Komisyon tarafından alınan kararlar İçişleri Bakanının onayıyla yürürlüğe girer. Belirlenen sorumluluk alanlarının sınırları karara eklenen bir harita veya kroki üzerinde gösterilir.(1)

(4) Sorumluluk alanlarının sınırlarının belirlenmesinde kolluk birimleri arasındaki anlaşmazlıklar, mülki amir tarafından kesin olarak çözümlenir.

(5) Sorumluluk alanını belirleyen karar doğrultusunda devir ve teslim ile ilgili işlemler en geç üç ay içerisinde tamamlanır. (1) 25/10/2019 tarihli ve 30929 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 1721 sayılı Cumhurbaşkanı Kararının 1 inci maddesiyle bu fıkrada yer alan "mülki amirin" ibaresi "İçişleri Bakanının" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 5-

(1) Jandarma teşkilatı aşağıda belirtilen merkez ve taşra teşkilatı ile doğrudan merkeze bağlı birimlerden oluşur.

a) Merkez teşkilatı şunlardır:

1) Hukuk Hizmetleri Başkanlığı.

2) Mali Hizmetler Birimi Başkanlığı.

3) İç Denetim Birimi Başkanlığı.

4) Teftiş Kurulu Başkanlığı.

5) Asayiş Başkanlığı.

6) Personel Başkanlığı.

7) İstihbarat Başkanlığı.

8) Muhabere Elektronik Bilgi Sistemleri Başkanlığı.

9) Kriminal Daire Başkanlığı.

10) Havacılık Daire Başkanlığı.

11) Stratejik Gelişim ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı.

12) Eğitim ve Öğretim Daire Başkanlığı.

13) İstihbarat Okul Komutanlığı.

14) İstihbarat Grup Komutanlığı.

15) Personel Temin Merkez Komutanlığı.

16) Lojistik Komutanlığı.

17) Denetleme Grubu.

18) Destek Kıtaları Komutanlığı.

19) Sosyal tesisler birimleri.

b) Taşra teşkilatı şunlardır:

1) Jandarma bölge komutanlıkları.

2) İl jandarma komutanlıkları.

3) İlçe jandarma komutanlıkları.

4) Komando alay/tabur/bölük komutanlıkları.

5) Jandarma komando özel harekât tabur komutanlıkları.

6) Asayiş komando bölük komutanlıkları.

c) Doğrudan merkeze bağlı birimler şunlardır:

1) Jandarma asayiş kolordu komutanlıkları.

2) Eğitim ve öğretim birim ve kurumları.

3) Komando tugay komutanlıkları.

4) Jandarma Komando Özel Asayiş ve Kurtarma Tugay Komutanlığı (JÖAK).

5) Havacılık grup/filo komutanlıkları.

MADDE 6-

(1) Jandarma birimlerinin konuşlarının düzenlenmesinde, mülki taksimat esas alınır. Seferberlik ve savaşta kuvvet komutanlıkları emrine girecek birimlerin konuş yerleri, Genelkurmay Başkanlığının görüşü alınarak Bakanlıkça düzenlenir. Her düzeydeki jandarma birlikleri Bakan onayı ile kurulabilir.

(2) Sevk ve idare ihtiyaçları ile hizmette verim ve etkinliğin sağlanması amacıyla geçici olarak birden çok ili içine alan jandarma bölge komutanlığı kurulabilir. Bölge komutanı bölge teşkilatının konuşlu olduğu ilin valisine karşı sorumlu olarak görev yapar.

(3) Her ilde, o ilin adıyla anılan il jandarma komutanlıkları kurulur. Bir il sınırları içinde bulunan ve il jandarma komutanlığına bağlı jandarma birimleri, o il jandarmasını oluşturur.

(4) Her ilçede o ilçenin adıyla anılan ilçe jandarma komutanlıkları kurulur. Merkez ilçelerde kurulan ilçe jandarma komutanlıkları; il merkez jandarma komutanlığı olarak ve merkez ilçenin özel bir adı yoksa o ilin adıyla adlandırılır. Bir ilçe sınırları içinde bulunan ve ilçe jandarma komutanlığına bağlı jandarma birimleri, o ilçe jandarmasını oluşturur. İlçe jandarma komutanlıklarının sorumluluk alanı bir ya da birden çok karakol sorumluluk bölgesine ayrılabilir. Bu sorumluluk bölgeleri için oluşturulacak karakollar gerek kendi sorumluluk bölgelerinde gerekse ilçe jandarma komutanlığı merkezinde ve merkez karakolundan ayrı olarak konuşlandırılabilir.

(5) Karakollar, sorumluluk alanlarının merkezi bir yerinde ya da karakol bölgesindeki yurttaşların kolayca gelip gidebileceği, merkeze yakın bir mahalle, köy, kasaba ya da ulaşım kolaylığı olan bir yerde konuşlandırılabilir. Karakol sorumluluk bölgesinin belirlenmesinde aşağıdaki hususlar göz önünde tutulur.

a) Emniyet ve asayiş durumu.

b) Suç oranları, suç haritaları gibi benzeri suç analizlerinin sonuçları.

c) İlçenin coğrafi durumu, ekonomik şartlar ve kamu hizmetlerinin gerekleri.

ç) Yerleşim alanlarının durumu.

d) Nüfus yoğunluğu.

e) Ulaşım durumu.

f) Sosyal ve kültürel gelişimi ve benzeri özellikler.

(6) Güvenlik, koruma, disiplin ve gözetleme amacıyla bir amir emrinde jandarma karakolları kurulur. Jandarmanın görev ve sorumluluk alanı içinde; karakollardan çıkartılan devriyelerle emniyeti sağlanamayan, kritik yerlerin kontrol ve emniyet altında bulundurulmasını sağlamak için daimi veya geçici karakollar ya da jandarma asayiş noktaları adıyla konuşlandırılan, daimi olanları kadrolarda gösterilen asayiş karakolları kurulur. Geçici karakolların ve jandarma asayiş noktalarının kuvveti il jandarma komutanlığınca kuvvet tasarrufu yoluyla sağlanır.

(7) Karakolların sorumluluk bölgeleri il jandarma komutanının önerisi üzerine valinin onayı, karakolların konuş yerleri ise Bakan onayı ile belirlenir. Geçici asayiş

karakolları ile jandarma asayiş noktaları, il jandarma komutanının önerisi üzerine valinin onayıyla teşkil edilir (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2019).

Yukarıda belirtildiği üzere Jandarma Genel Komutanlığı'nın çok kapsamlı bir çalışma sahası ve görev tanımı bulunmaktadır.

2.1.3.8. Sahil Güvenlik Komutanlığı

Sahil Güvenlik Komutanlığının Birincil görevi, denizlerde Güvenlik ve Emniyeti Sağlamak, Ulusal Çıkarları, Çevreyi ve Doğal Kaynakları Korumaktır. Bunun yanı sıra ülkeler arası geçişte yapılabilecek bütün kaçakçılığı engellemektir. Bu kapsamda 2692 sayılı kanunun 4. Maddesinde Sahil Güvenlik Komutanlığının görevleri şu şekilde açıklanmaktadır.

a)Türkiye Cumhuriyetinin bütün sahillerinde, iç suları olan Marmara Denizi, İstanbul ve Çanakkale boğazlarında, liman ve körfezlerinde, karasularında, münhasır ekonomik bölgesi ile ulusal ve uluslararası hukuk kuralları uyarınca egemenlik ve denetimi altında bulunan deniz alanlarında, kanunlarla ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle kendisine verilen görevleri uygulamak ve yetkileri kullanmak.

b) 1. Deniz yolu ile yapılan her türlü kaçakçılık eylemlerini, 2. 25/4/1973 tarih ve 1710 sayılı Eski Eserler Kanununa aykırı eylemleri, 3. 18/12/1981 tarih ve 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanununa aykırı eylemleri, Önlemek, izlemek, suçluları yakalamak, gerekli işlemleri yapmak, yakalanan kişi ve suç vasıtalarını yetkili makamlara teslim etmek şeklinde belirtilen görevleri içerisinde tarihi eser kaçakçılığı adına da hizmet alanı bulunmaktadır.

2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun Görevler başlıklı 4. Maddesinin C Bendinin 14. Maddesinde; Yukarıda belirtilen konulara ilişkin uluslararası antlaşmalara, aykırı eylemleri önlemek, izlemek, suçluları yakalamak, gerekli işlemleri yapmak, yakalanan kişi ve suç vasıtalarını yetkili makamlara teslim etmek. Aynı maddenin H bendinde; görev alanları içinde genel güvenlik kuvvetlerince takibi gerekli suçlarla, karada başlayıp denizde devam eden yukarıda belirtilen suçlar dışındaki suçların izlenmesinde ve suçluların yakalanmasında güvenlik kuvveti olarak diğer güvenlik kuvvetlerine yardım etmek, gerektiğinde bu suçlara el koymak ve suçluları yakalayıp yetkili makamlara teslim etmek. Gümrük teşkilatı bulunan limanlarda Gümrük ve Tekel

Bakanlığının görev ve yetkileri ile Sahil Güvenlik Komutanlığının bu maddede belirtilen görev ve yetkilerine girmeyen konularda özel kanunlara göre görevli ve yetkili kılınmış diğer makamların görev ve yetkileri devam eder denmektedir Aynı kanunun 5. Maddesinde de Liman sınırları dışında Türk Kanunlarına göre cezalandırılması gereken eylemlere, ilgili kanun ve uluslararası antlaşmalar hükümlerine göre el koyarlar. Suçun denizde başlayıp karada devam etmesi ya da suçluların karaya geçmesi hallerinde, yetkili güvenlik kuvvetleri olaya el koyuncaya kadar suç delillerinin kaybolmasını ve suçluların kaçmasını önlemek amacıyla yetkilerini karada da sürdürürler. Durum en kısa sürede gerekli imkânlar kullanılarak mahalli mülki amire bildirilir denilmektedir. Bu kanun maddelerinden anlaşılmakla birlikte, Karasal alanda başlayan ve denizde devam ya da denizde başlayıp karada devam eden suçlara Sahil Güvenlik Komutanlığı olayı takip eden kollukla birlikte görev almaktadır. Polis ve Jandarma kuvvetlerinin sahip olduğu tüm hukuki yetki ve haklar denizde de Sahil Güvenlik Komutanlığında bulunmaktadır. Tarihi Eser Kaçakçılığı ile ilgili soruşturmalarını da aynı yetki ve hak ile sürdürmektedirler.

2.1.3.9. Kaçakçılık İstihbarat Hareket ve Bilgi Toplama Daire Başkanlığı

İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 13. Maddesi Kaçakçılık İstihbarat Harekât ve Bilgi Toplama Daire Başkanlığının görevlerini üç başlık halinde belirtmiştir. Bu kanuna göre;

A)

1) Her türlü kaçakçılık faaliyetlerine ait istihbaratı Devlet çapında toplayıp değerlendirmek,
2) Kaçakçılığı men, takip ve tahkikle ilgili kuruluşlara bilgi vermek,
3) Bağlı kuruluşların önleme ve yakalama faaliyetlerini yönlendirmek,
4) İlgili kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliği yapılması için gerekli tedbirleri almak.

B)

1) Kaçakçılıkla mücadele, hedef, taktik ve usullerini tespit etmek ve eğitici nitelikte yayımlar yapmak,

C)

1) Suç işleyip ele geçmeyen kişilerin,

2) Çalınan veya kaybedilen motorlu taşıtların, ateşli silahların kimliği ispata yarayan her türlü belgelerin kayıtlarını tutarak Güvenlik Kuvvetlerine bildirmek,
3) Görevli kuruluşlarla ilgili Güvenlik Kuvvetleri arasında koordinasyon sağlamak. Tarihi Eser Kaçakçılığı ile ilgili faaliyet alanı ise; Tarihi Eser Kaçakçılığı suçunu işleyenler ve kaçakçılığın içeriği ile ilgili dokümanları elinde bulunduran organize suç çeteleridir.

2.1.4. Tarihi Eser Kaçakçılığı ve Cezai Durumlar

2.1.4.1. Define Aramak ve Tarihi Eser Kaçakçılığı Suçları

Define aramak ve tarihi eser kaçakçılığı hakkındaki devletimizin kanunları son derece açık ve konu ile ilgili yaptırımlar ise caydırıcıdır. Özellikle son dönemde yapılan çalışmalara bakıldığında ülkemizden yurt dışına yasa dışı yollarla çıkarılan eserlerimizin ana vatanına geri getirilmesi için önemli çalışmalar yapılmaktadır.

Ülkemiz sınırları içerisinde yer alan kültürel mirasımızın kaçakçılığını engellemek için devletimizin her bir kurumu kendi özelinde bilinçli ve hassas çalışmalar yapmaktadır. Bu konu için özellikle kanunumuzda yer alan bazı durumların açık bir şekilde cezai uygulama yapılacağı yer almaktadır. Tanımlar ve kanun içeriğine aşağıda sırasıyla yer verilmiştir.

İzinsiz Define Arama; 2863 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 50. maddesine göre, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan izin almadan define aramak kesinlikle yasaktır. Bu yasağa uyan kişiler, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılmaktadır.

Tarihi Eserleri Kaçakçılıkla Yurtdışına Çıkarma Suçu: Define arama sırasında bulunan tarihi eserleri yurtdışına kaçırmak da suç teşkil eder. Tarihi eserleri yasaya aykırı olarak yurtdışına çıkaran kişi, beş yıldan on iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar para cezası ile cezalandırılmaktadır.

Tarihi Eserleri Tahrip Etme Suçu: Define arama sırasında tarihi eserlere zarar vermek veya tahrip etmek de suçtur. Korunması gerekli taşınmaz nitelikteki tarihi eserlerin yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya zarara uğramalarına

kasten sebebiyet verenler iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar para cezasıyla cezalandırılmaktadır.

Nitelikli Dolandırıcılık Suçu (TCK Madde 158): Definecilik faaliyetleri kapsamında kişilere sahte define haritaları veya bilgiler satmak veya define bulma vaadiyle dolandırıcılık yapmak da TCK Madde 158'e göre iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılmaktadır.

Örgüt Kurma Suçu (TCK Madde 314): Definecilik faaliyetleri kapsamında organize bir şekilde çalışan kişiler hakkında TCK Madde 314'e göre bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası öngörülebilmektedir (Kadim Hukuk ve Danışmanlık, 2024).Ayrıca herhangi bir kazı kaçak kazı hakkında bilgisi olan kişilerin üç gün içerisinde yetkililere bildirmesi gerekmektedir. Bütün bunların yanı sıra yapılan define arama ruhsatı alan kişilerin yaptığı bir define kazısı eğer özel mülkiyet sınırları içerisinde ise bu suç olarak sayılmamaktadır. Ayrıca eğer bir detektör kullanılıyorsa da bu detektörün ruhsatlı olması gerekmektedir.

2.1.4.2. Koleksiyonerlerle İlgili Mevzuat

Koleksiyonculuk yönetmeliği, 23/3/2010 tarihli ve 27530 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik ile belirlenmiştir.

Koleksiyon: Belirli bir sistem içinde sınıflandırılarak belirli şartlarda, belirli bir yerde saklanan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarından oluşan eserlerdir. Koleksiyoncu ise, Kültürel ve doğal mirasın taşınabilir özellikteki yapıtlarının Mevzuat çerçevesinde toplanması, arşivlenmesi, korunması, bilimsel yayınlarla tanıtılarak yayınlanması ve sergilemesini gerçekleştiren kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek veya tüzel kişileri, ifade eder. Taşınır kültür ve tabiat varlığı koleksiyon izin belgesi almak isteyenler koleksiyonun bulundurulacağı yere en yakın müze müdürlüğüne yazılı olarak aşağıdaki bilgi ve belgelerle başvuruda bulunur:

a) T.C. kimlik numarası beyanı,
b) İkametgâh beyanı,
c) Adli sicil beyanı ve arşiv kaydı,
1) ç) Üç adet vesikalık fotoğraf,

d) Koleksiyonun bulundurulacağı yerin adresi,
e) Varsa ellerinde bulunan taşınır kültür ve tabiat varlıklarının envanter bilgilerini belirtir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile tüzel kişilerden, koleksiyon izin belgesi almak için yukarıdaki belgelere ek olarak, koleksiyondan sorumlu kişinin kimlik bilgileri, karar ve yetki belgesi istenmektedir. Bu başvuru üzerine Müze Müdürlüğü, koleksiyonun bulunduğu veya bulundurulacağı yerin eserlerin sağlıklı bir şekilde muhafazasına uygun olup olmadığı ve her türlü güvenlik tedbirlerinin alınıp alınmadığı hususlarını komisyona inceletir. İnceleme sonucu olumlu bulunduğu takdirde Müze Müdürlüğünce izin belgesi verilmektedir. Komisyonun yaptığı inceleme ve değerlendirme sonucunda, durumun olumlu bulunması halinde, nitelikleri Bakanlıkça tespit edilen koleksiyon izin belgesi, ücretinin yatırıldığını gösterir banka dekontunun ibraz edilmesi üzerine müze müdürlüğü tarafından verilir. Koleksiyoncu koleksiyon izin belgesini koleksiyonunu bulunduracağı adreste görünür bir yere asar. Verilen belgenin bir nüshası Bakanlığa gönderilir ve konu hakkında İçişleri Bakanlığına bilgi verilir. Koleksiyoncular eserlerini belgelerinde gösterilen yerin dışında bulunduramaz veya depo meydana getiremezler. Koleksiyonların yerini değiştirmek isteyenler, yeni yerlerini bağlı oldukları Müze Müdürlüğüne yazı ile bildirerek izin isterler.

Müze müdürlüğünün izni olmadan yer değişikliği yapılamaz. Koleksiyoncular koleksiyonlarını Müze Müdürlüğünün izni ile yurt içinde belgelerinde belirtilen yer dışında sergileyebilirler. Sergileme süresi Müze Müdürlüğünce belirlenir. Serginin her türlü güvenliğinden koleksiyoncu sorumludur. Yurt dışından koleksiyon getirmek serbesttir. Kültür ve tabiat varlıklarından oluşan koleksiyon getirenler, varlıkların her birinin niteliklerini, orijinlerini ve gümrük kodlarını belirten fotoğraflı envanter listesini veya uluslararası standarda uygun ihraç izin belgesinin bir nüshasını Bakanlığa vermek zorundadırlar. Bu şekilde giren varlıklar beyan listesine veya ihraç izin belgesine uygun olarak yurt dışına çıkarılabilir.

Türkiye'de 2863 Sayılı Kanun hükümlerine göre korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları edinenler bunları yurt dışına çıkaramazlar. Koleksiyonculuktan vazgeçmek isteyenler, bağlı oldukları müze müdürlüğüne yazılı olarak başvurarak müzelik değerdeki kültür ve tabiat varlıklarının bağış veya satış yoluyla müzelere mal edilmesini isteyebilir.

Müzelerce, Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkındaki Yönetmelik hükümlerine göre işlem yapılır.

Bakanlığa bağlı müzelerce satın alınmayan taşınır kültür ve tabiat varlıkları Bakanlık denetimindeki özel müzelere veya koleksiyonculara satılabilir veya devredilebilir. Komisyon tarafından gerekli görülmesi durumunda bu taşınır kültür varlıkları satın alınıncaya kadar yediemin olarak müzede tutulur.

Komisyon gerekli görürse, koleksiyoncuya ait taşınır kültür ve tabiat varlıklarının envanter defterine sağlıklı bir şekilde kaydedilebilmesi için koleksiyoncudan ihtisas elemanı görevlendirilmesini ister. Koleksiyoncu, görev yapacak ihtisas elemanının kimlik bilgilerini, özgeçmişini ve noter onaylı sözleşmesini müzeye verir. Bu ihtisas elemanlarının müze müdürlüklerinden yeterlilik belgesi almaları zorunludur. Koleksiyona dahil edilecek taşınır kültür ve tabiat varlıkları, müze müdürlüğünce verilecek iki adet envanter defterine müze ihtisas elemanlarının gözetimi altında koleksiyoncu tarafından kaydedilir. Kayıt anında taşınır kültür ve tabiat varlıklarının elde ediliş şekli, dönemi ve fiziki tanımlaması belirtilir. Taşınır kültür ve tabiat varlıklarının sahiplerince usulüne uygun şekilde çektirdikleri 6 fotoğraflarını da ihtiva eden bu envanter defterinin bir adedi müzede saklanır. Belgelendirilerek koleksiyona sonradan ilave edilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları otuz gün içinde her iki envanter defterinin devam eden sıra numarasına uyularak usulüne göre kaydedilir. Bir envanter numarasına birden fazla kültür ve tabiat varlığı kaydedilemez. Koleksiyoncular, koleksiyonlarındaki her türlü taşınır kültür ve tabiat varlığını on beş gün önce bağlı olduğu müze müdürlüğüne haber vermek şartı ile kendi aralarında değiştirebilir, Bakanlık denetimindeki özel müzelere ve koleksiyonculara devredebilir veya öncelik Bakanlığa ait olmak üzere satabilirler.

Koleksiyoncular, denetim yönünden bağlı bulundukları müze müdürü veya görevlendireceği müze ihtisas elemanları tarafından, yılda en az bir defa denetlenir. Bu denetlemelerde, taşınır kültür ve tabiat varlıklarının sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirlerin alınıp alınmadığı, envanter defterine kaydedilmeyen taşınır kültür ve tabiat varlığı bulunup bulunmadığı ve koleksiyonda noksanlık olup olmadığı gibi hususlar incelenir. 2019 yılı sonu itibariyle Bakanlık denetimin 1.588 kayıtlı koleksiyoncu bulunmaktadır (T.C. Maliye Bakanlığı, 2020).

Yukarıda da yer aldığı üzere esasında devletimiz gerekli kanunları, yasakları belirme konusunda oldukça özverili çalışmalar yapmaktadır. Fakat kaçakçılığın neden bu kadar cazip olduğu tartışılacak bir durumdur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞI İLE MÜCADELEDE KURUMLAR ARASI KOORDİNASYONUN ÖNEMİ

3.1. KÜLTÜREL MİRASIMIZI KORUMAK: TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞIYLA MÜCADELEDE KURUMLARIN ROLÜ

Daha önce de bahsedildiği üzere tarihi eser kaçakçılığı tamamen organize bir suçtur. Öncesinde düşünülüp planlar yapılır daha sonra kişiler tarafından yapılacak işler sırasıyla yerine getirilir. Tekrarlamak gerekirse öncelikle tarihi eseri gün yüzüne çıkarmak için kaçak kazılar yapılır. Yapılan kazılar sonucunda tarihi değerler ve bilimsellik görmezden gelinerek sadece daha fazla para kazandıracağı eserlere odaklanılır. Bulunan eser daha sonra çeşitli kişilerle irtibata geçilerek illegal yollar ve yöntemlerle yurt içinde ve yurt dışında satılır. Bu yöntemlerden de daha önce bahsettiğimiz üzere çok çeşitlilik göstermektedir. Bu bakımdan kurumlar arası koordinasyonun önemi dikkat çekmektedir. Çok fazla insan trafiğinin olduğu bu tür kaçakçılık suçlarında kişiler sabit kalmayıp izini kaybettirmeye de çalışmaktadır. Bütün bu organize suçlarla ilgilenen ekipler arası iş birliği suçluların daha kolay ve hızlı bir şekilde yakalanmasını sağlayacaktır.

Yine yukarda da bahsedildiği üzere her kurumun yetki alanı belirli sınırlar çerçevesindedir. Bu durumda işte kurumlar arası iş birliğinin önemi bir kez daha karşımıza çıkmaktadır. Bir kurumun yetkisinin bittiği bir alanda diğer kurumlar bilgilendirilmeli ve görevi o kurum üstlenmelidir.

Kurumların birbirleri ile koordine olma şekilleri ise yazışmalar dahilinde yapılmaktadır. Esasında birçok kurum tarihi eser kaçakçılığı ile mücadele etmekte etkin görevler üstlenmektedir. Fakat en aktif olaya müdahale eden ve kısa sürede çözüm getiren kurumlar Jandarma Komutanlıkları ve Emniyet Müdürlüklerinin işbirlikleridir. Bu alanda Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Ekiplerince belki de aylarca süren takipler sonucunda suçlular yakalanıp, tarihi eserlerimizin güvenle müzelere aktarımı sağlanmaktadır.

Kurumların organize suç çetelerine karşı, organize olup koordineli bir şekilde çalışmaları sadece tarihi eser kaçakçılığında değil bütün suçlar için daha kısa süreli ve daha etkili sonuçlar verecektir.

Tarihi eser kaçakçılığının önlenmesinde yapılacak en önemli adım belki de kişileri eğitim dahilinde bilinçlendirmektir. Buna okullardaki eğitimden başlamakta kurumlar arası bir koordinasyon gerektirmekte ve çok önemli bir adım olacağı düşünülmektedir.

Bir diğer değinmemiz gereken konu ise vakıflardır. Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı, Mart 2003'te, ortak paydaları kültür bilincinin geliştirilmesi olan, başta akademisyen, işadamı, sanatçı, arkeolog, mimar ve sanat tarihçisi olmak üzere farklı meslek gruplarından 148 kişi tarafından kurulmuştur (Anna Lindh Foundation, 2024). 'Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı amaçlarını şu şekilde açıklamıştır;

1- Türkiye'nin her türlü tarihsel mirasının, zenginliklerinin ve değerlerinin ve bu değerlerin yeşerdiği doğanın ve çevrenin korunması, bu nedenle tanıtılması, sevdirilmesi ve sahip çıkılması için toplumda duyarlılık ve bilinç oluşumunu sağlamak ve bu bilinci geliştirmek.
2- Amacına yönelik her türlü yayın yapmak (kitap, broşür, dergi, bülten...), kaset, CD, film, radyo-televizyon programları üretmek,
3- Ulusal ve uluslararası kongre, sempozyum, seminer, bilimsel toplantılar, konserler, yarışmalar, festivaller, benzeri toplantılar ve etkinlikler düzenlemek, özellikle Anadolu Teknoloji Tarihi, Bilim ve Teknoloji, Etnografya bu tür çalışmalara katılmak, katılmayı desteklemek,
4- Anadolu'da Konut Örnekleri, El Sanatları konuları başta olmak üzere tarih ve toplumu ilgilendiren tüm alanlarda müze oluşturma çalışmaları gerçekleştirmek,
5- Dünya mirası çerçevesinde Türkiye dışındaki tarihi ve arkeolojik çalışmalara katılmak, katkı vermek,
6- Projeler kapsamında, amaca uygun ilgili diğer ulusal ve uluslararası kurumlar, kuruluşlar, kişiler, dernekler, vakıflar ile işbirliği yapmak, bilgi alışverişinde bulunmak, gerekirse ve uygun bulunursa fon aktarımı gerçekleştirmek,
7- Güzel Sanatların her dalında, özellikle genç yeteneklerin gelişimi için destekleyici projeler üretmek, sergi alanları ve benzeri olanaklar yaratmak,

8- Gezginleri her konuda desteklemek. Eğitmek, bu amaçla seminerler düzenlemek,
9- Evrensel düzeyde kültürler, toplumlar ve uygarlıklar arasında diyalog kurulmasına katkıda bulunmak.
10- Türkiye'nin doğal, tarihsel, arkeolojik ve kültürel mirasını tüm dünyaya tanıtmak şeklinde beyan etmekte ve bu vakıf çalışma alanlarını ise; Tarih, arkeoloji, sanatlar, müze ve ören yerleri, doğa ve çevre olarak belirtmektedir. Toplum içerisinde bu ve bunun gibi girişimlerin desteklenmesinin, Tarihi Eser Kaçakçılığı ile mücadeleye olumlu katkısının olacağı açıktır (Duyan, 2010).

3.1.1. Tarihi Eser Kaçakçılığında Müze Müdürlükleri ve Jandarma Birlikleri Arasındaki İşbirliği

Her ilde bulunan İl Jandarma Komutanlıkları önderliğinde düzenlenen kültür varlığı kaçakçılığı ile ilgili seminerler Tarihi Eser kaçakçılığını önlemek adına da önemli gelişmeler kaydetmektedir. Özellikle son dört yıldır yapılan seminerler bu konuda önem arz etmektedir.

Bilindiği üzere bilimsel amaç ve yöntemlerden uzak, sadece maddi olarak kazanılacak gelir düşünülerek yapılan kaçak kazılar eser tahribatı, kaçakçılık, definecilik, gibi durumlarda kişiler sadece kendi maddi çıkarları doğrultusunda hareket etmektedir. Daha önce de bahsettiğimiz üzere Tarihi Eser kaçakçılığı, 2863 sayılı kanuna göre suç olarak kabul görmektedir.

Kaçakçılığın birçok farklı alanda yapıldığı aşikardır. Tarihi Eser Kaçakçılığı dışında gelişen kaçakçılıklar da ülkemiz adına büyük tehlike oluşturmaktadır. Gerek halkın sağlığı gerek güvenliği adına da birçok olumsuz durumu da beraberinde getirmektedir.

Tarihi Eser kaçakçılığındaki en büyük fark ise devletin malı sayılan eserlerin kaçakçılığının yapılıyor olmasıdır. Geçmiş medeniyetlere ait her şey ülkemizin milli değeri ve varlığıdır. Bu tür eserlerimize sahip çıkmak sadece Jandarma Komutanlıkları, Emniyet Müdürlükleri, Müze Müdürlüklerinin görevi değildir. Milli değer ve varlıklarımıza sahip çıkmak bu topraklar üzerinde yaşayan her vatandaşın da görevi

sayılmaktadır. Müze ve Kolluk Kuvvetleri işbirliği ile yapılan kaçakçılık faaliyetleri engellenip, Tarihi Eserlerin değeri konusunda halkı bilinçlendirmektir.

Jandarma Komutanlıkları ülkemizin her ilinde mevcuttur. Öyle ki en kırsal alana dahi ulaşım ve bilgi sahibi olan kolluk kuvvetleri konumundadır. Ülkemizin en ücra köşelerinde dahi vatanı korumak, devletin sınırlarını güvende tutmak, halkın can ve mal güvenliğini korumak, gerektiğinde her türlü yardıma koşabilecek hizmet bilinci ile nitelikli personel yetiştirmiş ve yetiştirmeye devam eden kurumlarımızdandır. Hal böyle olunca Tarihi Eser kaçakçılığı yapılan kırsal kesim ile en sıkı diyaloğa sahip olan kurum Jandarma Komutanlıkları olmaktadır. Yapılan ihbarlar dâhilinde Kaçak kazıları engellemek adına seferber olan Jandarma Birlikleri, kaçakçılıkta da aynı özveriyi sergilemektedir.

Bilindiği üzere Tarihi Eser kaçakçılığı yapmak maksadıyla gerçekleştirilen kazılar çok farklı bölgelerde, zorlu coğrafyalarda yapılabilmektedir. Motivasyon kaynağı yüksek miktardaki paralar olduğundan, tarihi eser kavramı ile ilgili belirli bir bilince sahip olmayan kişilerce kolaylıkla yapılabilmektedir. Kırsalda, köylerde, mezralarda, dağlık arazilerde yapılan kaçak kazı çalışmalarına en hızlı ulaşabilecek kurum Jandarma Komutanlıklarıdır. Bu bağlamda da Müze Müdürlükleriyle iş birliği halinde olmaları önem arz etmektedir. Kaçak kazılar sonucunda elde edilen eserlerin bilirkişilerce incelenmesi konusu Müze personelleri tarafından, Uzman Arkeologlarca yapılmaktadır. Ve kişilerin ortaya çıkardığı eserler envanter kaydına alınıp tescillenmektedir.

Jandarma Komutanlıkları ve Müze müdürlükleri kaçak kazı ve kaçak tarihi eser konularında esasında çok önemli bir koordinasyon ağına sahip olmalıdırlar. İnsanın beşeri tabiatı göz önünde bulundurulduğunda cazip teklifler dâhilinde yapılabileceklerin ucu bucağı yoktur. Bu yüzden Jandarma Komutanlığı ulaştığı tarihi eserleri en yakın Müze Müdürlüklerine bildirmekte ve Eserin güvenliği sağlanmaktadır. Başlangıçta da değindiğimiz üzere özellikle son dört yıldır aktif olarak ülkenin dört bir yanında bulunan müzelerce seminerler düzenlenmekte ve Kolluk Kuvvetleri bu konu hakkında bilgilendirilmektedir. Yapılan bütün bu çalışmalar ülkemize ait olan bütün eserlerin ülkemizde kalması, milli değer ve eserlerimize daha da güçlü bir şekilde sahip çıkmamızı sağlamaktadır.

Tarihi Eser kaçakçılığının engellemesindeki en büyük rolü eğitim ve tarih bilinci, tarihi eser farkındalığı gibi konular oluşturmaktadır. Yaşam boyu öğrenme anlayışı kapsamında müzeler birçok seminer etkinliği düzenlemektedir. Bunlara bir örnek verecek olursak Çorum Valiliği ve Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı işbirliği ile yapılan Herkes Müzeye projesi kapsamında Çorum Müzesinin bir bölümünde 'Çocuk Eğitim ve Uygulama Merkezi' kurulmuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024). Müzelerimizde görev alan uzman kişiler tarafında verilen eğitimlerde küçük yaşlardan itibaren çocuklarımıza Tarihi Eser bilinci, kültürel değerlerin önemi ve korunması hakkında bilgiler aktarılmakta ve daha bilinçli nesillerin yetiştirilmesinde ön ayak olmaktadır.

Müze müdürlüklerini kendi bünyelerinde vermiş oldukları eğitimlerin yanı sıra 2019 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında iş birliği protokolü imzalanmıştır. Bu protokol kapsamında Öğretmenler Müzeleri eğitim ortamı olarak kullanabilecek ve öğretmen yetiştirme ve geliştirme Genel Müdürlüğünce 'Müze Eğitim Sertifika Programı'na katılım sağlayacaklardır. Bu program sayesinde öğrencilerin sınıf içi öğrenmelerini daha etkili hale getirip, farkındalık, bilinç ve beceriye ilişkin eğitim vermeleri sağlanacaktır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2019).

Müzeler sadece gezilecek ya da seyredilecek yerler değildir. Müzeler yaşam boyu öğrenme sağlayan, tarihsel bağlantıları, hayat becerilerinin fark edilebileceği yerlerdir. Bu bağlamda küçük yaşlardan itibaren verilen bu eğitimler;

1. Öğrenme aktif bir süreçtir.
2. İnsanlar görürken öğrenir.
3. Anlamlı öğrenme bilişsel bir süreci gerektirir.
4. Öğrenme dili kullanmayı gerektirir.
5. Öğrenme sosyal bir faaliyettir.
6. Öğrenme ortamla bağlantılıdır.
7. Öğrenmek için bilgiye ve zamana ihtiyaç vardır.
8. Güdülenme öğrenmenin temel öğesidir (Şahan, 2005).

gibi etkenlerin yerine getirilmesini sağlamaktadır. Kültür ve Turizm Müdürlüğü İl Jandarma Komutanlığı iş birliğinde ilk kez düzenlenen ''Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Projesi" Burdur'da gerçekleştirilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Yapılan sunumlarda tarihsel seyir ve tarihsel çevre hakkında bilgilendirmeler yapıldı. Ülkemizin bir açık hava Müzesi konumunda olan bölgelerinden biri olan Burdur, Karamanlı halkı yoğun ilgi ile eğitimlere katılmıştır. Halkın kültür varlıkları hakkında bilgilendirilmesiyle onunla barışık insanlığın mirası olarak ona zarar verenlere karşı uyanık olmak ve onları korumak konusunda bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu projenin önemine bakacak olursak, kurumlar arası iş birliği ile yapılan bu programda halkın tarihi eser kaçakçılığı ya da her hangi bir tarihi esere zarar verildiğinde hangi kurumlara gidilebileceği, anlatılmıştır. En yakın Jandarma Komutanlığı ya da müzelerin bu konuda etkin çalışmalar sergileyeceği, sadece devlet eliyle değil vatanın her bir toprağının halk eliyle de korunması gerektiği vurgulanmaktadır.

Konuyu özetleyecek olursak Tarihi Eser arama işlemi en çok kırsal bölgelerde gerçekleştirilmektedir. Yurdumuzda bu alanda en koordineli çalışan kolluk kuvvetlerimiz ise Jandarma Komutanlıklarıdır. Jandarma Komutanlıklarına yapılan her ihbar anında karşılık bulmakta ve aktif bir çalışma sistemi olmaktadır. Tarihi Eser kaçakçılığında ihbar sonrasında takip, suçüstü yakalama gibi eylemler Jandarma Birlikleri eliyle yapılmaktadır. Bu nedenle Müze Müdürlükleri ile koordineli çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Zira Müzelere gelen ihbarlarda da aktif olarak harekete geçen birimler Jandarma Komutanlıklarıdır. Kırsal da ve şehirlerde bu kadar geniş ağa sahip olan Jandarma Kuvvetleri aynı zamanda halk tarafından tanınıp, saygı duyulan sevilen bir kurumdur. Bu bağlamda da Müze Müdürlüklerinin işini daha da kolaylaştırmaktadır. Halka yapılacak duyurular bildiriler Jandarma tarafından iletildiğinde kabul görme oranı daha da yükselmektedir. Bu konuda etkili olan diğer bir etkende Jandarmanın Cumhuriyet Savcısı talimatıyla gözaltı yetkisini olması, yani kolluk kuvvetleri olması halkın üzerinde olumlu bir baskı da oluşturmaktadır. Fakat istenilen şey insanların eğitimler sonucunda bilinçlenerek tarihi eserleri korumaya yönelik hizmet etmesidir. Bu bağlamda Müze Müdürlükleri ile iş birliği içerisinde olup eğitimler vermeleri büyük önem taşımaktadır.

Öte yandan Tarihi Eser Kaçakçılığı organize bir suçtur. Çok farklı bölgelerdeki, ülkelerdeki insanların birbirleriyle iletişime geçmeleri ve bir suç örgütü oluşturmaları sonucunda eyleme geçilmektedir. Böylesine düzenli ve organize işlenen suçlar karşısında devletin kurumlarının da koordineli bir şekilde çalışmaları elzemdir. Her kurumun görev tanımı, amacı ve yapabileceklerini yukarıda kanunlar kapsamında bahsettik. Bu durum da göz önüne alındığında bir kurumun görev yetkisinin bittiği yerde başka bir kurumun

görev yetkisi başlamaktadır. Bu nedenledir ki bu ve benzeri birçok suç gibi Tarihi Eser kaçakçılığında da kurumlar arası koordine suçluların yakalanması adına çok önemlidir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Tarihi eser kaçakçılığı suçunun ilk ne zaman yapıldığı ile ilgili herhangi bir bilgimiz yoktur. Bu bakımdan suçla mücadele de oldukça zorludur. Yapılan organize suçun tespiti ve yakalanma süreci elbette ki devlet eliyle yapılmaktadır ama buradaki en önemli unsur insan etkenidir. Değerleri olmayan insanında yapamayacağı suç nerede ise yoktur. Bu bağlamda Tarihi Eser Kaçakçılığının önlenmesinde yapılması gereken en önemli adım eğitimdir.

Yukarıda da bahsedildiği üzere artık Kültür Varlıklarını Koruma Müdürlükleri, Müze Müdürlükleri, Jandarma Komutanlıkları, Tüzel Vakıflar gibi birçok kurum halkı bilinçlendirmek adına seminerler, sempozyumlar düzenlemektedir. Milli Eğitim Bakanlığınca yapılan seminer etkinlikleri de mevcuttur. Fakat ilkokul çağından başlayarak milli eğitim müfredatına eklenebilecek bir Arkeoloji Dersi kapsamında bütün bu sorunlara daha net çözümler getirilebilir. Bu ders kapsamında Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma, Tarihi Eser Kavramı, Taşınır, Taşınmaz Tarihi eserlerimiz, tarihi dönemler ve günümüze aktarımları, geçmiş ve gelecek arasındaki insanın rolü gibi konulara değinilerek küçük yaştan başlayan eğitimlerle kazandırılan bilinç elbette ki çok daha kalıcı olacaktır. Günümüzde hala bu alanda büyük bir eksikliğin olduğu görülmektedir. Yani işin başı gerçekten eğitimdir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Atatürk'ün emirleriyle Arkeoloji alanında alınan eğitimler, aslında günümüz Arkeoloji Biliminin temellerini atmaktadır. O zorlu süreçlerde bu alanlarda eğitimler alınabiliyor, hatta yurt dışı eğitimlerde dahil olmak üzere eğitimler alınabilmiştir. Günümüzde bu değişim ve bilinci en baştan başlayarak eğitim alanında verilen derler sağlayacaktır.

Bu bağlamda devlet kurumlarına baktığımızda, eserlerle ilgili bir suç işlendiğinde devreye girmektedirler. Burada da Cumhurbaşkanlığından başlayıp yerel yönetimlere kadar uzanan bir kurumlar ağı vardır. Dışişleri bakanlığı daha çok uluslararası Tarihi Eser Kaçakçılıklarında devreye girmektedir. Yerelde ise en çok İl Jandarma Komutanlıkları ve İl Emniyet Müdürlükleri bünyesinde yer alan organize işler ve suç örgütleriyle ilgilenen birimler devreye girmektedir. Bahsedildiği üzere kaçakçılık bir organize suçtur. Ve işlerini ustaca yapan kişilerin organize olmaları ve ağlarının çok geniş olması elbette ki devlet kurumlarını da zora sokmaktadır.

Esasında her devlet kurumunda Tarihi Eser Kaçakçılığı ile ilgilenen bir personelin varlığı kolluk kuvvetlerinin işini daha da kolaylaştıracaktır. Online haberleşme ağı esasında kurulabilecek bu kurumlar anında haber iletme etkisiyle çok daha organize olabilecek ve suçlular hem daha kolay hem de daha kısa sürede yakalanabileceklerdir. Yapılacak bu haberleşme ağı ile suçlulara yönelik caydırıcı olabileceği de düşünülmektedir. Her an her yerde yakalanılacağının bilinmesi suçluları bu durumdan alıkoyabilecektir.

Öte yandan halkın ilgisini cezbedecek eğitimler, kitaplar, broşürler, dergiler yayınlamak, televizyon programları arasında ülkemizin adeta açık bir müze durumunda olduğuna ve korunması gerektiğine dair yayınlar yapmakta yapılabilecekler arasındadır. Var olan Arkeolojik alanların gezilmesinde ve öğrenilmesinde kurumların sağlayabileceği gezilerde etkili ve yerinde öğreteceği için daha büyük önem taşımaktadır. Evrensel düzeyde Tarihi Eserlerin öneminin daha da iyi anlanması adına eğitici ve öğretici faaliyetler yapılması da bir diğer önemli konular arasındadır.

Tarihi Eser kaçakçılığındaki en önemli etken eğitimdir. Çünkü eğitim ve bilinç düzeyi gelişmiş olan insanlar tarafında bu suç işlenmeyecektir. Dolayısıyla kaçakçılıkla ilgili mücadele de direkt suçun önüne geçilmiş olacaktır. Zira önemli olan bu suçun işlenmemesidir.

Yukarıda da ele aldığımız üzere, tarihi eser kaçakçılığı ile sahada mücadele eden İçişleri Bakanlığı'na aittir. Bu suçla mücadele Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlıklarına bağlı Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele birimlerince yerine getirilmektedir. Bu kurumlar kendi içlerinde bu kaçakçılık türü ile ilgili kısım ya da masa faaliyeti ile görevlerini icra etmektedirler. Müstakil olarak bir Tarihi Eser Kaçakçılığı Bürosu bulunmamaktadır. Bu bağlamda oluşturulabilecek yeni bürolar iletişim ve çabuk haberleşme ağını da etkin hale getirecektir. Böylesine bir büro ya yeni teknolojik gelişmelerle yapılacak bir haberleşme sistemi en çok da kırsal yerleşimden haber almak adına önem teşkil edecektir.

Köylerde yaşayan haklın bilinçli olması bir suç dahilinde bir telefon ile ulaşabileceği birimlerin olması halk içinde büyük bir kolaylık sağlayacaktır. Zira kırsal yaşamdan kente gidiş trafiği çok da aktif olmamaktadır. Bu durum yayla, mezra gibi alanlarda daha da etkindir. Böyle bir iletişim ağının varlığı ile suç işlenmeden ya da eser

toprak altından çıkarılır çıkarılmaz Jandarma Birlikleri ya da Emniyet güçleri tarafından el koyulacak ve Tarihi Eser Kaçakçılığı trafiği başlamadan son bulacaktır.

Bir diğer yönden olay yerine en hızlı ulaşan birimlerin Jandarma Komutanlığı ve Emniyet müdürlükleri dışında yeni birimin kurulması ve yetki alanının geniş olması neticesinde işlerin devlet tarafından daha hızlı takip edilmesini ve daha hızlı çözüme ulaşmasını sağlayacaktır.

Tarihi Eser Kaçakçılarının en çok tercih ettiği alanlar kırsal kesimlerde bulunan sit alanları, Arkeolojik kazı alanları gelmektedir. Burada da yapılabilecek en iyi yöntem bu alanların güvenlikler tarafından korunmasıdır. Güvenlik kapsamında alınabilecek yöntemler, kameralar ve destekleyici ışık sistemleri ile bir güvenlik görevlisini varlığı da suçun işlenmesine engel olacak niteliktedir. Müzelerde de soygunların yapıldığından daha önceki bölümlerimizde bahsetmiştik. Buralarda da güvenlik önemlerinin artırılması gerekmektedir.

Kurumlar arası Tarihi Eser Kaçakçılığına dair yeni büroların kurulması, Tarihi eser Kaçakçılığı ile mücadele yöntemlerinin yeniden gözden geçirilmesi de etkili bir yöntem olacaktır. Bu konuda eğitimli ve bilinçli nesillerin yetiştirilmesi ilk hedef olmalıdır. Kurumlar arası iletişim ve erişilebilirlik oranının artması yeni kurumlar dahilinde aktif personelin yer alması gibi çözüm önerileri getirilebilmektedir. Ayrıca Tarihi Eser Kaçakçılığı suçunun cezalarının daha caydırıcı olması da eklenilecek maddeler arasındadır. 2863 Sayılı Kanun Kapsamında tarihi eser kaçakçılığı, definecilik, eserlerin tahrip edilmesine yönelik verilen suçlar tescillendirilip bir ceza hükmüne varılmıştır. Fakat bu cezanın caydırıcı olmadı durumunda pek de etkin olmadığı görülmektedir. Zira zaten zengin bir kesimin de yapmış olduğu bu suç karşısında sadece para cezası ile cezalandırılmak kişiler üzerinde pek de bir caydırıcılık unsuru teşkil etmemektedir. Öte yandan hapis cezaları da tekrardan işlenen suçun önemi neticesinde artırılabilmelidir ki caydırıcılık oranı da doğrultulu oranda artabilsin.

Kaçakçılıkta muhbirler ile iş birliği yapılan baskınlar daha etkin rol oynamaktadır. Burada Tarihi Eser kaçakçılığı ile ilgili bir püf nokta bulunmaktadır. Örneğin uyuşturucu ve akaryakıt kaçakçılığını ihbar eden kişilere verilen ikramiye miktarı tarihi eser kaçakçılığını ihbar eden kişilere verilmemektedir. Bu da kişilerin daha az ikramiyeler karşısında kayıtsız kalmasına neden olmaktadır. Bu konunun tekrardan ele alınıp verilen

ikramiye oranlarında yapılacak iyileştirmeler belki de suçun tespiti ve ulaşımında daha da önemli bir rol alacaktır.

İnsanları tarihi eser kaçakçılığına iten sebeplerinde ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bunun en temel nedeni maddi kazanç elde etmektir. Bazı insanların define arayıcılığı yapması bir tutkudur. Engellenemez ve bağımlı gibidirler. Ama bir yandan da kolay yoldan yüklü miktarlarda para kazanma arzusu da bu suçta bir motivasyon kaynağıdır. Ülkemizin dört bir köşesi tarihi eserlerle doludur.

Anadolu topraklarının kadim topraklar olarak anılması geçmişinin ne kadar eskiye dayandığıyla da ilgilidir. Bu topraklarda yaşayan medeniyetlere ait bütün eserler merak uyandırmaktadır. Alıcılar tarafından da biçilen fiyatlar kişilerde büyük bir motivasyonla milli değerleri yok sayarak temelinde hırsızlık olan bu suçu işleme eğilimindedirler. Ekonomik olarak ülkemizin kişi başına düşen milli gelirine de bakıldığında birçok dünya ülkesi arasında daha gerilerde bulunmaktadır. Ekonomik anlamda zorluk çeken kırsalda yaşayan kişilerin en çok eğilimde bulunduğu işte elbette ki tarihi eser kaçakçılığıdır. Daha önce de değindiğimiz üzere suç işlenmeden sebepleri tespit edilerek ortadan kaldırmak en temel yoldur. Bu bağlamda ekonomik düzeyi gelişecek olan halkımız tarafından da bu tür suçların işlenme olasılığı epeyce düşecektir.

Tarihi Eser Kaçakçılığı ile ilgili çok fazla bilinmese de Uluslararası antlaşmalar ve sözleşmeler bulunmaktadır. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi, Avrupa Arkeolojik Mirasın Korunması Sözleşmesi, Avrupa Kültür Antlaşması, Avrupa Antlaşmaları Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi, Unesco Sözleşmesi, Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Sözleşme ve Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle ilgili Sözleşmeler mevcuttur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024). Bu sözleşmeler içerik olarak uygulanması gereken, uygulandığında ise büyük ölçüde suçların önüne geçebilecek imkânlar sunmaktadır. Daha önce de bahsedildiği üzere Tarihi Eser Kaçakçılığı uluslar arsı bir suçtur. Bu denli geniş bir çerçevede ele alınan bu suçlarla uluslararası sözleşmeler esas alınarak Tarihi Eser kaçakçılığı üzerine alınacak önlemler daha da etkin bir rol oynayacaktır (Görgülü, 2007).

Tarihi Eser kaçakçılığının Anadolu topraklarındaki sürecine baktığımızda 19. Yüzyılla birlikte devrimler yaşayan Avrupa ülkeleri güçlerine güç eklemiş, ekonomik

boyutta çığırlar açan girişimlerin başlangıcını yapmışlardır. O dönemde Osmanlı toprağı olan Anadolu ise, Osmanlı Devleti'nin zayıflama ve yıkış sürecine girdiği görülmektedir. Güçsüz düşen Osmanlı Devleti toprakları her açıdan bir açık Pazar halindedir. Avrupalı koleksiyonerlerin dikkatini cezbeden eserlerin Osmanlı topraklarında yer alması da başka bir etken olmuştur. Gerek devlet eliyle, gerekse kaçakçılıkla yurt dışına sayısızca eser çıkartılmıştır. Avrupa ülkelerinin gelişen refah düzeyleri doğrultusunda tarihi eserlerin ünik oluşu, bir benzerinin dahi olmayışı, onları elde etme arzusunu artırmıştır. Ayrıca Kültürel varlıklar hak iddia ettikleri de görülmektedir. Bunun tek sebebi daha güçlü devletler haline gelmelerinden kaynaklanmaktadır.

Osmanlı devletinin yıkılması ardından Türkiye Cumhuriyet'inin kurulmasıyla birlikte hemen hemen bütün alanlarda yenilikler yapılmıştır. Ülkenin yeniden dizayn edildiği bu dönemde Atatürk Tarihi eserler verdiği önemi, arkeoloji eğitimi almak için yurt dışına gönderdiği öğrencilerle göstermiştir. Önceliğin eğitim olduğunu bilen Atatürk Tarihi eserlerin gün yüzüne çıkarılmasında da bilimsel yollarla ilerlenmesi gerektiğinin farkındaydı. Kaçakçılıkla ilgili yapılan yeni kanun düzenlemeleriyle de Yurt içi ve yurt dışı Tarihi Eser kaçakçılığının önüne geçmeyi hedeflemiştir. Kurulan yeni müzeler, eserlerin sergilenmesi, halkın bu konularda bilinçli hale gelmesi adına da yayınlar yapılmıştır. Nitekim günümüzde alınan önlemlerin ilk adımı o dönemlerde atılmıştır.

Müze müdürlükleri bunların başında gelmektedir. Bir toplumun yegâne varlıklarından bir de topraklarında bulunan geçmişe ait izlerdir. Bunun tarihsel bilinç ile korunması da bu açıdan çok önemlidir. Atatürk'ün liderlik ettiği bu alanda devam eden süreçler boyunca yeni kanun ve yönetmelikler düzenlenmiştir. 2863 sayılı kanun günümüzde geçerliliği olan ve Tarihi Eserle ilgili bütün durumları kapsayan bir kanunnamedir. Yukarıdaki bölümlerimizde de bahsettiğimiz üzere bu kanunnamede bir nesnenin Tarihi eser olup olmadığı, Taşınır ve taşınmaz tarihi eserlerin korunması, Kültür turizm müdürlükleri, müze müdürlükleri gibi birçok kurumun görev ve yetkilerini belirtmektedir. Ayrıca Cezai hükümlerde bu kanunda yer almaktadır. Esasında hırsızlık suçunun yapılmasıyla başlayan işlem objenin Tarihi Eser olmasıyla birlikte boyut değiştirmektedir.

Hırsızlık suçu belli bir kişinin malına el koyma ya da birden fazla kişinin malına el koyma şeklindedir. Tarihi eser kaçakçılığı ise bir ulusun geçmişine yapılan müdahale,

hırsızlık olayıdır. Bu eşyaların para karşılığı ile satılması, yurt içi ve yurt dışında talep görmesi neticesinde suç artık Tarihi Eser Kaçakçılığı olarak adlandırılmaktadır. Bu suçu işleyen kişiler üç kişiden fazla olduğu takdirde organize suç kapsamına girmektedir. Bu bağlamda ülkemizin nadide kurumlarından olan Emniyet Müdürlükleri ve Jandarma Komutanlıkları devreye girmektedir. Bu kurumların mücadele ettiği tarihi eser kaçakçılıkları yerelde olanlardır. Uluslararası Tarihi eser Kaçakçılıklarında ise, Dışişleri Bakanlığı ve İnterpol gibi kurumlar devreye girmektedir. Bu kurumlar yaptıkları çalışmalarda bir suç meydana geldiğinde harekete geçmektedir. Oysaki yapılması gereken bu suçun işlenmesindeki sebepleri ortadan kaldırarak suçun işlenmemesini sağlamak olmalıdır. Bu çalışmanın en önemli ayağı ise ısrarla tekrar ettiğimiz eğitim kurumlarında verilecek olan eğitimlerdir

Bir tarihi eser kaçakçılığı suçunun çözüme kavuşmasındaki en etkili yol ise kurumlar arası koordinasyondur. İşlenilen suç organize çetelerce ustaca yapılmaktadır. Bu bağlamda kurumlarda koordineli çalışmak zorundadır. Kurumlarımız bu suçla mücadele ederken suçu önlemek birinci hedefleridir. Kurumlardan bazıları nihai hedeflerin işlenen suçların aydınlatılmasını sağlamak ve kaçırılan tarihi eseri ülkeye geri getirmektir. Bu suçlar dizimine baktığımızda çok başlı bir suç dizimi görmekteyiz. Bu nedenledir ki bu alanda mücadele eden kurumların merkezi bir oluşuma ihtiyaçları vardır. Tek bir kurumun yürüteceği bu operasyonlar daha hızlı sonuçlar elde etmemizi sağlayacaktır. Yerel yönetimde tarihi eser kaçakçılığı ile ilgilenen en önemli kurumlar Müze Müdürlükleri ve Jandarma Komutanlıklarıdır. Tarihi eser kaçakçılığı, ören yerlerinin yağmalanması, müzelere yapılan soygunlar bunların hepsi daha kırsal alanlarda daha aktif şekilde işlenen suçlardır. Jandarma Komutanlıkları kurumsal olarak ülkenin dört bir yanında daha çok da kırsal da görev alıyor olması bu konuda önemlidir. Yapılan ihbarlara daha kısa sürede ulaşabilmeleri elzemdir. Zira Müze Müdürlükleri de her ilde yer almaktadır. Gelen ihbarları değerlendirmede Jandarma ile iş birliği içerisinde bölgeye varış sağlanmaktadır. Jandarma birlikleri bir kolluk kuvveti olması sebebiyle de büyük önem taşımaktadır. Tarihi Eser kaçakçılığında her tür suçu işleyebilecek kişilerin varlığı bilinmektedir. Sadece müze personelinin sahaya girmesi durumunda çok daha tatsız olaylar yaşanması muhtemeldir. Bu bağlamda Jandarma Personelleri ile yapılan baskınlar, daha yerinde ve güvenli olacaktır. Bu bakımdan müze Müdürlükleri ve Jandarma iş birliği oldukça önem arz etmektedir.

Burada yine bir konuya değinmeden geçmemek gerek o da Eğitim. Müze Personeli dahi olsa bazı durumlar sonucunda bu tür kaçakçılıklara göz yumulduğu ya da ortaklık olaylar olmaktadır. Elbette ki insanın beşerî özelliğinden olacaktır ki bu da insani bir durumdur. Netice de herkesin suç işleyebileceği bir gerçeği de vardır. Burada bahsedildiği üzere temel etken eğitim ve ikinci çok önemli etken kişilerin hayatlarındaki ekonomik yeterliliktir. Biz ülkece Tarihi Eser kaçakçılığını önlemek istiyorsak bu sebepleri ortadan kaldırmak birinci görevimiz olmalıdır.

KAYNAKÇA

Ardıç, O. (2021). *Osmanlı Dönemi'nden Cumhuriyete Türkiye Arkeolojisinde Eski Eser Kaçakçılığı* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Behar, B. E. (2003). *İktidar ve Tarih: Türkiye'de "Resmi Tarih" Tezinin Oluşumu (1929-1937)* (1 b.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Ceylan, Ü. (2008). *Taşınır ve Kültür Tabiat Varlıkları Kaçakçılığı Suçu (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu m. 32, 68* (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Çal, H. (2003). "Eski Eserlerle İlgili Yasalarda Etnografik Eser Anlayışı". *Türkiye'de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyum Bildirileri* (s. 164-165). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Çal, H. (2009). "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Müzeler". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 7*(14), 317.

Çığ, K. (1972). "Topkapı Sarayı Müzesi". *Türkiyemiz 50. Yıl Özel Sayısı Aylık Sanat Dergisi*, 21-29.

Duyan, A. (2010). *Tarihi Eser Kaçakçılığı ile Mücadele Eden Kurumlar Arası Koordinasyon ve Önemi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Dülger, M. V. (2014). "Kültür Varlıklarının ve Sanat Eserlerinin Hukuki Açıdan Korunması". *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1*(1), 107-161.

Ekim, Z. E. (2016-2017). "Osmanlı Devletinde Eski Eser Kaçakçılığının Ortaya Çıkışı ve Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki Eski Eser Kaçakçılığı ile İlgili Bazı Belgeler". *Mimarlık ve Arkeoloji Kültür Sanat Dergisi*(8), 50-60.

Eyice, S. (1985). "Arkeoloji Müzesi ve Kuruluşu". *Tanzimattan Cumhuriyet'e. Türkiye Ansiklopedisi, 6*, 1596- 1603. İstanbul: İletişim Yayınları.

Gerçek, F. (1999). *Türk Müzeciliği.* İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Görgülü, U. (2007). *Ülkemizin Taraf Olmadığı Sualtı Kültür Mirasının Korunması Sözleşmesi ve Sualtı Kültür Varlıklarımız* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi.

İğdemir, U. (1976). *Yılların İçinden Ankara,.* Ankara: Türk Tarih Kurumu.

İnan, A. (1971). *M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım.* Ankara: MEB.

Karaduman, H. (2004). "Halil Edhem ve Eski Eserlerimizin Korunmasına Yönelik Bir Yaklaşım". *Vakıflar Dergisi*(28), 294.

Karpuz, H. (1990). "Eski Eser ve Anıtların Korunmasında Halın Eğitimi". *DTCF Dergisi, 34*(1-2), 405.

Madran, E. (2002). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Tutumlar ve Düzenlemeler: 1800-1950.* Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Önder, M. (1990). "Anadolu'da Eski Eser Kaçakçılığı ve Kültürel Soygun". *Erdem, 6*(17), 481 - 494.

Özel, S. (2013). "Kültür Varlıklarının İadesinde Doğrudan Uygulanma Kabiliyeti Olan Uluslararası Sözleşme: Çalınan ya da Yasadışı Olarak İhraç Edilen Kültürel Objelerle İlgili 1995 UNIDROIT Konvansiyonu". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 19*(2), 237-258.

Özgüç, T. (1975). "Atatürk ve Arkeoloji". *Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Semineri* (s. 108-117). Ankara: TTK.

Şahan, M. (2005). "Müze ve Eğitim". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3*(4), 487-501.

TBMM. (2018). *Yurt Dışına Kaçırılan Kültür Varlıklarımızın Belirlenerek İadelerinin Sağlanması ve Mevcut Kültür Varlıklarımızın Korunması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Maksadıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu.* Ankara: TBMM.

Tezcan, D. (1996). "Arkeolojik Kültür Varlıklarının Korunması ve Milletlerarası Ceza Hukuku". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 51*(1), 441-442.

Türe, F., Filges, A., & Rifat, S. (Dü). (1999). *Kayıp Zamanların Peşinde: Alman Arkeoloji Enstitüsü Anadolu Kazıları.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

Anna Lindh Foundation. (2024). Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı. Temmuz 2, 2024 tarihinde http://annalindhturkey.net: http://annalindhturkey.net/uyeprofili/212/kultur-bilincini-gelistirme-vakfi adresinden alındı

Bozoğlu, B. (2022, Mayıs 19). Anadolu'dan Kaçırılarak Yurtdışında Sergilenen 20 Eser. https://arkeofili.com/:https://arkeofili.com/anadoludan-kacirilarak-yurtdisinda-sergilenen-20-eser/ adresinden alındı

CNN Türk. (2009, Şubat 13). Eski müze müdürüne hapis. Haziran 2, 2024 tarihinde https://www.cnnturk.com/: https://www.cnnturk.com/turkiye/eski-muze-mudurune-hapis-166728 adresinden alındı

Fikriyat Gazetesi. (2020, Eylül 24). Kayıp Mirasın İzinde: Türkiye'den Kaçırılan Tarihi Eserler. https://www.fikriyat.com/: https://www.fikriyat.com/galeri/kultur-sanat/kayip-mirasin-izinde-turkiyeden-kacirilan-tarihi-eserler/8 adresinden alındı.

internethaber.com. (2003, Mayıs 14). Yüzyılın tarihi eser kaçakçılığı. https://www.internethaber.com/: https://www.internethaber.com/yuzyilin-tarihi-eser-kacakciligi-1014316h.htm adresinden alındı

Kadim Hukuk ve Danışmanlık. (2024). Define Arama Suçu ve Cezası. Temmuz 2, 2024 tarihinde https://kadimhukuk.com.tr/: https://kadimhukuk.com.tr/makale/define-arama-sucu-cezasi/ adresinden alındı.

Milliyet. (2002, Ağustos 16). Koca müzeye bir halat yetti. Mayıs 26, 2024 tarihinde https://www.milliyet.com.tr/: https://www.milliyet.com.tr/pembenar/koca-muzeye-bir-halat-yetti-5206883 adresinden alındı.

T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2018, Temmuz 10). https://kvmgm.ktb.gov.tr/. Haziran 15, 2024 tarihinde https://kvmgm.ktb.gov.tr/: https://kvmgm.ktb.gov.tr/yazdir?03AC13AE3C608A3D5A4E58CE57F5126F adresinden alındı.

T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2019). Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği. Haziran 30, 2024 tarihinde https://www.mevzuat.gov.tr: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20169741&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5 adresinden alındı

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024, Haziran 5). Yurtdışındaki Türk Kültür Varlığı. https://www.mfa.gov.tr/: https://www.mfa.gov.tr/yurtdisindaki-turk-kultur-varligi.tr.mfa adresinden alındı.

T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü. (2024). İnterpol-Europol Daire Başkanlığı. Haziran 25, 2024 tarihinde https://www.egm.gov.tr/: https://www.egm.gov.tr/interpol/ adresinden alındı

T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü. (2024). Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele. Haziran 25, 2024 tarihinde https://www.egm.gov.tr/: https://www.egm.gov.tr/kacakcilik-ve-organize-suclarla-mucadele adresinden alındı

T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü. (2024). Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Başkanlığı. Haziran 25, 2024 tarihinde https://www.egm.gov.tr/: https://www.egm.gov.tr/kom/kacakcilik-turleri-nelerdir adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2012). Karamanlıda Kültür Varlıkları Koruma Bilinci Eğitimi. Haziran 30, 2024 tarihinde https://burdur.ktb.gov.tr/: https://burdur.ktb.gov.tr/TR-70096/karamanlida-kultur-varliklari-koruma-bilinci-egitimi.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). ABD'den iadesi sağlanan eserler (14 Adet) (2022). Haziran 21, 2024 tarihinde https://kvmgm.ktb.gov.tr: https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-312144/126-abd39den-iadesi-saglanan-eserler-14-adet-2022.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023). ABD’den İadesi Sağlanan Eserler (41 Adet) (2023). Haziran 21, 2024 tarihinde https://kvmgm.ktb.gov.tr: https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-365612/144-abdden-iadesi-saglanan-eserler-41-adet-2023.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). 156. ABD'den İadesi Sağlanan Bintepeler Nekropol Alanı Kökenli Kolye(1 Adet) (2024). Haziran 21, 2024 tarihinde https://kvmgm.ktb.gov.tr: https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-378872/156-abdden-iadesi-saglanan-bintepeler-nekropol-alani-kokenli-kolye1-adet-2024.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). ABD'den İadesi Sağlanan Bronz Kline (2024. Haziran 21, 2024 tarihinde https://kvmgm.ktb.gov.tr: https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-378849/154-abdden-iadesi-saglanan-bronz-kline-2024.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). https://teftis.ktb.gov.tr/. Eylül 15, 2024 tarihinde https://teftis.ktb.gov.tr/: https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263663/arkeolojik-mirasin-korunmasina-iliskin-avrupa-sozlesmesi.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). İngiltere'den Gönüllü İade Alınan Bronz İmparator Heykeli (1 Adet) (2024). Haziran 20, 2024 tarihinde https://kvmgm.ktb.gov.tr/: https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-365607/148-ingiltereden-gonullu-iade-alinan-bronz-imparator-heykeli-1-adet-2024.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). İngiltere'den İadesi Sağlanan Milet Kökenli Kore Torsosu (1 Adet) (2024). Haziran 20, 2024 tarihinde https://kvmgm.ktb.gov.tr/: https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-364983/147-ingiltere39den-iadesi-saglanan-milet-kokenli-kore-torsosu-1-adet-2024.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). İsviçre'den İadesi Sağlanan Kandil, Madalyon ve Sikkeler (9 Adet) (2024). Haziran 21, 2024 tarihinde https://kvmgm.ktb.gov.tr: https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-383928/157-isvicreden-iadesi-saglanan-kandil-madalyon-ve-sikkeler-9-adet-2024.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). Kanunlar. Haziran 17, 2024 tarihinde https://teftis.ktb.gov.tr/: https://teftis.ktb.gov.tr/TR-267639/kanunlar.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). Müzelerimizde Eğitim Çalışmaları. Haziran 30, 2024 tarihinde https://kvmgm.ktb.gov.tr/: https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44050/muzelerimizde-egitim-calismalari.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024, Mayıs 26). Sıkça Sorulan Sorular. https://kvmgm.ktb.gov.tr/: https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-110024/s-s-s.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024, Mayıs 25). Türkiye'de Müzecilik. https://kvmgm.ktb.gov.tr/: https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-69904/turkiye39de-muzecilik.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). Uluslararası Sözleşmeler. Haziran 17, 2024 tarihinde https://teftis.ktb.gov.tr/: https://teftis.ktb.gov.tr/TR-267640/uluslararasi-sozlesmeler.html adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). Yönetmelikler. Haziran 18, 2024 tarihinde https://teftis.ktb.gov.tr/: https://teftis.ktb.gov.tr/TR-267730/yonetmelikler.html adresinden alındı

T.C. Maliye Bakanlığı. (2020). Maliye Bakanlığı Mali Suçlar Araştırma Kurulu Başkanlığı, Tarihi Eser, Antika ve sanat Eseri Alım Satımı İle Uğraşanlar veya Bulanların Müzayedeciliğini Yapanlar Sektör Araştırma Raporu. Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). Müzede Eğitim Başlıyor. Haziran 30, 2024 tarihinde https://www.meb.gov.tr/: https://www.meb.gov.tr/muzede-egitim-basliyor/haber/18739/tr adresinden alındı

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2024, Haziran 10). Kaçakçılık İhbar. https://muhafaza.ticaret.gov.tr/: https://muhafaza.ticaret.gov.tr/uygulamalar/kacakcilik-ihbar#:~:text=Ka%C3%A7ak%C3%A7%C4%B1l%C4%B1k%20bildirimleriniz i%20ALO%20136%20G%C3%BCmr%C3%BCk,olarak%207%2F24%20s%C3%BCreyle%20arayabilirsiniz. adresinden alındı

TBMM. (1973, Nisan 25). Eski Eserler Kânunu. (14527). Ankara: Resmî Gazete.

TBMM. (1982, Kasım 9). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (17863). Ankara: Resmi Gazete.

TBMM. (1983, Temmuz 21). 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. 22(18113), 444. Ankara: Resmi Gazete.

TBMM. (1983, Temmuz 23). 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. (1 TBMM. (1983, Aralık 3). https://www.vgm.gov.tr/mevzuat. https://www.vgm.gov.tr/mevzuat: https://www.vgm.gov.tr/mevzuat adresinden alındı

TBMM. (1984, Nisan 18). https://www.vgm.gov.tr/mevzuat. https://www.vgm.gov.tr/mevzuat: https://www.vgm.gov.tr/mevzuat adresinden alındı

TBMM. (1999, Ekim 27). https://www.vgm.gov.tr/mevzuat. https://www.vgm.gov.tr/mevzuat: https://www.vgm.gov.tr/mevzuat adresinden alındı8113). Ankara: Resmi Gazete.

EKLER

EK 1. 227 SAYILI VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN TEŞKİLAT VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME

Yayımlandığı R.G.Tarihi : 18/04/1984 No: 18435

BİRİNCİ KISIM

Amaç, Görev, Teşkilat

Amaç:

Madde 1 - Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin amacı vakıf mallarını ekonomik bir şekilde işletmek, mimari ve tarihi değere sahip vakıf eski eserleri muhafaza ve imar etmek, vakfa ait müesseseleri gayelerine göre yaşatmak için Başbakanlığa bağlı tüzel kişiliğe sahip ve katma bütçeli Vakıflar Genel Müdürlüğünün kurulmasına, teşkilat ve görevlerine dair esasları düzenlemektir. Başbakan bu teşkilatın yönetimi ile ilgili yetkilerini gerekli gördüğü takdirde Devlet Bakanı vasıtasıyla kullanabilir.

Görev:

Madde 2 - Vakıflar Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır.

a) Vakıf mallarını ekonomik şekilde işletmek, mimari veya tarihi değeri olup yönetimi Vakfa ait olan eski eser yapıları muhafaza ve imar etmek,

b) Vakfa ait müesseseleri gayelerine göre yaşatmak,

c) Vakıf paraları nemalandırmak,

d) Mütevellileri tayin, gerektiğinde azletmek,

e) Görev ve hizmetleri ile bütün vakıfların vakfiyelerinde veya vakfiye yerine geçen Hüccet, Berat, Ferman gibi belgelerden veya vakıf senetlerinde yazılı hayri, sosyal, kültürel ve ekonomik şart ve hizmetleri yerine getirmek,

f) Vakfiyelerde öngörülen hizmetlerin en iyi bir şekilde yerine getirilebilmesini sağlamak için vakıf hükmü şahsiyetini korumak şartı ile gerektiğinde vakıf gayrimenkulleri değiştirerek daha fazla gelir getirici yatırımlara tahsis etmek,

g) Kanun, tüzük ve yönetmeliklerle kendisine verilen diğer görev ve hizmetleri yapmak.

Teşkilat:

Madde 3 - Vakıflar Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatından meydana gelir.

İKİNCİ KISIM

Vakıflar Meclisi

Vakıflar Meclisi:

Madde 4

a) Vakıflar Meclisi Vakıfların en üst seviyede danışma ve karar organıdır.

b) Vakıflar Meclisi bir başkan ve dört üyeden teşekkül eder.

c) Vakıflar Meclisi üyeleri tercihen kamu yönetiminde bilgi ve tecrübesiyle temayüz etmiş ve teşkilatın faaliyet alanı ile hukuk, maliye, iktisat, tarım, işletme ve mühendislik alanlarında bilgi ve tecrübe sahibi olanlar arasından Başbakanın teklifi üzerine müşterek kararname ile atanır.

d) Vakıflar Genel Müdürü Vakıflar Meclisinin başkanıdır.

e) Vakıflar Meclisi kararları salt çoğunlukla alınır. Vakıflar Genel Müdürü muhalif kaldığı kararları on beş gün içinde Başbakanlığa sunabilir, bu durumda Başbakanlığın, Danıştay'ın görüşünü almak suretiyle verdiği karar doğrultusunda işlem yapılır.

f) Vakıflar Meclisinin çalışma usul ve esasları tüzükle tespit edilir.

Vakıflar Meclisinin görevleri:

Madde 5 - Vakıflar Meclisinin görevleri şunlardır;

a) Mazbut, mülhak ve yeni vakıflara ait gayrimenkullerin alım, satımına karar vermek,

b) Vazife ve şartlarının yerine getirilmesine maddeten imkân kalmayan vakıflarda bu vazife ve şartları değiştirmeye karar vermek,

c) Vakıfların kütüğe tescili konusunda karar vermek,

d) Akar toprak satış bedellerinden gayrimenkul satın alınmasına karar vermek,

e) On yıl süre ile emaneten yönetilen vakıfların mazbut vakıflar arasına alınmasına karar vermek,

f) Vakıflarla ilgili kanun, tüzük ve yönetmelik taslaklarını hazırlamak veya hazırlatmak ve karara bağlamak,

g) Bütçe ve kesin hesapları inceleyerek karara bağlamak,

h) Vakıflar Genel Müdürlüğünce lüzum gösterilen işlerde kararlar vermek.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Genel Müdürlük Merkez Teşkilatı

Merkez Teşkilatı:

Madde 6 - Genel Müdürlük Merkez teşkilatı ana hizmet birimleri ile danışma ve denetim birimleri ve yardımcı hizmet birimlerinden meydana gelir.

Genel Müdürlük merkez teşkilatı Ek - 1 sayılı cetvelde gösterilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Müdürlük

Genel Müdür:

Madde 7 - Vakıflar Genel Müdürü, Genel Müdürlüğün en üst amiridir; Genel Müdürlük hizmetlerini milli güvenlik politikasına, kalkınma planlarına, yıllık programlara ve mevzuata uygun olarak, Genel Müdürlüğün faaliyet alanına giren konularda diğer kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlayarak, görevlerini Başbakana karşı sorumlu olarak yürütür. Genel Müdür merkez ve taşra teşkilatının faaliyetlerini, işlemlerini ve hesaplarını denetlemekle görevli ve yetkilidir.

Genel Müdür Yardımcıları:

Madde 8- Genel Müdürlükteki ana hizmet birimleri ile danışma ve yardımcı hizmet birimlerinin yönetim ve koordinasyonunda Genel Müdüre yardımcı olmak üzere üç Genel Müdür Yardımcısı görevlendirilebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Ana Hizmet Birimleri

Ana hizmet birimleri:

Madde 9 - Vakıflar Genel Müdürlüğündeki ana hizmet birimleri şunlardır;

a) Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanlığı,

b) Emlak Dairesi Başkanlığı,

c) Mülhak ve Yeni Vakıflar Dairesi Başkanlığı,

d) Hayır İşleri ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı,

e) İşletmeler ve İştirakler Dairesi Başkanlığı,

f) Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı.

Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanlığı:

Madde 10 - Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

a) Vakıflar Genel Müdürlüğünün yönetiminde bulunan eski eser yapıların, yapıldığı devrin özelliklerine zarar vermeden, onarımı ile akar ve hayrat vakıf binaların onarımı ve yeni yapıların yapılmasını sağlamak, vakıf eski eserlerin tespiti, tescil ve değerlendirilmesini yapmak, arşivlemek, röleve restorasyon ve restitüsyon projelerini hazırlayıp onaylamak, yıllık ve beş yıllık eski eser onarım programlarını hazırlatmak,

b) Eski eser birim fiyat analizlerinin hazırlanmasını ve yayımlanmasını temin etmek, bu eserlerin proje ve dosyalarının, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Kurulunca onaylanması için gerekli işlemleri yapmak ve hali hazır durumlarını röleve ve fotoğraflarla tespit etmek, gerektiğinde kamulaştırma işlemlerini yürütmek,

c) Keşif ve Rapor dosyalarını hazırlatıp ihale işlemlerini yürütmek, onarımları için gerekli malzemelerin satın alınmasını sağlamak ve gerekli görülen yerlerde şantiye kurmak ve şantiyelerini kontrol etmek,

d) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

Emlak Dairesi Başkanlığı:

Madde 11 - Emlak Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

a) Elde tutulmasında fayda görülmeyen vakıf taşınmaz malların satışı, gerekli görülecek taşınmaz malların satın alınması veya değiştirilmesi işlemlerini yürütmek,

b) Vakıf taşınmaz malların değerlendirilmesi konusunda esasları ve prensipleri tayin ve tespit etmek ve yatırım programlarını yapmak,

c) Tasfiye Kanunları ile 10/9/1957 gün ve 7044 sayılı Kanun uyarınca vakfına veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne intikali gereken mahlul ve metruk taşınmaz malların tespit ve tescil işlemlerini, eski eserlerin mülkiyet ve tasarruf konularını yürütmek ve bunların tapuya tescilini sağlamak,

d) Mazbut vakıflar ile emaneten ve niyabetten yönetilen vakıflara ait taşınmaz malların, her türlü tecavüzden korunmaları ile ilgili tedbirleri almak, kamulaştırma işlemlerini yürütmek, 13/7/1967 gün ve 903 sayılı Kanunla kurulan vakıflar hariç bütün vakıf taşınmaz malların kütüklerini muhafaza etmek,

e) Yurt dışı vakıf emlak konuları ile ilgili işlemleri yürütmek,

f) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

Mülhak ve Yeni Vakıflar Dairesi Başkanlığı:

Madde 12 - Mülhak ve Yeni Vakıflar Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır.

a) Mülhak Vakıflar ile Cemaat ve esnafa mahsus vakıfların şahsiyetleri ile vakfiyelerini Vakıflar kütüğüne tescil ettirmek, onarım ve inşaat tekliflerini inceleyip gerekli görülenlere izin vermek,

b) Mülhak vakıfların yıllık kesin hesaplarını incelemek ve tasdikini sağlamak, bütçelerini gelirlerine göre düzenlemelerini temin etmek, kanunen mazbut vakıflar arasına alınması gerekenlerin, mazbut vakıflar arasına alınması işlemlerini yürütmek, vakfiyelerinde yerine getirilmesi mümkün olmayan hayır şartı ve hizmetlerin değiştirilmesini sağlamak, (B) grubu hisse senedi almak isteyen vakıfların tekliflerini incelemek ve sonuçlandırmak ve bu vakıflara mütevelli tayin etmek, azletmek konularında tevcih komisyonuna teklifte bulunmak,

c) Türk Medeni Kanunu hükümlerine tabi vakıfların, merkezi sicile tescili ile senetlerinin Resmi Gazetede ilanını sağlamak, her yıl ödemeleri gereken teftiş ve denetleme masraflarına katılma paylarının tahsilini temin etmek, bu vakıflardan, yurt içinde şube açacakların durumlarını inceleyip sonuçlandırmak, yabancı vakıflarla işbirliği yapmaları ve bağış almaları konularında Dışişleri Bakanlığına görüş bildirmek ve dağılmaları gereken vakıfları tespit ederek kanuni işlemleri yürütmek,

d) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

Hayır İşleri ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı:

Madde 13 - Hayır İşleri ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

a) Vakfiyelerde yer alan hayır şart ve hizmetleri yerine getirmek,

b) Hayrat türünden olup idarece kullanılması mümkün olmayan vakıf taşınmaz malların, tesis maksadına uygun kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere diğer bir kamu kuruluşuna tahsisi için gerekli işlemleri yürütmek,

c) Vakıf yolu ile tesis edilmiş olup herhangi bir sebeple diğer bir kamu kuruluşuna intikal etmiş hayrat taşınmaz malların, Vakıflar Genel Müdürlüğüne intikalini sağlamak,

d) Hayrat taşınmaz malların satışı ve satış bedelinden elde edilecek gelirlerin, gayesi aynı olan diğer bir hayrata tahsisi işlemleri ile mazbut ve mülhak hayrat taşınmaz mallara ait istimlak işlemlerini yürütmek,

e) Bağışlanan eşyanın en geç beş yılda bir sayımını yapıp demirbaş kaydına mutabakatı sağlamak,

f) Gerekli yerlerde öğrenci yurtları, aş ocağı, eğitim tesisleri açmak, yönetimini sağlamak, imkânları ölçüsünde muhtaç sakat ve âmâlara aylık bağlamak,

g) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

İşletmeler ve İştirakler Dairesi Başkanlığı:

Madde 14 - İşletmeler ve İştirakler Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır.

a) Mevcut İşletme Müdürlüklerinin günün şartlarına göre ekonomik kurallar içinde üretimlerini arttırıcı mali ve teknik etütler yapmak,

b) Vakıflar Genel Müdürlüğünün sınai, ticari, zirai, turizm ve kültürel alanlarda girişeceği yatırımlar için gerekli etüt ve projeleri hazırlamak ve planlamak,

c) İşletme Müdürlüklerini yaptıkları iş programlarını bütçe ve bilançolarını tetkik edip Vakıflar Meclisine sunmak, İşletmeler ve İştiraklerle koordinasyonu sağlamak ve işletme müdürlüklerinin çalışmalarına yön vermek,

d) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı:

Madde 15 - Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

a) Arşivde bulunan Vakfiye, Ferman, Berat, Hüccet ve benzeri belgeleri tercüme ve bugünkü harflere çevirme işlerini yapmak, bunların kütük kayıtlarıyla diğer belgelerin ve sanat değeri yüksek olan kitap ve benzeri eserlerin mikrofilmlerini almak, bunları tasnif etmek ve saklamak,

b) Eski Vakıflar ile Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan vakıfların merkezi sicile tescilini yapmak, mahkemeler, resmi kuruluşlar ve vakıf evlatlar tarafından merkezi sicilde tescil edilmiş vakıflarla ilgili istenilen belgelerin onaylı örneklerini vermek,

c) Diğer Devlet Kuruluşları ile bunlara bağlı arşiv, kütüphane ve kuruluşlarla şahısların elinde bulunan vakfiye ve benzeri belgeleri tespit ederek bunların Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivine intikalini sağlamak,

d) Tevliyet, zabıt, intifa hakkı, şart tebdili ve tevzin (denkleştirme) cetveli gibi işlemleri kütüğe tescil ederek bunlarla ilgili evrak ve belgeleri saklamak,

e) Arşivde yapılacak ilmi araştırmaları Milli çıkarlara uygun olarak güvenlik içinde yürütmek,

f) Vakıfları ve Vakıf hizmetlerini tanıtıcı, ilmi kitap, dergi ve broşürler yayınlamak, Genel Müdürlüğe bağlı kütüphane ve müzelerin çalışmalarını planlamak ve denetlemek, Vakıflarla ilgili galeri ve sergiler açmak,

g) Genel Müdürlüğün tarihçesini hazırlamak,

h) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Danışma ve Denetim Birimleri

Danışma ve denetim birimleri:

Madde 16 - Vakıflar Genel Müdürlüğündeki danışma ve denetim birimleri şunlardır:

a) Teftiş Kurulu,

b) Hukuk Müşavirliği.

Teftiş Kurulu:

Madde 17 - Teftiş Kurulu Genel Müdürün emri veya onayı üzerine Genel

Müdür adına aşağıdaki görevleri yapar:

a) Genel Müdürlüğün merkez kuruluşları ile taşra kuruluşlarının her türlü işlemleriyle ilgili olarak teftiş inceleme ve soruşturma işlerini yürütmek,

b) Genel Müdürlüğün görevleri daha iyi gerçekleştirmek mevzuata ve programa uygun çalışmasını temin etmek amacıyla gerekli teklifleri hazırlamak ve Genel Müdüre sunmak,

c) Özel Kanunlarla verilen diğer görevleri yürütmek. Teftiş Kurulunun kuruluş esasları ile müfettişlerin çalışma usul ve esasları tüzükle düzenlenir.

Hukuk Müşavirliği: Madde 18 - Hukuk Müşavirliğinin görevleri şunlardır:

a) Genel Müdürlüğün merkez ve taşra birimlerinden sorulan hukuki konular ile hukuki, mali ve cezai sonuçlar doğuracak işlemler hakkında görüş bildirmek,

b) Genel Müdürlüğün menfaatlerini koruyucu, anlaşmazlıkları önleyici hukuki tedbirleri zamanında almak, anlaşma ve sözleşmelerin bu esaslara uygun olarak yapılmasına yardımcı olmak,

c) Vakıflar Genel Müdürlüğünün taraf olduğu davalarla gerekli bilgileri hazırlama ve idareyi ilgilendiren davalarda Genel Müdürlüğü temsil etmek,

d) Genel Müdürlüğün gayelerini daha iyi gerçekleştirmek, mevzuata plan ve programa uygun çalışmasını temin etmek amacı ile gerekli hukuki teklifleri hazırlamak ve Genel Müdüre sunmak,

e) Vakıflar Genel Müdürlüğü ile ilgili kanun, tüzük ve yönetmelikleri hukuki açıdan incelemek, gerektiğinde hazırlamak ve gerekli görülecek değişiklikleri teklif etmek,

f)Başbakanlıktan veya diğer kuruluşlardan gönderilen kanun, tüzük ve yönetmelik tasarılarını hukuki açıdan inceleyerek Genel Müdürlük görüşlerini belirlemek.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yardımcı Hizmet Birimleri

Yardımcı hizmet birimleri:

Madde 19 - Vakıflar Genel Müdürlüğündeki yardımcı hizmet birimleri,

a) Muhasebe Dairesi Başkanlığı,

b) Personel ve Eğitim Dairesi Başkanlığı,

c) Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı,

d) Savunma Uzmanlığı.

Muhasebe Dairesi Başkanlığı:

Madde 20 - Muhasebe Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

a) Hizmet ve faaliyetlerin ekonomik ve etkin bir şekilde yerine getirilmesi için insan, para ve malzeme gibi mevcut kaynakların en uygun ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak üzere Genel Müdürlük Bütçesini plan ve program esaslarına göre hazırlamak ve uygulanmasını takip etmek,

b) Gerekli İstatistikleri toplamak değerlendirmek,

c) 2762 sayılı Vakıflar Kanunu hükümleri gereğince mazbut vakıflar arasına alınan mülhak vakıfların işlemlerini takip etmek ve sonuçlandırmak,

d) Özel Fon hesaplarına yapılan tahsilatlar ile bu hesaptan yapılan harcamaları takip etmek ve sonuçlandırmak,

e) Merkez ve Taşra Saymanlıklarının aylık hesaplarını incelemek, Saymanlık İdare Hesaplarının Sayıştay Başkanlığınca yargılanması sonucu çıkan ilamları takip etmek ve sonuçlandırmak,

f) Mazbut vakıflarla ilgili intifa hakkı tahsislerini, iştirak ve sermaye ödemelerine ait işlemleri, Vakıflar Genel Müdürlüğünde çalışan memurların kefalet işlemlerini yapmak,

g) Vakıflar Genel Müdürlüğünün Kesin Hesap Kanun Tasarısını hazırlamak,

h) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

Personel ve Eğitim Dairesi Başkanlığı:

Madde 21 - Personel ve Eğitim Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır.

a) Genel Müdürlüğün insan gücü planlaması ve personel politikasıyla ilgili çalışmaları yapmak, personel sisteminin geliştirilmesiyle ilgili önerilerde bulunmak,

b) Genel Müdürlük personelinin eğitim, atama, emeklilik ve konut tahsis işlemlerini yapmak

c) Mevcut mevzuat esasları dairesinde toplu iş sözleşmelerini yürütmek, işçilerin sendika üyelik durumlarını ve buna ait işlemleri takip etmek ve bu işlemlerin tamamlanması için kurum içi ve dışı yazışmaları yürütmek,

d) Memurun Muhakemat Komisyonu ile Merkez Disiplin ve Yüksek Disiplin Kurulları işlemlerini yürütmek,

e) Genel Müdürlük tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

İdari İşler Dairesi Başkanlığı:

Madde 22 - İdari İşler Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır.

a) Genel Müdürlük için gerekli araç, gereç, kırtasiye ve malzemelerin temini, dağıtımı, tahakkuku ve onarım hizmetlerini yürütmek,

b) İhtiyaç duyulan bina ve arazinin kiralanma, satın alma işlemlerini yürütmek,

c) Temizlik, aydınlatma, ısıtma, bakım, onarım ve taşıma işlemlerini yapmak,

d) Sosyal tesislerin kurulması ve yönetimi ile ilgili hizmetleri düzenlemek ve yürütmek,

e) Genel Müdürlük personelinin ve ailelerinin sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak,

f) Genel evrak, arşiv ve haber merkezinin hizmet ve faaliyetlerini düzenlemek ve gerektiğinde protokol işlemlerini yürütmek,

g) Genel Müdürlükçe verilecek benzeri işleri yapmak.

Savunma Uzmanlığı:

Madde 23 - Savunma Uzmanlığı özel kanunda ve diğer kanunlarda gösterilen görevleri yapar.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Taşra Teşkilatı

Taşra Teşkilatı:

Madde 24 - Vakıflar Genel Müdürlüğü, genel hükümlere göre taşra teşkilatı kurabilir.

BEŞİNCİ KISIM

Sorumluluk ve Yetkiler

Yöneticilerin sorumlulukları:

Madde 25 - Genel Müdürlük merkez ve taşra kuruluşlarının her kademedeki yöneticileri yapmakla yükümlü bulundukları hizmet ve görevleri, Genel Müdürlük emir ve direktifleri yönünde, mevzuata, plan ve programlara uygun olarak üzenlemek ve yürütmekten sorumludur.

Koordinasyon ve işbirliği konusunda Genel Müdürlüğün görev, yetki ve sorumluluğu:

Madde 26 - Genel Müdürlük ana hizmet ve görevleriyle ilgili konularda, diğer kurum ve kuruluşların uyacakları esasları yürürlükteki mevzuata uygun olarak belirlemekle kaynak israfını önleyecek ve koordinasyonu sağlayacak tedbirleri almakla görevli ve yetkilidir.

Genel Müdürlük, diğer kuruluşların hizmet alanına giren konulara ait faaliyetlerinde Başbakanlıkça belirlenen esaslar çerçevesinde ilgili kuruluşlara danışmak ve gerekli işbirliği ve koordinasyon sağlamaktan sorumludur. Genel Müdürlük hizmet alanlarına giren konularda mahalli idarelerle koordinasyonu sağlar.

Düzenleme görev ve yetkisi:

Madde 27 - Genel Müdürlük yerine getirmekle sorumlu olduğu hizmetleri Kanun, tüzük, yönetmelik, genelge ve diğer idari metinlerle düzenlemekle görevli ve yetkilidir.

Yetki devri: Madde 28 - Genel Müdür ve her kademedeki kuruluş yöneticileri sınırlarını açıkça belirlemek şartıyla yetkilerinden bir kısmını astlarına devredebilir. Ancak yetki devri, yetki devreden amirin sorumluluğunu kaldırmaz.

ALTINCI KISIM

Çeşitli Hükümler

Atama:

Madde 29 - 23/4/1981 tarihli ve 2451 sayılı Kanun Hükümleri dışında kalan memurların atanmaları Genel Müdür tarafından yapılır. Ancak Genel Müdür bu yetkisini gerekli gördüğü alt kademelere devredebilir.

Kadrolar:

Madde 30 - Kadroların tesbit, ihdas, kullanımı ve iptali ile kadrolara ait diğer hususlar Genel Kadro ve Usulü Hakkındaki Kanun hükümlerine göre düzenlenir.

Bütçe:

Madde 31 - Genel Müdürlük katma bütçesi aşağıdaki gelirlerden oluşur:

a) Kira gelirleri,

b) İşletme karları,

c) İştirakler gelirleri,

d) Vakıflardan alınan teftiş ve denetleme payları,

e) Emaneten ve niyabetten yönetilen vakıflardan alınan yönetim payları,

f) Faizler,

g) Müteahhitlerden alınacak gecikme cezaları,

h) Taşınır malların satış bedeli ve çeşitli gelirleri,

i) Hazine yardımı.

İta Amirliği:

Madde 32 - Genel Müdürlüğün harcamalarında ita amiri Genel Müdürdür. Genel Müdür bu yetkisini, tespit edeceği esaslar çerçevesinde uygun gördüğü kimselere devredebilir.

Kaldırılan hükümler:

Madde 33 - 6760 sayılı Vakıflar Umum Müdürlüğü Vazife ve Teşkilatı Hakkındaki Kanunun 13,14,16 ncı maddeleri ile Ek-2 ve Ek-6 ncı maddeleri hariç; diğer hükümleri ve 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 2,3,4 üncü maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Ek Madde 1 - (Ek: 22/5/1991 - 3744/1 md.)

Vakıflar Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilatında, Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcısı, Vakıflar Meclisi Üyesi, Teftiş Kurulu Başkanı, Genel Müdür Müşaviri, Hukuk Müşaviri, Daire Başkanı, Şube Müdürü ile Taşra Teşkilatında Bölge Müdürü kadroları karşılık gösterilmek suretiyle, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile diğer Kanunların sözleşmeli personel çalıştırılması hakkındaki hükümlerine bağlı olmaksızın sözleşmeli personel çalıştırılabilir. Ancak bu görevlerde çalıştırılacaklar için yükseköğrenim yanında, Devlet Memurları Kanununun 68 inci maddesinde belirtilen şartlar aranır. Bu şekilde çalıştırılacakların sözleşme usul ve esasları ile ücret miktarı ve her çeşit ödemeleri Bakanlar Kurulunca tespit edilir. Sözleşme ile çalıştırılacak personel, istekleri üzerine T.C.Emekli Sandığı ile ilgilendirilir.

Ek Madde 2 - (Ek: 22/5/1991 - 3744/1 md.;Mülga:23/2/1995-KHK-547/23 md.)

Ek Madde 3- (Ek: 07/08/2003-4963/29 md.)

Türkiye'de kurulan vakıflar, amaçları doğrultusunda uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının izniyle yurt dışında kurulmuş vakıf veya kuruluşlara üye olabilirler. Türkiye'de kurulan vakıfların, vakıf senedinde belirtilen amaçlarını gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette bulunması ve yurt dışında şube açması ile yurt dışındaki benzer amaçlı vakıf veya kuruluşlarla işbirliği yapması, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının iznine bağlıdır. Yabancı ülkelerde kurulmuş vakıflar, uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde, karşılıklı olmak koşuluyla, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının izniyle Türkiye'de faaliyette bulunabilirler, temsilcilik kurabilirler, şube açabilirler, üst kuruluşlar kurabilirler, kurulmuş üst kuruluşlara katılabilirler veya kurulmuş vakıflarla işbirliği yapabilirler. Bu vakıflar, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıflar hakkında uygulanan mevzuata tâbidir.

Geçici Madde 1 - Genel Müdürlük Teşkilatı bu Kanun Hükmünde Kararname esaslarına göre yeniden düzenleninceye ve bu düzenleme uyarınca Genel Kadro ve Usulü Hakkındaki mevzuat hükümlerine göre yeni kadrolar tesbit ve ihdas edilinceye kadar bu Kanun Hükmündeki Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihte uygulanmakta olan mevcut kadroların kullanımına devam olunur.

Geçici Madde 2 - Bu Kanun Hükmünde Kararname ile yapılan yeni düzenleme sebebi ile kadro ve görev unvanları değişmeyenler yeni kadrolarına atanmış sayılırlar. Kadro ve görev unvanları değişenler veya kaldırılanlar yeni bir kadroya atanıncaya kadar durumlarına uygun işlerde görevlendirilirler ve eski kadrolarına ait aylık, ek gösterge ve her türlü hakları yeni görevlerinde kaldıkları sürece şahıslarına bağlı olarak saklı tutulur.

Geçici Madde 3 - Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin uygulanmasını göstermek üzere gerekli tüzük ve yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar mevcut tüzük ve yönetmeliklerin bu Kanun Hükmünde Kararnameye aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

Geçici Madde 4 - Bu Kanun Hükmünde Kararnameye göre yeniden düzenleme yapılıncaya kadar değişen veya yeniden kurulan birimlere verilen görevler daha önce bu görevleri yapmakta olan birimler tarafından yapılmaya devam edilir. Genel Müdürlük Teşkilatını ve kadrolarını en geç altı ay içinde bu Kanun Hükmünde Kararnameye uygun hale getirir.

Geçici Madde 5 - Genel Müdürlük Taşra Teşkilatı bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 24. maddesi esaslarına göre yeniden düzenleninceye kadar görev ve hizmetleri mevcut taşra teşkilatı tarafından yürütülmeye devam olunur. Genel Müdürlük taşra teşkilatını ve kadrolarını en geç altı ay içinde bu Kanun Hükmünde Kararnameye uygun hale getirir.

Geçici Madde 6 - (Ek: 17/2/2000 - 4532/1 md.) Vakıflar Genel Müdürlüğü ile temsil ve idare ettiği vakıflara ait gayrimenkullerin 2000 yılına ait kira bedelleri, 1999 yılı kira bedellerinin %25 oranında artırılması ile bulunan miktardır.

Geçici Madde 7 - (Ek:16/5/2002-4757/1 md.) Vakıflar Genel Müdürlüğünün temsil ve idare ettiği vakıflar ile mülhak vakıflara ait gayrimenkullerin 2002 yılı kira bedelleri, 2001 yılı kira bedellerinin %35 oranında artırılması ile bulunan miktardır. 23.1.1998 tarihli ve 4331 sayılı Kanunun uygulanması dolayısıyla idare ile ihtilafa düşerek işgalci durumuna düşen ve haklarında kesinleşmiş yargı ilamı bulunmayan vakıf eski kiracıları talep ettikleri takdirde bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde her türlü borçlarını faizleri ile birlikte defaten ödemeleri koşulu ile Vakıflar Genel Müdürlüğü ile kira sözleşmesi yapabilirler.

Yürürlük:

Madde 34 - Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme:

Madde 35 - Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür (TBMM, 1984).

EK 2. ARKEOLOJİK MİRASIN KORUNMASINA İLİŞKİN AVRUPA SÖZLEŞMESİ

GİRİŞ

İş bu sözleşmeyi (gözden geçirilmiş) imzalayan Avrupa Konseyi Üyesi devletler ile Avrupa Kültür Sözleşmesine taraf diğer devletler,

Avrupa Konseyi'nin amacının, özellikle ortak mirasları olan ideal ve ilkeleri korumak ve geliştirmek üzere, üyeleri arasında daha yakın bir iş birliği gerçekleştirmek olduğunu dikkate alarak;

19 Aralık 1954'de Paris'de imzalanan Avrupa Kültür Sözleşmesi ve özellikle bunun 1. ve 5. maddeleri,

3 Ekim 1985'de Granada da imzalanan Avrupa Mimari Mirasının Korunmasına ilişkin Sözleşmeyi,

23 Haziran 1985'de Delfi'de imzalanan, Kültürel Varlıklara yönelik suçlara ilişkin Avrupa Sözleşmesini,

Parlamenterler Meclisi'nin Arkeoloji ile ilgili özellikle 848 (1978), 921 (1981) ve 1072 (1988) sayılı Tavsiye Kararlarını;

Kırsal ve Kentsel yapılanma faaliyetleri çerçevesinde, arkeolojik mirasın korunması ve değerlendirilmesi ile ilgili R (89) 5 sayılı Tavsiye Kararını göz önünde bulundurarak;

Arkeolojik mirasın uygarlıkların geçmişinin tanınması için temel bir öğe olduğunu hatırlatarak,

Eski tarihin tanıdığı Avrupa arkeolojik mirasının, büyük yapılanma çalışmalarındaki artıştan olduğu kadar doğal tehlikelerden, yasadışı veya bilimsel nitelikten yoksun kazılardan yahut halkın yeterli bilgilendirilmemesinden dolayı ciddi bir şekilde tahrip tehdidi altında olduğunu kabul ederek,

Halen mevcut olmayan zorunlu idari ve bilimsel denetim usullerinin ihdası ve arkeolojik mirası koruma endişesinin kentsel ve kırsal yapılanmalar ile kültürel kalkınma politikalarıyla bütünleşmesi gereğini teyit ederek,

Arkeolojik mirasın koruma sorumluluğunu yalnızca doğrudan ilgili devlete ait olmadığının, bozulma tehlikesinin azaltılması ve uzman ve deneyim değişimi suretiyle korumanın gerçekleştirilmesi bakımından sorumluluğun Avrupa ülkelerinin tümüne ait bulunduğunun altını çizerek;

Avrupa ülkelerinde yapılanma politikalarındaki gelişmeyi takiben, 6 Mayıs 1969'da Londra'da imzalanan Arkeolojik Mirasın korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesinde yer alan ilkelerin tamamlanması gereğini müşahede ederek,

Aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır:

ARKEOLOJİK MİRASIN TANIMI

Madde 1:

İşbu Sözleşmenin (gözden geçirilmiş) amacı, Avrupa'nın ortak anı kaynağı olduğu kadar, bilimsel ve tarihi araştırma gereci olarak da arkeolojik mirası korumaktır.

1. Bu amaçla:

i. Korunması ve incelenmesinin, insanlığın ve doğal çevre ile ilişkilerinin tarihindeki gelişimin saptanmasının sağlayacağı;

ii. Başlıca bilgi edinme yollarının kazı ve keşiflerden olduğu kadar insanlığı ve çevresini ilgilendiren diğer araştırma yöntemlerinden oluştuğu;

iii. Tarafların yetkisi altındaki her çeşit mekânda bulunan, tüm kalıntılar, varlıklar ve insanların geçmiş varlığının diğer izleri arkeolojik mirasın öğeleri olarak kabul edilirler.

Yapılar, inşaatlar, mimari eser grupları, açılmış sit alanları, taşınır varlıklar, diğer tür anıtlar ve bunların çevresi ister toprakta ister su altında bulunsunlar, arkeolojik mirasa dahildirler.

MİRASIN KİMLİĞİNİN SAPTANMASI VE KORUMA ÖNLEMLERİ

Madde 2:

Taraflardan her biri, kendine özgü usullere göre, arkeolojik mirasın korunması için aşağıdaki hususları öngören bir yasal rejimi uygulamaya koymayı taahhüt eder:

i. Arkeolojik mirasının bir envanterinin yapılması ve anıtların veya korunan bölgelerin sınıflandırılması,

ii. Maddi izlerin gelecek kuşaklar tarafından incelenmek üzere korunması için, toprak üstünde ya da su altında görünür bir kalıntı olmasa bile, arkeolojik rezerv alanları oluşturulması,

iii. Arkeolojik miras niteliğindeki eserleri tesadüfen bulan kimselerin bunları yetkili makamlara bildirme ve incelemeye amade tutma zorunluluğu.

Madde 3:

Arkeolojik mirası korumak amacıyla ve arkeolojik araştırma faaliyetlerini bilimsel güvence altına almak üzere taraflardan her biri aşağıdaki hususları yerine getirmeyi taahhüt eder:

i. Arkeolojik kazı ve sair faaliyetlerle ilgili izin ve denetim usullerini, aşağıdaki amaçları gerçekleştirecek şekilde, uygulamaya koymak:

a. Arkeolojik miras öğelerinin yasa dışı çıkartılması ve yer değiştirmesini önlemek:

b. Arkeolojik kazı ve aramaların bilimsel şekilde ve şu koşullara bağlı olarak yapılmasını sağlamak:

- Tahrip edici olmayan araştırma yöntemlerinin olduğunca sık kullanılması;

- Arkeolojik miras öğelerinin korunması, saklanması ve sınıflandırılması için uygun önlemler alınmadan bunların kazı yerinden çıkartılmaması, kazı sırasında ve sonrasında korumasız bırakılmaması;

ii. Kazıların ve tahribata neden olabilecek tekniklerin yalnızca nitelikli ve bu amaçla yetiştirilmiş kişiler tarafından yürütülmesine dikkat etmek;

iii. Arkeolojik arama amaçlı metal dedektörlerin ve diğer arama gereçlerinin kullanımını, devletin iç mevzuatında ön görülen hallerde, bilimsel nitelikli ön izne tabii tutmak.

Madde 4

Taraflardan her biri, duruma göre aşağıdaki hususları da öngörecek biçimde, arkeolojik mirasın fiziki koruma önlemlerini yürürlüğe koymayı taahhüt eder:

1. Arkeolojik rezerv bölgeleri teşkiline ayrılmış alanların kamu makamlarınca iktisabı veya diğer uygun yollarla korunması;

2. Arkeolojik mirasın tercihen bulunduğu yerde korunması ve bakımı;

Bulunduğu yerden kaldırılmış arkeolojik buluntular için uygun depolar yapılması.

Madde 5

Taraflardan her biri aşağıdaki hususları sağlamayı taahhüt ederler:

1. Arkeologların:

i. Arkeolojik değeri olan sitlerin korunması, saklanması ve değerlendirilmesi için dengeli stratejiler saptamaya yönelik planlama politikalarına ve

ii. Yapılanma programlarının çeşitli uygulama safhalarına katılmalarını sağlamak suretiyle, arkeolojinin ve yapılanmanın ihtiyaçlarını bağdaştırmaya ve belirlemeye çalışmak;

2. Arkeologlar, şehirciler ve inşaatçılar arasında sistemli bir danışma mekanizması oluşturmak suretiyle:

i. Arkeolojik mirası tahrip etmesi muhtemel olan yapılanma planlarının değiştirilmesini;

ii. Sitin bilimsel incelemesinin yapılabilmesi ve sonuçların yayınlanabilmesi için yeterli zamanın ve olanakların verilmesini sağlamak;

3. Çevreye etki üzerindeki incelemelerin ve bunlardan kaynaklanan kararların, arkeolojik sitler ve çevrelerini göz önünde bulundurmasına dikkat etmek;

4. Yapılanma çalışmaları vesilesiyle bulunan arkeolojik miras öğelerinin, mümkün olan hallerde, yerinde korunması için önlem almak;

Arkeolojik sitlerin halka açılmasının, özellikle çok sayılı ziyaretçi girişi için yapılacak yapılanma çalışmalarını, bu sitlerin ve çevrelerinin arkeolojik ve bilimsel niteliğine zarar vermemesini sağlamak.

ARKEOLOJİK ARAŞTIRMA VE KORUMANIN FİNANSMANI

Madde 6

Taraflardan her biri:

1. Arkeolojik araştırmaya, sorumlulukları ölçüsünde ulusal, bölgesel veya yerel kamu makamlarının mali desteğini öngörmeyi;

2. Koruyucu arkeoloji için gerekli maddi donanımı arttırmayı ve bu amaçla,

i. Büyük çaplı kamu ve özel bayındırlık çalışmalarında, bu çalışmalara bağlı olarak ortaya çıkacak arkeolojik her çeşit faaliyetin maliyetinin tamamının uygun kamu ve özel sektör fonlarından karşılanmasını sağlayacak önlemler almayı;

ii. Bu çalışmaların bütçesinde, çevre ve yapılanma endişelerinin zorunlu kıldığı etki incelemelerinde olduğu gibi, arkeolojik ön inceleme ve aramaların, bilimsel sentez belgelerinin ve bulguların duyuru ve yayınlarının da yer almasını sağlamayı taahhüt eder.

BİLİMSEL BİLGİNİN TOPLANMASI VE YAYIMI

Madde 7

Arkeolojik bulguların incelenmesini ve yayımını kolaylaştırmak için Taraflardan her biri:

1.Yetkisi altındaki alanlarda arkeolojik sitlerin anketlerini, envanterlerini ve haritalarını yapmayı veya güncelleştirmeyi,

2. Arkeolojik faaliyetler sonrasında, uzmanların ayrıntılı incelemelerinin ilanından önce yayınlanabilir bir sentez belgesi hazırlanabilmesi için tüm pratik önlemleri almayı taahhüt eder.

Madde 8

Taraflardan her biri:

1.Arkeolojik miras öğelerinin ulusal veya uluslararası planda bilimsel amaçlı değişimini kolaylaştırmayı, ancak değişimin bunların kültürel ve bilimsel değerlerine hiçbir şekilde zarar vermemesi için gerekli önlemleri almayı;

2.Arkeolojik araştırma ve devam eden kazılarla ilgili bilgi değişimini teşvik etmeyi ve uluslararası araştırma programları düzenlenmesine katkıda bulunmayı taahhüt eder.

KAMUOYUNUN BİLİNÇLENDİRİLMESİ

Madde 9

Taraflardan her biri:

1. Geçmişi ve arkeolojik mirası tehdit eden tehlikelerin tanınması için bu mirasın değeri konusunda kamuoyu vicdanının uyandırılması ve geliştirilmesi amacıyla eğitici çalışmalar yapmayı,

2. Arkeolojik mirasın önemli öğelerinin ve özellikle sitlerin halka açılmasını sağlamayı, seçilmiş arkeolojik varlıkların sergilenmesini teşvik etmeyi taahhüt eder.

ARKEOLOJİK MİRAS ÖĞELERİNİN YASADIŞI DOLAŞIMINI ÖNLEME

Madde 10

Taraflardan her biri aşağıdaki hususları yerine getirmeyi taahhüt eder:

1.Tespit edilen yasadışı kazılar hakkında yetkili kamu makamları ile bilimsel kuruluşlar arasında bilgi değişimini düzenlemek;

2.Yasadışı kazılardan kaynaklandığından veya yasal kazılardan çalındığından şüphe edilen her türlü eserin ve bunlara ilişkin bütün ayrıntıları, işbu Sözleşmeye (gözden geçirilmiş) taraf köken ülkesinin yetkili makamlarına bildirmek;

3.Alış politikası Devlet denetimine tabi müzeler ve benzeri kuruluşların denetimsiz buluntulardan, yasadışı kazılardan geldiğinden veya resmi kazılardan çalındığından şüphe duyulan arkeolojik miras öğelerini satın almamalarını teminen gerekli önlemleri almak;

4.Alış politikası devlet denetimine tabi olmayan, Taraf ülkelerin müze ve benzeri kuruluşlar için:

i. İşbu Sözleşmenin (gözden geçirilmiş) metnini onlara ulaştırmak,

ii. Yukarıda 3.paragrafta kayıtlı ilkelere söz konusu müze ve kuruluşlarca uyulmasını sağlamak üzere çaba sarf etmek.

a. Denetimsiz buluntulardan, yasa dışı kazılardan kaynaklanan yahut resmi kazılardan çalınan arkeolojik miras öğelerinin dolaşımını eğitim, bilgilendirme, uyarma ve iş birliği suretiyle mümkün olduğunca sınırlandırmak.

Madde 11

İşbu Sözleşmenin (gözden geçirilmiş) hiçbir hükmü, arkeolojik miras öğelerinin yasadışı dolaşımına veya yasal sahibine iadesine ilişkin taraflar arasında mevcut olan veya mevcut olabilecek ikili veya çok taraflı anlaşmalara halel getirmez.

KARŞILIKLI TEKNİK VE BİLİMSEL YARDIMLAŞMA

Madde 12

Taraflar:

1. Arkeolojik miras ile ilgili konularda deneyim ve uzman değişimi suretiyle karşılıklı teknik ve bilimsel yardımlaşmalarda bulunmayı,

2. İlgili ulusal mevzuatları ya da taraf oldukları uluslararası anlaşmalar çerçevesinde sürekli eğitim alanı da dahil olmak üzere arkeolojik mirasın korunması konusunda uzman değişimini kolaylaştırmayı taahhüt ederler.

SÖZLEŞMENİN (GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ) UYGULAMASININ DENETİMİ

Madde 13

Avrupa konseyi tüzüğünün 17.maddesi gereğince Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kurulan bir Uzmanlar Komitesi işbu Sözleşmenin (gözden geçirilmiş) uygulamasını ve özellikle aşağıdaki hususları izlemekle görevlendirilmiştir.

1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine devrevi olarak, Sözleşmeye (gözden geçirilmiş) Taraf ülkelerdeki arkeolojik mirasın korunmasına ilişkin politikaları ve Sözleşme ilkelerinin uygulama durumu hakkında bir rapor sunulması;

2. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesini, çok taraflı faaliyet alanı ve Sözleşmenin (gözden geçirilmiş) gözden geçirilmesi ya da değiştirilmesi ile Sözleşmenin (gözden geçirilmiş) hedefleri hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi, dahil, Sözleşme (gözden geçirilmiş) hükümlerinin uygulanmasına ilişkin her türlü önlemin önerilmesi;

3. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine, Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülkelerin Sözleşmeye (gözden geçirilmiş) taraf olmaya daveti için tavsiyede bulunması.

SON HÜKÜMLER

Madde 14

1. İşbu Sözleşme (gözden geçirilmiş) Avrupa Konseyi üyesi devletlerin ve Avrupa Kültür Sözleşmesine taraf diğer devletlerin imzasına açılmıştır.

Sözleşme onayı, kabul ya da tasvibe sunulacaktır. Onay, Kabul ya da Tasvip belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine tevdi edilecektir.

2. 6 Mayıs 1969'da Londra'da imzalanan Arkeolojik Mirası Koruma Avrupa Sözleşmesine taraf bir devlet, anılan Sözleşmenin feshini önceden ihbar etmemiş ise ya da feshini eş zamanda ihbar etmezse onay, kabul veya tasvip belgesini tevdii edemez.

3. İşbu Sözleşme (gözden geçirilmiş), en az üçü Avrupa Konseyi olmak üzere dört devletin, önceki paragraflardaki hükümlere uygun olarak, Sözleşmeye taraf olma arzularını bildirdikleri tarihte altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

4. Önceki iki paragrafın uygulanması sonucu 6 Mayıs 1969 tarihli Sözleşmenin feshi işbu Sözleşmenin (gözden geçirilmiş) yürürlüğe girişi ile aynı anda gerçekleşmez ise, işbu Sözleşmeyi imzalayan herhangi bir Devlet, onay, kabul ya da tasvip belgesini tevdi sırasında işbu Sözleşme (gözden geçirilmiş) yürürlüğe girinceye kadar, 6 Mayıs 1969 tarihli Sözleşmeyi uygulamaya devam edeceğini açıklayabilir.

İşbu Sözleşme (gözden geçirilmiş), imzalayan ancak Sözleşmeye Taraf olma arzusunu sonradan bildirecek olan devletlerin her biri bakımından, onay, kabul veya tasvip belgesini tevdiinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 15

1. İşbu Sözleşmenin (gözden geçirilmiş) yürürlüğe girmesinden sonra, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi tüzüğünün 20. (d) maddesinde öngörülen

çoğunlukla ve Komitede bulunma hakkına sahip taraf devletlerin temsilcilerinin oy birliği ile Konseye üye olmaya diğer herhangi bir devleti ve Avrupa Ekonomik Topluluğunu işbu Sözleşmeye (gözden geçirilmiş) katılmaya devam edebilecektir.

2. Katılma halinde, katılan devlet ya da Avrupa Ekonomik Topluluğu için işbu Sözleşme katılma belgesini Avrupa Konseyi Genel Sekreterine tevdiinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 16

1. Her devlet, imza ya da onay, kabul, tasvip veya kabul edilme belgesini tevdii sırasında işbu Sözleşmenin (gözden geçirilmiş) uygulanacağı toprağı ya da toprakları belirleyebilir.

2. Her devlet, sonradan herhangi bir zamanda, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine muhatap bir bildirimle, işbu Sözleşmenin uygulanmasını bildirimde belirtilen herhangi başka bir toprak parçasına teşmil edebilir. Bu yeni toprak parçası bakımından Sözleşme bildirimin Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından alınmasından altı ay sonra yürürlüğe girer.

3. Önceki iki paragraf uyarınca yapılan her bildirim, bu bildirimde alınan her toprak parçası bakımından, Genel Sekretere muhatap bir nota ile geri çekilebilecektir. Geri çekme, Genel Sekreterin notayı almasından altı ay sonra geçerlilik kazanacaktır.

Madde 17

1. Taraflardan her biri, Genel Sekretere nota tevdii suretiyle işbu Sözleşmenin (gözden geçirilmiş) feshini her an ihbar edebilir.

2. Fesih ihbarı, Genel Sekreter tarafından notanın alınış tarihinden altı ay sonra geçerlilik kazanacaktır.

Madde 18

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Avrupa Konseyi üyesi devletlere, Avrupa Kültür Sözleşmesine taraf diğer devletlere, işbu Sözleşmeye (gözden geçirilmiş) katılan ya da katılmaya davet edilen her devlete ve Avrupa Ekonomik Topluluğuna:

a. Her imzayı

b. Her onay, kabul, tasvip veya katılma belgesi tevdiini

c. 14, 15, 16. maddeleri uyarınca işbu Sözleşmenin (gözden geçirilmiş) yürürlüğe giriş tarihlerini

İşbu Sözleşme (gözden geçirilmiş) ile ilgili her türlü girişim, tebligat ve bildirimi bildirecektir.

Yukarıdaki hususları tasdiken, aşağıda imzası bulunan ve bu amaçla yetkili kılınanlar işbu Sözleşmeyi (gözden geçirilmiş) imzalamışlardır.

İşbu Sözleşme İngilizce ve Fransızca dillerinde her iki metin de eşit olarak geçerli olacak şekilde, Avrupa Konseyi arşivlerinde muhafaza edilmek üzere, tek kopya halinde 16 Ocak 1992 tarihinde Valetta'da yapılmıştır.

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Sözleşmenin onaylı bir kopyasını Avrupa Konseyine üye bütün devletlere, Avrupa Kültür Sözleşmesine taraf diğer devletlere ve bu Sözleşmeye katılmaya davet olunan üye olmayan devletlere veya Avrupa Ekonomik Topluluğuna iletecektir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

EK 3. KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KANUNU[1][2]

Kanun Numarası : 2863

Kabul Tarihi : 21/7/1983

Yayımlandığı Resmî Gazete : Tarih : 23/7/1983 Sayı : 18113

Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 22 Sayfa : 444

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç:

Madde 1 – Bu Kanunun amacı; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.

Kapsam:

Madde 2 – Bu Kanun; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzelkişilerin görev ve sorumluluklarını kapsar.

---

[1] *17/6/1987 tarih ve 3386 sayılı Kanunun 16 ncı maddesiyle bu Kanuna eklenen ve teselsül sebebiyle Ek Madde 1 olarak numaralandırılan ek madde hükmü gereğince, Kanunun 6, 8, 20 ve 65 inci maddelerinde geçen "Yüksek Kurul, Bölge Kurulları", "Koruma Kurulları"; 54 ve 62 nci maddelerinde geçen "Yüksek Kurul", "Koruma Yüksek Kurulu"; "Bölge Kurulu" ise "Koruma Kurulları" olarak değiştirilmiş ve gerekli değişiklik madde metinlerine işlenmiştir; daha sonra 14/7/2004 tarihli ve 5226 sayılı Kanunun 17 nci maddesiyle değiştirilen Ek Madde 1 hükmü gereğince, bu Kanunda yer alan "Koruma Kurulu" ibareleri, "koruma bölge kurulu" olarak değiştirilmiştir.*

[2] *8/8/2011 tarihli ve 648 sayılı KHK'nın 41 inci maddesi ile bu Kanunda yer alan "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu" ibareleri "Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu" şeklinde ve "kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurulu" ile "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu" ibareleri "Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu" şeklinde değiştirilmiştir.*

Tanımlar ve kısaltmalar:

Madde 3 – Bu Kanunda geçen tanımlar ve kısaltmalar şunlardır:

a) Tanımlar:

(1) **(Değişik: 14/7/2004 – 5226/1 md.)**"Kültür varlıkları"; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.

(2) "Tabiat varlıkları"; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.

(3) "Sit"; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.[3]

(4) "Koruma"; ve "Korunma"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir.

(5) "Korunma alanı"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alandır.

(6) **(Değişik: 17/6/1987 - 3386/1 md.)** "Değerlendirme"; kültür ve tabiat varlıklarının teşhiri, tanzimi, kullanılması ve bilimsel yöntemlerle tanıtılmasıdır.

(7) **(Ek:14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Ören yeri"; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanlardır.

---

[3] *Bu alt bende 14/7/2004 tarihli ve 5226 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle, "kent kalıntıları" ibaresinden sonra gelmek üzere "kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya" ibaresi eklenmiştir.*

(8) **(Ek:14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Koruma amaçlı imar plânı"; bu Kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimarî, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; hali hazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile plânlama kararları, tutumları, plân notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar plânlarının gerektirdiği ölçekteki plânlardır.

(9) **(Ek:14/7/2004 - 5226/1 md.)** "Çevre düzenleme projesi"; ören yerlerinin arkeolojik potansiyelini koruyacak şekilde, denetimli olarak ziyarete açmak, tanıtımını sağlamak, mevcut kullanım ve dolaşımdan kaynaklanan sorunlarını çözmek, alanın ihtiyaçlarını çağdaş, teknolojik gelişmelerin gerektirdiği donatılarla gidermek amacıyla her ören yerinin kendi özellikleri göz önüne alınarak hazırlanacak 1/500, 1/200 ve 1/100 ölçekli düzenleme projeleridir.

(10) **(Ek:14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Yönetim alanı"; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerlerdir.

(11) **(Ek: 14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Yönetim plânı"; yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı plânı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar plânını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlardır.

(12) **(Ek:14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Bağlantı noktası"; yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel ve tarihi nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından bu yer ile irtibatlandırılan kültürel varlıklardır.

(13) **(Ek: 8/8/2011-KHK-648/41 md.)** "Doğal (tabii) sit"; jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlardır.

(14) **(Ek: 8/8/2011-KHK-648/41 md.)** "Taşınır tabiat varlıkları"; jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli taşınır tabii değerlerdir.

(15) **(Ek: 8/8/2011-KHK-648/41 md.)** "Sokak Sağlıklaştırma proje ve uygulamaları"; kentsel sit alanları ve koruma alanlarında, korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları ile sokaktaki diğer yapıların özgün sokak dokusunu tanımlayan tüm öğelerle birlikte korunması ve belgelenmesine yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon, kentsel tasarım projeleri ile mühendislik dallarında yapılması gereken her türlü proje ve bunların uygulamalarıdır.

(16) **(Ek: 8/8/2011-KHK-648/41 md.)** "Etkileşim-geçiş sahası"; korunması gerekli kültür varlıklarını ve sit alanlarını doğrudan etkileyen, sit bölgeleriyle bütünlük gösteren, daha önceden sit sınırları içindeyken sit sınırları dışına çıkarılmış veya sit sınırları dışında tutulmuş korunacak sokak, meydan, yapı grupları ve benzerlerinin yer aldığı, sit bölgeleri arasında kalmış, sitleri doğrudan etkileyen veya koruma amaçlı imar planlarının hazırlanma aşamasında gözönünde bulundurulması gereken alanlardır.

b) **(Değişik: 17/6/1987 - 3386/1 md.)** Kısaltmalar:

(1) "Bakanlık"; Kültür ve Turizm Bakanlığını,

(2) "Koruma Yüksek Kurulu"; Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunu,

(3) **(Değişik:14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Koruma Bölge Kurulu"; Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunu,

İfade eder.

Haber verme zorunluğu:

Madde 4 – Taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını bulanlar, malik oldukları veya kullandıkları arazinin içinde kültür ve tabiat varlığı bulunduğunu bilenler veya yeni haberdar olan malik ve zilyetler, bunu en geç üç gün içinde, en yakın müze müdürlüğüne veya köyde muhtara veya diğer yerlerde mülki idare amirlerine bildirmeye mecburdurlar.

Bu gibi varlıklar, askeri garnizonlar ve yasak bölgeler içinde bulunursa, usulüne uygun olarak üst komutanlıklara bildirilir.

Böyle bir ihbarı alan muhtar, mülki amir veya bu gibi varlıklardan doğrudan doğruya haberdar olan ilgili makamlar, bunların muhafaza ve güvenlikleri için gerekli tedbirleri alırlar. Muhtar, aynı gün alınan tedbirlerle birlikte durumu en yakın mülki amire; mülki amir ve diğer makamlar ise on gün içinde, yazı ile Kültür ve Turizm Bakanlığına ve en yakın müze müdürlüğüne bildirir.

İhbar alan Bakanlık ve müze müdürü bu Kanun hükümlerine göre, en kısa zamanda gerekli işlemleri yapar.

Devlet malı niteliği:

Madde 5 – Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir.

Özel nitelikleri dolayısıyla ayrı statüye tabi tutulan mazbut ve mülhak vakıf malları bu hükmün dışındadır.

İKİNCİ BÖLÜM

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları:

Madde 6 – Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,

b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,

c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,

d) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tesbit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler.

Ancak, Koruma Kurullarınca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar.

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, Tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve istihkâmlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgâhlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliyeler, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir.[4]

---

[4] *Bu fıkraya 14/7/2004 tarihli ve 5226 sayılı Kanunun 2 nci maddesiyle "mozaikler" ibaresinden sonra gelmek üzere ", peri bacaları" ibaresi eklenmiştir.*

Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir.

Tespit ve tescil:

Madde 7 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/2 md.)

(Değişik birinci fıkra : 26/5/2004-5177/26 md.) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının tespiti, Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinatörlüğünde ilgili ve faaliyetleri etkilenen kurum ve kuruluşların görüşü alınarak yapılır.

Yapılacak tespitlerde, kültür ve tabiat varlıklarının tarih, sanat, bölge ve diğer özellikleri dikkate alınır. Devletin imkânları göz önünde tutularak, örnek durumda olan ve ait olduğu devrin özelliklerini yansıtan yeteri kadar eser, korunması gerekli kültür varlığı olarak belirlenir.

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili yapılan tespitler koruma bölge kurulu kararı ile tescil olunur.

(Mülga: 8/10/2013-6498/1 md.)

Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese han, hamam, mescit, zaviye, sebil, mevlevihane, çeşme ve benzeri korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespiti, envanterlenmesi Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapılır.

(Ek: 8/10/2013-6498/1 md.) Tescil kararları, tescil olunan taşınmazın kadastral bilgileri ile birlikte, tapu siciline şerh düşülmek üzere ilgili tapu müdürlüğüne bildirilir.

(Ek: 8/10/2013-6498/1 md.) Tek yapı ölçeğindeki kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarına ilişkin tescil kararları, 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu uyarınca maliklere tebliğ edilir.

(Ek: 8/10/2013-6498/1 md.) Sit alanlarının, tabiat varlıklarının ve tek yapı ölçeğinde tescil edilen taşınmazlar da dâhil olmak üzere malikleri idarece tespit edilemeyen taşınmazların tescil kararları, Resmî Gazete'de yayımlanır ve Bakanlığın internet

sayfasında bir ay süreyle duyurulur.

(Değişik: 8/10/2013-6498/1 md.) Tespit ve tescil ile ilgili usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Korunma alanı ile ilgili karar alma yetkisi:

Madde 8 – Yedinci maddeye göre tescil edilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunma alanlarının tesbiti ve bu alanlar içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapılamayacağı konusunda karar alma yetkisi Koruma Kurullarına aittir. **(Ek cümle: 8/10/2013-6498/2 md.)** Korunma alanlarına dair koruma bölge kurulu kararları, 7201 sayılı Kanun uyarınca maliklere tebliğ edilir. Koruma Kurullarının kararına 61 inci maddenin ikinci fıkrasına göre itiraz edilebilir.

(Ek: 8/10/2013-6498/2 md.) Malikleri idarece tespit edilemeyen kültür ve tabiat varlıklarının korunma alanlarının tesciline ilişkin kararlar, Resmî Gazete'de ilan yoluyla duyurulur ve Bakanlığın internet sayfasında bir ay süreyle yayımlanır.

Korunma alanlarının tespitinde, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunması, görünümlerinin ve çevreleri ile uyumlarının muhafazası için yeteri kadar korunma alanına sahip olmaları dikkate alınır. Bu hususlarla ilgili esaslar. Kültür ve Turizm Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikte belirtilir.

İzinsiz müdahale ve kullanma yasağı:

Madde 9 – (Değişik: 14/7/2004 - 5226/3 md.)

Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde koruma bölge kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile sit alanlarında inşaî ve fizikî müdahalede bulunulamaz, bunlar yeniden kullanıma açılamaz veya kullanımları değiştirilemez. Esaslı onarım, inşaat, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkma, yakma, kazı veya benzeri işler inşaî ve fizikî müdahale sayılır.

Yetki ve yöntem:

Madde 10 – Her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmaz kültür

ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldırmak ve bunların her türlü denetimini yapmak veya kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak, Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir.[5]

(Değişik birinci cümle: 2/7/2018 – KHK-703/51 md.) Cumhurbaşkanlığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin idare ve kontrolünde bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunması, kendileri tarafından yerine getirilir. Bu korunmanın sağlanmasında, gerektiğinde, Kültür ve Turizm Bakanlığının teknik yardımı ve işbirliği sağlanır.[6]

Milli Savunma Bakanlığının idare ve denetiminde veya sınır boyu ve yasak bölgede bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi, Milli Savunma Bakanlığınca yerine getirilir. Bu korunmanın sağlanması, Milli Savunma Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında düzenlenecek protokol esaslarına göre yürütülür.

(Değişik dördüncü fıkra: 28/11/2017-7061/38 md.) Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde ve denetiminde bulunan mazbut vakıflar ile temsilen yönetilen mülhak vakıflara ait kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi, Koruma Kurulları kararı alındıktan sonra, Vakıflar Genel Müdürlüğünce yürütülür. Vakıflar Genel Müdürlüğünün denetiminde bulunan mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi, Koruma Kurulları kararı alındıktan sonra, yöneticileri tarafından yürütülür.

(Değişik beşinci fıkra: 28/11/2017-7061/38 md.) Diğer kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma ve değerlendirilmesi bu Kanun hükümlerine uygun olarak kendileri tarafından sağlanır.

Kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bu kuruluşların bütçelerine her yıl bu maksatla konacak ödeneklerle yapılır.

---

[5] *Bu fıkraya 14/7/2004 tarihli ve 5226 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle "yapmak" ibaresinden sonra gelmek üzere "veya kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak" ibaresi eklenmiştir.*

[6] *Anayasa Mahkemesinin 7/12/2023 Tarihli ve E: 2021/125, K: 2023/213 Sayılı Kararı ile bu fıkra iptal edilmiştir. Kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak oniki ay sonra (5/6/2025) yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmıştır.*

Bu hizmetlerin yerine getirilebilmesi için, Kültür ve Turizm Bakanlığı Bütçesine her yıl yeteri kadar ödenek konur.

(Mülga sekizinci fıkra: 14/7/2004 – 5226/4 md.)

(Ek: 17/6/1987 - 3386/4 md.) Araştırma, kazı ve sondaj yapılan alanların korunması ve değerlendirilmesi Bakanlığa aittir.

(Ek fıkra: 14/7/2004 – 5226/4 md.)Büyükşehir belediyeleri, valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere sanat tarihi, mimarlık, şehir plânlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim büroları kurulur. Ayrıca, il özel idareleri bünyesinde, kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimleri kurulur.

(Ek fıkra: 14/7/2004 – 5226/4 md.) Belediyeler belediye sınırları ve mücavir alanları içerisinde, valilikler ise bu sınırlar dışında yetkilidir.

(Ek fıkra: 14/7/2004 – 5226/4 md.) Bu bürolar koruma bölge kurulları tarafından uygun görülen koruma amaçlı imar plânı, proje ve malzeme değişiklikleri ile inşaat denetimi de dahil olmak üzere uygulamayı denetlemekle yükümlüdürler.

(Ek fıkra: 14/7/2004 – 5226/4 md.) Alanın özelliği göz önüne alınarak, bu büroların hangi uzmanlık dallarından teşekkül edeceği, çalışma, izin usul ve esasları; İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak Bakanlık ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.[7]

Hak ve sorumluluk:

Madde 11 – Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının malikleri bu varlıkların bakım ve onarımlarını Kültür ve Turizm Bakanlığının bu Kanun uyarınca bakım ve onarım hususunda vereceği emir ve talimata uygun olarak yerine getirdikleri sürece, bu Kanunun

---

[7] 29/11/2018 tarihli ve 7153 sayılı Kanunun 28 inci maddesiyle bu fıkrada yer alan "Bakanlık ve İçişleri Bakanlığınca" ibaresi "İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak Bakanlık ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca" şeklinde değiştirilmiştir.

bu konuda maliklere tanıdığı hak ve muafiyetlerden yararlanırlar. **(Değişik ikinci cümle: 22/5/2007-5663/1 md.)** Ancak, kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurullarınca birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazlar ile birinci ve ikinci derece arkeolojik sit alanlarındaki taşınmazlar zilyetlik yoluyla iktisap edilemez.

Malikler bu varlıkların üzerindeki mülkiyet haklarının tabii icabı olan ve bu Kanunun hükümlerine aykırı bulunmayan bütün yetkilerini kullanabilirler.

Bu Kanunun belirlediği bakım onarım sorumluluklarını yerine getirmekte aczi olanların mülkleri, usulüne göre kamulaştırılır. Mazbut veya mülhak vakıf varlıkları bu hükme tabi değildir.

Kültür ve Turizm Bakanlığının uygun görmesi ile, Vakıflar Genel Müdürlüğü, il özel idareleri, belediyeler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, yukarıda sözü geçen maliklere lüzum görülen hallerde, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma, bakım ve onarımlarına, teknik eleman ve ödenekleri ile yardımda bulunabilirler.

Taşınmaz kültür varlıklarının onarımına yardım sağlanması ve katkı payı:[8]

Madde 12 – Özel hukuka tabi gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının; korunması, bakım ve onarımı için Kültür ve Turizm Bakanlığınca ayni, nakdi ve teknik yardım yapılır (...).[9]

(Mülga ikinci ve üçüncü fıkralar: 21/2/2001 - 4629/6 md.)

(Mülga 4 üncü fıkra: 14/4/2004 - 5226/6 md.)

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/6 md.) Bu amaçla, Bakanlık bütçesine yeterli ödenek konulur. Bakanlıkça yapılacak yardımlara ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

(Değişik altıncı fıkra: 4/2/2009-5835/1 md.) Belediyelerin ve il özel idarelerinin görev alanlarında kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla

---

[8] Bu madde başlığı "Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının onarımına katkı fonu:" iken, 14/7/2004 tarihli ve 5226 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiş, aynı maddeyle birinci fıkrada yer alan "ve kredi verilir" ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

[9] Bu aradaki "Yapılanma hakları ile ilgili müktesep haklar Yönetmelikle belirlenir." cümlesi Anayasa Mahkemesinin 28/6/1988 tarihli ve E.1987/21, K.1988/25 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir.

kullanılmak üzere 29/7/1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 8 inci ve 18 inci maddeleri uyarınca mükellef hakkında tahakkuk eden emlak vergisinin % 10'u nispetinde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı tahakkuk ettirilir ve ilgili belediyesince emlak vergisi ile birlikte tahsil edilir.

(Değişik yedinci fıkra: 4/2/2009-5835/1 md.) Tahsil edilen miktar, il özel idaresi tarafından açılacak özel hesapta toplanır. Bu miktar; il özel idaresince ve belediyelerce kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kamulaştırma, projelendirme, plânlama ve uygulama konularında kullanılmak üzere il özel idaresine ve il sınırları içindeki belediyelere vali tarafından aktarılır ve bu pay valinin denetiminde kullanılır. İl özel idarelerince yapılan projeler için kullanılan miktar özel hesabın % 30'unu geçemez.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/6 md.) Bu madde uyarınca tahakkuk eden katkı payları hakkında 1319 sayılı Kanunun üçüncü kısmı hükümleri uygulanır. Katkı paylarına ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Bakanlık tarafından belirlenir.[10]

(Ek fıkra: 28/12/2006-5571/22 md.) Yukarıdaki hükümlere göre, taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına katkı payı olarak tahsil olunan miktarlar tahsil edildiği ayı takip eden ayın onuncu günü akşamına kadar il özel idarelerine bir bildirim ile beyan edilerek aynı süre içinde ödenir. Tahsil ettikleri katkı payını yukarıda belirtilen süre içinde il özel idarelerine yatırmayan belediyelerden, bu katkı payları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre gecikme zammı tatbik edilerek tahsil edilir.

(Ek fıkra: 28/12/2006-5571/22 md.) Belediye başkanları, belediyelerin tahsil ettikleri paylardan il özel idarelerine ödemeleri gereken taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına katkı paylarının, zamanında ve tam olarak ödenmesini sağlamakla yükümlüdür. Ödenmeyen paylar, ilgili il özel idaresinin talebi üzerine ilgili belediyenin İller Bankasından aldığı genel bütçe vergi gelirleri payından kesilerek talep eden özel idareye gönderilir.

---

[10] 29/11/2018 tarihli ve 7153 sayılı Kanunun 28 inci maddesiyle bu fıkrada yer alan "İçişleri Bakanlığı" ibaresi "İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı" şeklinde değiştirilmiştir.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/6 md.) 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerin en az %10'u tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonu işlemlerine ilişkin başvurularda kullandırılır. Bu kapsamdaki öncelikli projeler Bakanlık ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca müştereken belirlenir.

Devir yasağı:

Madde 13 – Hazineye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup, usulüne göre tescil ve ilan olunan, her çeşit korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı ile bunlara ait korunma sınırları dahilindeki taşınmazlar, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni olmadan, gerçek ve tüzelkişilere satılamaz, hibe edilemez.

Kullanma:

Madde 14 – Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının intifa haklarının, belirli sürelerle kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere, Devlet dairelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına, kamu menfaatine yararlı milli derneklere bırakılması veya gerçek ve tüzelkişilere kiraya verilmesi, Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine tabidir.

Anılan varlıklardan, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yönetim ve denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflarla, 7044 sayılı Aslında Vakıf Olan Tarihi ve Mimari Kıymeti Haiz Eski Eserlerin Vakıflar Umum Müdürlüğüne Devrine Dair Kanunla yönetimi Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilen vakıf mallarının kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere, Devlet dairelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına ve kamu yararına çalışan milli derneklere, belirli sürelerle, intifa haklarının bırakılması veya gerçek ve tüzelkişilerce karakterine uygun kullanılmak şartı ile kiraya verilmesi, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yetkisindedir.

Yukarıda belirlenen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını kullananlar, bunların bakım, onarım ve restorasyon işlerini bu Kanunda belirlenen esaslara göre yapmak ve bunun için gerekli masrafları karşılamakla yükümlüdürler.

Kamulaştırma:

Madde 15 – Taşınmaz kültür varlıkları ve bunların korunma alanları, aşağıda belirlenen esaslara göre kamulaştırılır:

a) Kısmen veya tamamen gerçek ve tüzelkişilerle mülkiyetine geçmiş olan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanları Kültür ve Turizm Bakanlığınca hazırlanacak programlara uygun olarak kamulaştırılır. Bu maksat için, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesine yeterli ödenek konur.

(Ek: 17/6/1987 - 3386/5 md.; Değişik:14/7/2004 – 5226/7 md.) Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri ve mahallî idare birlikleri tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, koruma bölge kurullarının belirlediği fonksiyonda kullanılmak kaydıyla kamulaştırabilirler.

b) Menşei vakıf olup da çeşitli sebeplerle kısmen veya tamamen gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetine geçen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve bunların korunma alanlarının kamulaştırılmaları, Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapılır. Bu maksat için Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesine yeteri kadar ödenek konur.

c) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma alanları, imar planında yola, otoparka, yeşil sahaya rastlıyorsa bunların belediyelerce; sair kamu kurum ve kuruluşlarının bakım ve onarım ile görevli oldukları veya kullandıkları bu gibi kültür varlıklarının korunma olanlarının ise, bu kurum ve kuruluşlarca, kamulaştırılması esastır.

d) Kamulaştırmalarda bedel takdirinde, taşınmaz kültür varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değeri dikkate alınmaz.

e) **(Değişik: 17/6/1987 - 3386/5 md.)** Kamulaştırma işlemleri, bu Kanun hükümleri ile 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerine göre yapılır.

f) **(Ek: 17/6/1987 - 3386/5 md.; Değişik: 25/6/2009-5917/24 md.)** Sit alanı ilan edilen ve 1/1000 ölçekli onanlı koruma amaçlı imar planında kesin inşaat yasağı getirilen

korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu parseller, (…)[11] başka Hazine arsa veya arazileri ile müstakil veya hisseli olarak değiştirilebilir. Sit alanı ilan edildiği tapu kütüğüne şerh edilen taşınmazları, miras ve ölüme bağlı tasarruflar dışında, sonradan edinenlerin talepleri değerlendirilmez. Ancak, Bakanlık izniyle gerçekleştirilen kazıların yapıldığı alanlarda bulunan parsellerde, maliklerin başvurusu ve kabulüne ilişkin koşul parsele yönelik uygulanır ve 1/1000 ölçekli onanlı koruma amaçlı imar planı şartı aranmaz. Bu parsellerin üzerinde bina veya tesis varsa malikinin başvurusu üzerine rayiç bedeli, 2942 sayılı Kanunun 11 inci maddesi hükümlerine göre belirlenerek ödenir. Bu bentle ilgili usul ve esaslar Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak Bakanlıkça çıkarılan yönetmelikle belirlenir.[11]

Bu hükümle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Ruhsatsız yapı yasağı:

Madde 16 – Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarında ruhsatsız olarak inşaat yapmak yasaktır. Buralarda ruhsatsız olarak yapılacak inşaatlar ile, koruma amaçlı imar planlarında, plana; sitlerde, sit şartlarına aykırı olarak inşa edilen yapılar hakkında imar mevzuatına göre işlem yapılır.

Sit alanlarında geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları ile koruma amaçlı imar plânı:[12]

Madde 17 – (Değişik: 14/7/2004 - 5226/8 md.)

a) Bir alanın koruma bölge kurulunca sit olarak ilanı, bu alanda her ölçekteki plân uygulamasını durdurur. Sit alanının etkileşim-geçiş sahası varsa 1/25.000 ölçekli plân kararları ve notları alanın sit statüsü dikkate alınarak yeniden gözden geçirilerek ilgili idarelerce onaylanır.[13]

---

[11] Anayasa Mahkemesinin 3/7/2014 tarihli ve E:2014/50, K:2014/124 sayılı kararıyla bu bendin ilk cümlesinde yer alan, "…aynı ada içerisindeki bütün parsel maliklerinin başvurusu ve karşılığında önerilen parsellerin tamamının kabulü koşuluyla,…" ibaresi iptal edilmiştir.

[12] Bu madde başlığı "Sit geçiş dönemi - koruma amaçlı imar planı - kısmi plan değişikliği:" iken, 14/7/2004 tarihli ve 5226 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

[13] 8/8/2011 tarihli ve 648 sayılı KHK'nın 42 nci maddesi ile bu paragrafta yer alan "etkileşim çevresine ilişkin" ibaresi "etkileşim-geçiş sahası" şeklinde değiştirilmiştir.

(Değişik ikinci paragraf: 8/8/2011-KHK-648/42 md.) Koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar, koruma bölge kurulu tarafından üç ay içinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları belirlenir. Belediyeler, valilikler ve ilgili kurumlar söz konusu alanda üç yıl içinde koruma amaçlı imar planı hazırlatıp incelenmek ve sonuçlandırılmak üzere koruma bölge kuruluna vermek zorundadır. Üç yıllık süre içinde zorunlu nedenlerle plan yapılamadığı takdirde koruma bölge kurulunca gerekçeli olarak bu süre uzatılabilir. Uzatılan süre içerisinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları uygulanır.

(Değişik üçüncü paragraf: 8/8/2011-KHK-648/42 md.) Sit alanlarına ilişkin tüm ölçeklerde yapılmış; koruma bölge kurullarının uygun görüşü alınarak yürürlüğe giren planların yargı kararları ile uygulamasının durdurulması veya iptal edilmesi halinde ilgili koruma bölge kurulunca geçiş dönemi yapılanma şartları yeniden belirlenir.

Koruma bölge kurulunda görüşülen ve uygun görülen koruma plânları onaylanmak üzere ilgili idarelere gönderilir.

(Değişik beşinci paragraf: 8/8/2011-KHK-648/42 md.) İlgili idareler, koruma amaçlı imar planını en geç iki ay içinde görüşür ve varsa değişmesini istediği hususları koruma bölge kuruluna bildirir. Koruma bölge kurulunda bu hususlar değerlendirilir ve kurul tarafından uygun görülen haliyle planlar ilgili idarelere onaylanmak üzere gönderilir. Planlar koruma bölge kurulunun uygun gördüğü şekliyle ilgili idarelerce altmış gün içinde onaylanmak zorundadır. Bu süre içinde görüşülmeyen ya da onaylanmayan planlar kesinleşerek yürürlüğe girer. Koruma amaçlı imar planının yürürlüğe girmesiyle geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları ayrıca karar almaya gerek kalmadan ortadan kalkar.

Ören yerlerinde çevre düzenleme projesi yapımı ve değişiklikleri, ilgili koruma bölge kurulunun uygun görüşü doğrultusunda Bakanlıkça yapılır, yaptırılır ve onaylanır.

Koruma amaçlı imar plânları ve çevre düzenleme projelerinde yapılacak değişiklikler yukarıdaki usullere tabidir.

(Değişik sekizinci paragraf: 8/8/2011-KHK-648/42 md.) Koruma amaçlı imar planları, müellifi şehir plancısı olmak üzere alanın konumu, sit statüsü ve özellikleri göz önünde bulundurularak ilgili meslek gruplarından Bakanlıkça belirlenecek uzmanlar tarafından hazırlanır.

(Değişik dokuzuncu paragraf: 8/8/2011-KHK-648/42 md.) Koruma amaçlı imar planları ve çevre düzenleme projelerinin hazırlanması, gösterimi, uygulanması, denetimi, koruma amaçlı imar planı değişiklikleri, plan müellifleri ile planlama ekibinin niteliği ve yeterliliği ile görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlıkça hazırlanan yönetmelikle belirlenir.

Koruma amaçlı imar plânlarının yapımı için belediyelere aktarılmak üzere İller Bankası Genel Müdürlüğü Bütçesine yeteri kadar ödenek konur. İl özel idareleri ise bütçelerinde koruma amaçlı imar plânlarının yapımı için ödenek ayırırlar.

Koruma bölge kurulunca sit alanı olarak ilan edilen yerlerde; bu kararın ilanından önce imar mevzuatına ve onanlı imar plânlarına uygun olarak alınmış yapı ruhsatı ve eklerine göre su basman seviyesi tamamlanmış yapıların inşasına devam edilebilir, ancak bu maddenin (c) bendi uyarınca yapılanma hakkı aktarımını re ’sen uygulamaya da ilgili idareler yetkilidir. Su basman seviyesi tamamlanmamış yapıların yapı ruhsatları iptal edilir. Kesin yapılanma yasağı bulunan sit alanlarında bu madde hükümlerinden faydalanılamaz.

b) Koruma amaçlı imar plânlarıyla kesin yapılanma yasağı getirilen sit alanlarında bulunan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetindeki taşınmazlar malikin başvurusu üzerine, belediye ve il özel idaresine ait taşınmazlarla takas edilebilir.

c) Yapılanma hakları kısıtlanmış tescilli taşınmaz kültür varlıklarına veya bunların koruma alanlarında bulunan ya da koruma amaçlı imar plânlarıyla yapılanma hakları kısıtlanan taşınmazlara ait mülkiyet veya yapılanma haklarının kısıtlanmış bölümünü, imar plânlarıyla yapılanmaya açık aktarım alanı olarak ayrılmış, mülkiyetlerindeki veya üçüncü şahıslara ait alanlara, aktarımdan yararlanacak öncelikli hakları belirleyerek bir program dahilinde aktarmaya, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde belediyeler, bunların dışında valilikler yetkilidir.

Atarım işleminde Sermaye Piyasası Kurulunca onaylı gayrimenkul değerleme şirketlerince yapılacak rayiç değer denkleştirmesi esastır. Ancak aktarıma konu hak tescilli taşınmaz kültür varlığına ilişkin ise yapı değeri dikkate alınmaz.

Bu taşınmazlar için, kısıtlanmış yapılanma haklarının, imar plânlarıyla aktarım alanı olarak ayrılmış yapılanmaya açık diğer alanlarda kullanılmasını sağlayacak ve bu hakkı hamiline yazılı menkul kıymete dönüştürecek belgeler düzenlemeye, bu belgeleri

yapılanma hakları kısıtlanmış alan olarak gösterilen ve tapuda bu konuda şerh düşülen alanlardaki taşınmaz sahiplerinden hak sahibi olanlara vermeye, imar plânında aktarım alanı olarak ayrılmış ve tapuda bu konuda şerh düşülen alanlarda ise ruhsat vermek için toplamaya ilgili idareler yetkilidir. Menkul kıymetlerin basılması, saklanması, el değiştirme işlemlerinin onaylanması ve veri tabanının oluşturulması ve denetlenmesi İller Bankasınca yapılır.

Bu alanlarda kesin yapılanma yasağı gelmesi nedeniyle yapılanma hakkının tamamen aktarılması halinde, yapılanma hakkı kısıtlanan taşınmaz, mütemmimi ile birlikte ilgili idare mülkiyetine geçer ve parseller ilgili idare adına tescil edilir ve hiçbir koşulda satışa konu edilemez.

Aktarıma konu parselde malikin korunabilir yapılanma hakkı kalması halinde ise yapılanma hakkı kısmen aktarılır. Bu durumda, malikin yapılanma hakkı kısıtlanmış alandaki mülkiyeti devam eder.

Ancak, aktarıma konu hak, tescilli taşınmaz kültür varlığı üzerinde ise, malikin bu varlığın korunması ve yaşatılması için gerekli bakım, onarım ve restorasyon çalışmasını, ilgili idare ile imzalanacak protokole uygun olarak menkul kıymetleri teslim almasını müteakip başlatarak tamamlaması zorunludur. Aksi halde, ilgili idare teslim edilen menkul kıymet bedelini faiziyle birlikte malikten tahsile yetkilidir. Bu hususlar ve protokol menkul kıymet tesliminden önce ilgili idarece tapuya her türlü harçtan ve damga vergisinden muaf olarak şerh edilir.

Kısıtlanmış hakların bulunduğu belediye sınırları içerisinde, aktarım alanı tespit edilmesinin mümkün olamaması halinde, ilgili idareler ortak program yürütmeye yetkilidir.

Yukarıdaki fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Bakanlıkça hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.[14][15]

---

[14] 8/8/2011 tarihli ve 648 sayılı KHK'nın 42 nci maddesi ile bu paragrafta yer alan "Bayındırlık ve İskân" ibaresi "Çevre ve Şehircilik" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

[15] 29/11/2018 tarihli ve 7153 sayılı Kanunun 28 inci maddesiyle bu paragrafta yer alan ", İçişleri Bakanlığı" ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

Yapı esasları:

Madde 18 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/7 md.)

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının gruplandırılması, maliklerinin müracaat tarihinden itibaren üç ay içinde koruma bölge kurulunca yapılır. Gruplandırılan taşınmaz kültür varlıkları, tapu kütüğünün beyanlar hanesine kaydedilir. Gruplandırma yapılmadıkça, onarım ve yapı esasları belirlenemez.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/9 md.) Tescilli taşınmaz kültür varlıklarının rölöve, restorasyon ve restitüsyon projeleri ve bunların uygulanmasında restoratör mimar veya mimarın bulunması zorunludur. Bunlardan I. grup kapsamında olanların rölöve, restorasyon ve restitüsyon projelerinin uygulama çalışmaları, yapının özelliğine göre kalem işleri, ahşap, demir, taş işleri ve restorasyon konularında uzmanlaşmış kişilerce yapılır.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/9 md.) Sit alanları, korunması gerekli kültür varlıkları ve bunların koruma alanlarında onaylı plân ve proje dışı uygulama yapan veya yapılmasına yol açan sorumlularının, koruma bölge kurulları ile ilgili konularda plân ve proje düzenlemesi ve uygulama sorumluluğu yapması beş yıl süre ile yasaklanır. Uygulama sorumlularının denetimi, ilgili belediye veya valilikçe yapılarak aykırı hareket edenler, Bakanlığa ve ilgili meslek odasına bildirilir.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/9 md.) Proje uygulanması safhasında herhangi bir nedenle uygulama sorumlusunun ayrılması halinde bu husus Bakanlığa bildirilir, yenisi tayin edilmedikçe uygulamaya devam edilemez.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/9 md.) Yapı esasları, denetim ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.

Mahalli idareler, taşınmaz kültür varlığı parselinde, ek veya eklenti suretiyle yapılacak veya yeni inşa edilecek yapılara ait koruma bölge kurulunca verilen kararlarda veya onaylanmış kültür varlığı projelerinde değişiklik yapamazlar. Ancak, inşa edilecek yapının fen ve sağlık şartlarının mevzuata uygunluğunu kontrol ederler.

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı parselleri, taşınmaz kültür varlıklarının mahiyetine tesir edecek şekil ve surette ayrılamaz ve birleştirilemez.

(Ek fıkra: 8/8/2011-KHK-648/43 md.) Sokak sağlıklaştırma proje ve uygulamalarına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça hazırlanan yönetmelikle belirlenir.

Maliklerin izin verme yükümlülüğü:

Madde 19 – Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının malikleri, Kültür ve Turizm Bakanlığınca görevlendirilmiş uzmanlara, gerektiği zaman, varlığın kontrolü, incelenmesi, harita, plan ve rölevesinin yapılması, fotoğraflarının çekilmesi, kalıplarının çıkarılması için izin vermeye ve gereken kolaylığı göstermeye mecburdurlar. Ancak, görevliler konut dokunulmazlığı ve aile mahremiyetini ihlal etmeyecek tarzda faaliyetlerini yürütürler.

Taşınmaz kültür varlıklarının nakli:

Madde 20 – Taşınmaz kültür varlıkları ve parçalarının, bulundukları yerlerde korunmaları esastır. Ancak, bu taşınmaz kültür varlıklarının başka bir yere nakli zorunluluğu varsa veya özellikleri itibariyle nakli gerekli ise, Koruma Bölge Kurullarının uygun görüşü ve gereken emniyet tedbirleri alınmak suretiyle Kültür ve Turizm Bakanlığınca istenilen yere nakledilebilir. Kültür varlığının nakli dolayısıyla taşınmazın maliki bir zarara maruz kalmışsa, Kültür ve Turizm Bakanlığınca oluşturulacak bir komisyonun tespit edeceği tazminat zarar görene ödenir.

İstisnalar ve muafiyetler:

Madde 21 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/8 md.)

(Mülga birinci fıkra: 14/7/2004-5226/27 md.)

(Mülga ikinci fıkra: 14/7/2004-5226/27 md.)

(Değişik fıkra: 10/9/2014 - 6552/98 md.) Tapu kütüğüne "korunması gerekli taşınmaz kültür varlığıdır" kaydı konulmuş olan taşınmaz kültür varlıkları ile arkeolojik sit alanı ve doğal sit alanı olmaları nedeniyle üzerlerinde kesin yapılanma yasağı getirilmiş taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olan parseller her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır. Ancak, büyükşehir belediyesi sınırları içinde yer alan ve yukarıda nitelikleri belirtilen taşınmazlardan basit usulde vergilendirilenlerin dışında ticari faaliyetlerde kullanılanlar hakkında emlak vergisinin yarısı ve çevre temizlik vergisinin tamamına ilişkin bu muafiyet hükmü uygulanmaz.

(Ek fıkra: 10/9/2014 - 6552/98 md.) Getirilen kesin yapılanma yasağına aykırı olarak tesis edilen yapılar, bu yapıların yapıldığı parseller ve kanunlara aykırı eklentileri

bulunan taşınmaz kültür varlıkları hakkında bu yapılar yıkılıncaya veya aykırılıklar giderilinceye kadar yukarıdaki fıkradaki muafiyet hükmü uygulanmaz. 18/11/1983 tarih ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanununa göre Boğaziçi Sahil Şeridi veya Öngörünüm Bölgesinde konut veya işyeri olarak kullanılan taşınmaz kültür varlıkları yukarıdaki fıkradaki muafiyetten yararlanamazlar.

Kültür varlıklarının korunması maksadıyla tespit, proje, bakım, onarım, restorasyon ve kazı ile müzelerin güvenliği için kullanılmak şartıyla, Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Milli Savunma Bakanlığı, Bakanlıkça ve Vakıflar Genel Müdürlüğünce dışardan getirilecek her türlü araç, gereç, makine, teknik malzeme ve kimyevi maddeler ile altın ve gümüş varak, her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.[16]

Koruma bölge kurulları kararına uygun olarak bu taşınmaz kültür varlıklarında yapılan onarım ve inşaat işleri Belediye Gelirleri Kanunu gereğince alınacak vergi, harç ve harcamalara katılma paylarından müstesnadır.

(Ek fıkra: 14/7/2004-5226/27 md.) Bu Kanun kapsamında tescil edilen taşınmaz kültür varlıkları için 29/6/2001 tarihli ve 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaz.

Madde 22 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları

Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları:

Madde 23 – Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

a) **(Değişik: 17/6/1987 - 3386/9 md.)** Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları;

---

[16] *2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 51 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "şartıyla," ibaresinden sonra gelmek üzere "Cumhurbaşkanlığı," ibaresi eklenmiştir.*

Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kab ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diadem), deri, bez, papirus, parşümen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (religue'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları,

Halkın sosyal heyetini yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dahil, bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnografik nitelikteki kültür varlıkları.

Osmanlı Padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahidettin ve aynı çağdaki sikkeler, bu Kanuna göre tescile tabi olmaksızın yurt içinde alınıp satılabilirler.

Bu madde kararına girmeyen sikkeler bu Kanunun genel hükümlerine tabidir.

b) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal ATATÜRK'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlar.

Yönetim ve gözetim:

Madde 24 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/10 md.)

Devlet malı niteliğini taşıyan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının Devlet elinde ve müzelerde bulundurulması ve bunların korunup değerlendirilmeleri Devlete aittir. Bu gibi varlıklardan gerçek ve tüzelkişilerin ellerinde bulunanlar, değeri ödenerek Bakanlık tarafından satın alınabilir.

23 üncü maddenin (a) bendinde belirtilen etnografik mahiyetteki kültür varlıklarının yurt içinde alımı, satımı ve devri serbesttir. Alımı, satımı serbest bırakılacak etnoğrafik eserlerin hangi devirlere ait olacağı ve diğer nitelikleri ile kayıt ve tescil şartları bir yönetmelikle belirlenir.

Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürk'e ait korunması gerekli taşınır kültür varlıkları, Bakanlık, Milli Savunma Bakanlığı veya Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nca satın alınabilir.

Ancak, bu tip eserlerden her ne suretle olursa olsun yurt dışına çıkarılacakların kontrolü, Bakanlığa bağlı müzelerce yapılabileceği gibi bazı gümrük çıkış kapılarında bulundurulacak ihtisas elemanlarınca da yapılabilir. Hangi kapılarda ihtisas elemanı bulundurulacağı bir yönetmelikte belirlenir.

Yapılan kontrol sonunda bu tip eserlerden yurt dışına çıkmasında sakınca görülenler tespit edilerek değerlendirilmeleri yurt içinde yapılmak şartıyla, sahiplerine iade edilirler.

Bu maddede belirtilen ve alım, satımı serbest bırakılan eserlerde Devletin rüçhan hakkı mahfuzdur.

Müzelere alınma:

Madde 25 – Dördüncü maddeye göre Kültür ve Turizm Bakanlığına bildirilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları ile 23 üncü maddede belirlenen korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bilimsel esaslara göre tasnif ve tescile tabi tutulurlar. Bunlardan Devlet müzelerinde bulunması gerekli görülenler, usulüne uygun olarak müzelere alınırlar.

Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının tasnifi, tescili ve müzelere alınmaları ile ilgili kıstaslar, usuller ve esaslar yönetmelikte belirlenir.

Türk askeri tarihini ilgilendiren her türlü silah ve malzemenin bulundukları veya ihbar edildikleri yerde, tarihi niteliklerinin araştırılması, incelenmesi ve değerlendirilmesi Genelkurmay Başkanlığınca yapılır.

Tasnif ve tescil dışı bırakılan ve müzelere alınması gerekli görülmeyenler, sahiplerine bir belge ile iade olunurlar. Belge ile iade olunan kültür varlıkları üzerinde, sahipleri her türlü tasarrufta bulunabilirler. Bir yıl içinde sahipleri tarafından alınmayanlar, müzelerde saklanabilir veya usulüne uygun olarak Devletçe satılabilir.

Müze, özel müze ve koleksiyonculuk:

Madde 26 – Bu Kanunun kapsamına giren kültür ve tabiat varlıklarına ait müzelerin kurulması, geliştirilmesi Kültür ve Turizm Bakanlığının görevlerindendir.

Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzelkişilerle vakıflar, Kültür ve Turizm Bakanlığından izin almak şartıyla, kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilir ve müzeler kurabilirler. Ancak, gerçek ve tüzelkişilerle vakıflar tarafından kurulacak müzelerin faaliyet konuları ve alanları, yapılacak başvuruda beyan olunan istekleri değerlendirerek, Kültür ve Turizm Bakanlığınca verilecek izin belgesinde belirlenir.

Gerçek ve tüzelkişilerce kurulacak müzeler, Kültür ve Turizm Bakanlığının izin belgesinde belirlenen konu alanlarına inhisar etmek şartı ile, taşınır kültür varlığı bulundurabilir ve teşhir edebilirler. Bu müzeler de, taşınır kültür varlıklarının korunması hususunda Devlet müzeleri statüsündedirler.

Anılan müzelerin kuruluş amacı, görevi ve yönetim şekil ve şartları ile, gözetim ve denetimi yönetmelikle belirlenir.

Devlet müzeleri içerisinde özel bir ihtisas ve araştırma müzeleri olan askeri müzelerin kurulması, yaşatılması, malzemenin ve uğraş konularının tayin ve tespiti Genelkurmay Başkanlığına aittir. Bu müzelerin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma düzenleri, Milli Savunma Bakanlığının, Kültür ve Turizm Bakanlığıyla birlikte hazırlayacağı bir yönetmelikte belirtilir.

Gerçek ve tüzelkişiler, Kültür ve Turizm Bakanlığınca verilecek izin belgesiyle korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilirler.

Koleksiyoncular faaliyetlerini, Kültür ve Turizm Bakanlığına bildirmek ve yönetmelik gereğince, taşınır kültür varlıklarını envanter defterine kaydetmek zorundadırlar.

Koleksiyoncular, ilgili müzeye tescil ettirerek, koleksiyonlarındaki her türlü eseri onbeş gün önce Kültür ve Turizm Bakanlığına haber vermek şartı ile kendi aralarında değiştirebilir veya satabilirler. Satın almada öncelik Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir.

Kültür varlığı ticareti:

Madde 27 – Yirmibeşinci madde gereğince tasnif ve tescil dışı bırakılan ve Devlet müzelerine alınması gerekli görülmeyen taşınır kültür varlıklarının ticareti, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni ile yapılır.

Bu ticareti yapmak isteyenler, Kültür ve Turizm Bakanlığından ruhsatname almak zorundadırlar. Bu ruhsatnameler üç yıl için geçerlidir. Bu sürenin bitiminden bir ay önce ruhsatname yenilenebilir. Bu Kanun hükümlerine aykırı hareket edenlerin ruhsatnameleri, süresine bakılmaksızın iptal edilir.

İkametgahını ticarethane olarak gösterme yasağı:

Madde 28 – Kültür varlığı ticareti yapanlar belli bir ticaret yeri göstermek mecburiyetindedir. Ancak, ikametgahlarını hiçbir zaman, ticarethane veya depo olarak gösteremezler.

Ticarethane ve depoların kontrolü:

Madde 29 – Kültür varlığı ticareti yapanların işyerleri ve depoları yönetmelikte belirlenen esaslar dahilinde Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkililerince denetlenir.

Haber verme zorunluluğu:

Madde 30 – Kamu kurumu ve kuruluşları (Belediyeler ve il özel idareleri dahil, vakıflar, gerçek ve tüzelkişiler satacakları eşya ve terekeler arasında bulunan veya yapacakları müzayedelerdeki satışlara konu olan taşınır kültür ve tabiat varlıkları ile koleksiyonları, önce Devlet müzelerine haber vermeye ve göstermeye mecburdurlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı, kültür ve tabiat varlıklarından meydana getirilen koleksiyonları kuracağı komisyonun takdir edeceği bedel üzerinden satın alabilir. Bunlardan hazineye intikal etmiş olup da müze koleksiyonlarına girmesi lüzumlu görülenler, Devlet Ayniyat Yönetmeliği hükümlerine göre Kültür ve Turizm Bakanlığına devrolunurlar.

Birinci fıkrada sözü edilen, kamu kurumu ve kuruluşları, vakıflar, gerçek ve

tüzelkişiler satacakları veya ve terekeler arasında bulunan veya yapacakları müzayedelerdeki satışlara konu olan askeri tarihimize ait kültür varlıkları ile silah ve askeri malzeme koleksiyonlarını Genelkurmay Başkanlığına haber vermeye ve göstermeye mecburdurlar. Bu kültür varlıklarından hazineye intikal etmiş olup askeri müzelerin koleksiyonlarına girmesi lüzumlu görülenler Devlet Ayniyat Yönetmeliği hükümlerine göre Milli Savunma Bakanlığına devrolunurlar.

Madde 31 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.)

Yurt dışına çıkarma yasağı:

Madde 32 – Yurt içinde korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları yurt dışına çıkarılamaz. Ancak, milli çıkarlarımız dikkate alınarak, bunların hertürlü hasar, zarar, tehdit veya tecavüz ihtimaline karşı, gideceği ülke makamlarından teminat almak ve sigortalanmak şartı ile, yurt dışında geçici olarak sergilendikten sonra geri getirilmelerine; Cumhurbaşkanınca karar verilir.[17]

Türkiye'deki kordiplomatik mensupları, Türkiye'ye girişlerinde beyan ederek beraberlerinde getirdikleri yabancı kökenli kültür varlıklarını, çıkışlarında beraberlerinde götürebilirler.

Yurt dışına geçici olarak sergilenmek üzere kültür ve tabiat varlıkları gönderilmesi esasları ile, Türkiye'deki kordiplamatik mensuplarına beraberlerinde getirdikleri bu tür varlıkların giriş ve çıkışlarında yapılacak işlemler, istenecek belgeler ve ilgili diğer hususlar Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığının birlikte düzenleyecekleri yönetmelikte belirtilir.

---

[17] 2/7/2018 tarihli ve 700 sayılı KHK'nin 78 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "Kültür ve Turizm Bakanlığınca teşkil edilecek yükseköğretim kurumlarının Arkeoloji ve Sanat Tarihi bilim dallarının başkanlarından oluşan bilim kurulunun kararı ve Kültür ve Turizm Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca" ibaresi "Cumhurbaşkanınca" şeklinde değiştirilmiştir.

Yurt dışından getirme:

Madde 33 – Yurt dışından kültür varlığı getirmek serbesttir.

Kopya çıkarma:

Madde 34 – Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı ören yerleri ve müzelerdeki taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının öğretim, eğitim, bilimsel araştırma ve tanıtma amacı ile fotoğraflarının ve filmlerinin çekilmesi, mulaj ve kopyalarının çıkartılması Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine bağlıdır.

Bu hususlarla ilgili esaslar, yönetmelikte tespit olunur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Araştırma, Sondaj, Kazı ve Define Arama

Araştırma, sondaj ve kazı izni:

Madde 35 – Bu kanun hükümlerine tabi, taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını meydana çıkarmak üzere, araştırma, sondaj ve kazı yapma hakkı, sadece Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir.

Bilimsel ve mali yeterliği Kültür ve Turizm Bakanlığınca takdir ve kabul olunan Türk ve yabancı heyet ve kurumlara araştırma izni, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından; sondaj ve kazı yapma izni Cumhurbaşkanı kararı ile verilir, Kültür ve Turizm Bakanlığı elemanları veya bu Bakanlıkça görevlendirilecek Türk bilim adamları tarafından yapılacak araştırma, sondaj ve kazılar, Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine bağlıdır. Askeri yasak bölgelerde yapılacak araştırma, sondaj ve kazı için gerekli ruhsatname, Genelkurmay Başkanlığının iznini müteakip, sözü geçen heyet ve kurumların göstereceği uzmanlar adına düzenlenir. Kültür ve Turizm Bakanlığınca haklı görülebilecek sebep olmadıkça heyet ve kurumlar ruhsatnamedeki üyelerini değiştiremezler.[18]

Su altında korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu bölgeler, Cumhurbaşkanı kararı ile tespit edilir ve yayımlanır. Bu bölgelerde, sportif amaçlı dalış

---

[18] 2/7/2018 tarihli ve 700 sayılı KHK'nin 78 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "Kültür ve Turizm Bakanlığının teklifi üzerine, Bakanlar Kurulu" ibaresi "Cumhurbaşkanı" şeklinde değiştirilmiştir.

yapmak yasaktır, ikinci fıkra hükümlerine göre izin almak şartıyla araştırma ve kazı yapılabilir.[19]

Maliklerin mülkleri içinde yapılacak kazılar:

Madde 36 – Taşınmaz kültür varlığı sahiplerinin kendi mülkleri içinde kültür varlığı aramak maksadı ile araştırma, sondaj ve kazı yapmaları da bu Kanunun 35 ve 41 inci maddeleri hükümlerine tabidir.

Kazı izninde usul:

Madde 37 – Aynı kazı heyetine veya şahsa, aynı süre içinde Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılan kurtarma kazıları dışında, birden fazla yerde kazı ve sondaj izni verilemez. İzin verilmesi, araştırma, sondaj ve kazının yapılması, elde edilecek kültür ve tabiat varlıklarının muhafaza şartları, bu eserler üzerinde araştırma, sondaj, ve kazı sahiplerine tanınacak diğer haklar bir yönetmelikte tespit olunur.

Kazı izninin devredilmeyeceği:

Madde 38 – Türk ve yabancı bilim kurumlarına veya onların adına hareket eden kişilere verilen kazı ve sondaj ruhsatnameleri ile araştırma izni, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni olmadan devredilemez. Bu iş için bir başkası tevkil olunamaz.

Araştırma, sondaj ve kazı izninin hükümsüzlüğü:

Madde 39 – Kültür ve Turizm Bakanlığınca kabul edilen haklı bir sebep gösterilmeden, ruhsatname tarihinden itibaren, en çok altı ay içinde başlanılmayan araştırma, kazı ve sondajlara ait izin ve ruhsatnameler, hükümsüz sayılır. Araştırma, sondaj ve kazı çalışmaları, makul bir sebep gösterilmeksizin iki aydan fazla tatil edilemez. Bu süreyi geciktirenlerin izin ve ruhsatnameleri iptal edilmiş sayılır. Ayrıca, bu Kanun hükümlerine aykırı hareket edenlerin ruhsatnameleri iptal edilir ve bu gibilere, daha sonra izin ve ruhsat verilmez.

---

[19] 2/7/2018 tarihli ve 700 sayılı KHK'nin 78 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak Kültür ve Turizm Bakanlığınca tespit edilir ve Bakanlar Kurulu kararı ile" ibaresi "Cumhurbaşkanı kararı ile tespit edilir ve" şeklinde değiştirilmiştir.

Araştırma, sondaj ve kazı izninde süre:

Madde 40 – Kazı ve sondaj ruhsatnameleri ile araştırma izni bir yıl için geçerlidir. Ruhsatname ve izin süresinin sonunda heyet başkanı kazıya, sondaj ve araştırmaya devam edildiğini, yazılı olarak bildirdiği takdirde, bu hak her yıl müracaat şartı ile gelecek yıllarda da müracaatçı için saklı tutulur.

Kazıdan çıkan eserlerin müzelere nakli:

Madde 41 – Kazılarda meydana çıkan bütün taşınır kültür ve tabiat varlıkları, kazı yapan heyet ve kurumlar tarafından her yıl yapılan kazı sonunda Kültür ve Turizm Bakanlığının göstereceği Devlet müzesine naklolunur. Kazı ve sondaj araştırmalarında elde edilen insan ve hayvan iskeletleri ile bütün fosiller, Kültür ve Turizm Bakanlığınca uygun görüldüğü takdirde, tabiat tarihi müzeleri ile üniversitelere veya ilgili diğer Türk bilim kurumlarına verilebilir. Ayrıca, kazı ve sondaj araştırmalarında elde edilen askeri tarihle ilgili her türlü taşınır kültür varlığı, Genelkurmay Başkanlığının uygun görüşü ile, Kültür ve Turizm Bakanlığınca askeri müzelere devredilir.

Zarar vermede tazminat yükümlülüğü:

Madde 42 – Kazı ve sondaj izni alanlar, bu çalışmayı sahipli arazide yaptıkları takdirde, kazı, sondaj ve araştırma bölgesindeki arazi sahiplerinin zararlarını tazmin ile yükümlüdürler, Arazi sahipleri Kültür ve Turizm Bakanlığının oluşturacağı komisyonca takdir edilecek tazminat karşılığında, kazı ve sondaj veya araştırmaya izin vermeye mecburdurlar.

Bu gibi yerler, gerektiğinde Kültür ve Turizm Bakanlığınca kamulaştırılabilir. Yabancı bilim kurumlarınca yapılan kazılarda, bu kamulaştırmanın bedeli kazı sahipleri tarafından ödenir. Hazine adına tescil edilecek yerin kamulaştırma bedelinin takdirinde genel kamulaştırma hükümleri uygulanır. Bu madde gereğince ödenecek tazminat ve kamulaştırma bedellerinin takdirinde, kazı, sondaj ve araştırma faaliyetlerinden önce, mevcut kültür ve tabiat varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değeri ile, bu faaliyetler sonucu bulunan kültür varlıklarının değeri, dikkate alınmaz.

Yayım hakkı:

Madde 43 – Kazı, sondaj ve araştırmalarda, meydana çıkacak olan varlıkların yayım hakkı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümleri gereğince, kazı, sondaj ve araştırma izni alan heyet ve kurumlar adına, kazı, sondaj ve araştırmayı fiilen idare edenlere aittir. Kazı başkanları, her kazı dönemi sonunda, Kültür ve Turizm Bakanlığına bilimsel bir rapor vermekle yükümlüdürler. Kazının bitiminden itibaren, kazı dönemi çalışmalarına ait bilimsel raporlarını en geç iki yıl, nihai bilimsel raporlarını ise beş yıl içinde yayımlamayan kazı heyetlerinin kazı, sondaj ve araştırmalarda buldukları kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki her türlü yayım hakkı Kültür ve Turizm Bakanlığına geçer.

Kültür ve Turizm Bakanlığı adına yapılan kazı, sondaj ve araştırmalara ait bilimsel raporlar, kazı başkanlığınca, yayımlanacak şekilde hazırlanır. Kültür ve Turizm Bakanlığı bunlardan gerekli görülenleri yayımlar.

Kültür ve Turizm Bakanlığınca uygun görülecek mazeretler dışında, yukarıda açıklanan süre içinde son raporlarını yayımlamamış bulunan heyet ve kişilere yeni bir kazı için ruhsatname verilmez.

Giderler:

Madde 44 – Kazı, sondaj ve araştırma yapılan saha ile, kazı, sondaj ve araştırmadan çıkan kültür varlıklarının yerinde korunmasını sağlamak maksadıyla, kazı yerinde geçici olarak çalıştırılacak bekçilerin ücret ve masrafları ile kazı yerinin eski haline getirilmesinin gerektirdiği giderleri karşılamak, kazı sırasında meydana gelebilecek zararları tazmin ve bunlarla ilgili bütün giderler, düzenlenecek yönetmeliğe göre, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ruhsat verme veya süre uzatma sırasında, kazı sahiplerinden tahsil edilerek emaneten mal sandığına yatırılan paralardan ödenir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından finanse edilen konularda, gider karşılıklarının mal sandığına yatırılması zorunlu değildir.

Korunma ve çevre düzenlemesi:

Madde 45 – Kültür ve Turizm Bakanlığının izni ile yapılan kazılarda ortaya çıkan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bakım, onarım ve çevre düzenlemeleri ile taşınır kültür ve tabiat varlıklarının bakım ve onarımları kazı başkanlığınca yapılır.

Araştırma, kazı ve sondajların geçici olarak veya tamamen durdurulması:

Madde 46 – Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak yapılan kazı, sondaj ve araştırmalar, Kültür ve Turizm Bakanlığınca geçici olarak veya tamamen durdurulur.

Tesislerin devri:

Madde 47 – Heyet ve kurumlar adına, kazı, sondaj ve araştırma yapan şahıslar tarafından, işe başlamak için veya çalışmaların devamı sırasında muhtelif şekillerde satın alınan veya inşa edilen depo, lojman ve benzeri tesisler ve malzeme, kazının sonunda bedelsiz olarak, Kültür ve Turizm Bakanlığına devrolunur. Bu tesislerin kullanış şekillerinin tayinine Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilidir.

Araştırma, kazı ve sondajda görevlendirilenler:

Madde 48 – Yabancı heyet ve kurumlar tarafından yapılan araştırma, kazı ve sondajlarda Kültür ve Turizm Bakanlığı uzmanlarından bir veya birkaç temsilci bulunur. Türk heyet ve kurumlarınca yapılan araştırma, kazı ve sondajlara Kültür ve Turizm Bakanlığı adına yetkili bir uzman katılır. Temsilci ve uzmanların seçimi ve görevleri, yönetmelikle belirlenir.[20]

Türk heyet ve kurumlarınca yapılan kazılara katılacak Kültür ve Turizm Bakanlığı uzmanlarının yol masrafları, yevmiyeleri ve zaruri giderleri, 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Kültür ve Turizm Bakanlığınca ödenir.

Yabancı kurum ve heyetler tarafından yapılan araştırma, kazı ve sondajlarda görevlendirilecek Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcilerine ödenecek olan yol masrafları, yevmiye, temsil ödeneği ve su altı dalış tazminatı, kazı başkanlığından Kültür ve Turizm Bakanlığınca peşinen tahsil edilip bir Devlet bankasına yatırılır. Temsil ödeneğinin miktarı, her yıl Kültür ve Turizm Bakanlığınca tayin edilir.

---

[20] 8/8/2011 tarihli ve 648 sayılı KHK'nın 44 üncü maddesi ile bu fıkrada yer alan "Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü" ibaresi "Kültür ve Turizm Bakanlığı" şeklinde değiştirilmiştir.

Araştırma, kazı ve sondaj izin yasağı:

Madde 49 – Türkiye'deki elçilik ve konsolosluklar mensuplarına, araştırma, kazı ve sondaj izni verilmez.

Define arama:

Madde 50 – Define aramak isteyenlere, bu Kanunun 6 ncı maddesinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı olarak belirtilen yerler ile tespit ve tescil edilen sit alanları ve mezarlıklar dışında, Kültür ve Turizm Bakanlığınca define arama ruhsatnamesi verilebilir.

Define aramak isteyenlere aynı süre içinde birden fazla yerde arama izni verilemez. Define arama izni, başkalarına devredilemez. Bu iş için bir başkası tevkil olunamaz.

Define aramada, Kültür ve Turizm Bakanlığından ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarından temsilci olarak gönderileceklerin yolluk ve yevmiyeleri ile zaruri giderleri arayıcı tarafından karşılanır. Bu iş için gerekli olan ödenek, Bakanlıkça, define arayıcısından peşinen tahsil edilip bir Devlet bankasına yatırılır.

Arama ruhsatının verilmesi, define arayıcıdan istenecek belgeler, aramanın yapılması, çıkan defineden arayıcıya tanınacak haklar, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Maliye Bakanlığının birlikte düzenleyeceği yönetmelikte belirtilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Bölge Kurulları[21]

Kuruluş, görev, yetki ve çalışma şekli:

Madde 51 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/11 md.)

Yurtiçinde bulunan ve bu Kanun kapsamına giren korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini

---

[21] *Bölüm başlığı, 17/6/1987 tarih ve 3386 sayılı Kanunun 11 inci maddesi ile bu şekilde değiştirilmiştir.*

sağlamak üzere, Bakanlığa bağlı "Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu" ile Bakanlıkça belirlenecek bölgelerde "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları" kurulur.

Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır;

a) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonuyla ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek,

b) Koruma bölge kurulları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak,

c) Uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek suretiyle, Bakanlığa yardımcı olmak.

d) **(Ek: 8/8/2011-KHK-648/45 md.)** Bakanlıklarca Koruma Yüksek Kurulunda görüşülmesi talebiyle gönderilen ve gündeme alınan konularda karar vermek.

(Değişik üçüncü fıkra: 8/8/2011-KHK-648/45 md.) Mahalli idareler ile diğer kamu kurum ve kuruluşları Koruma Yüksek Kurulunda görüşülmesini istedikleri hususları bağlı, ilgili veya ilişkili oldukları bakanlıklar aracılığıyla bildirir. Koruma Yüksek Kurulunca karar verilen konular ilgili koruma bölge kurulunca tekrar görüşülmez.

(Değişik dördüncü fıkra: 8/8/2011-KHK-648/45 md.) Koruma Yüksek Kurulunun gündemi Bakanlıkça belirlenir. Gündemin belirlenmesini müteakip Koruma Yüksek Kurulu toplantıya çağırılır. Toplantı sayısına bir sınırlama getirilmez. Koruma Yüksek Kurulu salt çoğunlukla toplanır, toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu ile karar verir.

Koruma Yüksek Kurulunun çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar bir yönetmelikle düzenlenir.

Madde 52 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.)

Koruma Yüksek Kurulu üyeliği:

Madde 53 – (Mülga:2/7/2018-KHK-700/78 md.)

Temsilci üyelerin nitelikleri

Madde 54 – Koruma Yüksek Kurulunun temsilci üyelerinin, yükseköğretim görmüş olmaları ve 53 üncü maddede belirlenen bilim dallarından biri veya birkaçında tanınmış ve bu alanlarda çalışmalar yapmış, tercihan yurt içinde veya yurt dışında yayımlanmış eserler vermiş olmaları şartı aranır.

Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulu üyeliğinin sona ermesi, süresi ve huzur hakkı:

Madde 55 – (Değişik: 14/7/2004 - 5226/10 md.)

Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurullarının kurum temsilcisi üyelerinin üyelikleri kurumlarındaki görevleri süresince devam eder.

(Değişik ikinci fıkra: 4/2/2009-5835/2 md.) Koruma bölge kurullarının Bakanlıkça (…)[22] seçilen üyelerinin görev süresi üç yıldır.

Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurulu üyeleri, görev ve yetki alanlarına giren konularda doğrudan veya dolaylı olarak taraf olamaz ve hiçbir menfaat sağlayamazlar. Aksine davrandığı tespit edilenlerin kurul üyeliği Bakanlıkça sona erdirilir.

(Değişik dördüncü fıkra: 4/2/2009-5835/2 md.) Koruma Yüksek Kurulu üyeleri ile koruma bölge kurullarının Bakanlıkça (…)[22] seçilen üyelerine, ayda altı toplantıyı geçmemek üzere her toplantı için Devlet memur aylık katsayısının (5000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktarda, koruma bölge kurullarının kurum temsilcisi üyelerine ise ayda altı toplantıyı geçmemek üzere her toplantı için Devlet memur aylık katsayısının (2000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir.

Herhangi bir nedenle bir yıl içinde yıllık izin, hastalık ve mazeret izinleri hariç dört veya üst üste iki toplantıya katılmayan koruma bölge kurulu üyelerinin üyelikleri sona erer.

---

[22] 8/8/2011 tarihli ve 648 sayılı KHK'nın 47 nci maddesi ile bu fıkrada yer alan "ve Yükseköğretim Kurulunca" ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 56 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.)

Koruma Bölge Kurullarının görev, yetki ve çalışma şekli:[23]

Madde 57 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/14 md.)

Koruma bölge kurulları, Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde olmak kaydıyla aşağıdaki işleri yapmakla görevli ve yetkilidir.

a) Bakanlıkça tespit edilen veya ettirilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak,

b) Korunması gerekli kültür varlıklarının gruplandırılmasını yapmak,

c) Sit alanlarının tescilinden itibaren üç ay içinde geçiş dönemi yapı şartlarını belirlemek,

d) Koruma amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini inceleyip karar almak,[2324]

e) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanlarının tespitini yapmak,

f) Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarından özelliklerini kaybetmiş olanlarının tescil kaydını kaldırmak,

g) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile sit alanlarına ilişkin uygulamaya yönelik kararlar almak.

(Ek fıkra: 4/2/2009-5835/3 md.) 16/6/2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun uyarınca ilan edilen yenileme bölgelerinde yenileme projelerini onaylamak üzere 5366 sayılı Kanun uyarınca oluşturulan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları da bu maddede belirtilen işleri yapmakla görevli ve yetkilidir.

---

[23] 14/7/2004 tarihli ve 5226 sayılı Kanunun 11 inci maddesiyle, 57 nci maddenin (c) bendinde yer alan "bir ay" ibaresi, "üç ay"; (d) bendinde yer alan "onamak" ibaresi, "karar almak"; (g) bendinde yer alan "ilgili" ibaresi, "sit alanlarına ilişkin" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

[24] Bu bent hükmünün uygulanmasında 19/10/1989 tarih ve 383 sayılı KHK'nin 25 inci maddesine bakınız.

(Değişik fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Koruma bölge kurullarının başkan ve yardımcıları, üyeler arasından kurulca seçilir. Başkanın yokluğunda kurula, başkan yardımcısı başkanlık eder.

(Değişik fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Koruma bölge kurulları, toplantıya katılması gereken üyelerin salt çoğunluğuyla toplanır ve toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu ile karar alırlar. **(Değişik ikinci cümle: 8/8/2011-KHK-648/48 md.)** Ancak karar yeter sayısı dörtten az olamaz. Alınan kararlar bu Kanun ve ilke kararlarındaki dayanakları ile bilimsel gerekçeleri belirtilerek yazılır.

(Değişik fıkra: 4/2/2009-5835/3 md.) Koruma bölge kurullarının teknik ve idari hizmetleri, koruma bölge kurulu müdürlükleri tarafından yürütülür. Üçten fazla koruma bölge kurulu bulunan illerde, kurullar arasında teknik ve idari işlerde koordinasyonu sağlamak üzere koruma bölge kurulları koordinasyon müdürlüğü kurulur. Koruma bölge kurulu müdürlükleri, koruma bölge kurulları koordinasyon müdürlüğüne bağlı olarak çalışır.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Koruma bölge kurulu, belgeleri tam olarak koruma bölge kuruluna ibraz edildiği tarihten itibaren, koruma amaçlı imar plânlarını en geç altı ay, uygulamaya yönelik projeleri ise en geç üç ay içinde karara bağlar.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, bunların koruma alanları ve sit alanlarında, 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi kapsamına giren ruhsata tâbi olmayan tadilat ve tamiratlar; özgün biçim ve malzemeye uygun olarak, bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerin izin ve denetimi ile yapılır. Bunların dışında her türlü inşaî ve fizikî müdahale koruma bölge kurulunun izni ile yapılır.

(Ek fıkra: 8/8/2011-KHK-648/48 md.) Koruma, Uygulama ve Denetim Bürosu kurulmamış yerlerde taşınmaz kültür varlıkları, bunların koruma alanları ve sit alanlarında, 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi kapsamına giren ruhsata tabi olmayan tadilat ve tamiratlar koruma bölge kurulu müdürlüğünün izin ve denetiminde yapılır.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Ancak, koruma amaçlı imar plânı onaylanmış sit alanlarında, taşınmaz kültür varlığının bulunduğu parseller dışındaki inşaî ve fizikî müdahaleler, koruma amaçlı imar plânı hükümleri doğrultusunda, bünyesinde koruma,

uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerin izin ve denetimi ile yapılır.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Vakıflar Genel Müdürlüğü idare ve denetiminde olan mazbut vakıfların veya mülhak vakıfların mülkiyetindeki kültür varlıklarının 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi kapsamına giren ruhsata tâbi olmayan tadilat ve tamiratları, özgün biçim ve malzemeye uygun olarak Vakıflar Genel Müdürlüğünce yaptırılır.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanlarında yapılan tadilat ve tamiratlara ilişkin uygulama öncesi ve sonrasına ait rapor ve belgeleri, ilgili idareler ve Vakıflar Genel Müdürlüğünce ilgili koruma bölge kurulu müdürlüklerine gönderilir.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin hususlar Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

Koruma Bölge Kurullarının oluşumu:[25]

Madde 58 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/15 md.)

Koruma Bölge Kurulları aşağıda belirtilen üyelerden oluşur;

a) Arkeoloji, sanat tarihi, hukuk, mimari ve şehir plancılığı konularında uzmanlaşmış kişiler arasından Bakanlıkça seçilecek yedi temsilci,[26]

b) **(Mülga: 8/8/2011-KHK-648/49 md.)**

c) Görüşülecek konu, belediye sınırları içinde ise ilgili belediye başkanı veya teknik temsilcisi, dışında ise ilgili valilikçe seçilecek teknik temsilci,

d) Görüşülecek konu, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile ilgili ise Bayındırlık ve İskan Müdürlüğünden bir teknik temsilci,

e) Görüşülecek konu, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile ilgili ise Vakıflar bölge

---

[25] 14/7/2004 tarihli ve 5226 sayılı Kanunun 11 inci maddesiyle, 58 inci maddenin (a) bendinde yer alan "müzecilik" ibaresi, "hukuk"; "üç" ibaresi, "beş"; (d) bendinde yer alan "iki" ibaresi, "bir"; (f) bendinde yer alan "Orman Genel Müdürlüğü" ibaresi, "Çevre ve Orman Bakanlığı" olarak değiştirilmiştir.

[26] 8/8/2011 tarihli ve 648 sayılı KHK'nın 49 uncu maddesi ile bu bentte yer alan "beş" ibaresi "yedi" şeklinde değiştirilmiştir.

müdürü veya teknik temsilcisi,

f) Görüşülecek konu, Çevre ve Orman Bakanlığı ile ilgili ise konuyla ilgili teknik temsilci.

g) **(Ek:14/7/2004 – 5226/12 md.)** Görüşülecek konunun müze müdürlüğünü ilgilendirmesi halinde ilgili müze müdürü.

Ayrıca kurula oy hakkı olmamak kaydıyla danışman uzman çağırılabilir.

(Değişik fıkra: 8/8/2011-KHK-648/49 md.) Koruma bölge kurulunun gündemiyle ilgili meslek odaları, koruma bölge kurulu müdürlüğünün davetiyle toplantılara gözlemci olarak katılabilir.

Madde 59 – 60 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.)

Kararlara uyma zorunluluğu:[27]

Madde 61 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.; Yeniden düzenleme: 14/7/2004 – 5226/13 md.)

Kamu kurum ve kuruluşları ve belediyeler ile gerçek ve tüzel kişiler, Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurullarının kararlarına uymak zorundadır. Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları Resmî Gazetede yayımlanır.

(Değişik fıkra: 8/8/2011-KHK-648/50 md.) Koruma bölge kurullarınca alınan kararlara kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce yapılan itirazlar, Bakanlıkça değerlendirilerek gerekli görüldüğü takdirde Koruma Yüksek Kurulu gündemine alınır.

(Değişik fıkra: 8/8/2011-KHK-648/50 md.) Bu itirazlar, Koruma Yüksek Kurulunca incelenir ve en geç üç ay içinde karara bağlanır. Koruma Yüksek Kurulunda görüşülen itiraz konuları ayrıca koruma bölge kurulu gündemine alınmaz. Koruma Yüksek Kuruluna yapılacak itirazlarla ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça hazırlanan yönetmelikle belirlenir.

---

[27] *Bu madde başlığı maddeyi yeniden düzenleyen 5226 sayılı Kanunun 13 üncü maddesiyle düzenlenmiştir.*

Kurul Üyelerinin yolluk ve gündelikleri:

Madde 62 – Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları üyelerinden umumi harcırah hükümlerine tabi bulunanların kurul toplantıları için memuriyet mahalleri dışındaki seyahatlerinde yol giderleri ve gündelik, tabii üyelere mensup oldukları kurumlarınca; diğer üyelere, Kültür ve Turizm Bakanlığınca ödenir.

Kurullarla ilgili yönetmelik:

Madde 63 – Yüksek Kurul ile Bölge Kurullarının görev, yetki ve sorumlulukları ile bu Kurulların kendi aralarındaki ve Kültür ve Turizm Bakanlığıyla olan ilişkileri bir yönetmelikle düzenlenir.

ALTINCI BÖLÜM

İkramiye ve Cezalar

Kültür varlıklarını bulanlara verilecek ikramiye:

Madde 64 – Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yer üstünde, yer altında ve su altında bulunan taşınır kültür varlıklarını 4 üncü maddede yazılı makam ve mercilere, aynı maddede yazılı süreler içerisinde haber verenlere:

a) Bulunan varlık, bunların mülkü içinde ise bu Kanunun 24 üncü ve 25 inci maddeleri uygulanır. Ayrıca ikramiye verilmez.

b) Bulunan varlık başkasının mülkü içinde ise Kültür ve Turizm Bakanlığınca varlığın değeri dikkate alınarak, takdir olunacak bedelin % 80'i ikramiye olarak bulan ile mülk sahibi arasında yarı yarıya paylaştırılır.

c) Kültür varlığı Devlete ait arazide bulunmuş ise, takdir olunacak bedelin % 40'ı bulana ikramiye olarak verilir.

d) Nerede bulunursa bulunsun haber verilen kültür varlığı korunması gerekli nitelikte olmadığı takdirde haber verenlere bu Kanunun 25 inci maddesindeki işlem uygulanır. Ayrıca ikramiye verilmez.

e) Nerede olursa olsun yeni bulunup da 4 üncü maddede yazılı süreler içinde haber

verilmediğinden dolayı gizlenmiş sayılan kültür varlıklarını haber verenler ile, bunları yakalayan kamu görevlilerine, 1905 sayılı "Menkul ve Gayrimenkul Emval ile Bunların İntifa Haklarının ve Daimi Vergilerin Mektumlarını Haber verenlere Verilecek İkramiyelere Dair Kanun"da taşınır mallar için gösterilen oranlar dahilinde tespit edilen bedel ikramiye olarak verilir.

f) Yukarıdaki fıkralardan herhangi biri uyarınca kültür varlıklarını bulan, haber veren veya yakalayan kişiler birden fazla ise verilecek ikramiyeler bunlar arasında eşit olarak paylaştırılır.

g) Yukarda belirtilen ikramiyelerin tahakkuk ve tediyesine ait işlemler Maliye ve Kültür ve Turizm bakanlıklarınca birlikte hazırlanacak yönetmelik esaslarına göre yapılır.

Cezalar:

Madde 65 – (Değişik: 8/10/2013-6498/3 md.)

Tescil edilen sit alanları ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarının bu Kanuna göre tebliğ veya ilan edilmiş olmasına rağmen yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine kasten sebebiyet verenler ile (…)[28] izin alınmaksızın inşaî ve fiziki müdahale yapanlar veya yaptıranlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

Bu Kanuna aykırı olarak yıkma veya imar izni verenler, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

Birinci ve ikinci fıkralarda belirtilen fiiller, korunması gerekli kültür ve tabiat varlığını yurt dışına kaçırmak amacıyla işlenmiş ise verilecek cezalar bir kat artırılır.

(Değişik dördüncü fıkra: 20/8/2016-6745/25 md.) Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanları ve sit alanlarında, 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi kapsamına giren ruhsata tabi olmayan tadilat ve tamiratları, kültür varlıkları yönünden bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş yerlerde yetkili

---

[28] 20/8/2016 tarihli ve 6745 sayılı Kanunun 25 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "koruma bölge kurullarından" ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

idarelerden, koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmamış yerlerde koruma bölge kurulu müdürlüklerinden; tabiat varlıkları ve doğal sit alanları yönünden ise çevre ve şehircilik il müdürlüklerinden izin almaksızın ya da izne aykırı olarak yapanlar veya yaptıranlar, altı aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

Usulsüz belge verenler, ilan ve tebligat yapanlar:

Madde 66 – (Değişik: 23/1/2008-5728/409 md.)

Bu Kanunun 16 ncı maddesinde yer alan yasaklara aykırı olarak belge verenler, fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile; bu Kanunun 7 nci maddesinde yer alan ilan veya tebligatı bilerek, süresinde usulüne uygun yapmayanlar ise, üç aydan bir yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Haber verme sorumluluğuna ve kültür varlığı ticaretine aykırı hareket edenler:[29]

Madde 67 – (Değişik: 23/1/2008-5728/410 md.)

Kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili olarak bildirim yükümlülüğüne mazereti olmaksızın ve bilerek aykırı hareket eden kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Bildirimi yapılmamış olan kültür ve tabiat varlığını satışa arzeden, satan, veren, satın alan, kabul eden kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Ancak, bu durumda birinci fıkrada tanımlanan suçtan dolayı ayrıca cezaya hükmolunmaz.

Ticareti yasak olmayan taşınır kültür varlıklarının izinsiz olarak ticaretini yapan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

---

[29] *Bu madde başlığı "Haber verme sorumluluğuna - kültür varlığı ticaretine ve ikametgahı ticarethane olarak gösterme yasağına aykırı hareket edenler:" iken, 23/1/2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanunun 410 uncu maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.*

Yurt dışına çıkarma yasağına aykırı hareket edenler:

Madde 68 – (Değişik: 23/1/2008-5728/411 md.)

Kültür ve tabiat varlıklarını bu Kanuna aykırı olarak yurt dışına çıkaran kişi, beş yıldan oniki yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

Tetkik ve kontrole muhalefet:

Madde 69 – (Değişik: 23/1/2008-5728/412 md.)

Bu Kanunun 29 uncu maddesinde yer alan tetkik ve kontrole muhalefet edenler ile 41 inci maddede yer alan nakil işlerine aykırı hareket edenler altı aydan bir yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Özel mülkiyete konu olanlar:

Madde 70 – (Değişik: 23/1/2008-5728/413 md.)

Bu Kanunun 24 üncü maddesine aykırı hareket edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üçbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Kazı, sondaj ve araştırmaya ilişkin hükümlere aykırı hareket:

Madde 71 – (Değişik: 23/1/2008-5728/414 md.)

Bu Kanunun 38, 42 ve 43 üncü maddelerine aykırı hareket edenler yüz günden az olmamak üzere adlî para cezasıyla cezalandırılırlar.

Kamu personeline ilişkin kararlar:

Madde 72 – Bu Kanunun uygulanmasında, görevli kamu personeli hakkında yapılacak iş ve işlemler ve alınacak her türlü kararlar ve bu kararlara karşı yapılacak itirazlar, öncelikle incelenir ve sonuçlandırılır.

Özel müze ve koleksiyonculara ilişkin hükümlere aykırı hareket:

Madde 73 – (Değişik: 23/1/2008-5728/415 md.)

Bu Kanunun 26 ve 30 uncu maddelerine aykırı davrananlara, suç daha ağır bir cezayı gerektirmiyorsa üç aydan bir yıla kadar hapis ve adlî para cezası verilir.

İzinsiz araştırma, kazı ve sondaj yapanlar:

Madde 74 –(Değişik: 23/1/2008-5728/416 md.)

Kültür varlıkları bulmak amacıyla, izinsiz olarak kazı veya sondaj yapan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Ancak, kazı veya sondajın yapıldığı yerin, sit alanı veya bu Kanuna göre korunması gerekli başka bir yer olmaması halinde, verilecek cezanın üçte biri indirilir.

İzinsiz olarak define araştıranlar, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, bu fiillerin yurt dışına kültür varlıklarını kaçırma amacıyla veya kültür varlıklarının korunmasında görevli kişiler tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza iki katına kadar artırılır.

Kişinin bu maddede tanımlanan suçları işlemek suretiyle bulduğu kültür varlığını soruşturma başlamadan önce mahallî mülkî amire teslim etmesi hâlinde, mahkeme verilecek cezada üçte ikisine kadar indirim yapabilir.

İzinsiz olarak define araştıran kişinin, hakkında kovuşturma başlayıncaya kadar, kendisini bu fiili işlemeye gerekli cihazları temin etmek suretiyle sevk eden kişilerin kimliklerini açıklaması ve yakalanmasını sağlaması hâlinde, mahkeme verilecek cezada indirim yapabileceği gibi, ceza verilmesine yer olmadığına da karar verebilir.

Elkoyma ve müzeye teslim:[30]

Madde 75 – (Değişik: 23/1/2008-5728/417 md.)

Bu Kanun kapsamında kalan suçlar nedeniyle el konulan taşınır kültür ve tabiat varlıkları müzeye teslim edilir.

---

[30] *Bu madde başlığı "Cezaların artırılması:" iken, 23/1/2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanunun 417 nci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.*

YEDİNCİ BÖLÜM

Diğer Hükümler

Yürürlükten kaldırılan kanunlar:

Madde 76 – 28/2/1960 tarih ve 7463 sayılı "Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Tarihi Abidelerin istimlaki Hakkında Kanun"; 25/4/1973 tarih ve 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu"; 2/7/1951 tarih ve 5805 sayılı "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun" ile 18/6/1973 tarih ve 1741 sayılı "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair 2 Temmuz 1951 tarihli ve 5805 sayılı Kanunda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun" yürürlükten kaldırılmıştır.

Ek Madde 1 – (17/6/1987 tarih ve 3386 sayılı Kanunun 16 ncı maddesi ile eklenen ek madde hükmü olup teselsül için numaralandırılmıştır.; Değişik:14/7/2004 – 5226/17 md.)

Bu Kanunda yer alan "Koruma Kurulu" ibareleri "koruma bölge kurulu" olarak değiştirilmiştir.

Alan yönetimi, müze yönetimi ve anıt eser kurulu

Ek Madde 2 – (Ek:14/7/2004 – 5226/17 md.)

Yönetim alanlarında alan yönetimi, ulusal nitelikli müzelerde ise müze yönetimi, anıt eserlerde anıt eser kurulu kurulur.

a) **(Değişik birinci paragraf: 20/8/2016-6745/26 md.)** Yönetim alanları ile bunların bağlantı noktalarının korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla Bakanlıkça yönetim planı taslağı hazırlanır veya hazırlattırılır. Bakanlık, yönetim planlarının hazırlanmasına ilişkin olarak alanla ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ile her türlü işbirliği yapabilir.

(Değişik ikinci paragraf: 20/8/2016-6745/26 md.) Hazırlanan taslağın karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunmak amacıyla alanda mülkiyet hakkı bulunanlardan, meslek odaları ve sivil toplum örgütleri üyeleri ile üniversitelerin

ilgili bölümlerinin öğretim üyelerinden Bakanlıkça bir danışma kurulu oluşturulur.

Eşgüdümün sağlanması amacıyla (…)[31] Bakanlıkça bir alan başkanı belirlenir. **(Ek iki cümle: 20/8/2016-6745/26 md.)** Alan başkanının görev süresi üç yıldır. Görev süresi sona eren alan başkanı Bakanlıkça tekrar atanabilir. Alan başkanlığı görevini fiilen yürütenlere, Devlet memurları aylık katsayısının (20000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarı aşmamak kaydıyla Bakan tarafından belirlenecek miktarda, damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tâbi tutulmaksızın çalışmayı takip eden her ay başında Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü bütçesinden ödeme yapılır.[31]

Bakanlık tarafından hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin birer temsilcisi ve danışma kurulunca seçilecek iki üyenin katılımıyla eşgüdüm ve denetleme kurulu kurulur. Alan başkanı, kurulun da başkanıdır. Kurul, bu taslağı inceleyip mutabakata varmak suretiyle yönetim plânını altı ay içerisinde onaylamaya ve bu plânın uygulanmasını denetlemeye yetkilidir.[32]

Kurulun denetim görevini yerine getirebilmesi amacıyla ilgili kurum uzman personelinden ve denetim elemanlarından oluşan bir denetim birimi kurulabilir. Bu birim, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üçüncü kişilerden yönetim plânı ve uygulaması ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir.

Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler ile gerçek ve tüzel kişiler, eşgüdüm ve denetleme kurulunca onaylanan yönetim plânına uymak, ilgili idareler, plân kapsamındaki hizmetlere öncelik vermek ve bu amaçla bütçelerine gerekli ödenekleri ayırmak zorundadır.

b) Bakanlıkça belirlenen ulusal nitelikli müzelerde, müze başkanı ve ona bağlı müze müdürü ile işletme müdürü ve müze kurulundan oluşan müze yönetimi kurulur.

Müzelerde; kayıt, tescil, envanter, depolama, eserlerin her türlü bakım ve onarımı,

---

[31] 20/8/2016 tarihli ve 6745 sayılı Kanunun 26 ncı maddesiyle, bu paragrafın birinci cümlesinde yer alan ", kentsel sitlerde ilgili belediye diğer yerlerde" ibaresi madde metninden çıkarılmış, aynı paragrafın ikinci cümlesinde yer alan "Bakanlıkça belirlenen alan" ibaresi "Alan" şeklinde, "Kültür Bakanlığı" ibaresi "Kültür ve Turizm Bakanlığı" şeklinde değiştirilmiştir.

[32] 20/8/2016 tarihli ve 6745 sayılı Kanunun 26 ncı maddesiyle, bu paragrafın birinci cümlesinde yer alan "Yönetim plân taslağı kapsamında" ibaresi "Bakanlık tarafından" şeklinde değiştirilmiştir.

sergilenmesi ve korunması, kültürel, eğitim ve bilimsel faaliyetler müze müdürü tarafından; tanıtım, satış üniteleri yönetimi, etkinlik organizasyonu, ziyaretçi yönetimi, çevre düzenlemesi, bakım-onarım, temizlik işleri işletme müdürü tarafından yürütülür.

Müze başkanı, kendisine bağlı müdürlüklerin faaliyetlerinin eşgüdüm ve denetimi ile müzenin ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar nezdinde temsiline yetkilidir.

Müze başkanlığı görevini yürütmek üzere; arkeoloji, sanat tarihi, antropoloji, etnoloji, iktisat, işletme, kamu yönetimi gibi dallarda eğitim görmüş kimseler arasından Bakanlıkça bir müze başkanı atanır.

Tüm müzelerde o müzeye münhasıran ayrıca müze kurulu oluşturulur. Müze kurulu müzenin bulunduğu yerdeki üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim üyeleri, meslek odaları, sivil toplum örgütü temsilcileri ve yerel yönetimlerin temsilcileri ile müzeye bağışta bulunanlardan Bakanlıkça uygun görülen kişilerden oluşur. Müze kurulu, bünyesinden bir başkan seçer.

Müze kurulunun görüşleri doğrultusunda müze için mekânsal ve fiziksel gelişim, tematik gelişim ve vizyon, eser, koleksiyon korunması ve geliştirilmesi, tanıtım ve teşhir gibi konuları kapsayan yıllık ve beş yıllık koruma ve geliştirme projesi hazırlanır. Koruma ve geliştirme projesi kapsamında uygulamaları denetlemek, müzenin tanıtımını yapmak, müzeye bağış toplamak, onursal müze dostu ödülü vermek müze kurulunun yetkisindedir. Müze kurulu müzenin işleyişine dair her yıl düzenli olarak rapor hazırlar. Bakanlık bu raporları değerlendirmeye almak zorundadır.

c) Taşınmaz kültür varlığı niteliğindeki anıt eserler için ise, o esere münhasır anıt eser kurulu oluşturulur. Kurul; eserin bulunduğu yerdeki üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim üyeleri, meslek odaları, sivil toplum örgütü temsilcileri ve yerel yönetimlerin temsilcileri ile eserin korunması ve geliştirilmesi için bağışta bulunanlardan Bakanlıkça uygun görülen kimseler ile bu eserler için tasarruf yetkisine sahip idarenin temsilcisinden oluşur. İlgili idarenin temsilcisi bu kurulun başkanıdır.

Kurul, eser için mekânsal ve fiziksel gelişim, tematik gelişim ve vizyon, eserin korunması ve geliştirilmesi, tanıtım ve teşhir gibi konuları kapsayan yıllık ve beş yıllık koruma ve geliştirme projesi hazırlar. Koruma ve geliştirme projesi kapsamındaki uygulamalar, anıt eserin tanıtımını yapmak, anıt eser için bağış toplamak, onursal ödüller vermek anıt eser kurulunun yetkisindedir. Kurul; eserin korunması, yaşatılması ve

geliştirilmesine ilişkin her yıl düzenli olarak rapor hazırlar. İlgili idareler bu raporları değerlendirmeye almak zorundadır.

Bu maddenin uygulanması ile ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

Ek Madde 3 – (Ek:14/7/2004 – 5226/17 md.)

383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 4533 sayılı Gelibolu Yarımadası Tarihi Millî Parkı Kanunu ile belirlenen alanlarda ek-2 maddenin (a) fıkrası hükümleri uygulanmaz.

Ek Madde 4 – (Ek: 8/8/2011-KHK-648/51 md.)[33]

Taşınır tabiat varlıkları hariç tabiat varlıkları, doğal sit alanları ve bunlara ilişkin koruma alanları ile ilgili olarak bu Kanunda öngörülen iş, işlem ve kararlar bakımından görevli ve yetkili bakanlık, Çevre ve Şehircilik Bakanlığıdır.

Tabiat varlıkları, doğal sit alanları ve bunlara ilişkin koruma alanları ile ilgili hususlarda karar almak ve bu Kanunda öngörülen diğer iş ve işlemlerde Çevre ve Şehircilik Bakanlığına yardımcı olmak üzere; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı merkez teşkilatı bünyesinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Bakan Yardımcısının başkanlığında, söz konusu varlıkların ve alanların özelliklerine göre konusunda uzmanlaşmış mimar veya şehir plancısı, orman veya çevre mühendisi ve hukukçular ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca uygun görülecek uzmanlardan Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve taşrada (…)[33] aynı meslek alanlarından yeterli sayıda uzmanın katılması suretiyle yeteri kadar Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu teşkil edilir. Bu komisyonların iş, işlem ve kararları konusunda, bu Kanunun Koruma Yüksek Kurulu ve

---

[33] 11/10/2011 tarihli ve 662 sayılı KHK'nin 15 inci maddesiyle, bu maddenin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürü, söz konusu varlıkların ve alanların özelliklerine göre konusunda uzmanlaşmış biolog, peyzaj mimarı, ziraat, çevre, orman ve su ürünleri mühendisleri" ibaresi, "söz konusu varlıkların ve alanların özelliklerine göre konusunda uzmanlaşmış mimar veya şehir plancısı, orman veya çevre mühendisi" şeklinde değiştirilmiş ve aynı cümlede yer alan "Çevre ve Şehircilik Bakanlığı temsilcisinin başkanlığında," ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

koruma bölge kurulları ile ilgili hükümleri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca alınan ilke kararları çerçevesinde kıyasen uygulanır.[34]

Bu Kanunda Koruma Yüksek Kurulunca alınması öngörülen kararlar, tabiat varlıkları, doğal sit alanları ve bunlara ilişkin koruma alanları bakımından Koruma Merkez Komisyonunca, koruma bölge kurullarınca alınması öngörülen kararlar koruma bölge komisyonlarınca alınır ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının onayıyla yürürlüğe konulur.

Bu Kanunda ve diğer mevzuatta tabiat varlıkları, doğal sit alanları ve bunlara ilişkin koruma alanları bakımından Koruma Yüksek Kuruluna ve koruma bölge kurullarına yapılan atıflar ilgisine göre Koruma Merkez Komisyonuna ve koruma bölge komisyonlarına yapılmış sayılır ve ilgili maddelerde geçen Koruma Yüksek Kurulundan Koruma Merkez Komisyonu ve koruma bölge kurullarından koruma bölge komisyonları anlaşılır.

(Ek fıkra: 23/8/2011-KHK-653/18 md.) Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ile Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonlarında görev alanlara 55 inci maddede belirtilen esaslar çerçevesinde huzur hakkı ödenir.

Tabiat varlıkları, doğal sit alanları ve bunlara ilişkin koruma alanları ile ilgili iş, işlem ve kararlara ilişkin usul ve esaslar ile bu konularda görev yapacak komisyonların teşkili, çalışma usul ve esasları Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.

Ek Madde 5 – (Ek: 20/8/2016-6745/27 md.)

Bakanlıkça yapılan veya yaptırılan her türlü proje ve uygulamalarda bu Kanun ile koruma, uygulama ve denetim bürolarına verilmiş olan görev ve yetkiler, koruma bölge kurulu müdürlükleri tarafından kullanılır.

Ek Madde 6 – (Ek: 20/8/2016-6745/28 md.)

Kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye

---

[34] 29/11/2018 tarihli ve 7153 sayılı Kanunun 28 inci maddesiyle bu fıkrada yer alan "Müsteşarının veya ilgili Müsteşar Yardımcısının" ibaresi "Bakan Yardımcısının" şeklinde değiştirilmiştir.

uğratacak şekilde bozulduğu ya da doğal afet yaşanan yerlerde özel mülkiyette bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının onarımı ile restorasyonuna yönelik proje ve uygulama işleri maliklerinin ve diğer ilgililerin muvafakati aranmaksızın ve bedelsiz olarak Bakanlık tarafından gerçekleştirilebilir. Bu kapsamda yürütülen proje ve uygulama işlerinden bir mali yıl içinde tamamlanması mümkün olmayanlar için dört yılı geçmemek üzere gelecek yıllara yaygın yüklenmeye girişilebilir.

Ek Madde 7- (Ek: 2/7/2018-KHK-703/51 md.)[35]

Cumhurbaşkanlığına bağlı saray, köşk, kasır ve müzelerden sağlanan her türlü gelir ile bunların bakım ve onarımı için yapılan şartlı bağışlar ve yardımlar Cumhurbaşkanlığı adına bir kamu bankasında açılacak hesaba yatırılır. Bu hesapta toplanan tutarlar nemalandırılabilir. Hesapta toplanan tutardan doğrudan hiçbir harcama yapılamaz. Hesapta biriken tutardan gerekli görülen miktar bütçeye özel gelir kaydedilir. Özel gelir kaydedilen bu tutar Cumhurbaşkanlığına bağlı saray, köşk, kasır ve müzelerin bakım, onarım, muhafaza ve işletilmesinde kullanılmak üzere Cumhurbaşkanlığı bütçesinin mevcut ya da yeni açılacak tertiplerine özel ödenek kaydedilir. Kaydedilen özel ödeneklerden kullanılmayan kısımlar ertesi yıla devren gelir ve özel ödenek kaydedilir. Gelirleri özel ödenek kaydedilen işletmeler kurumlar vergisinden muaftır.

Ek Madde 8- (Ek: 2/7/2018-KHK-703/51 md.)[36]

Cumhurbaşkanlığının sorumluluğundaki tarihî bina ve objelerin onarımları ve restorasyonları ile çevre düzenlemesine ilişkin mal ve hizmet alımları ile münhasıran özel ihtisas gerektiren konularda Cumhurbaşkanlığınca mütalaa ve hukuki hizmet satın alma işleri 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığınca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde gerçekleştirilir.

Geçici Madde 1 – Bu Kanunun 7. maddesine göre tespit ve tescil işlemleri

---

[35] *Anayasa Mahkemesinin 7/12/2023 Tarihli ve E: 2021/125, K: 2023/213 Sayılı Kararı ile bu madde iptal edilmiştir. Kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak oniki ay sonra (5/6/2025) yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmıştır.*

[36] *Anayasa Mahkemesinin 7/12/2023 Tarihli ve E: 2021/125, K: 2023/213 Sayılı Kararı ile bu madde iptal edilmiştir. Kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak oniki ay sonra (5/6/2025) yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmıştır.*

yapılırken, 19 uncu yüzyıl sonuna kadar olan döneme ait taşınmaz kültür varlıklarının malikleri, bunların korunmalarına gerek olmadığının tespitini Kültür ve Turizm Bakanlığından isteyebilirler. Kültür ve Turizm Bakanlığı yönetmeliğe uygun bilgileri içeren bu başvuruları, görevlendirdiği uzmanlara incelettirerek, en geç üç ay içinde, Yüksek Kurula iletir. Yüksek Kurul en geç altı ay içinde konuyu inceleyip karara bağlar.

Geçici Madde 2 – Gerçek ve tüzelkişiler, koleksiyoncular, bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde, ellerinde bulunan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarını, menşe göstermeksizin, 24 ve 25 inci maddelere göre Devlet müzelerine satabilir veya envanter defterlerine kayıt ederek en yakın müzeye onaylatmaları şartıyla Kanunun 24 üncü maddesi hükmünden yararlanabilirler.

Geçici Madde 3 – (Değişik: 14/7/2004 - 5226/16 md.)

Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulları, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurullarına, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu büro müdürlükleri, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu müdürlüklerine dönüşür.

Kanunda belirtilen yönetmelikler, Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde çıkarılır. Bu düzenlemeler yapılıncaya kadar mevcut yönetmeliklerin bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

Geçici Madde 4 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.)

Geçici Madde 5 – Bu Kanunda belirtilen yönetmelikler, Kanunun yayımlanmasından itibaren en geç altı ay içinde hazırlanarak yürürlüğe konur.

Bu yönetmelikler Resmi Gazetede yayımlanır.

Geçici Madde 6 – Genel Kadro Kanunu çıkıncaya kadar, bölge kurulları için bu Kanuna ekli bulunan kadro cetveli uygulanır.

Geçici Madde 7 – (Ek: 22/5/2007-5663/2 md.)

Kadastrosu devam eden taşınmazların sınırlandırma ve tespiti işleri ile devam eden davalarda da bu Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır. Sınırlandırma ve tespitleri henüz askı ilanına alınmamış taşınmazların kadastro tutanakları kadastro komisyonuna intikal ettirilmek suretiyle bu Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasına uygun hale getirilir. 27/7/2004 tarihinden itibaren yapılan kadastro çalışmaları sonucu zilyetlik şartları oluştuğu halde sit alanlarında kalması nedeniyle Hazine adına tespit ve tescili yapılmış taşınmazlardan 1 ve 2 nci derece arkeolojik sit alanları dışında kalan sit alanlarındaki taşınmazların kadastro tutanaklarında zilyet veya hak sahibi olarak belirtilen kişilerin veya mirasçılarının, Kanunun yayımı tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde mahalli Maliye kuruluşlarına müracaatları halinde Maliye kuruluşunun talebi ile harca tâbi olmadan re'sen ilgilisi adına tescilleri yapılır.

Geçici Madde 8 – (Ek: 4/2/2009-5835/4 md.)

11/3/2005 tarihinden önce bir şekilde koleksiyoncular tarafından edinilmiş ve bağlı bulunduğu müzedeki envanter defterine kaydı yaptırılmış taşınmaz kültür varlıkları, koleksiyoncular arasında hiçbir surette değiştirilemez ve satılamaz. Ancak bu taşınmaz kültür varlıklarından; müze ve ören yerlerindeki eserlerin bütünleyicisi olduğu tespit edilen parçalar ile müze koleksiyonlarını tamamlar nitelikte olanları Kültür ve Turizm Bakanlığının bedelsiz olarak alma hakkı saklıdır.

Geçici Madde 9 – (Ek: 8/8/2011-KHK-648/52 md.)

Tabiat varlıkları, doğal sit alanları ve bunlara ilişkin koruma alanları ile ilgili olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanması öngörülen yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, bu maddenin yürürlüğe girmesinden önce yürürlüğe girmiş olan yönetmeliklerin bu Kanun Hükmünde Kararnameye aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam edilir.

Geçici Madde 10 – (Ek: 8/8/2011-KHK-648/52 md.)

Koruma bölge kurullarının mevcut üyelerinin görevleri bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte sona erer.

Geçici Madde 11 – **(Ek: 20/8/2016-6745/29 md.)**

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte görev yapmakta olan alan başkanları, danışma kurulu üyeleri ile eşgüdüm ve denetleme kurulu üyelerinin görevleri sona erer. Görevi sona erenlerin yerine bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç altı ay içinde Bakanlıkça görevlendirme yapılır.

Geçici Madde 12- (Ek:10/6/2022-7410/3 md.)

Afyonkarahisar ili, Merkez ilçesi, Kocatepe beldesi sınırları içerisinde bulunan 27/7/2004 tarihinden itibaren yapılan kadastro çalışmaları sonucu zilyetlik şartları oluştuğu halde sit alanlarında kalması nedeniyle Hazine adına tespit ve tescili yapılmış taşınmazlardan 1 inci ve 2 nci derece arkeolojik sit alanları dışında kalan sit alanlarındaki taşınmazların kadastro tutanaklarında zilyet veya hak sahibi olarak belirtilen kişilerin veya mirasçılarının, 31/12/2022 tarihine kadar Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı birimlerine müracaatları halinde bu birimlerin talebi ile harca tâbi olmadan re'sen ilgilisi adına tescilleri yapılır. Bu hüküm davası devam eden taşınmazların zilyet veya hak sahibi olan kişileri veya kanuni mirasçılarını da kapsar. Bu davalarda karar verilmesine yer olmadığı kararı verilir. Yargılama giderleri ve masrafları hak sahibi olan kişi ve mirasçılarına yüklenir.

Yürürlük:

Madde 77 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme:

Madde 78 – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür (TBMM, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983).

EK 4. JANDARMA TEŞKİLAT, GÖREV VE YETKİLERİ KANUNU[37]

Kanun Numarası	**: 2803**	
Kabul Tarihi	**: 10/3/1983**	
Yayımlandığı Resmî Gazete	**: Tarih: 12/3/1983**	**Sayı: 17985**
Yayımlandığı Düstur	**: Tertip: 5**	**Cilt: 22**
		Sayfa: 215

BİRİNCİ KISIM

Genel Hükümler

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç:

Madde 1 – Bu Kanun, Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Teşkilatının görev, yetki ve sorumluluklarına, hizmetin gerektirdiği bağlılık ve ilişkilere, teşkilat ve konuşa ait esas ve usulleri düzenler.

Kapsam:

Madde 2 – Bu Kanun, Jandarma Teşkilatındaki karargâh, birlik ve kurumlar ile buralarda hizmet gören personeli ve bunlarla ilgili faaliyet ve esasları kapsar.

---

[37] Kanunun 10/11/1988 tarihli ve 3497 sayılı Kanuna aykırı hükümlerinin uygulanmayacağı söz konusu Kanunun 5 inci maddesi ile hüküm altına alınmıştır.

Tanım:

Madde 3 – (Değişik: 25/7/2016-KHK-668/5 md.; Aynen kabul: 8/11/2016-6755/5 md.)

Türkiye Cumhuriyeti Jandarması, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin verdiği görevleri yerine getiren silahlı genel kolluk kuvvetidir.[38]

İKİNCİ KISIM

Bağlılık, Konuş, Kuruluş, Görev, Sorumluluk ve Silah Kullanma Yetkileri

BİRİNCİ BÖLÜM

Bağlılık, Konuş ve Kuruluş

Bağlılık:

Madde 4 – (Değişik: 25/7/2016-KHK-668/6 md.; Aynen kabul: 8/11/2016-6755/6 md.)

Jandarma Genel Komutanlığı İçişleri Bakanlığına bağlıdır.

Kuruluş ve Teşkilat:[39]

Madde 5 – (Değişik: 25/7/2016-KHK-668/7 md. ; Değiştirilerek kabul: 8/11/2016-6755/7 md.)

Jandarma Genel Komutanlığının kuruluş ve kadrolarıyla konuş yerleri, İçişleri Bakanlığınca düzenlenir. Ancak seferberlik ve savaşta Kuvvet Komutanlıkları emrine girecek birliklerin kuruluş ve kadrolarıyla konuş yerlerinin düzenlenmesinde Genelkurmay Başkanlığının görüşü alınır.

---

[38] 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 128 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "kanunların" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin" ibaresi eklenmiştir.

[39] Bu maddenin başlığı "Konuş, Kuruluş" iken 25/7/2016 tarihli ve 668 sayılı KHK'nin 7 nci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiş olup, daha sonra bu hüküm 8/11/2016 tarihli ve 6755 sayılı Kanunun 7 nci maddesiyle kanunlaşmıştır.

Jandarma birliklerinin kuruluş ve konuşlarının düzenlenmesinde mülki taksimat esas alınır. Ancak geçici olarak birden çok ili içine alan bölge teşkilatı da kurulabilir. Bölge komutanı, bölge teşkilatının konuşlu bulunduğu ilin valisine karşı sorumlu olarak görev yapar.

İKİNCİ BÖLÜM

Görev, Hizmet Sınırı ve Sorumlulukları

Jandarma Genel Komutanı:[40]

Madde 6 – (Değişik: 25/7/2016-KHK-668/8 md. ; Aynen kabul: 8/11/2016-6755/8 md.)

Jandarma Genel Komutanı tüm Jandarma Teşkilatının komutanıdır. **(Mülga ikinci cümle: 2/7/2018 - KHK/703/128 md.)**

Jandarma Genel Komutanı, Teşkilatın sevk ve idaresinden, kanun ve nizam hükümlerinin icrasını sağlamaktan, bunlara dayalı olarak verilen emir ve kararların uygulanmasından sorumludur.

Jandarmanın genel olarak görevleri:

Madde 7 – (Değişik: 25/7/2016-KHK-668/9 md.; Aynen kabul: 8/11/2016-6755/9 md.)

Jandarmanın sorumluluk alanlarında genel olarak görevleri şunlardır.

a) Mülki görevleri;

Emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korunmalarını yapmak, (b) ve (c) bentlerinde belirtilen görevler dışında kalan ve diğer kanun ve nizam hükümlerinin icrası ile bunlara dayalı emir ve kararlarla Jandarmaya verilen görevleri yapmak.

---

[40] *Bu maddenin başlığı "Jandarma Genel Komutanının görev ve sorumluluğu" iken 25/7/2016 tarihli ve 668 sayılı KHK'nin 8 inci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiş olup, daha sonra bu hüküm 8/11/2016 tarihli ve 6755 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle kanunlaşmıştır.*

b) Adli görevleri;

İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek.

c) Askeri görevleri;

Kanunlarla ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen askeri hizmetleri yerine getirmek.[41]

Jandarmanın (…)[42] seferberlik ve savaş halindeki görevleri:

Madde 8 – (Değişik: 25/7/2016-KHK-668/10 md.; Değiştirilerek kabul: 8/11/2016-6755/10 md.)

Jandarma birlikleri; seferberlik ve savaş hallerinde, Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenecek bölümleriyle Kuvvet Komutanlıkları emrine girer, kalan bölümüyle normal görevlerine devam eder.[43]

Ayrıca, Jandarma birlikleri; Genelkurmay Başkanlığının talebi üzerine İçişleri Bakanının, illerde ise garnizon komutanının talep etmesi halinde valinin onayıyla kendilerine verilen askeri görevleri de yaparlar.

Hizmet sınırı:

Madde 9 – Kanun ve nizamlar ile bunlara dayalı olarak verilen emir ve kararların öngörmediği hiçbir görev jandarmadan istenemez. **(Mülga ikinci cümle: 26/3/2002-4748/7 md.)**

Jandarmanın görev ve sorumluluk alanı:

Madde 10 – Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı; Polis görev sahası dışı olup, bu alanlar il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan veya polis teşkilatı

---

[41] 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 128 inci maddesiyle, bu bentte yer alan "Kanunlarla" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle" ibaresi eklenmiştir.

[42] 15/8/2016 tarihli ve 674 sayılı KHK'nin 31 inci maddesiyle, bu maddenin başlığında yer alan "sıkıyönetim," ibaresi yürürlükten kaldırılmış olup, daha sonra bu hüküm 10/11/2016 tarihli ve 6758 sayılı Kanunun 27 nci maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.

[43] 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 128 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "Bakanlar Kurulu" ibaresi "Cumhurbaşkanı" şeklinde değiştirilmiştir.

bulunmayan yerlerdir. **(Ek cümle: 27/3/2015-6638/49 md.)** Ancak, belediye sınırları içinde olmakla birlikte hizmet gerekleri bakımından uygun görülen yerler, jandarmanın görev ve sorumluluk alanı olarak tespit edilebilir. **(Ek cümle: 25/7/2016-KHK-668/11 md.; Aynen kabul: 8/11/2016-6755/11 md.)** İçişleri Bakanının kararıyla bir il veya ilçenin tamamı polis ya da jandarma görev ve sorumluluk alanı olarak belirlenebilir.

(Ek fıkra : 15/8/2017/KHK-694/52 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/49 md.) İl ve ilçelerdeki jandarma ve polis sorumluluk alanlarının sınırları, ilçelerde kaymakam, illerde vali veya görevlendireceği vali yardımcısı başkanlığında jandarma ve emniyet temsilcilerinin katılacağı bir komisyon tarafından belirlenir. Komisyon, vali veya kaymakamın çağrısı üzerine toplanır. Büyükşehir, il veya ilçe belediyesi kurulması, kaldırılması ya da kentleşme veya diğer sebeplerle sınırlarda değişiklik olması halinde, değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç üç ay içerisinde sorumluluk alanları yeniden düzenlenir. Komisyon tarafından alınan kararlar İçişleri Bakanının onayıyla yürürlüğe girer. Belirlenen sorumluluk alanlarının sınırları karara eklenen bir harita veya kroki üzerinde gösterilir.

Jandarma, kendisine verilen görevlerin ifası ile ilgili olarak diğer güvenlik kuvvetleri ile işbirliği ve koordinasyonda bulunur.

Jandarma veya Emniyet Teşkilatı, kendi sorumluluk sahasında yetersiz kaldıkları veya kalacaklarının değerlendirilmesi halinde, mahalli mülki amirler tarafından birbirlerinin sorumluluk sahalarında geçici olarak görevlendirilebilirler.

Jandarmanın diğer güvenlik kuvvetleriyle işbirliği ve koordinasyon esasları ve emir komuta ilişkileri yönetmelikle belirlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Silah Kullanma Yetkisi

Madde 11 – Jandarma, kendisine verilen görevlerin ifası sırasında hizmet özelliğine uygun ve görevin gereği olarak kanunlarda öngörülen silah kullanma yetkisine sahiptir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

İlişkiler, Çalışma ve İşbirliği Esasları

Madde 12 – (Değişik: 25/7/2016-KHK-668/12 md.; Aynen kabul: 8/11/2016-6755/12 md.)

Lüzum görüldüğü hallerde İçişleri Bakanı tarafından, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı arasında her kademedeki personel, geçici olarak görevlendirilebilir. İçişleri Bakanı bu yetkisini il valilerine devredebilir.

Ayrıca, İçişleri Bakanının onayıyla; Emniyet Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı silah, mühimmat, teçhizat, taşıt ve diğer taşınırları ile taşınmazlarını birbirlerine geçici olarak tahsis edebilirler veya bedelsiz olarak devredebilirler.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığınca yürürlüğe konulan yönetmelikle belirlenir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Personel, Kaynakları ve Özlük Hakları

BİRİNCİ BÖLÜM

Personel ve Kaynakları

Personel, kaynakları ve uygulanacak mevzuat:

Madde 13 – (Değişik: 25/7/2016-KHK-668/13 md.; Değiştirilerek kabul: 8/11/2016-6755/13 md.)

Jandarma Hizmetleri Sınıfı personelinin her türlü özlük işlerinde, bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde, 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu uygulanır. **(Değişik cümle:18/10/2018-7148/11 md.)** Ancak, nasıp ve terfi, aylık ve diğer mali ve sosyal haklar bakımından statü ve rütbelerine göre 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 13/6/2001 tarihli ve 4678 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde

İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanun, 28/5/1988 tarihli ve 3466 sayılı Uzman Jandarma Kanunu, 18/3/1986 tarihli ve 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu ile 10/3/2011 tarihli ve 6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanununa tabi personel hakkındaki hükümler uygulanır. Jandarma Hizmetleri Sınıfı hariç olmak üzere Jandarma Genel Komutanlığının diğer hizmet sınıflarındaki kadrolarında bulunan Devlet memurları, Türk Silahlı Kuvvetleri kadrolarındaki emsallerinin yararlandığı mali ve sosyal haklardan aynı şekilde yararlanırlar.

(Ek ikinci fıkra: 11/6/2020-7245/15 md.) Jandarma Hizmetleri Sınıfında yer alan çarşı ve mahalle bekçileri hakkında, Emniyet Hizmetleri Sınıfında yer alan emsali çarşı ve mahalle bekçilerinin mali ve sosyal hakları aynı usul ve esaslar çerçevesinde uygulanır. Bunlar hakkında birinci fıkranın ikinci cümlesi uygulanmaz.

Subaylığa ve astsubaylığa nasıp (…)[44] işlemleri, İçişleri Bakanlığının onayıyla yapılır. **(Mülga ikinci cümle: 2/7/2018 - KHK/703/128 md.)** Rütbelerindeki bekleme süresinin dolması ya da kadrosuzluk nedenleri ile emekliliğe sevk edilme durumunda olan, ancak hizmetlerine ihtiyaç duyulan albaylar 60 yaşına, generaller ise 65 yaşına kadar İçişleri Bakanının onayıyla görevde bırakılabilirler. **(Ek cümle: 15/8/2017/KHK-694/53 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/50 md.)** İlgili personel, personel kaynağı planlaması, iç güvenlik politikaları ve gelişen güvenlik ihtiyaçlarına göre albay ve üstü rütbelerde bekleme süreleri dolmadan kadrosuzluk tazminatı ödenmek suretiyle Cumhurbaşkanı onayı ile emekliye sevk edilebilir. Nasıp ve terfi yetkilerinin kullanılmasıyla ilgili olan; 926 sayılı Kanun ve diğer kanunlarla, İçişleri Bakanlığı dışında, başka mercilere verilmiş inha, seçim, görüş alma ve benzeri yetkilere dair hükümler Jandarma Genel Komutanlığı personeli bakımından uygulanmaz. Uzman jandarma ve uzman erbaşların nasıp ve terfileri Jandarma Genel Komutanlığınca özel kanunlarına göre yapılır.[44]

(Ek fıkra: 2/7/2018 - KHK/703/128 md.) Bu Kanuna tabi Teğmen-Albay rütbesinde bulunanlar hakkında 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Kanunun 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (3) numaralı alt bendi uygulanabilir. Bunlara hizmet sürelerine

---

[44] 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 128 inci maddesiyle, bu fıkranın birinci cümlesinde yer alan "ve terfi" ibaresi madde metninden çıkarılmış, dördüncü cümlesinde yer alan "müşterek kararname" ibaresi "Cumhurbaşkanı onayı" şeklinde değiştirilmiştir.

bakılmaksızın T.C. Emekli Sandığı Kanunu hükümleri uygulanır.[45]

Jandarma Genel Komutanlığı personeli hakkında, Türk Silahlı Kuvvetlerinde karşılığı olan rütbe ve kıdem üzerinden aynı şartlarla, 3/1/1961 tarihli ve 205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu uygulanır.

İşçilerin işe alınma, işyeri değişikliği, yükselme, izin, sicil, ödül ve hizmet akdinin feshi işlemleri 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ile varsa geçerli bulunan toplu iş sözleşmesi hükümlerine göre yapılır.

(Ek fıkra: 7/4/2021-7315/13 md.) Jandarma Genel Komutanlığı nam ve hesabına eğitim-öğrenim görecekler ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi ve buna bağlı eğitim-öğretim kurumlarında eğitim-öğrenim görecekler hakkında Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanununa göre güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılır.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Madde 13/A – (Ek: 25/7/2016-KHK-669/113 md.; Değiştirilerek kabul: 9/11/2016-6756/112 md.)

Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarının subay ve astsubay ve diğer personel ihtiyacını karşılamak, önlisans, lisans ve lisansüstü eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın yapmak üzere bünyesinde fakülte, enstitü, astsubay meslek yüksekokulları, eğitim ve araştırma merkezleri ve kurslar bulunan bir yükseköğretim kurumu olarak İçişleri Bakanlığına bağlı Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi kurulmuştur. Akademinin ihtiyaçları Jandarma Genel Komutanlığı bütçesinden karşılanır.

Akademinin kuruluş, görev ve çalışma usulleri 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu hükümleri saklı olmak kaydıyla Yükseköğretim Kurulunun da görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.

Akademinin eğitim-öğretim ve yönetim işleri Akademi Başkanı tarafından yürütülür. Hizmetin gerektirdiği hallerde İçişleri Bakanının onayıyla, diğer birim ve

---

[45] *Anayasa Mahkemesinin 7/12/2023 Tarihli ve E: 2018/117, K: 2023/212 Sayılı Kararı ile bu fıkra iptal edilmiştir. Kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak oniki ay sonra (4/6/2025) yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmıştır.*

kurullar da teşkil edilebilir.

Akademi Başkanı, en az yüksek lisans düzeyinde akademik kariyere sahip Jandarma veya Sahil Güvenlik Hizmetleri Sınıfından general, amiral veya albaylar ya da yükseköğretim kurumlarının profesör öğretim üyeleri arasından İçişleri Bakanı tarafından atanır. Akademi Başkanına yardımcı olmak üzere albaylar veya öğretim üyeleri arasından İçişleri Bakanı tarafından en fazla dört başkan yardımcısı atanır.

Akademi Başkanı, eğitim-öğretim ve yönetim işlerinin düzenli bir şekilde yerine getirilmesinden, gözetim ve denetiminden, takip ve kontrol edilmesinden sorumludur. **(Ek cümleler: 15/8/2017/KHK-694/54 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/51 md.)** Akademi bünyesindeki fakültelerin dekanları, Akademideki lisans eğitim ve öğretiminin yürütülmesinden Akademi Başkanına karşı sorumludur. Dekanların ataması, İçişleri Bakanınca yapılır.

(Değişik fıkra: 15/8/2017/KHK-694/54 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/51 md.) Akademide istihdam edilen jandarma hizmetleri sınıfı ve sahil güvenlik hizmetleri sınıfı dışından olan öğretim elemanlarının görev süreleri, her türlü özlük hakları, izinleri, akademik unvanlarının yükselmesi ve korunması konusunda 2547 sayılı Kanun ve 11/10/1983 tarihli ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu hükümleri uygulanır. Jandarma hizmetleri sınıfı ve sahil güvenlik hizmetleri sınıfı dışından olan öğretim elemanları için cezai hükümler açısından Jandarma Genel Komutanlığında görevli jandarma hizmetleri sınıfı dışındaki diğer devlet memurlarına uygulanan mevzuat hükümleri geçerlidir.[46]

(Ek fıkra: 18/10/2018-7148/12 md.) Akademide istihdam edilen Jandarma Hizmetleri Sınıfı ve Sahil Güvenlik Hizmetleri Sınıfı dışında olan öğretim elemanlarına almakta oldukları üniversite ödeneğinin %30'u oranında ayrıca ödeme yapılır. Bu ödeme damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tabi tutulmaz.

(Ek fıkra: 2/1/2017-KHK-680/44 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/43 md.) Akademide görevli Jandarma Hizmetleri Sınıfı ile Sahil Güvenlik Hizmetleri Sınıfından öğretim elemanlarının özlük haklarına ilişkin ödemelerde 926 sayılı Kanun hükümleri uygulanır. Ancak bu kapsamdaki öğretim elemanlarına, 2914 sayılı Kanunun 12 nci

---

[46] *Anayasa Mahkemesi'nin 20/7/2022 tarihli ve E.: 2022/62, K.: 2022/95 sayılı Kararı ile bu fıkrada yer alan "disiplin" ve "ve" ibareleri iptal edilmiştir.*

maddesine göre hesaplanacak üniversite ödeneği ile Türk Silahlı Kuvvetleri hizmet tazminatından hangisi fazla ise o ödenir. Öğretim elemanlarından 28/2/1982 tarihli ve 2629 sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanunundan istifade edenlerin anılan Kanuna göre ödenen tazminatlarının Türk Silahlı Kuvvetleri hizmet tazminatı ile üniversite ödeneğinden fazla olması halinde, tazminat ödemeleri 2629 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılır.

(Ek fıkra: 2/1/2017-KHK-680/44 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/43 md.) Jandarma Hizmetleri Sınıfı ile Sahil Güvenlik Hizmetleri Sınıfındaki öğretim elemanlarından; görev süresi dolup yeniden atanamayanlar, kendi isteğiyle öğretim elemanlığından ayrılanlar ile Başkanlıkça öğretim elemanlığına devam etmesi uygun görülmeyenler, Akademi dışındaki Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı kadrolarına atanırlar. Akademi bünyesinde istihdam edilecek öğretim elemanlarının seçim, atama ve görevlendirmelerine ilişkin hususlar Yükseköğretim Kurulunun görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.

Akademide ücret karşılığı ders vermek üzere görevlendirilen Bakanlık personeli ve diğer kişilere, haftada yirmi, bir takvim yılında üç yüz altmış saati aşmamak ve 2914 sayılı Kanunun 11. maddesinde öngörülen azami ek ders ücretlerini geçmemek kaydıyla, Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine Bakanlık tarafından belirlenen miktar, esas ve usuller çerçevesinde ders ücreti ödenir. Akademi dışındaki diğer yükseköğretim kurumlarından ders vermek üzere görevlendirilen öğretim elemanlarına ödenecek ek ders ücretlerine ilişkin esaslar Merkezi Yönetim Bütçe Kanununda gösterilir.

Yükseköğretim kurumlarından akademik personel görevlendirilmesinde, bu maddede hüküm bulunmayan hallerde 2547 sayılı Kanun hükümleri uygulanır. Ayrıca ihtiyaç duyulması ve Akademi Başkanının talep etmesiyle Yükseköğretim Kurulu tarafından kendi mevzuatı çerçevesinde Akademi emrine öğretim elemanı görevlendirilebilir. İçişleri Bakanlığı, ihtisaslarından yararlanmak üzere Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde yer alan askeri okullardan da öğretim elemanı talep edebilir. Uzman erbaşlar ile sözleşmeli er ve erbaşların eğitimi ise Akademinin belirlediği ilke ve standartlara göre Jandarma Eğitim Komutanlığı ile Sahil Güvenlik Eğitim Komutanlığı bünyesinde yapılır. Uzman erbaşlar ile sözleşmeli er ve erbaşlar, belirlenen bir süre için Akademi bünyesinde de eğitime tabi tutulabilir.

Akademinin öğrenci kaynağı; lise ve dengi okullar, ön lisans, lisans, yüksek lisans mezunlarıdır. İlgili devletlerle yapılacak uluslararası anlaşmalara bağlı olarak yabancı uyruklu öğrencilerin Akademiye kabul edilmeleri Bakan onayı ile olur. Yabancı uyruklu öğrenciler eğitim-öğretimi izleyebilecek Türkçe dil yeterliklerinin sınav ile tespit edilmesinden sonra öğretime başlatılır. Yabancı uyruklu öğrenciler Akademi öğrencilerine uygulanan kurallara uymakla yükümlüdür. Akademiye alınacak öğrencilerin nitelikleri ile giriş usul ve esasları yönetmelikle belirlenir.

Akademi bünyesindeki tüm birimlerde öğrenim gören öğrencilerden öğrenim süresini başarıyla tamamlayanların subay ve astsubay naspedilmelerin için Akademi tarafından yapılacak yeterlilik sınavında başarılı olması gerekmektedir. Yeterlilik sınavına ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.

En az dört yıl süreli fakülte bitirenlerden muvazzaf subay olmak için başvuranlar ile fakülte veya yüksekokul bitirenlerden muvazzaf astsubay olmak için başvuranlar düzeltilmemiş nüfus kaydına göre müracaat yapılan yılın ocak ayının ilk günü itibarıyla yirmi yedi yaşını, lisansüstü öğrenimi tamamlamış olanlar ise otuz iki yaşını bitirmemiş olmak, yönetmelikte öngörülen sınavlar ile uygulanacak temel askerlik veya kolluk eğitiminde başarılı olmak ve diğer nitelikleri de haiz bulunmak şartıyla Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından gösterilecek lüzum ve İçişleri Bakanının uygun görmesi halinde ilgili branşlara nasbedilebilirler. **(Ek cümle:21/11/2024-7533/21 md.)** Bu fıkra kapsamında olanlardan temel askerlik veya kolluk eğitimine alınanlar, yemin ettikten itibaren subay veya astsubay naspedilinceye kadar geçecek süre içinde kendilerine yapılan masrafları kanuni faiziyle birlikte tazminat olarak ödemek suretiyle istifa edebilirler. Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı bünyesinde 13/6/2001 tarihli ve 4678 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanun kapsamında istihdam edilecek sözleşmeli subay ve astsubaylar hakkında muvazzaf subay ve astsubaylar için belirlenmiş esaslar aynen uygulanır. Meslek içinden alınanlar için yaş sınırları veya hizmet sürelerine ilişkin hususlarda, 926 sayılı Kanun, 3466 sayılı Kanun ve 3269 sayılı Kanunda belirlenmiş olan esaslar uygulanır.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi tarafından Akademide yetiştirilemeyen veya az yetiştirilen sınıf ve branşlara yönelik olarak diğer yükseköğretim kurumlarıyla protokoller yapılarak öğrenci yetiştirilebilir, Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik

Komutanlığı nam ve hesabına diğer yükseköğretim kurumlarında öğrenci okutulabilir. Ayrıca, özel ihtisas gerektiren alanlar için eğitim süreci içerisinde ilgili yükseköğretim kurumları ile protokoller yapılarak eğitim alınabilir. Bu öğrenciler, özlük ve sosyal hakları ile mecburi hizmet süreleri bakımından Akademide öğrenim gören öğrencilerle aynı hak ve yükümlülüklere sahiptir. **(Ek cümle:21/11/2024-7533/21 md.)** Bu fıkra kapsamında olan öğrenciler için yeterlilik sınavı şartı aranmaz ve bu öğrencilerin teğmenliğe veya astsubay çavuşluğa nasıp tarihleri mezuniyet tarihidir.

Öğrenciler, Akademi bünyesinde ücretsiz iaşe edilir, yatırılır, sağlık giderleri ve yönetmelikte tespit edilecek ihtiyaçları Devletçe karşılanır. Akademi öğrencilerine, ayrıca, Milli Savunma Bakanlığına bağlı okullarda bulunan askeri öğrencilere ödenen miktarda harçlık ödenir. **(Ek cümle: 2/1/2017-KHK-680/44 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/43 md.)** 25/6/2019 tarihli ve 7179 sayılı Askeralma Kanunu çerçevesinde askerlik hizmetine başlamadan Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisine alınanların sevkleri, Akademinin teklifine istinaden, subay ve astsubay nasbedilinceye kadar, Milli Savunma Bakanlığı tarafından tehir edilir. Öğrencilerin statülerinin gerektirdiği iş ve işlemler Başkanlıkça yürütülür. **(Değişik beşinci ve altıncı cümle:21/11/2024-7533/21 md.)** Subay veya astsubay nasbedilmek üzere lisans veya önlisans eğitimi yapanlar (yabancı uyruklular hariç) eğitime başladıklarının ilk eğitim-öğretim yılının son gününe kadar öğretim masraflarının iki katını kanuni faizi ile birlikte tazminat olarak ödemek suretiyle istifa edebilirler. Bu fıkra kapsamında olanlar öğrenim gördükleri bölümleri/programları veya okumakta oldukları yükseköğretim kurumlarını değiştiremezler veya yatay geçiş yapamazlar. **(Ek cümle:21/11/2024-7533/21 md.)** Ancak Akademide eğitim alan öğrencilerden meslek yüksekokulunda eğitim görenler, Akademi senatosu tarafından belirlenen dikey geçiş koşulları ve esaslarına göre fakülteye dikey geçiş yapabilirler.[47]

Akademide öğrenim gören öğrencilerin aşağıdaki hallerde öğrenimlerine son verilir:

a) Bu Kanun hükümlerine göre çıkarılacak yönetmelikle belirlenecek disiplin notu yetersiz olanlar.[47]

---

[47] *21/11/2024 tarihli ve 7533 sayılı Kanunun 21 inci maddesi ile bu maddenin onaltıncı fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan "21/6/1927 tarihli ve 1111 sayılı Askerlik Kanunu" ibaresi "25/6/2019 tarihli ve 7179 sayılı Askeralma Kanunu" şeklinde*

b) Haklarında öğrenim gördükleri kurumdan çıkarma cezası verilerek, cezası kesinleşenler.

c) Öğrenimlerini, mevzuatta belirlenen azami süre içerisinde tamamlayamayanlar.

d) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre memur olma niteliğini kaybedenler.

e) Sağlık kurullarınca verilecek raporlara dayalı olarak Akademide öğrenime devam imkanı kalmadığı ilgili Komutanlığın sağlık komisyonunca belirlenenler.

f) Giriş ile ilgili nitelikleri taşımadıkları öğrenim sırasında anlaşılanlar.

g) 4678 sayılı Kanun kapsamında ön sözleşme yapılan subay ve astsubay adaylarından kendi isteğiyle ayrılmak isteyenler.

ğ) Bakanlıkça belirlenen devamsızlık süresi sonunda ilişik kesilmesine karar verilenler.

(c) bendi kapsamına girenler, istekleri halinde, İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmeliğin belirleyeceği esaslar uyarınca uygun görülecek İçişleri Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik Komutanlığı kadrolarına atanabilirler. Meslek içinden öğrenciliğe alınan personelden (c) bendi kapsamına girenler ile onuncu fıkra uyarınca yapılan yeterlilik sınavından başarılı olamayanlar ise eğitim öncesi statülerine geri dönüş yaparlar.

(Ek fıkra:21/11/2024-7533/21 md.) Subay veya astsubay nasbedilmek üzere lisans veya önlisans eğitimi yapanlardan (yabancı uyruklular hariç) sağlık sebebi hariç öğrenciliği sona erdirilenler, kendilerine yapılmış olan öğretim masraflarını hesaplanacak tutarın iki katını, disiplinsizlik nedeniyle ilişiği kesilenler dört katını kanuni faizi ile birlikte tazminat olarak ödemek zorundadırlar.

(Ek fıkra:21/11/2024-7533/21 md.) Akademide önlisans, lisans, lisansüstü eğitimi veya eğitim merkezlerinde subay ve astsubay nasbedilmek üzere eğitim alan şehit veya vazife malulü eş veya çocukları, akademik başarısızlık sebebiyle ilişiklerinin kesilmesi hallerinde tazminat yükümlülüğünden muaf tutulurlar.

(Ek fıkra: 2/1/207-KHK-680/44 md.; Değişik fıkra: 15/8/2017-KHK-694/54 md.; Değiştirilerek kabul: 1/2/2018-7072/43 md.) Akademi bünyesindeki faaliyetlere

yönelik olarak döner sermaye işletmesi kurulmuştur. İşletmeye on milyon Türk Lirası sermaye tahsis edilmiştir. Bu tutar, Maliye Bakanlığının uygun görüşü ile artırılabilir. Başlangıç sermayesi Jandarma Genel Komutanlığı bütçesinden karşılanır. İşletmenin sermayesi, Jandarma Genel Komutanlığı bütçesine konulacak ödenekler, ayni yardımlar, faaliyet sonucu elde edilecek kârlar, bağış ve yardımlardan oluşur. Ödenmiş sermaye tahsis edilen sermaye tutarına ulaştıktan sonra, kalan yılsonu kârı döner sermaye işletmesinin hizmetlerinde kullanılmak üzere ertesi yılın gelirine ilave edilir. 2547 sayılı Kanunun 58 inci maddesi çerçevesinde döner sermaye gelirlerinden tahsil edilen kısmın en az yüzde beşi, Akademi bünyesinde yürütülen bilimsel araştırma projelerinin finansmanı için kullanılır. Döner sermaye işletmesinin faaliyet alanları, gelir ve giderleri ile yönetimine ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine İçişleri Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir. Bilimsel araştırma projelerine ilişkin ödenekler, Akademi senatosu tarafından gerekli görüldüğü takdirde her bir proje için avans verilmek suretiyle kullanılabilir.

(Ek fıkra: 20/11/2017-KHK-696/48 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7079/43 md.) Hazırlık sınıfında başarısız olanlar Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından üniversite sınavına girdikleri yıl aldıkları puanlarına uygun bir yükseköğretim kurumuna yerleştirilirler.

İKİNCİ BÖLÜM

Atama, Yer Değiştirme ve Disiplin İşlemleri

Jandarma subay, astsubay ve uzman jandarmanın atanma ve yer değiştirme esasları:

Madde 14 – (Değişik birinci fıkra: 2/7/2018 – KHK/703/128 md.) Jandarma Genel Komutanı, Genel Komutan Yardımcıları, generaller, bölge ve il jandarma komutanları dışında kalanlar İçişleri Bakanınca yapılır.

İhtisaslaşma gereği olarak özel eğitim görmüş personel nokta atamasına tabi tutulabilir. Nokta ataması yapılmayan subay, astsubay ve uzman jandarmalar valilik emrine atanır ve bunların istihdam yerleri, il içi yer değiştirmeleri vali tarafından yapılır.

Hizmet gerekleri bakımından uygun görülmesi halinde il jandarma komutanlıklarına general rütbesindeki subaylar da atanabilir.

Disiplin ve soruşturma usulleri:

Madde 15 – (Değişik: 25/7/2016-KHK-668/15 md.; Aynen kabul: 8/11/2016-6755/15 md.)

Jandarma personeli hakkında disiplin ve soruşturma işlemleri aşağıdaki usullere göre yapılır.

a) Disiplin işleri özel kanun hükümlerine göre yürütülür.

b) Jandarma personelinin mülki görevlerinden doğan suçlarında; özel kanunların hükümleri saklı kalmak şartıyla 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre işlem yapılır.

c) Adli görevlerinden doğan suçlarda; 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 161 inci maddesinin beşinci fıkrası hükmü uygulanır.

d) **(Değişik: 2/7/2018 – KHK/703/128 md.)** Jandarma personeline askeri görev verildiği takdirde bu görevlerden doğan suçların muhakemesi, Jandarma personelinin emrine verildiği askeri birlik personelini muhakeme etmekle görevli ve yetkili olan mahkemede görülür.

e) Jandarma personelinin kişisel suçlarında genel hükümlere göre işlem yapılır.

(Ek fıkra: 15/8/2017/KHK-694/55 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/52 md.) Ertelenmiş, seçenek yaptırımlara çevrilmiş, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş, affa uğramış veya 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, iftira, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından ya da kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm olan Jandarma Genel Komutanlığında görevli subay, astsubay ve uzman jandarmaların Komutanlıkla ilişikleri İçişleri Bakanının onayı ile kesilir.[48]

---

[48] *6/12/2019 tarihli ve 7196 sayılı Kanunun 28 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "Jandarma Genel Komutanlığında görevli subay, astsubay, sözleşmeli subay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşların" ibaresi "Jandarma Genel Komutanlığında görevli subay, astsubay ve uzman jandarmaların" şeklinde değiştirilmiştir.*

Erbaş ve erlerin üst ve eşyalarının aranması[49]

Madde 15/A- (Ek: 25/7/2018-7145/6 md.)

Tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usulüne göre verilmiş sulh ceza hâkimi kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulması şartıyla birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri **(İptal ibare: Anayasa Mahkemesi'nin 30/6/2022 tarihli ve E.: 2018/137, K.: 2022/86 sayılı Kararı ile.)** üzerine, jandarma hizmet binaları ve eklentilerinde, askerlik yükümlülüğünü yerine getiren erbaş ve erlerin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranır, gerekli tedbirler alınır, suç delilleri koruma altına alınarak 5271 sayılı Kanun hükümlerine göre gerekli işlemler yapılır.[50]

Arama talep yazısında, arama için makul sebeplerin oluştuğunun, gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Arama kararında veya emrinde; aramanın sebebi, konusu ve kapsamı ile yapılacağı yer, zaman ve geçerli olacağı süre belirtilir.

Aramanın sonucu, arama kararı veya emri veren merci veya makama bir tutanakla bildirilir.

Konutta ve yerleşim yerinde ve eklentilerinde önleme araması yapılamaz.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Açığa Alınma, İşten El Çektirme ve Görevden Uzaklaştırma

Görevden uzaklaştırma:[51]

Madde 16 – (Mülga: 25/7/2016-KHK-668/20 md.; Aynen Kabul: 8/11/2016-6755/20 md.)

---

[49] 12/6/2024 tarihli ve 7517 sayılı Kanunun 22 nci maddesiyle bu maddenin başlığı "Erbaş ve erlerin üst ve eşya aramaları:" iken metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

[50] 12/6/2024 tarihli ve 7517 sayılı Kanunun 22 nci maddesiyle bu fıkrada yer alan "usulüne göre verilmiş sulh ceza hâkimi kararı" ibaresinden sonra gelmek üzere "veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulması şartıyla birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri" ibaresi eklenmiştir.

[51] Bu maddenin başlığı "Açığa alınma ve görevden uzaklaştırma" iken 27/3/2015 tarihli ve 6638 sayılı Kanunun 51 inci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Görevden uzaklaştırmanın hukuki ve mali sonuçları:[52]

Madde 17 – (Mülga: 25/7/2016-KHK-668/20 md.; Aynen Kabul: 8/11/2016-6755/20 md.)

BEŞİNCİ KISIM

Mali Hükümler

Bütçe:

Madde 18 – Jandarma Genel Komutanlığının bütçesi, İçişleri Bakanlığının bünyesinde ve bu Bakanlığın bütçesinden ayrı olarak düzenlenir.

İkmal esasları:

Madde 19 – (Değişik: 25/7/2016-KHK-668/16 md.; Değiştirilerek kabul: 8/11/2016-6755/16 md.)

Jandarma Genel Komutanlığı ikmal hizmetleriyle faaliyetlerine ait her türlü ihtiyacını ve silah ve mühimmatını İçişleri Bakanlığınca belirlenecek standartlara uygun olarak kendi bütçesinden karşılar. Ancak Jandarma Genel Komutanlığı, Savunma Sanayi Destekleme Fonundan Türk Silahlı Kuvvetlerinin tabi olduğu usul ve esaslar dahilinde yararlanır. Jandarma Genel Komutanlığının ihtiyaçları, İçişleri Bakanlığı tarafından Savunma Sanayii Müsteşarlığına doğrudan teklif edilir. Bu ihtiyaçlar İçişleri Bakanlığının güvenlik önceliklerine göre değerlendirilir.[53]

Seferberlik ve savaş hallerinde Kuvvet Komutanlıkları emrine girecek veya İçişleri Bakanı ya da valilerce askeri görev verilen jandarma birliklerinin her türlü ihtiyacı (sefer stokları dahil) emrine gireceği Kuvvet Komutanlıklarının standartlarına uygun olarak Milli Savunma Bakanlığınca sağlanır.

(Ek fıkra: 2/1/2017-KHK-680/45 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/44 md.)

---

[52] *Bu maddenin başlığı "İşten el çektirme ve görevden uzaklaştırma" iken 27/3/2015 tarihli ve 6638 sayılı Kanunun 52 nci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.*

[53] *20/11/2017 tarihli ve 696 sayılı KHK'nin 49 uncu maddesiyle, bu maddenin birinci fıkrasında yer alan "Milli Savunma Bakanlığına" ibaresi "Savunma Sanayii Müsteşarlığına" şeklinde değiştirilmiş, daha sonra bu hüküm 1/2/2018 tarihli ve 7079 sayılı Kanunun 44 üncü maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.*

Jandarma Genel Komutanlığının ihtiyaç fazlası ve standart dışı malzemelerinin bedelli veya bedelsiz devir işlemleri 12/4/2001 tarihli ve 4645 sayılı Emniyet Genel Müdürlüğüne Ait Araç, Gereç, Mal ve Malzemenin Satış, Hibe, Hek ve Hurda Durum ve İşlemleri ile Hizmet Satışına Dair Kanun hükümlerine göre yürütülür. Ayrıca, Jandarma Genel Komutanlığı, 30/5/1985 tarihli ve 3212 sayılı Silahlı Kuvvetler İhtiyaç Fazlası Mal ve Hizmetlerinin Satış, Hibe, Devir ve Elden Çıkarılması; Diğer Devletler Adına Yurt Dışı ve Yurt İçi Alımların Yapılması ve Eğitim Görecek Yabancı Personel Hakkında Kanun kapsamında Türk Silahlı Kuvvetlerinin yararlandığı hak ve imkânlardan aynen yararlanır.

(Ek fıkra: 17/4/2017-KHK-690/21 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7077/18 md.) Bütçe kanunları ve diğer kanunlarla Milli Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetlerine tanınan gümrük, her türlü vergi, resim, harç ve ardiye ücretlerine ilişkin muafiyet ve istisna hükümleri Jandarma Genel Komutanlığı hakkında da uygulanır.

Özlük hakları:

Madde 20 – Jandarma Genel Komutanlığı personeli; bu Kanunla getirilen hakların yanısıra, özlük hakları bakımından, 926 sayılı "Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu", 657 sayılı "Devlet Memurları Kanunu" ile genel ve özel düzenleme getiren diğer kanunlarla verilen haklardan da yararlanır.

Asayiş Tazminatı:[54]

Madde 21 – (Değişik: 13/7/1993 – KHK – 486/18 md.)

Jandarma Genel Komutanlığı fiili kadrolarına atanmış[55] subay, astsubay ve uzman jandarma ve uzman erbaşlara; 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda belirtilen en yüksek Devlet memuru aylığının (ek gösterge dahil);

---

[54] Bu madde başlığı, 13/7/1993 tarih ve 486 sayılı KHK'nin 18 inci maddesiyle değiştirilmiş olup, metne işlenmiştir.

[55] "Jandarma Genel Komutanlığında görevli" ibaresi, 23/2/1995 tarih ve 547 sayılı KHK'nin 16 ncı maddesi ile "Jandarma Genel Komutanlığı fiili kadrolarına atanmış" şeklinde değiştirilmiştir.

a)Komando ve sınır birliklerinde % 52,[56]

b) Diğer karargâh, birlik ve kurumlarda % 40,[57]

Tutarını geçmemek üzere İçişleri Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre fazla çalışma karşılığı asayiş tazminatı ödenir. Bu tazminattan damga vergisi hariç herhangi bir vergi ve kesinti yapılmaz.[58]

Uzman jandarma ile erbaş ve erlerin diğer özlük hakları:

Madde 22 – Uzman jandarmaların hizmet süreleri, giyim, kuşam, beslenme usulleri ve diğer özlük hakları ile erbaş ve erlerin kaynakları, hizmet süreleri, kıyafetleri özel kanunlarında gösterildiği gibidir.

Tayın bedeli:

Madde 23 – (Mülga: 24/5/2007-5668/12 md.)

ALTINCI KISIM

Yönetmelik, Yürürlükten Kaldırma, Geçici Hükümler ve Yürürlük

Yönetmelik:

Madde 24 – (Değişik: 27/5/2016-KHK-668/17 md.; Aynen kabul: 8/11/2016-6755/17 md.)

Bu Kanunla münhasıran yönetmelik çıkarılması öngörülen hususların yanısıra jandarmanın teşkilat, görev, yetki ve sorumlulukları, diğer makamlarla ilişkileri, birlikte çalışma ve işbirliği esasları dahil komuta ve kontrol ilişkileri ile Jandarma (…)[59]

---

[56] Bu bentte geçen "% 15" ibaresi 28/8/2000 tarihli ve 629 sayılı KHK ile "% 52" olarak değiştirilmiş daha sonra söz konusu KHK, 5/4/2001 tarihli ve 4635 sayılı Kanunla kanunlaşmış ve metne işlenmiştir.

[57] Bu bentte geçen "% 13" ibaresi 28/8/2000 tarihli ve 629 sayılı KHK ile "% 46" olarak değiştirilmiş daha sonra bu KHK, 5/4/2001 tarihli ve 4635 sayılı Kanun ile Kanunlaşması aşamasında, söz konusu oran %40 olarak tespit edilmiş ve metne işlenmiştir.

[58] Bu maddenin uygulaması için, bu Kanunun sonundaki işlenemeyen hükümler bölümünde yer alan, 13/7/1993 tarih ve 486 sayılı KHK'nin Geçici 1 inci maddesine bakınız.

[59] 2/1/2017 tarihli ve 680 sayılı KHK'nin 46 ncı maddesiyle, bu maddede yer alan "Hizmetleri Sınıfı" ibaresi yürürlükten kaldırılmış, daha sonra bu hüküm 1/2/2018 tarihli ve 7072 sayılı Kanunun 45 inci maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.

Personelinin terfi işleri, değerlendirme, ödüllendirme, kılık ve kıyafet ve Kanunun uygulanmasına ilişkin diğer hususlar; Cumhurbaşkanınca yürürlüğe konulan yönetmelikle düzenlenir.[60]

Yürürlükten kaldırılan ve uygulanmayacak olan hükümler:

Madde 25 – (Mülga: 27/5/2016-KHK-668/20 md.; Aynen kabul: 8/11/2016-6755/20 md.)

Ek Madde 1 – (Ek: 20/8/1993 – KHK – 507/3 md.; Değişik: 27/3/2015-6638/54 md.)

Jandarmanın (…)[61] Eylem ve işlemleri İçişleri Bakanlığı, mülki idare amirleri ve kendi amirleri tarafından denetlenir ve teftiş edilir.[61]

Ek Madde 2 – (Ek: 20/8/1993 – KHK – 507/3 md.; Değişik: 27/3/2015-6638/55 md.)[62]

İl jandarma komutanı ile merkez ilçe jandarma komutanı hakkında il valisince, ilçe jandarma komutanı hakkında kaymakamın değerlendirmesi alınarak il valisi tarafından her yılsonunda söz konusu kişilerin (…)[62] görevleri ile ilgili olarak değerlendirme raporu düzenlenir.

Değerlendirme raporları; personelin terfi, ödüllendirme, atama ve yer değiştirmesinde dikkate alınır.

Değerlendirme raporlarının içeriği ve düzenlenme esasları, (…)[62] İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

---

[60] 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 128 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulu kararıyla" ibaresi "Cumhurbaşkanınca" şeklinde değiştirilmiştir.

[61] 25/7/2016 tarihli ve 668 sayılı KHK'nin 18 inci maddesiyle bu fıkrada yer alan "askeri görevleri haricindeki diğer görevleriyle ilgili" ibaresi yürürlükten kaldırılmış ve aynı fıkradaki "valiler" ibaresi "mülki idare amirleri" şeklinde değiştirilmiş olup, daha sonra bu hüküm 8/11/2016 tarihli ve 6755 sayılı Kanunun 18 inci maddesiyle kanunlaşmıştır.

[62] 25/7/2016 tarihli ve 668 sayılı KHK'nin 19 uncu maddesiyle bu maddenin birinci fıkrasında yer alan "askerî görevleri haricindeki diğer" ibaresi ile aynı maddenin üçüncü fıkrasında yer alan "Genelkurmay Başkanlığının görüşü alınarak" ibaresi yürürlükten kaldırılmış olup, daha sonra bu hüküm 8/11/2016 tarihli ve 6755 sayılı Kanunun 19 uncu maddesiyle kanunlaşmıştır.

İzinler

Ek Madde 3 – (Ek: 20/8/1993 – KHK – 507/3 md.) (Başlığı ile Birlikte Değişik: 6/12/2019-7196/29 md.)

Subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşların yıllık izinleri ve yıllık mazeret izinleri aşağıdaki gibidir:

a) Personelin her yıl otuz gün yıllık izin hakkı vardır. Bu müddete yol dâhil değildir. Ayrıca, kısa süreli mazeretlerde kullanılmak üzere on beş güne kadar yıllık mazeret izni verilebilir.

b) Yıllık izinlerin verilmesi, zaman ve süresi, hizmetin aksamaması esas alınmak suretiyle birlik, karargâh ve kurum amirlerince düzenlenir.

c) Personele, nasbedildikleri veya ilk sözleşmelerinin onaylandığı tarihten aynı yılın 31 Aralık tarihine kadar olan süre için yıllık izinleri orantılı olarak verilir.

ç) Yıllık izinlerin senesi içinde kullanılması esastır. Ancak hizmet, alıkonulma, esaret ve sair zorunlu nedenlerle yıllık izinlerini kısmen veya tamamen kullanamayanların izinleri, müteakip sene içinde verilebilir. Bu müddet hiçbir suretle toplam altmış günü geçemez.

d) Görev ve hizmet ihtiyacının gerektirdiği durumlarda, asgari yıllık izin planlamasını onaylayan makam tarafından personel izinden geriye çağrılabilir.

Subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlara birinci fıkrada yazılı on beş günlük yıllık mazeret izinleri dışında;

a) Eşinin doğum yapması, eşinin ölümü, çocuğunun ölümü, kendisinin veya eşinin ana, baba veya kardeşinin ölümü hallerinin her birinde isteği üzerine on güne kadar; kendisinin veya çocuğunun evlenmesi halinde isteği üzerine yedi güne kadar mazeret izni verilebilir.

b) Yangın, deprem, su baskını gibi olağanüstü bir mazeret dolayısıyla bir yıl içinde otuz güne kadar mazeret izni verilebilir.

c) Hizmetleri sırasında radyoaktif ışınlarla çalışan personele her yıl, yıllık izinlerinden ayrı olarak, bir aylık izin verilir.

ç) Gerekli uzmanlık dallarında ve ihtiyaç duyulan branşlarda yurt içinde öğrenim

için özlük hakları saklı kalmak şartıyla öğrenim süresi kadar veya eğitim öğretim programının özelliğine göre ve programın safhaları dikkate alınarak ihtiyaç duyulan sürelerde bölümler halinde izin verilebilir.

d) Bakmakla yükümlü olduğu veya refakat etmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek anne, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirmesi veya tedavisi uzun süren önemli bir hastalığa tutulmuş olması hâllerinde, bu hâllerin sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi şartıyla, istekleri üzerine, aylık ve özlük hakları korunarak üç aya kadar izin verilebilir. Gerektiğinde bu süre bir katına kadar uzatılır. Bu sürenin bitimini müteakip istekleri üzerine ayrıca altı aya kadar aylıksız izin verilebilir. Bu bent hükmü aynı kişi ve aynı vakaya dayalı olarak bir defaya mahsus uygulanır. Aylıksız izinli olarak geçirilen süreler mecburi hizmet süresinden, uzman erbaşlar için sözleşme süresinden sayılmaz.

e) En az yüzde 70 oranında engelli ya da süreğen hastalığı olan çocuğunun (çocuğun evli olması durumunda eşinin de en az yüzde 70 oranında engelli olması kaydıyla) hastalanması hâlinde hastalık raporuna dayalı olarak ana veya babadan sadece biri tarafından kullanılması kaydıyla bir yıl içinde toptan veya bölümler hâlinde on güne kadar mazeret izni verilir.

f) Bu fıkra kapsamında verilen mazeret izinleri yıllık izne mahsup edilmez.

Subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşların sıhhi izinleri aşağıdaki gibidir:

a) Hizmet yapamayacak şekilde hastalanan personelin hastalığı geçici ise veya geçici olup sekel bırakan hastalıklardan ise, hastanelerde geçen teşhis ve tedavi süreleri hariç, ay ve gün hesabı ile her bir hastalığı için toplam olarak ve fiilen iki yılı geçmemek üzere, nekahet tedavisi, istirahat ve hava değişimi işlemine tabi tutulur. Bu gibiler hakkında raporlar sağlık kurulunca verilir. Sözleşmeli subay ve sözleşmeli astsubaylar için 4678 sayılı Kanun, uzman erbaşlar için 3269 sayılı Kanundaki sağlık durumları nedeniyle sözleşme fesih hükümleri saklıdır.

b) Kanser, her türlü kötü huylu tümör, verem, kronik böbrek yetmezliği ile akıl ve ruh hastalıkları gibi uzun süreli bir tedaviye ihtiyaç gösteren hastalığa yakalananlar, sağlık kurulları raporlarında gösterilecek lüzum üzerine, toplam olarak ve fiilen üç yılı geçmemek şartı ile tedavi, istirahat veya hava değişimine tabi tutulabilirler.

c) Sağlık durumundan dolayı (Yurdun alçak veya alçak mutedil bölgelerinde faal görev yapar) veya (Muayyen bölgelere gidemez) şeklinde iklim değiştirme raporları alanlar ile birlik veya diğer görevlerde çalışması sağlık kurulu raporu ile kayıt ve şarta bağlı olanların bu durumlardaki sıhhi izin süreleri dört yıl olarak hesaplanır. Geçici olarak sağlık durumları sebebiyle uçucuların yer hizmetine verilmeleri ve dalgıç ve kurbağa adamlardan hizmetlerini yapamaz kararı alanların diğer görevlere verilmeleri sıhhi izin süresinden sayılmaz. Sıhhi izin süresini doldurmak durumuna girenler, sıhhi izin sürelerini dolduracakları ayın ilk haftasında haklarında kati işlem yapılmak üzere tekrar muayeneye sevk edilirler. Bunlardan sıhhi arızalarının devam ettiği ve hiçbir sınıfın hizmetinde vücutlarından istifade edilemeyeceği anlaşılanlar hakkında ilgisine göre 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu veya 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri uygulanır.

ç) Kadın personele doğum yapmasından önce sekiz hafta ve doğum yaptığı tarihten itibaren sekiz hafta olmak üzere toplam on altı hafta süre ile aylıklı izin verilir. Çoğul gebelik halinde, doğum öncesi sekiz haftalık izin süresine iki hafta süre eklenir. Ancak beklenen doğum tarihinden sekiz hafta öncesinden, sağlık durumunun uygun olduğu doktor raporu ile belgelenen personel, isterse doğumdan önceki üç haftaya kadar iş yerinde çalışabilir. Bu durumda personelin isteği halinde doğum öncesinde çalıştığı süreler, doğum sonrası izin süresinin bitim tarihinden itibaren aylıklı izin süresine eklenir. Doğumun erken gerçekleşmesi nedeniyle doğum öncesi sekiz haftalık izinden kullanılamayan süreler, doğum sonrası sürelere eklenir. Doğumda veya doğum sonrası aylıklı izin süresi içerisinde annenin ölümü halinde, isteği üzerine babaya, bu bentte anne için öngörülmüş olan aylıklı izin süresi kadar izin verilir. Doğum yapan personele çocuklarını emzirmeleri için aylıklı izin süresinin bitim tarihinden itibaren ilk altı ayda günde üç saat, ikinci altı ayda günde bir buçuk saat süt izni verilir. Süt izninin hangi saatler arasında ve kaça bölünerek kullanılacağı personelin tercihine bırakılır. Ayrıca doğum yapan personele, aylıklı izinlerinin bitiminden itibaren başlamak üzere, en fazla üç yaşında bir çocuğu evlat edinen kadın personele çocuğun ana ve babasının rızasının kesinleştiği tarihten veya vesayet dairelerinin izin verme tarihinden itibaren istekleri üzerine on iki aya kadar aylıksız izin verilir.

d) Görev esnasında veya görev dışında, görevlerinden dolayı bir saldırıya veya

kazaya uğrayan veya bir meslek hastalığına yakalanan personel bu fıkrada belirtilen sürelere bağlı olmaksızın iyileşinceye kadar izinli sayılır.

e) Bu fıkra kapsamında verilen izinler rütbe bekleme süresinden sayılır.

Subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay ve uzman jandarmaların yurt dışı izinleri aşağıdaki gibidir:

a) İçişleri Bakanlığınca;

1) Öğrenim için öğrenim süresi kadar,

2) Meslekî bilgi ve görgüsünü artırmak maksadıyla bir yıla kadar,

3) Seminer, müşahede gezisi ve ziyaretler için lüzumlu görülen süre kadar,

4) Mazeret dolayısıyla yıllık izinle birlikte üç aya kadar,

5) Seyahat maksadıyla yurt dışına gidecek personele, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen yıllık izin süresi kadar,

yurt dışı izni verilebilir.

b) Bu fıkranın (a) bendinin (5) numaralı alt bendinde belirtilen izin aynı usuller ile uzman erbaşlara da verilebilir.

c) Yurt dışı izin verme yetkisi İçişleri Bakanlığınca devredilebilir. Yetki devri hâllerinde, verilen yurt dışı izinleri yetki devri yapan makama bildirilir.

ç) Bu fıkra kapsamında verilen izinlerde özlük hakları aynen verilir.

Subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlardan;

a) Yabancı memleketlerin emsal kurum ve kuruluşlarında hizmet yapmak üzere gönderileceklere İçişleri Bakanlığınca dört yıla kadar aylıklı izin verilebilir. Bu şekilde görevlendirilenlerin aylıkları Jandarma Genel Komutanlığı bütçesinden ödenir. Bunların yabancı memleketlerde geçen hizmet süreleri, fiilî hizmetlerinden ve kıdemlerinden sayılır.

b) Yabancı bir memlekette veya uluslararası kuruluşlarda görev alacaklara İçişleri Bakanlığının onayı ile beş yıla kadar aylıksız izin verilebilir.

c) Birleşmiş Milletler Teşkilatı ile Türkiye Cumhuriyetinin üye olduğu veya

imzaladığı anlaşmalarla taraf bulunduğu diğer uluslararası teşkilatlar nezdinde ateşkesi denetlemek üzere gözlemci sıfatıyla görev alan veya barış gücünde görevlendirilenlere Cumhurbaşkanı kararı ile beş yıla kadar aylıklı izin verilebilir. Bu personele, görevlendirilen teşkilat tarafından yapılacak ödemelerin dışında, ayrıca, aynı karar ile tespit edilecek tutarda aylık ek ücret de verilebilir. Bu şekilde yabancı memleket veya uluslararası kuruluşlarda görevde geçen süreler hizmetten sayılır ve emeklilik hakları ile 3/1/1961 tarihli ve 205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanununca sağlanan hakları, 5434 sayılı Kanun, 5510 sayılı Kanun ve 205 sayılı Kanun hükümlerine uyulmak kaydı ile saklı tutulur.

Bursla gidenler de dâhil, yetiştirilmek üzere veya sürekli görevle yurt dışına gönderilen personel kanunlarına tâbi kamu personelinin; subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaş olarak görev yapan eşlerine, hizmet safahatları süresince her defasında bir yıldan az olmamak üzere en çok dört yıla kadar aylıksız izin verilebilir.

Aylıksız izin süreleri hariç olmak üzere, izin süreleri subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşların hizmetlerinden sayılır. Aylıksız izin süreleri mecburi hizmet süresinden sayılmaz. Aylıksız izin alanların, nasıp ve terfi, aylık ve diğer mali haklar bakımından statü ve rütbelerine göre 926 sayılı Kanun, 4678 sayılı Kanun, 3466 sayılı Kanun ve 3269 sayılı Kanun hükümleri saklıdır.

Savaş ve olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanınca izin süreleri kısaltılabilir veya kaldırılabilir. Bu hâllerde, bu madde kapsamına giren personel, izinden geriye çağrılabilir.

Subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarmalar ve uzman erbaşlar için bu Kanun dışında diğer kanunlarda düzenlenen izin hükümleri uygulanmaz.

İzinlerin verilme usul ve esasları, izin vermeye yetkili makamlar ve sair hususlar ile ilgili ve görgülerini artırmak üzere yabancı memleketlere izinli gideceklerin seçilmeleri, yollanma tarzları, o yerdeki yaşama ve çalışmalarının ne şekilde takip ve kontrol edilecekleri, ne gibi hallerde geri çağırılacakları ile ilgili hususlar İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulacak yönetmelik ile belirlenir.

Ek Madde 4 - (Ek: 3/4/2003 - 4838/1 md.)

Gözaltına alınanların yeme, içme ihtiyaçlarına ve nakillerine ait masraflar Jandarma Genel Komutanlığı bütçesine konulacak ödenekle karşılanır.

Ek Madde 5 – (Ek: 3/7/2005 – 5397/2 md.)

Jandarma, bu Kanunun 7 nci maddesinin (a) bendine ilişkin görevleri yerine getirirken önleyici ve koruyucu tedbirleri almak üzere, sadece kendi sorumluluk alanında 4.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun, casusluk suçları hariç, 250 nci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yazılı suçların işlenmesinin önlenmesi amacıyla, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Jandarma Genel Komutanı veya istihbarat başkanının yazılı emriyle, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimi tespit edebilir, dinleyebilir, sinyal bilgilerini değerlendirebilir, kayda alabilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilen yazılı emir, yirmidört saat içinde yetkili ve görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını en geç kırk sekiz saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir derhal kaldırılır. Bu halde dinlemenin içeriğine ilişkin kayıtlar en geç on gün içinde yok edilir; durum bir tutanakla tespit olunur ve bu tutanak denetimde ibraz edilmek üzere muhafaza edilir. Bu işlemler, 4.7.1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun ek 7 nci maddesinin onuncu fıkrası hükmüne göre kurulan merkez tarafından yürütülür. 5271 sayılı Kanunun 135 inci maddesi kapsamında yapılacak dinlemeler de bu merkez üzerinden yapılır.[63]

(Değişik ikinci fıkra: 27/3/2015-6638/6 md.) Yetkili ve görevli hâkim, Ankara ağır ceza mahkemesi üyesidir.

Kararda ve yazılı emirde, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, kullandığı telefon numaraları veya iletişim bağlantısını tespite imkân veren kodundan belirlenebilenler ile tedbirin türü, kapsamı ve süresi ile tedbire başvurulmasını gerektiren nedenler belirtilir. Kararlar, en fazla üç ay için verilebilir; bu süre aynı usûlle üçer ayı geçmeyecek şekilde en fazla üç defa uzatılabilir. Ancak, terör örgütünün faaliyeti

[63] *27/3/2015 tarihli ve 6638 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle, bu fıkranın üçüncü cümlesinde yer alan "yirmidört saat" ibaresi "kırk sekiz saat" şeklinde değiştirilmiştir.*

çerçevesinde devam eden tehlikelere ilişkin olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim üç aydan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebilir.

Uygulanan tedbirin sona ermesi halinde, dinlemenin içeriğine ilişkin kayıtlar en geç on gün içinde yok edilir; durum bir tutanakla tespit olunur ve bu tutanak denetimde ibraz edilmek üzere muhafaza edilir.

Bu maddede belirtilen suçların önlenmesi amacıyla ve hâkim kararı alınmak koşuluyla, teknik araçlarla izleme yapılabilir. Ayrıca, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu hizmeti veren kuruluşların ihtiyaç duyulan bilgi ve belgelerinden yararlanabilmek için gerekçesini de göstermek suretiyle yazılı talepte bulunulabilir. Bu kurum ve kuruluşların kanuni sebeplerle veya ticari sır gerekçesiyle bu bilgi ve belgeleri vermemeleri halinde ancak hâkim kararı ile bu bilgi ve belgelerden yararlanılabilir.

Bu madde hükümlerine göre yürütülen faaliyetler çerçevesinde elde edilen kayıtlar, birinci fıkrada belirtilen amaçlar dışında kullanılamaz. Elde edilen bilgi ve kayıtların saklanmasında ve korunmasında gizlilik ilkesi geçerlidir. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında, görev sırasında veya görevden dolayı işlenmiş olsa bile Cumhuriyet savcılarınca doğrudan soruşturma yapılır.

Hâkim kararları ve yazılı emirler, Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Başkanlığı görevlilerince yerine getirilir. İşlemin başladığı ve bitirildiği tarih ve saat ile işlemi yapanın kimliği bir tutanakla saptanır.

(Değişik sekizinci fıkra: 27/3/2015-6638/6 md.) Bu maddede yer alan faaliyetlerin denetimi; sıralı kurum amirleri, mülki idare amirleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve ilgili bakanlığın teftiş elemanları tarafından yılda en az bir defa yapılır. Bu faaliyetler Cumhurbaşkanlığınca görevlendirilen denetim elemanları tarafından da denetlenebilir. Bu kapsamda yapılan denetimlerin sonuçları bir rapor hâlinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Güvenlik ve İstihbarat Komisyonuna sunulur.[64]

Bu maddede belirlenen usul ve esaslara aykırı dinlemeler hukuken geçerli sayılmaz ve bu şekilde dinleme yapanlar hakkında 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk

---

[64] *2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 128 inci maddesiyle, Ek 5 inci maddesinin sekizinci fıkrasında yer alan "Başbakanlık Teftiş Kurulu" ibaresi "Cumhurbaşkanlığınca görevlendirilen denetim elemanları" şeklinde ve onuncu fıkrasında yer alan "Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanlıklarının görüşü alınarak Başbakanlık tarafından üç ay içinde çıkarılacak" ibaresi "Cumhurbaşkanınca çıkarılan" şeklinde değiştirilmiştir.*

Ceza Kanunu hükümlerine göre işlem yapılır.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin esas ve usuller, Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.[64]

Ek Madde 6 - (Ek: 27/3/2015 - 6638/57 md.)

İçişleri Bakanı, bu Kanundaki yetkilerinden bir kısmını gerektiğinde sınırlarını yazılı olarak açıkça belirlemek şartıyla ilgisine göre Jandarma Genel Komutanına veya valilere devredebilir.

Uygulanacak hükümler:

Ek Madde 7 - (Ek: 25/7/2016 –KHK- 668/19 md.; Değiştirilerek kabul: 8/11/2016-6755/19 md.)

Diğer kanunlarda bu Kanuna aykırı hükümler bulunması halinde bu Kanun hükümleri uygulanır.

Bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili tereddütleri gidermeye ve bu yönde düzenleyici ve yönlendirici işlemler yapmaya İçişleri Bakanlığı yetkilidir.

Bu Kanunda bu maddeyi ihdas eden Kanun ile yapılan düzenlemeler sebebiyle teşkilat, personel, eğitim ve diğer hususlarla ilgili olarak yeni ihtiyaçların ortaya çıkması halinde, buna ilişkin düzenleme yapmaya Cumhurbaşkanı yetkilidir.[65]

Sosyal tesisler

Ek Madde 8 - (Ek : 3/10/2016-KHK-676/18 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7070/16 md.)

Jandarma Genel Komutanlığı, vardiya yatakhaneleri, eğitim ve kongre merkezleri, sosyal tesisler, gazinolar, moral eğitim merkezleri ve kantinler kurabilir. **(Mülga cümle: 6/12/2019-7196/30 md.)** (…)

---

[65] *2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 128 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu" ibaresi "Cumhurbaşkanı" şeklinde değiştirilmiştir.*

(Ek fıkra: 25/7/2018-7145/7 md.) Vardiya yatakhaneleri, gazinolar, sosyal tesisler, özel, yerel ve kış eğitim merkezlerinin sermayeleri, bu tesislerin gelirleri ile üye aidatlarına ilave olarak Jandarma Genel Komutanlığı bütçesine konulacak ödenekten oluşur. Vardiya yatakhaneleri, gazinolar, sosyal tesisler, özel, yerel ve kış eğitim merkezlerinin yılı merkezi yönetim bütçe kanunu ile belirlenen giderleri genel bütçeden karşılanabilir.

(Ek fıkra: 6/12/2019-7196/30 md.) Vardiya yatakhaneleri, gazinolar, sosyal tesisler, özel, yerel ve kış eğitim merkezlerinde, özel bir ihtisas gerektiren hizmetlerin personel yetersizliği veya maliyeti nedeniyle verilememesi durumunda bu hizmetler kiralama yoluyla dışarıdan karşılanabilir, kantinlerin tamamı, bir kısmı veya bazı şubeleri kiraya verilebilir, bu şekilde elde edilen gelirler genel bütçe gelirleri ile ilişkilendirilmeksizin tesis ve kantin gelirlerine dâhil edilir. Özel, yerel ve kış eğitim merkezleri ile birlik dışındaki kantinlerin aylık gayrisafi hasılatının %1'i her ay genel bütçeye gelir kaydedilmek üzere ilgili muhasebe birimine yatırılır.

(Ek fıkra:21/11/2024-7533/22 md.) Kiraya verilen veya üçüncü şahıslara işlettirilen kısımları hariç olmak üzere kantinlerin elektrik, su ve yakacak giderleri genel bütçeden karşılanır.

(Ek fıkra: 6/12/2019-7196/30 md.) Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı mensubu personel ile Türk Silahlı Kuvvetleri mensubu personel, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığına ait üçüncü fıkradaki tesisler ile Türk Silahlı Kuvvetlerine ait tesis ve özel bakım merkezlerinden kendi mevzuatlarında yer aldığı şekilde, statülerine göre, karşılıklı olarak istifade ederler.

(Ek fıkra: 6/12/2019-7196/30 md.) Üçüncü fıkrada sayılan tesislerden istifade edecek personelden üye aidatı ve kart ücreti alınır. Bu suretle elde edilen gelirlerin müştereken istifade edilen tesislere yönelik harcama usul ve esasları Millî Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığınca, Jandarma Genel Komutanlığına ait tesislerin işletilmesi, işlettirilmesi, gelirlerinin harcanması, (…)[66] genel usul ve esaslar İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.

---

[66] *Anayasa Mahkemesi'nin 25/1/2023 Tarihli ve E: 2020/30, K: 2023/12 sayılı Kararı ile bu fıkrada yer alan "...tesislerden istifade edilmesinin yasaklanmasını gerektiren durumlar gibi..." ibaresi iptal edilmiştir.*

Madalyalar ve nakdî ödül[67][68]

Ek Madde 9- (Ek: 2/1/2017-KHK-680/47 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/46 md.)

3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla Jandarma Genel Komutanlığı personelinden;

a) Ülkenin güvenlik ve esenliği, Devletin çıkarları ve kişilerin can, ırz ve mallarını korumada yüksek hizmetleri görülenler, fiilen almakta oldukları aylık tutarlarının iki katından beş katına kadar,

b) Olağanüstü durumlarda yaşamını ortaya koyarak büyük yararlıklar gösterenler, fiilen almakta oldukları aylık tutarlarının altı katından yirmidört katına kadar,

para verilerek ödüllendirilir.

(Ek fıkra:21/11/2024-7533/23 md.) Jandarma Genel Komutanlığı personelinden kendisine tevdi edilen görevleri cesaret, feragat, kahramanlık veya üstün başarı ile yerine getirenlere İçişleri Bakanı tarafından aşağıda isimleri yazılı madalyalar verilebilir:

a) Jandarma Üstün Cesaret ve Feragat Madalyası,

b) Jandarma Şeref Madalyası,

c) Jandarma Üstün Hizmet Madalyası.

(Ek fıkra: 6/12/2019-7196/31 md.) (Mülga birinci cümle:21/11/2024-7533/23 md.) Başka devletlerce tevcih edilen madalya ve nişanlar ile bunlara ait rozet ve minyatürler, İçişleri Bakanlığınca tasvip ve tescil edildikten sonra takılabilir. Verilen madalyaların imalatı ve bunların muhafazalarının temin giderleri bir defaya mahsus olmak üzere bütçeden karşılanır.

(Ek fıkra: 6/12/2019-7196/31 md.) Bu madde gereğince verilen madalya ve ödüllere ilişkin esaslar, teklif ve değerlendirme işlemleri, ödül verme yetkileri, ödül

---

[67] *6/12/2019 tarihli ve 7196 sayılı Kanunun 31 inci maddesiyle, bu madde başlığı "Para mükâfatı" iken metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.*

[68] *21/11/2024 tarihli ve 7533 sayılı Kanunun 23 üncü maddesi ile bu maddenin madde başlığı "Madalya ve para mükâfatı:" iken metne işlendiği şekilde değiştirilmiş ve mevcut üçüncü fıkrasına "verilen" ibaresinden sonra gelmek üzere "madalya ve" ibaresi eklenmiştir.*

gerekçelerine göre verilecek ödülün cinsi ve miktarı ile diğer usul ve esaslar İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikler ile belirlenir.[68]

Atıflar

Ek Madde 10- (Ek: 2/1/2017-KHK-680/47 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/46 md.)

(Değişik fıkra: 6/12/2019-7196/32 md.) 4678 sayılı Kanun, 3269 sayılı Kanun ile 6191 sayılı Kanunda; Jandarma Genel Komutanlığı mensubu sözleşmeli subay, sözleşmeli astsubay, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve er statüsündeki personel için Türk Silahlı Kuvvetlerine yapılan atıflar Jandarma Genel Komutanlığına, Milli Savunma Bakanlığı ve/veya Genelkurmay Başkanlığına yapılan atıflar İçişleri Bakanlığına yapılmış sayılır.

(Ek fıkra: 18/10/2018-7148/13 md.) 6/5/1960 tarihli ve 7471 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Giyecek ve Teçhizatı Kanununda Jandarma Genel Komutanlığı için, Türk Silahlı Kuvvetlerine veya Genelkurmay Başkanlığına yapılan atıflar Jandarma Genel Komutanlığına, askerî personele yapılan atıflar Jandarma Genel Komutanlığı kadrolarında bulunan subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi öğrencileri ile bunların adaylarına, erbaş ve erler ile yedek personele yapılmış sayılır.

(Ek fıkra: 18/10/2018-7148/13 md.) 29/1/1963 tarihli ve 169 sayılı Silahlı Kuvvetler Yakacak, Aydınlatma, Isıtma ve Soğutma Kanununda Jandarma Genel Komutanlığı için, Türk Silahlı Kuvvetlerine yapılan atıflar Jandarma Genel Komutanlığına, Millî Savunma Bakanlığına yapılan atıflar İçişleri Bakanlığına yapılmış sayılır.

(Ek fıkra: 18/10/2018-7148/13 md.) 21/4/2004 tarihli ve 5143 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İlk Nasıp İstihkakına İlişkin Kanunda Jandarma Genel Komutanlığı için, Türk Silahlı Kuvvetlerine veya kuvvet komutanlıklarına yapılan atıflar Jandarma Genel Komutanlığına, Türk Silahlı Kuvvetleri Kıyafet Yönetmeliğine yapılan atıflar Jandarma Genel Komutanlığı Kıyafet Yönetmeliğine, sınıf ibaresine yapılan atıflar branş ibaresine yapılmış sayılır.

(Ek fıkra: 18/10/2018-7148/13 md.) 24/5/2007 tarihli ve 5668 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Besleme Kanununda Jandarma Genel Komutanlığı için, Türk Silahlı Kuvvetlerine yapılan atıflar Jandarma Genel Komutanlığına, askerî öğrencilere yapılan atıflar Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi öğrencilerine, askerî okullara yapılan atıflar Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisine, askerî birliklere yapılan atıflar jandarma birliklerine, askerî personele yapılan atıflar aynı Kanunda tanımlanan Jandarma Genel Komutanlığı personeline, askerî araçlara yapılan atıflar resmî araçlara yapılmış sayılır.

(Ek fıkra: 18/10/2018-7148/13 md.) 21/11/2007 tarihli ve 5715 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Hasta Besleme Kanununda Jandarma Genel Komutanlığı için, Türk Silahlı Kuvvetlerine yapılan atıflar Jandarma Genel Komutanlığına, askerî öğrencilere yapılan atıflar Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi öğrencilerine, kıta tabiplikleri, revirler, dispanserler, seyyar, çevre, merkez ve özel dal hastaneleri ile ilmî ve tıbbî merkezlere yapılan atıflar sağlık teşkillerine yapılmış sayılır.

(Ek fıkra: 18/10/2018-7148/13 md.) Bu maddede sayılan kanunlara yapılan atıflar, bu kanunlara dayanılarak çıkarılan yönetmelikler için de yapılmış sayılır.

Adli yardım

Ek Madde 11- (Ek: 2/1/2017-KHK-680/47 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/46 md.)

Kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle verilen; karakol, karakol nöbetçisi, devriye, sevk, nakliyat muhafazası hizmetlerinde veya emniyet, asayiş ile kamu düzeninin korunması ve kaçakçılığın men, takip ve tahkiki için görevlendirilen ya da önleyici, caydırıcı, düzenleyici, koruyucu, istihbarı ve adli görev ile hizmetlerin yerine getirilmesi sırasında veya bu görevlerinden dolayı, karargâh personeli dahil sanık durumuna düşen personelin vekalet verdiği avukatın ücreti, olayın mahiyetine ve kusurun derecesine göre durumunun uygun görülmesi halinde Jandarma Genel Komutanlığı bütçesine konulan ödenekten karşılanır.[69]

---

[69] *2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 128 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "Kanunlarla" ibaresinden sonra gelmek üzere "veya Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle" ibaresi eklenmiştir.*

Avukat tutma ve ücret ödeme usul ve esasları ile adli yardıma esas olan görevlerin mahiyeti ve sınırları İçişleri Bakanlığı tarafından yönetmelikle düzenlenir.

Yaş haddi

Ek Madde 12-(Ek: 2/1/2017-KHK-680/47 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/46 md.)

Jandarma Genel Komutanlığına mensup sözleşmeli subay ve astsubaylar için muvazzaf subay ve astsubaylığa geçişte belirlenen üst sınır, subaylar için yüzbaşılık rütbe yaş haddi, astsubaylar için astsubay kıdemli üstçavuştuk rütbe yaş haddi şeklinde uygulanır.

Yüzbaşılık ve astsubay kıdemli üstçavuştuk normal bekleme süresinin bitiminden sonra muvazzaf subay ve astsubay olanlar, geçmişe yönelik herhangi bir hak talebinde bulunamaz.

Ek Madde 13-(Ek: 15/8/2017/KHK-694/56 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/53 md.)

Jandarma Genel Komutanlığında istihdam edilecek uzman erbaş adaylarının müracaat yapılan yılın ocak ayının ilk günü itibarıyla yirmi yedi yaşını bitirmemiş olması gerekir.

Muvazzaf askerlik yükümlülüğüne başlamadan Jandarma Genel Komutanlığında uzman erbaşlığa kabul edilenler ile beş yıllık sözleşme yapılır ve her türlü askerlik işlemleri ertelenir.

Birinci fıkra kapsamındakilerden, Jandarma Genel Komutanlığında üç yıllık hizmet süresini tamamlayanlar askerlik hizmetini yerine getirmiş sayılır. Bu yükümlüler ile ilgili bilgiler, İçişleri Bakanlığınca Millî Savunma Bakanlığına bildirilir.

Üç yıllık süre, fiilen göreve başlanılan tarihte başlar. Üç yıllık süreyi tamamlamadan hangi nedenle olursa olsun Jandarma Genel Komutanlığından ilişiği kesilen personel askerlik hizmetini yerine getirir.

Mecburi hizmet süresi

Ek Madde 14- (Ek:6/12/2019-7196/33 md.)

Jandarma Genel Komutanlığında muvazzaf subay ve astsubay olanlar için mecburi hizmet yükümlülükleri aşağıda belirtilmiştir:

a) Muvazzaf subay veya astsubayların mecburi hizmetleri, subay veya astsubay naspedildikleri tarihten itibaren fiilen on beş yıldır. Statü değiştirerek subaylığa geçirilenlerin mecburi hizmet süreleri Jandarma Genel Komutanlığındaki ilk statülerine naspedildikleri veya ilk sözleşmelerinin onaylandığı tarihten itibaren on beş yıldır.

b) Subay veya astsubay naspedildikten sonra Jandarma Genel Komutanlığı hesabına yurt içindeki fakülte ve yüksekokullarda lisans veya lisansüstü öğrenim yapanların yükümlülükleri, buralarda geçen süreler kadar uzatılır.

c) Jandarma Genel Komutanlığı hesabına yurt içinde tıp veya diş hekimliğinde uzmanlık ya da yan dal uzmanlık eğitimi ile Jandarma Genel Komutanlığı hesabına yurt içinde tıpta, diş hekimliğinde veya eczacılıkta doktora eğitimini bitirenlerin yükümlülükleri, buralarda geçen sürelerin yarısı kadar uzatılır.

d) Pilotaj eğitimini (pilot adaylarına verilen uçuş eğitimini) bitirenlerin yükümlülükleri altı yıl uzatılır.

e) Yabancı memleketlere altı ay veya daha fazla süre ile öğrenim, staj, kurs, ihtisas veya görgü ve bilgilerini artırmak maksadıyla gidenlerin yükümlülükleri, masrafların ödenme şekline bakılmaksızın, gidiş ve dönüş tarihleri arasında geçen sürenin iki katı kadar uzatılır.

f) Yurt dışı sürekli göreve atanan subay veya astsubayların yükümlülükleri, buralarda geçen süreler kadar uzatılır. Ancak, yaş haddinden, herhangi bir nedenle resen veya kadrosuzluktan emekli edilecekler ile tutuklulardan kendi isteği ile emekli olmak isteyenlere bu yükümlülük süresi uygulanmaz.

g) (b), (c), (d), (e) ve (f) bentleri gereğince mecburi hizmet yükümlülüğüne eklenecek hizmet sürelerinin başlangıç tarihleri; yükümlülük süresini tamamlamadan gidenlerin yükümlülük süresini tamamladıktan sonra, yükümlülük süresini tamamlayarak gidenlerle yükümlülüklerini bu süre içinde tamamlayanların kadro görevine fiilen katıldıkları tarihten başlar.

(Değişik fıkra:21/11/2024-7533/24 md.) Durumları birinci fıkra hükümlerine uyanlardan mecburi hizmetle yükümlü olduğu süre içinde istifa edenler veya sağlık sebebi hariç her ne suretle olursa olsun ilişiği kesilenler, Jandarma Genel Komutanlığı tarafından belirlenen; öğrenci, subay ve/veya astsubay nasbedildikten sonra kendilerine yapılan öğrenim, eğitim ve yetiştirme masraflarının iki katını, 15 inci madde kapsamında ilişiği kesilenler ile 31/1/2018 tarihli ve 7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun kapsamında meslekten veya Devlet memurluğundan çıkarılanlar ise belirlenen masrafların dört katını yükümlülük sürelerinin eksik kalan kısmı ile orantılı olarak kanuni faizi ile birlikte tazminat olarak öderler.

Yabancı memleketlere öğrenim, staj, kurs, ihtisas veya görgü ve bilgilerini artırmak amacıyla gitmiş olanlardan durumları bu maddede yazılı hallere uyanlar hakkında ilgili hükümler uygulanmakla birlikte, bulundukları süre içerisinde aldıkları aylık ve Devletçe yapılan masrafların dört katı ayrıca tazminat olarak alınır.

Bu Kanun, 3466 sayılı Kanun ve 4678 sayılı Kanuna göre; Jandarma Genel Komutanlığı mensubu subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma ve öğrenciler ile bunların adaylarının öğrenim, eğitim ve yetiştirme masraflarının hangi unsurlardan oluşacağı ve tahsiline ilişkin usul ve esaslar; İçişleri Bakanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından müştereken yürürlüğe konulan yönetmelikle belirlenir.[70]

Ek Madde 15- (Ek:6/12/2019-7196/34 md.)

Teröristle mücadele ve sınır ötesi operasyonlar, uluslararası barışı destekleme kapsamındaki faaliyetler, üs bölgeleri gibi görevli bulunulan yer ya da görev koşulları itibarıyla reçete edilen ilaçların eczanelerden temin edilerek hasta/yaralı personele ulaştırılmasının güç olduğu, ikinci ve üçüncü basamak sağlık teşkillerine sevklerin emniyetli şekilde ve zamanında yapılamadığı hallerde, birlik/kurum envanterindeki mevcut ilaç ve tıbbi sarf malzemesi personel tedavisinde kullanılabilir. Bu kapsamda kullanılan ilaç ve tıbbi sarf malzemesi için personelden herhangi bir ücret veya katılım payı alınmaz. Bu

[70] *21/11/2024 tarihli ve 7533 sayılı Kanunun 24 üncü maddesi ile bu fıkrada yer alan "ile uzman jandarma statüsündeki personelin" ibaresi ", uzman jandarma ve öğrenciler ile bunların adaylarının" şeklinde değiştirilmiştir.*

amaçla kullanılan ilaç ve tıbbi sarf malzemesinin kullanımına ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığınca belirlenir.

Ek Madde 16- (Ek:6/12/2019-7196/35 md.)

Uzman jandarmalıktan astsubaylığa geçenlerin rütbe yaş hadleri aşağıda belirtilmiştir:

Rütbe	**Yaş Haddi**
Astsubay çavuş, astsubay kıdemli çavuş	43
Astsubay üstçavuş, astsubay kıdemli üstçavuş	52
Astsubay başçavuş	54
Astsubay kıdemli başçavuş	55

Ek Madde 17- (Ek:6/12/2019-7196/36 md.)

Jandarma Genel Komutanlığında görevli uzman erbaşlardan tutuklu bulunan, görevden uzaklaştırma tedbiri devam eden ve cezası infaz edilenlerin aylık, ödenek ve tazminat ödemelerinde 657 sayılı Kanunun 141 inci maddesi hükümleri uygulanır. Bunlar ile hakkındaki görevden uzaklaştırma veya tutuklanma tedbiri ortadan kaldırılmasına rağmen yargılamaları veya adli/idari soruşturmaları devam edenlerin terfi, derece ve kademe ilerlemeleri yapılmaz, bu işlemlerin ne şekilde yapılacağı yönetmelikle belirlenir.

Ek Madde 18- (Ek:16/7/2020-7250/12 md.)

Emsalleri arasında temayüz etmiş, hizmetine ihtiyaç duyulduğu tespit edilen ve sicil notu ortalaması, sicil tam notunun %90'ının (dâhil) üzerinde olan istekli astsubay kıdemli başçavuşların yaş haddi, Jandarma Genel Komutanlığının teklifi üzerine veya resen İçişleri Bakanı tarafından 60 yaşına kadar uzatılabilir.

Ek Madde 19- (Ek:23/11/2022-7422/7 md.)

Jandarma Genel Komutanlığının emniyet ve asayişe yönelik hizmetleri açısından güçlendirilmesi ve her yönüyle ileri düzeye yükseltilebilmesi amacıyla kurulan ve vakıf senedi 6/9/1997 tarihli ve 23102 sayılı Resmî Gazete'de ilan edilen Jandarma Asayiş Vakfı, 22/1/2004 tarihli ve 5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanunun 1 inci maddesinin ikinci fıkrası kapsamındaki vakıflara ilişkin hükümlere tabidir.

Ek Madde 20- (Ek: 23/11/2022-7422/8 md.)[71]

Personel tarafından görevin icrasında ve görev dışı zamanlarda uyulması gereken kurallar ve diğer hususlar İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulacak yönetmelik ile belirlenir.

Geçici Hükümler

Geçici Madde 1 – Bu Kanunun 24 üncü maddesiyle çıkarılması öngörülen yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, 1 Aralık 1937 gün ve 2/7756 sayılı Kararname ile yürürlüğe konulmuş olan "Jandarma Teşkilat ve Vazife Tüzüğü" ile ek ve değişikliklerinin bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam edilir.

Geçici Madde 2 – Jandarma Genel Komutanlığı bünyesindeki deniz birlik ve tesisleri ile buralarda hizmet yapan sivil memur ve işçiler; 9/7/1982 gün ve 2692 sayılı Kanunla kurulup 1985 yılına kadar Jandarma Genel Komutanlığına bağlı olarak görev icra edecek Sahil Güvenlik Komutanlığına geçerler.

Geçici Madde 3 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, yeterli polis bulunmaması nedeniyle jandarmanın polis sahalarındaki görev ve sorumluluğu devam

[71] *Anayasa Mahkemesinin 23/7/2024 tarihli ve E.: 2023/25; K.: 2024/139 sayılı Kararı ile bu madde iptal edilmiştir. Kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra (12/8/2025) yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmıştır.*

eder. Polis miktarına bağlı olarak jandarma bu sahaları Emniyet Genel Müdürlüğüne devreder.

Geçici Madde 4- (Ek: 25/7/2016 –KHK- 668/21 md.; Değiştirilerek kabul: 8/11/2016-6755/21 md.)

a) Disiplin işlerine ilişkin özel kanun çıkarılana kadar jandarma personelinin disiplin suç ve cezaları Emniyet Teşkilatı disiplin mevzuatına göre belirlenir. Diğer hususlarda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümleri uygulanır.

b) Jandarma Hizmetleri Sınıfından bir adet Orgeneral kadrosu ile dört adet Jandarma Genel Komutan Yardımcısı kadrosu ihdas edilmiştir.

Geçici Madde 5- (Ek: 25/7/2016 –KHK- 669/111 md.; Aynen kabul: 9/11/2016-6756/110 md.)

Jandarma Genel Komutanlığının er ve erbaş ile askerlik yükümlüsü ihtiyacı, 21/6/1927 tarihli ve 1111 sayılı Askerlik Kanunu hükümleri çerçevesinde Milli Savunma Bakanlığı tarafından üç yıl süreyle karşılanır. Ancak Cumhurbaşkanı kararıyla; bu süre uzatılabilir. Bu suretle Jandarma Genel Komutanlığı emrine verilen er ve erbaşlar ile askerlik yükümlüleri hakkında, diğer er ve erbaşlar ile askerlik yükümlülerinin tabi olduğu hükümler uygulanır. Bunların giderleri Jandarma Genel Komutanlığı bütçesinden karşılanır.[72]

Tamamlanmayan temin ve statü geçiş iptalleri

Geçici Madde 6- (Ek: 15/8/2016-KHK-674/32 md.; Aynen kabul: 10/11/2016-6758/28 md.)

Jandarma Genel Komutanlığında bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla tamamlanmamış olan tüm personel temin faaliyetleri ve statü geçiş işlemleri iptal edilmiştir.

---

[72] 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 128 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "İçişleri Bakanlığının göstereceği lüzum üzerine ve Bakanlar Kurulu" ibaresi "Cumhurbaşkanı" şeklinde değiştirilmiştir.

Yürürlükteki anlaşmalar

Geçici Madde 7- (Ek : 3/10/2016-KHK-676/19 md.; Değiştirilerek kabul: 1/2/2018-7070/17 md.)

Jandarma Genel Komutanlığının hâlihazırda devam eden yabancı ülkeler ile eğitim ve işbirliği faaliyetleri askeri eğitim işbirliği anlaşmaları ve protokollerinde belirtilen esaslara göre İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülür.

Geçici Madde 8- (Ek: 3/10/2016-KHK-676/42 md. ; Değiştirilerek kabul: 1/2/2018-7070/35 md.)[73]

13/A maddesinin on yedinci fıkrası ile ihdas edilen kadrolar ile geçici 4 üncü maddenin (b) fıkrası uyarınca 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen kadrolar iptal edilmiştir.

Mecburi hizmet süresi

Geçici Madde 9- (Ek: 2/1/2017-KHK-680/48 md.; Değiştirilerek kabul: 1/2/2018-7072/47 md.) (Mülga:6/12/2019-7196/37 md.)

Atama izni

Geçici Madde 10- (Ek: 15/8/2017-KHK-694/58 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/54 md.)

2017 ve 2018 yılları merkezi yönetim bütçe kanunları ve diğer mevzuattaki kısıtlamalara tabi olmaksızın; Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisindeki Devlet memuru kadrolarına (200) adedi geçmemek üzere Devlet memuru ataması yapılabilir.

Geçici Madde 11- (Ek: 22/2/2018-7100/12 md.)

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisinin; "yardımcı doçent" kadro unvanı ilgili mevzuatı uyarınca "doktor öğretim

---

[73] *3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı KHK'nin 42 nci maddesiyle eklenen bu maddenin numarası teselsülü sağlamak amacıyla "Geçici Madde 8" olarak değiştirilmiştir.*

üyesi" şeklinde, "okutman", "uzman" ve "eğitim öğretim planlamacısı" kadro unvanları ilgili mevzuatı uyarınca "öğretim görevlisi" şeklinde değiştirilir ve bu şekilde değiştirilen "yardımcı doçent" kadrolarında bulunanlar "doktor öğretim üyesi" kadrolarına, "okutman", "uzman" ve "eğitim öğretim planlamacısı" kadrolarında sürekli atamalı olarak bulunanlar "öğretim görevlisi" kadrolarına başka bir işleme gerek kalmaksızın atanmış sayılır. Okutman kadrolarına süreli olarak atanmış bulunanlar ise başka bir işleme gerek kalmaksızın "öğretim görevlisi" kadrolarında süreli olarak istihdam edilmeye devam olunur.

Geçici Madde 12- (Ek:6/12/2019-7196/38 md.)

926 sayılı Kanunun ek geçici 94 üncü madde ve ek geçici 97 nci maddesi hükümleri kapsamında astsubaylıktan subaylığa geçenlerin rütbe yaş hadleri aşağıda belirtilmiştir:

Rütbe	**Yaş Haddi**
Teğmen, Üsteğmen	49
Yüzbaşı	55
Binbaşı	56
Yarbay	57
Albay	60

Yürürlük:

Madde 26 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme:

Madde 27 – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(1) 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı KHK'nin 42 nci maddesiyle eklenen bu maddenin numarası teselsülü sağlamak amacıyla "Geçici Madde 8" olarak değiştirilmiştir.

10/3/1983 TARİH VE 2803 SAYILI ANA KANUNA İŞLENEMEYEN HÜKÜMLER

1) 13/7/1993 tarih ve 486 sayılı KHK'nin geçici maddesi:

Geçici Madde 1 – Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 17,18 ve 19 maddeleri hükümlerine göre ödenecek tazminatlar; 31.12.1993 tarihine kadar 1993 Mali Yılı Bütçe Kanununa ekli (K) işaretli cetvelde öngörülen "Aylık Maktu Fazla Çalışma Ücreti"ile "Muhtelif ücret ödemeleri"nin net tutarı kadar eksik ödenir.

2) 3/7/2005 tarihli ve 5397 sayılı Kanunun geçici maddesi:

Geçici Madde 1 - 2559 sayılı Kanunun ek 7 nci maddesinde düzenlenen merkez, en geç altı ay içinde kurulur. Merkez kuruluncaya kadar 2559 sayılı Kanunun ek 7 nci maddesi, 2803 sayılı Kanunun ek 5 inci maddesi ve 2937 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi hükümleri uyarınca verilen iletişimin dinlenmesi, tespiti, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınmasına dair karar veya yazılı emirler, telekomünikasyon hizmeti veren kurum ve kuruluşlar tarafından derhal yerine getirilir; ilgili istihbarat kurumlarının mevcut sistemlerinin kullanılmasına devam olunur.[74]

3) 1/2/2006 tarihli ve 5453 sayılı Kanunun hükmü:

Geçici Madde 2 – 2559 sayılı Kanunun ek 7 nci maddesinde düzenlenen merkez, en geç altı ay içinde kurulur. Merkez kuruluncaya kadar 2559 sayılı Kanunun ek 7 nci maddesi, 2803 sayılı Kanunun ek 5 inci maddesi ve 2937 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi hükümleri uyarınca verilen iletişimin dinlenmesi, tespiti, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınmasına dair karar veya yazılı emirler, telekomünikasyon hizmeti veren kurum ve kuruluşlar tarafından derhal yerine getirilir; ilgili istihbarat kurumlarının mevcut sistemlerinin kullanılmasına devam olunur (TBMM, 1983).

---

[74] 1/2/2006 tarihli ve 5453 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle; 3/7/2005 tarihli ve 5397 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun mevcut bu geçici maddesine "1" numarası verildiğinden yapılan değişiklik metne işlenmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Ömer AKBAY
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	29.01.2025